

संचालक
हेमन्त टकले

संपादक
डॉ. सुधीर भोंगळे

या अंकात प्रायिक झालेल्या
मतांशी प्रांगंय संपादक,
संपादक व संचालक सहमत
असतीलच असे नाही.

संपादकीय पत्रव्यवहार
टाकरसी हाऊस,
जे.एस. होमियो सार्गं,
बॅलाई इंस्टेट्यू
मुंबई-४०० ०३८
०२२-३५३४७४००/०१
कला निर्देशन
धनंजय सस्तकर
मांडणी
दिलीप रोडे
फोटो
प्रशांत चव्हाण

वर्गांणीचे दर-
वार्षिक रु. ५००/-
वर्गांणीचा धनादेश
हेमन्त मल्टीमीडिया
ओपोसी प्रा.लि.
या नावाने काढावा.

www.ncp.org.in
याचा मासिक उत्तरांचल

मुद्रक, प्रकाशक
हेमन्त प्रभाकर टकले यांनी
‘हेमन्त मल्टीमीडिया
ओपोसी प्रा.लि.’
च्या वरीने मीडिया आर एण्ड डी.,
१३, अमृत मुरुगा, प्लॉट नं.
३, सेक्टर-३, आरएससी-२८,
चाकोप, कांवडिली (पांचची),
मुंबई-४०००६७ येथे छापम ७५,
रेशमघावन, ६ वा मजला, वीर नवीम
रोड, चव्हाण, मुंबई-४०००२०
येथून अंक प्रकाशित केले.

4

अध्यक्षीय- **जयंत पाटील-** मनुवाद्यांची धडपड बहुजनांचे नेतृत्व संपविण्याची

5

संपादकीय- **डॉ. सुधीर भोंगळे-** भाजपचे शिखंडी राजकारण

8

राष्ट्रवादीची ५ जुलैची मुंबईतील चव्हाण प्रतिष्ठानमधील बैठक, भाषणे-

१) शरद पवार-८, २) जयंत पाटील-१४, ३) सुप्रिया सुळे-१६

४) अमोल कोलहे-१८, ५) जितेंद्र आव्हाड-२०, ६) अनिल देशमुख-२२

24

शरद पवार यांची पत्रकार परिषद, २ जुलै, पुणे,

राष्ट्रवादीचा आश्वासक चेहरा मीच, जनतेत जाऊन बाजू मांडणार- शरद पवार

32

राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा २४ वा वर्धापनदिन समारंभ, मुंबई, भाषणे-

१) शरद पवार-३२, २) जयंत पाटील-३६, ३) सुप्रिया सुळे-३९

४) फौजिया खान-४१, ५) एकनाथ खडसे-४१, ६) अमोल कोलहे-४२

43

शरद पवार यांच्या अंमळनेर, संभाजीनगर व बारामती येथे झालेल्या पत्रकार परिषदा

लोकांना भेडसावणाऱ्या प्रश्नांवर परिवर्तन हाच पर्याय- शरद पवार

46

अमेरिकेच्या या अतिउदारपणा मागे आहे तरी काय? - अनंत बागाईतकर

52

धार्मिक कटूरपंथींना इम्रानची सहानुभूती- जतिन देसाई

56

पाटण्याच्या बैठकीने भाजप सावध- व्यंकटेश केसरी

61

विरोधकांच्या एकीमुळे मोदी अस्वरस्थ- शरद पवार

66

देशातील जनतेला बदल हवा आहे- शरद पवार

70

१० जून राष्ट्रवादीचा २४ वा वर्धापनदिन समारंभ, मुंबई, भाषणे

१) जयंत पाटील-७०, २) सुप्रिया सुळे-७२

74

समान नागरी कायद्याची शिळी कढी- अनंत बागाईतकर

82

जितेंद्र आव्हाड यांची पत्रकार परिषद

88

कानोकानी (हलके-फुलके राजकीय किस्से) - घंटाकर्ण

96

जाता-जाता - फिरस्ता : मणिपूर - हिंसा येथे थांबत नाही

102

शेवटचे पान- **हेमन्त टकले** - विरुद्ध

अध्यक्षीय

उत्तरप्रदेशच्या खालोखाल सर्वाधिक महाराष्ट्रात आहेत. कर्नाटक, प. बंगल, गरजस्थान, छत्तीसगढ, हिमाचल, पंजाब, तामिळनाडू, केरळ, ओरिसा, बिहार, आंध्रप्रदेश, तेलंगणा या मोठ्या व महत्वाच्या राज्यांमध्ये भाजपची सरकारे नाहीत. तिथे विरोधी पक्षांची सरकारे सत्तेवर आहेत. त्यांनी आगामी लोकसभा निवडणुकीत भाजपच्या उमेदवारांना कडवी टक्रा देऊन विजयापासून रोखले तर मोदी-शहा जोडगोळीला पुन्हा सत्तेवर येण अत्यंत कठिण होणार आहे. किंवद्युना तसेच चित्र आता देशभर उभे राहू लागले आहे. त्यामुळे केंद्रातील सत्ताधाराच्यांनी व विशेषत: मोदी-शहा यांनी विरोधी पक्षांची सरकारे ऐनकेन मार्गानि व साम, दाम, दंड, भेद या सर्व मार्गांचा अवलंब करून ती पाठण्याचा कार्यक्रम हाती घेतला आहे. जबरदस्तीने, कायदा धाब्यावर बसवून व राज्यपालांना भाजपच्या सोयीचे निर्णय घेण्यास भाग पाझून सत्तेत घुसण्याचा प्रयत्न भाजपच्या राष्ट्रीय नेत्यांनी चालविलेला आहे. या खेळाचा अनुभव पूर्वी मध्यप्रदेश, गोवा व नॉर्थ ईस्टमधील काही राज्यांनी घेतला होता. एक वर्षांपूर्वी तो महाराष्ट्रानेही घेतला आणि तेवढ्यावर समाधान झाले नाही, अजून आमदारांचे संख्याबळ प्राप्त व्हावे म्हणून राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षातही फूट पाझून त्यांचे काही आमदार राज्य सरकारच्या मंत्रीमंडळात सामील करून घेतले. या राष्ट्रवादीतून गेलेल्या मंत्रांचे कर्तृत्व इतके उतुंग, अफाट, जनसेवेचा वसा घेतलेले आणि लोकप्रियतेच्या शिखावर गेलेले होते की त्यांच्यामागे, ईडी, सीबीआय, प्राप्तिकर विभाग आणि अन्य यंत्रणांचा व चौकशांचा संसेमिरा मागे लागला. रोज धाडी पढू लागल्या. मालमत्ता जस व सील होऊ लागल्या. भितीचा गोळा पोटात उठलेला असतानाच पंतप्रधान मा. मोदीनी भोपालमधील जाहीर भाषणात वंदे मातरम् रेल्वेला हिरवा झोऱ्डा दाखविताना राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाकावर ७० हजार कोटींचा सिंचन घोटाळा, राज्य सहकारी बँकेमार्फत साखर कारखान्यांच्या विक्रीत केलेला घोटाळा, खाणीतला घोटाळा अशी निरनिराळी उदाहरणे देऊन घोटाळ्यांची लक्करे जाहीरपणाने वेशीवर टांगली. या आरोपाना राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मा. शरद पवार साहेब यांनी तातडीने उत्तरे देऊन ते खोडून काढले पण ज्यांच्यासंबंधी हे आरोप होते त्यांच्या पोटात मात्र भितीचा गोळा उठला आणि ते आपला तंबू वाचविण्यासाठी सगळे चंबूगाबाळ आवरून भाजपच्या वळचणीला दाखल झाले.

ज्यांनी पक्ष उभा केला. हाताच्या बोटाला धरून

राजकारणात आणले, आमदार-खासदार-मंत्रीपदे देऊन २५-३० वर्षे सत्तेत ठेवले व निवडून आणले त्याच पवार साहेबांना पक्षाच्या अध्यक्षपदावरून हटवून स्वतःच स्वतःला अध्यक्ष करून घेण्याचा अनधिकृतपणे निर्णय तर केलाच वर राजकारणातून निवृत्त होऊन मार्गदर्शकाची भूमिका स्वीकारावी असा शहाजोग सल्लाही दिला. अर्थात असा सल्ला देणाऱ्यांची योग्यता व पात्रता यांची चांगली जाणीव जनतेला असल्यामुळे त्यांनी त्याकडे फारसे गंभीर्याने तर पाहिलेच नाही उलट सल्ले देणारे व मंत्रीपदासाठी हापापलेले लोक किती कृतज्ञ आहेत अशी जाहीरपणाने नुसती चर्चा नव्हे तर टीकाही केली. मनुवादी विचाराच्या लोकांकडून बहुजन समाजाचे नेतृत्व खलास करण्याचा व संपुष्टात आणण्याचा डाव काही लोकांनी टाकला आहे आणि त्याला फुले-शाहू-आंबेडकरांच्या नावाने उद्घोष करणारे काही नेते कसे बळी पडले आहेत याबदलची चर्चा व कुजबूज आता समाजामध्ये आणि विशेषत: बहुजन वर्गात चालू झालेली आहे. अगोदरच बहसंख्य समाज हा जातीयवादी व धर्मांदी सरकाराच्या कारभारामुळे आणि मोदी-शहा आणि शिंदे-फडणवीस सरकाराच्या निव्वळ घोषणाबाजी व वांझोट्या कारभारामुळे त्रस्त व संतप्त होऊन नैराश्येचे जीवन जगत आहे. त्याचवेळी लोण्याचा गोळा हाणण्यासाठी बोके किती आसामुलेले होते याचेही दर्शन जनतेला घडले आहे. मा. पवार साहेबांचे वय आता ८३ वर्षांचे असून याही वयात त्यांनी गद्दाराना धडा शिकविण्यासाठी महाराष्ट्र पिंजून काढण्याचा निर्णय घेतला आहे. ते गावोगावी जाऊन नवीन तस्रु युवकांना शोधून नेतृत्व व सेवेच्या कामी उभे करण्याचा प्रयत्न करणार आहेत ही

फार मोठी त्यांच्यासाठी त्रासदायक पण युवकांच्या व राष्ट्राच्या कल्याणासाठी चांगली गोष्ट घडणार आहे. तेव्हा या दौऱ्यांमध्ये युवकांनी, तस्रुनांनी, महिलांनी व युवतींनी मोठ्या संख्येने व उत्साहाने सहभागी व्हावे आणि निरलस, सेवाभावी व निःस्वार्थ कार्यकर्ता कसा घडतो याचे प्रात्यक्षिकही अनुभवावे अशी माझी आपल्याला विनंती आहे. पक्षाला असे ध्येयवादी, कामावर प्रेम व निष्ठा असणारे आणि जनतेची सेवा निरपेक्ष भावनेने करण्यासाठी आसुसलेले कार्यकर्ते हवे आहेत.

आपण ते होवू शकता का?

संपादकीय

महाभारतातील शिखंडी पात्र सर्वांनाच माहिती आहे. प्रथम स्त्री व मागाहून पुरुष झालेले हे पात्र आहे. हे पात्र अतिशय महत्वाचे आहे. कारण या पात्राच्या द्वारेच अर्जुनाला भीष्मपितामहांना घायाळ करण्याची संधी मिळते. ही संधी कशी मिळते याचे वर्णन महाभारतात आहे. भीष्माचार्य हे अजेय योद्धा होते. त्यांना अजेयत्वाचे वरदान प्राप्त होते. त्यांचे गुरु साक्षात परशुराम यांना देखील त्यांनी पराभूत केलेले होते. त्यांना पराभूत कसे करायचे असा अर्जुनापुढे पेच होता. भीष्माचार्य हे योद्धा होते आणि त्यामुळे त्यांची विरुद्ध शस्त्र चालवायचे नाही असा त्यांचा पण किंवा प्रतिज्ञा होती. श्रीकृष्णाच्या सल्ल्याने अर्जुन शिखंडीची मदत घेतो. रथावर शिखंडीला पुढे उभे करून तो भीष्माचार्यावर आपले बाण सोडून त्यांना घायाळ करतो. शिखंडी जन्माने स्त्री आहे आणि यक्षाच्या मदतीने त्याने पुरुषत्व संपादन केल्याचे माहिती असल्याने भीष्माचार्य शिखंडीवर शस्त्र चालवीत नाहीत. त्याचा गैरफायदा अर्जुन घेतो आणि कपटाने भीष्मांवर वार करून त्यांना मरणासन्न करतो. तरीही इच्छामरणी भीष्माचार्य त्यांना पाहिजे तेव्हा म्हणजेच उत्तरायण सुरु झाल्यानंतर देहत्याग करतात. भारतात शिखंडीचे राजकारण करणारा एक पक्ष आहे. त्याचे नाव भारतीय जनता पक्ष. उसने पौरुषत्व आणि मूळचे स्त्रीत्व लपवून छलकपटाने प्रतिस्पर्धावर वार करणारी ही नपुंसक प्रवृत्ती आहे. त्यांना मदत करणारे आणि त्यांच्या मदतीने घात करणारे त्यांच्याच श्रेणीत समाविष्ट होतात.

भाजपच्या शिखंडी राजकारणाचा ताजा अध्याय महाराष्ट्रात लिहिला गेला आहे. पण त्यांचे शिखंडी राजकारण नवे नाही. फार जुना इतिहास आहे. त्यातील काही मनोरंजक गोर्झीचा उल्लेख करण्याची ही वेळ आली आहे. ज्यावरून सर्वसामान्यांना या पक्षाचे, या विचारसरणीचे खरे स्वरूप लक्षात येईल. भाजप व त्यांची पितृसंस्था म्हणजेच रा.स्व.संघ आणि एकदरच संघ परिवार आणीबाणीतील त्यांच्या महान संघर्षाच्या फुशारक्या मारण्यात धन्यता मानत असतात. हा संघर्ष होता की आणखी काय होते हे पुढील माहितीवरून ठरवावे. आणीबाणीत तुरुगात गेलेल्यांपैकी माफी मागून बाहेर येण्यांमध्ये सर्वाधिक संख्या संघ स्वयंसेवकाची होती. याचा पुरावा मधु लिमये यांच्या लिखाणात मिळतो. मध्य प्रदेशात

भाजप व संघ परिवाराचे वर्चस्व आहे असा या मंडळीचा दावा होता. त्यामुळे जनता पक्षाचे सरकार केंद्रात स्थापन झाल्यानंतर मध्य प्रदेशात ज्या विधानसभा निवडणुका झाल्या त्यांच्या तिकिटवाटपात तेथील भाजप-संघ परिवाराच्या मंडळीना नव्बद टक्के तिकिटे आपल्याच परिवारातील लोकांना वाटली. मध्य प्रदेशात समाजवादी पक्षाचेही चांगले जाळे होते. त्यांनी त्यास हरकत घेतली. हा वाद जनता पक्षाच्या संसदीय मंडळापर्यंत पोहोचला. मधु लिमये महासंचिव होते. नानाजी देशमुखही होते. मधु लिमयांनी संसदीय मंडळात सांगितले की आपण सर्वांनी आणीबाणीच्या विरोधात संघर्ष केला आहे. त्यामुळे ज्यांनी माफीपत्रे सादर करून स्वतःची सुटका करून घेतली त्यांना जनता पक्षातर्फे तिकिट दिले जाऊ नये. यासाठी त्यांनी माफीखोर शब्द वापरला होता. माफीखोरांना तिकिट नाही हा निकष लावला पाहिजे. संसदीय मंडळाने हा निकष मान्य केला. मग मध्य प्रदेशात संघ परिवाराने जे तिकिटवाटप केले होते त्याची छाननी सुरु झाली. त्यातील बहुसंख्य तिकिट मिळालेले माफीखोर निघाल्यावर मध्य प्रदेशातील जनसंघी व संघी नेत्यांची बोलती बंद व्हायची वेळ आली. अखेर मधु लिमयांची कशीबशी समजूत घालून आणि समाजवादी पक्षाच्या कार्यकर्त्यांनाही पुरेशा संख्येने तिकिटे देण्याचे मान्य करून या वादावर पडदा पाढण्यात आला. सांगायचा मुद्दा हा की हा माफीखोरांचा परिवार

आहे. ब्रिटिशांची माफी मागूनही सुटका करून घेतलेली मंडळी या परिवारात होती. आणीबाणीत तत्कालीन सरसंघचालकांनी येरवडा तुरुंगातून इंदिरा गांधी यांना वाढदिवसानिमित्त तार पाठवून अभिष्ठाचिंतन केल्याची बातमी सर्वांनाच माहिती आहे. त्यानंतर आणीबाणीत सर्वांत लवकर सुटका होणाऱ्यात त्यांचा समावेश होता.

तर या माफीखोर मंडळींनी शिखंडी राजकारणाचे कौशल्य कसे प्राप्त केले याचाही इतिहास आहे. मध्य प्रदेशात काँग्रेस, समाजवादी पक्ष प्रबल होते. काँग्रेस सर्वांत मोठा पक्ष होता. त्यामुळे त्यांच्या विरोधात इतर विरोधी पक्ष हातमिळवणी करीत. संघ परिवाराने समाजवादी मंडळींबरोबर हातमिळवणी करून म्हणजेच त्यांच्या पाठकुळी बसून राजकारण करीत स्वतःचा विस्तार केला. नंतर सोयीची

वेळ पाहून आणि स्वतःचा पुरेसा विस्तार झाल्यानंतर त्यांनी काडीमोड घेतला. महाराष्ट्रात त्यांनी शिवसेनेच्या पाठीवर बसून गावगावांमध्ये शिरकाव केला. अन्यथा महाराष्ट्रात हा पक्ष केवळ मुंबई, पुणे, नाशिक आणि विदर्भातील काही मर्यादित ठिकाणीच अस्तित्वात होता. परंतु शिवसेनेच्या पाठीवर बसून त्यांनी राजकारणास मुरुवात केली. पुरेसे बळ प्राप्त झाल्यानंतर शिवसेनेवर वर्चस्व गाजवायला मुरुवात केली. आता तर त्यांना असे वाटते की आकाशच ठेंगणे झाले आहे.

कोणताही प्रबळ राजकीय पक्ष लहानलहान राजकीय पक्षांचे अस्तित्व मान्य करीत नाही. त्याला ते अडचणीचे ठरत असतात आणि त्यामुळे लवकरात लवकर हे लहान पक्ष कसे संपतील याकडे प्रबळ पक्षाचे सर्वाधिक लक्ष असते. महाराष्ट्रात भाजपने शिवसेनेबोरबर युति केली. हिंदुत्वाचा पुरस्कार करणारे दोन पक्ष एकत्र आले आणि त्यामुळे दुप्पट हिंदुत्वाची शक्ति तयार झाली असे म्हणावे लागले होते. प्रत्यक्षात तशी स्थिती नव्हती. सत्तातूर आणि अतिमहत्वाकांक्षी भाजपला शिवसेनेचे अस्तित्व नकोसे झाले. महाराष्ट्रात हिंदुत्वाची एकच शक्ति शिल्लक असली पाहिजे आणि ती म्हणजे भाजपच या लालसेने त्यांच्या मनाचा कब्जा घेतला. मग त्यांनी तशी पावले टाकायला मुरुवात केली. उध्दव ठाकरेच्या विरोधात थेट राजकारण करण्याएवजी (म्हणजेच सरळ युति तोडायची आणि मग लढाईत जो हिंदुत्वाचा पक्ष शिल्लक राहील तो राहील) त्यांनी शिवसेनेतील शिखंडी शोधले. कपटकारस्थान केले आणि महाविकास आघाडीचे सरकार पाडले.

आता याच कपट कारस्थानाचा पुढचा अध्याय महाराष्ट्रात मुरु झाला आहे. शिवसेनेला कमजोर व दुबळे करण्याचा प्रयत्न केल्यानंतर सत्तातुरांनी मोर्चा राष्ट्रवादी पक्षाकडे वळविला. काँग्रेसमध्ये यापूर्वीच फाटाफूट केलेली असल्याने आता केवळ राष्ट्रवादी काँग्रेस हा पक्षच शिल्लक होता जो ठामपणे या सत्तालोलुप आणि कमालीच्या जात्यंथ व धर्माध शक्तीच्या विरोधात उभा होता. प्रत्येक पक्षात काही कच्चे दुवे असतातच. त्यांनाच आपल्या धाकदपटश्याचे लक्ष्य करण्याची नीती अवलंबिण्यात आली. सर्वोच्च पदासीन नेत्यांकदून गावगन्ना पातळीवर येऊन धमक्या मिळू लागल्यानंतर हे कच्चे दुवे निखळणे अत्यंत स्वाभाविक होते. तसेच घडले. काही मंडळींना संघर्षपेक्षा शरणागति महत्वाची वाटली. याचे कारण मुळातच त्यांचा पिंड शरणागतीचाच होता. पक्षात भाजपने काही हस्तकही घुसविलेले होतेच. त्यांनी त्यांची भूमिका पार पाडली आणि भाजपला पाहिजे ती फूटपाडेपणाच्या कारवाया आत राहून पार पाडल्या.

राजकारण हे चैतन्यशील असते. ताज्या घडामोडी येथेच थांबणाऱ्या नाहीत. कारण वर म्हटल्याप्रमाणे कोणत्याही प्रबळ पक्षाला किंवा राजकीय शक्तीला भाराभर चिंध्या बरोबर बाल्गायला आवडत नाही. एकत्र त्या लहान गटांनी

त्यांचे अस्तित्व आपल्यात विलीन करावे किंवा सरळ रस्ता धरावा अशी या प्रबळ राजकीय पक्षांची भूमिका असते. या ताज्या घडामोडीमुळे महाराष्ट्रात निर्माण झालेल्या राजकीय परिस्थितीचे मूल्यमापन करताना वर उल्लेखित निकषाच्या आधारे अंदाज बांधणे शक्य होईल. महाराष्ट्राला आता दोन उपमुख्यमंत्री मिळालेले आहेत. एक उपमुख्यमंत्री प्रबळ पक्षाचा आहे आणि तोच या सरकारचा खरा सूत्रधार आहे. केवळ आगतिकता म्हणून त्यांनी उपमुख्यमंत्रीपद स्वीकारलेले आहे. त्यांची मूळ इच्छा सरकारमध्ये सामील होण्याची नव्हती परंतु भाजपच्या सर्वोच्च नेतृत्वाच्या आदेशावरून त्यांना मानहानि सहन करीत उपमुख्यमंत्री व्हावे लागले होते. याचे कारण ते स्वतःला केवळ मुख्यमंत्री म्हणूनच पाहू शकतात. अन्य कुणीही नाही. परंतु महाराष्ट्रात सत्ता हवी म्हणून एका लहानशया गटाला हाताशी धरण्यात आले. त्या गटाच्या तेवढ्याच खुज्या नेत्याला खुर्चीवर बसवून बेंगडी महत्व देण्यात आले आणि सरकारची सूत्रे स्वतःच्या ताब्यात ठेवण्याचे काम भाजपने सफाईने केले. आता ताज्या घडामोडीनंतर या सरकारला आणखी एक उपमुख्यमंत्री मिळाले. हे उपमुख्यमंत्री देखील मुख्यमंत्रीपदाची महत्वाकांक्षा असलेले आहेत. त्यामुळे त्यांना ते कधी मिळणार याची प्रतीक्षा आहे. तसेही ते आधी अनेक वेळेस उपमुख्यमंत्री झाले होते. त्यामुळे त्यांना त्यात काही नावीन्य वाटणार नाही. परंतु मुख्यमंत्रीपदाची महत्वाकांक्षा बाळगून पुन्हा उपमुख्यमंत्रीपद का स्वीकारण्यात आले हा खरा प्रश्न आहे. थोडक्यात म्हणजे मुख्यमंत्रीपदाची महत्वाकांक्षा असलेले दोनदोन उपमुख्यमंत्री महाराष्ट्रात अस्तित्वात आहेत. ही एक वैशिष्ट्यपूर्ण स्थिती आहे. आता बुजगावणेस्वरूप मुख्यमंत्र्यांना दूर करून तेथे आपली वर्णी कशी लागेल याची स्पर्धा दोन्ही उपमुख्यमंत्र्यांमध्ये लागणार काय असा प्रश्न मनात आल्याखेरीज राहत नाही. त्यामुळे राजकीय वजनाने हलके असलेल्या मुख्यमंत्र्यांना आता झोप लागत नसणार की अन्न गोड लागत नसणार. खुर्ची कधी जाते या भयाने ते ग्रस्त होणे स्वाभाविक आहे. महाराष्ट्रातील आगामी राजकीय घडामोडी विलक्षण मनोरंजक असतील. मुख्यमंत्रीपदासाठी सत्तारूढ गटांमध्येच चढाओढ नसेल तर चक्क हाणामाऱ्या होऊ शकतात. मुख्यमंत्रीपद हस्तगत कण्याच्या हेतुनेच राजकारणात आलेल्या मंडळींना ते पद मिळेपर्यंत आता दम धरवणार काय या प्रश्नाचे उत्तर जनतेला द्यावे लागेल. कारण एवढा अद्वाहास, दगाबाजी, फितुरी करून पुन्हा पदरात उपमुख्यमंत्रीपदच मिळाले असेल तर मग नक्की मिळवले काय हा प्रश्न उरतोच. यापूर्वी हे पद अनेक वेळेस उपभोगलेल्यानंतर पुन्हा तेच पद मिळणे हे विचित्र आहे.

फितुर आणि फुटीरांच्या भाषेचा घाट ठरलेला असतो. आपण चूक केलेली आहे हे टोचत असल्याने त्या अपराधी भावेनेचा आविष्कार ही मंडळी करीत असतात. वर्तमान मुख्यमंत्र्यांनी शिवसेनेत फूट पाडताना हिंदुत्वाचा त्याग करून

१९६२ पासून २०२३
साहेबांच्या राजकारणाकडे पहिले
धर्मांध शक्तींना, जातीयवाद्यांना
संघासारख्या समाजा-समाजात व
जाहीरपणे विरोध केला आहे. आज

निवडणुका समोर ठेवून समान नागरी कायद्याची भाषा सुरु केली आहे. श्री. शरद पवार यांनी १८ एप्रिल, १९९६ रोजी म्हणजे २७ वर्षांपूर्वी रात्री अकरा वाजता पूर्व नागपुरातील तिरंगा चौकात जाहीरपणे भाषण करून संघ आणि भाजप या दोघांचाही बुखा फाडला होता आणि तो फाडलाना मुख्य म्हणजे संघाचे सरसंघालक असलेल्या माधव सदाशिव गोळवलकर गुरुजी यांनी संघाचेच मुख्यपत्र असलेल्या 'आँगनायझर' या मासिकाला १९७२ मध्ये जी मुलाखत दिली होती ती उद्घृत केली व भाजप नेत्यांना हे आज आठवत नाही का? असा प्रश्न विचारला.

या मुलाखतीत गोळवलकर गुरुजी म्हणाले होते, "समान नागरी कायदा करून समानता आणण्याचा अट्टाहास चुकीचा आहे. विविधता हे भारताचे वैशिष्ट्य आहे. विविधतेबरोबर संवादित्व असावे, समानता असण्याची गरज नाही. पाश्चात्य देशात राष्ट्रवादाबरोबर समान कायदे झाले असले तरी पाश्चात्य देशाची संस्कृती काल नव्हती, आज आहे, उद्या असणारही नाही. म्हणून तिचे उदाहरण समोर ठेवून आपण समग्र कायद्यांचा आग्रह धरू नये."

भारतीय राज्यघटनेला राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाने सुरुवातीपासून विरोध केला होता आणि गोळवलकर गुरुजींना आपली राज्यघटना ही अनेक देशातल्या घटनांची गोळडी आणि हिंदू कोड हे अन्य देशातल्या कायद्यांचे बाढ वाटले होते. याचे खरे कारण राज्य घटना बनविण्याच्या समितीचा अस्पृश्य माणूस अध्यक्ष होता हे गुरुजींचे खरे दुखणे होते असे स्पष्टपणे सांगून गुरुजींच्या विचारांची होळी करायला आम्ही तयार आहोत का? असा प्रश्न त्या सभेत पवारांनी विचारला होता. फुले, शाहू, आंबेडकरांच्या नावाचे तुणतुणे वाजविणारे आणि जपमाळ ओढणारेच आता मंत्रीपदाची शपथ घेऊन भाजपच्या व हिंदृत्ववादी विचारांच्या दावणीला बांधले गेले आहेत. त्यांनी पवार साहेबांना भाजप सरकारला पाठिंबा देऊन त्यांच्या सरकारात सहभागी होण्याचा आग्रह धरावा आणि तसे करण्यास ते संमती देत नसल्यामुळे पक्षच फोडावा हे बहुजन समाजाचे दुॱैव व पराभव आहे. धर्मांध मनुवादी शक्तींनी बहुजनांचे नेतृत्व संपुष्टात आणण्यासाठी चालविलेल्या प्रयत्नांना राष्ट्रवादीचे काही नेते बळी पडले हा दैवदुर्विलास आहे. शेवटी कविवर्य सुरेश भट यांच्या शब्दात असे सांगता येईल –

आजन्म ज्याने सोसले, तो मूक गिळून राहिला।

ज्याला घबाड घावले, तो ओरडाया लागला ॥

कॅंग्रेस व राष्ट्रवादी कॅंग्रेस सारख्या हिंदृत्वविरोधी पक्षांबरोबर हातमिळवणी केल्याचे कारण पुढे केले होते. एवढेच नव्हे तर त्यांच्याबरोबरच्या फित्र सहकाऱ्यांनी महाविकास आघाडी सरकारचे अर्थमंत्री(उपमुख्यमंत्री सुधा) त्यांना विकासनिधि देत नसल्याची तक्रार करून मोठा गहजब केला होता. आता राजकारणाने असे वळण घेतले आहे की त्या अर्थमंत्राबरोबरच काम करावे लागत आहे.

फार पूर्वी गर्भनिरोधक साधन म्हणून निरोधची जाहिरात होत असे. त्याचे चिन्ह म्हणून लाल त्रिकोण खूपच फेमस झाला होता. त्याच्यावर सिनेमाची गाणीही झाली होती. महाराष्ट्रात आता हा जो त्रिकोण तयार झाला आहे तो असाच गर्भनिरोधक आहे. कोणतीही नवी उत्पत्ती न करणारा, नवीनतेला निरोधक ठरणारा हा त्रिकोण आहे. जे मुक्त आहेत तेच नावीन्याची निर्मिती व उत्पत्ती करण्याची क्षमता राखणारे आहेत.

फुटीरांकडून राष्ट्रवादी कॅंग्रेसचे अध्यक्ष शरद पवार यांच्या वयाचा अनुचित उल्लेख करण्यात आला.

घबाड घावलेला ओरडाया लागला!

पर्यंत म्हणजे ६१ वर्षांच्या पवार तर त्यांनी कायदा हिंदृत्ववादी, आणि राष्ट्रीय स्वयंसेवक धर्मांधर्मात फूट पाडणाऱ्या शक्तींना पंतप्रधान मा. नेंद्र मोदी यांनी पुढा

राजकारणातून कुणीही निवृत्त होत नसते हा साधा नियम ही मंडळी विसरली आहेत. फुटीरांपैकी एकजण तर ७५चे आहेत. त्यामुळे भाजपच्या आणि मुख्य म्हणजे भाजपच्या विश्वगुरु ब्रह्मांडनायकांच्या नियमानुसार त्यांनी राजकीय निवृत्तीची वयोर्मार्यादा गाठलेली आहे. त्यामुळे आता त्यांना यानंतर कोणत्या राजकीय पदाची अपेक्षा आहे हे त्यांनीच सांगावे. जे विश्वगुरु ब्रह्मांडनायक त्यांचे श्रीमुख वर करून हा नियम इतरांना लावत आहेत ते हा नियम स्वतःला लावणार आहेत काय याचे उत्तर कुणी देणार आहे काय ? खुद ब्रह्मांडनायक सहजासहजी पद सोडणार आहेत काय याचे उत्तरही त्यांच्याकडून अपेक्षित आहे. राजकारणात वयाचा निकष लावण्यांनी मग स्वतःचे वय काय आहे याचाही विचार करावा. जयप्रकाश नारायण यांनी इंदिरा गांधी यांच्या विरोधात मोहिम सुरु केली तेव्हा त्यांनी सत्तरी पार केली होती आणि त्यांना तरुणांचा पाठिंबा मिळाला होता हे आखूड पद्धतीने राजकारणाचा विचार करण्यांना समजून घ्यावे लागेल.

31-१२-२०२३

■ ७ जुलै २०२३

आमदार जाण्याने काही फरक पडणार नाही.

भाजपासोबत जे जे जातात,

आ

जची ही बैठक एक प्रकारची ऐतिहासिक बैठक आहे. संबंध देशाचं लक्ष या बैठकीकडं आहे. २४ वर्षांच्यापूर्वी या मुंबई शहरामध्ये तुम्हा सगळ्यांच्या उपस्थिती राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा जन्म झाला. मुंबईत षण्मुखानंद सभागृहात बैठक झाली आणि संध्याकाळी शिवाजी पार्कवर लाखोंची सभा झाली. पक्षाची स्थापना आपण केली. आज २४ वर्षे झाली. या काळात महाराष्ट्राच्या कानाकोपन्यामध्ये नेतृत्वाची फळी उभी करण्याच्यासाठी राष्ट्रवादी काँग्रेसला यश आलं. अनेक कार्यकर्ते विधिमंडळात आले. कोणी आमदार, खासदार तर कोणी मंत्री झालं. मंत्रिमंडळामध्ये काम करायला अनेकांना संधी मिळाली आणि सामान्य कुटुंबातला कार्यकर्तासुद्धा राज्य सकट चालवू

शकतो, हे राष्ट्रवादीच्या सहकाऱ्यांनी देशाला दाखवले. अनेक नवीन नेते तयार केले. यात महाराष्ट्राचा चेहरा बदलायचा ही एकच भावना मनामध्ये होती. राज्यातील शेवटच्या माणसाच्या जीवनामध्ये प्रकाश कसा येईल याची काळजी घ्यायची. त्या कामात तुमच्या कष्टाने आपण यशस्वी झालो.

आज आपल्याला आणखी पुढे जायचं आहे. संकटं खूप आहेत. ही संकटं ज्यांची वैचारिक भूमिका देशाच्या हिताची नाही अशांच्या हातामध्ये देशाची सूत्रं आहेत. ज्यांच्या हाती सूत्रं आहेत त्यांच्या सहकाऱ्यानुसुद्धा म्हणाव्या तशा कल्पना मांडण्याच्या मर्यादा आहेत. केंद्र सरकारमध्ये मी अनेकदा काम केलंय. विरोधी पक्षनेता म्हणून काम केलंय. मनमोहन सिंगांबोरेर काम

पक्ष नव्याने उभा करून आमदार आणता येतात

राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षात फूट पडल्यानंतर पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष शरद पवार यांनी मुंबईतील यशवंतराव चळ्हाण सेंटर येथे पक्षाची तातडीची बैठक ५ जुलै रोजी बोलाविली. या बैठकीत खासदार शरद पवार यांच्यासह अनेक मान्यवरांनी आपले विचार मांडले. ते येथे देत आहोत.

ते संपतात : शरद पवार

केलं, नरसिंहरावांबरोबर काम केलं. या सगळ्यांच्या कामाची पद्धत बघितली, तर त्यावेळी एखादी गोष्ट योग्य नसेल, जनतेची भावना वेगळी असेल तर त्यासंबंधी सुसंवाद साधणं, त्यातून मार्ग काढणं, हे सूत्र या देशात अनेक वर्षांपासून सुरु आहे. आज चित्र बदललं आहे. संवाद संपलाय. लोकशाहीमध्ये विरोधक असोत वा सहकारी असोत, त्यांच्यात सुसंवाद पाहिजे.

मी मुख्यमंत्री असताना माझी पद्धत असायची, की एखादा महत्त्वाचा निर्णय आपण घेतला तर त्या निर्णयासंबंधी सामान्य माणसात काय प्रतिक्रिया आहे ती जाणून घेण्यासाठी लोकांशी संवाद ठेवायचा. अयोग्य असेल ते दुरुस्त करण्याची मानसिकता ठेवायची. आज देशामध्ये हा संवाद नाही. आम्ही सत्ताधारी पक्षात

नाही पण लोकांच्यामध्ये आहोत. त्यामुळं कधीकाळी सामान्य माणसाच्या दुःखाची स्थिती समजते. त्यातून मार्ग काढण्याची इच्छा असते. पण राज्यकर्त्यांचा संवादच नसेल तर त्या गोर्टीवर मर्यादा येतात.

आज देशाच्या सगळ्या राज्यातील जनतेमध्ये अस्वस्थता आहे. एका बाजूला हे दिसतं आणि दुसऱ्या बाजून आम्ही लोकांनी प्रयत्न सुरु केले की लोकशाही टिकवण्यासाठी, संसदीय पद्धतीला शक्ती देण्यासाठी संवाद सुरु करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. या पहिल्या संवादात सत्ताधारी पक्षात जे नाहीत त्या सगळ्यांना संघटीत करायला सुरुवात केली. यासाठी बैठका घेत आहोत. बिहारमध्ये आम्ही जमलो. अनेक पक्षाचे नेते जमले. आता बंगळूरु बैठक

विविध अंदाजांमध्ये आवाजात येण्याची

राष्ट्रपती

होणार आहे. हे जसे घडायला लागले तशी ज्यांच्या हातात सत्ता आहे त्यांच्यात अस्वस्था निर्माण व्हायला लागली.

देशाच्या प्रधानमंत्र्यांनी आठ दिवसांपूर्वी मध्य प्रदेशात एक भाषण केलं. त्यात त्यांनी सांगितलं, की राष्ट्रवादी कँग्रेसने सत्तर हजार कोटींचा भ्रष्टाचार केला. त्यामध्ये त्यांनी राज्य बँक आणि सिंचन घोटाळ्याचा उल्लेख केला. प्रधानमंत्र्यांनी किंवा राज्याच्या मुख्यमंत्र्यांनी कोणतीही विधानं आधार नसताना करणं हे शाहाणपणाचं लक्षण नाही. या प्रधानमंत्र्यांचं एक वैशिष्ट्य आहे. एकदा ते बारामतीला आले होते. त्याठिकाणी त्यांनी देश कसा चालवायचा, प्रशासन कसं चालवायचं हे पवार साहेबांचं बोट धरून मी शिकलो असं सांगितलं. त्याच्यानंतर निवडणुकीच्या काळामध्ये प्रचंड शिवीगाळ केली. जे देशाचं नेतृत्व करतात त्या संगव्यांनी बोलण्याच्यासंबंधीची काही काळजी घ्यावी लागते.

आज विधिमंडळातले सभासद, सत्ताधारी पक्षाचे आमदार, खासदार अनेकदा आम्हाला खासगीत सांगतात, की असं असं घडलं. आम्ही इंदिरा गांधी प्रधानमंत्री असताना बघितलंय. नंतर राजीव गांधीच्या काळात बघितलं. साधारण दर मंगळवारी पार्लमेंट सुरु असताना खासदारांची बैठक व्हायची आणि खासदार आपल्या भागातल्या कामांची, प्रशासनातल्या चुकीचं सत्यवचन त्याठिकाणी करत असत. त्याबद्दल कुणी गैरसमज करत नव्हतं. पण आज बोलायची छाती नाही आणि त्याचा परिणाम हे राज्य, हा देश आपल्या मुठीतून चालू शकतो ही स्थिती आज देशात निर्माण झालेली आहे. आमदारांना दमदाटी, नवी पिढी तयार करण्यासाठी कुणी प्रयत्न केले तर त्याच्यामध्ये अडथळे, अशा अनेक गोष्टी सांगता येतील. साध्या गोष्टी आहेत. महाराष्ट्रामध्ये अनेक लोकांनी

आरोप करायचे तर नुसते आरोप करून चालणार नाही. खरंच जर कोणी चुकीचे काम केले असेल त्यावर कारवाई केली पाहिजे. त्याच्यात सत्य असेल ते सांगितलं पाहिजे. पण याच्यामध्ये त्यांनी तेवढी धमक दाखवली नाही. ते राष्ट्रीय पक्षाचे नेते आहेतच, पण देशाचे नेते म्हणून ज्यावेळी आपण जनतेसमोर बोलतो, तेव्हा त्या प्रकाराची सभ्यता आणि मर्यादा या पाळल्या पाहिजेत आणि त्या पाळल्या जात नाहीत. जर राष्ट्रवादी कँग्रेस पक्ष इतका भ्रष्ट आहे असं तुम्हाला वाटत असेल तर कालच्या शपथविधीमध्ये त्याच पक्षाला बरोबर का घेतलं? याचा अर्थ असा आहे, की हे राज्यकर्ते पाहिजे ते बोलतात, आधार नसलेल्या गोष्टी बोलतात आणि एक प्रकाररचं जनमाणसामध्ये वेगळं वातावरण तयार करायचा प्रयत्न करतात.

बाजूला जायची भूमिका घेतली. माझी काय तक्रार नाही. दुःख आहे. कारण राष्ट्रवादी कँग्रेस पक्षाच्या कार्यकर्त्यांनी त्यांना विधिमंडळामध्ये आण्याच्यासाठी मेहनत घेतली. कष्ट केले. घाम गाळला. त्यांच्या कष्टातून ते निवङ्गून आले. संधी मिळाली विधिमंडळात जायची, आणि ती ज्या कार्यकर्त्यांनी कष्ट करून हे दिवस आणले, त्यांना विश्वासात न घेता, पक्षाला विश्वासात न घेता वेगळी भूमिका घ्यायची आणि जो राजकीय विचार आपल्याला मान्य नाही, जे आपण लोकांच्यासमोर कालच्या निवडणुकीत मांडलं, त्याला लोकांची संमती घेतली, त्या विचाराच्या पंक्तीला जाऊन बसणं हे लोकशाहीच्या दृष्टीने योग्य नाही.

काल नाशिकला पक्षाच्या ऑफिसमध्ये काहीतरी गडबड केली गेली. काही लोकांनी पोलिसांच्या मदतीनं कार्यालयाचा

ताबा घेतला. ऑफिस कुणाचं तर राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाचं. तुम्ही राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षात आहत का? तुम्ही सांगता, आम्हीच राष्ट्रवादी कांग्रेस. आता हे कसं चालेल. उद्या कुणीही उठलं आणि मी कांग्रेस पक्ष सांगायला गेलं, मी शिवसेना असं सांगायला गेलं, मी भाजप आहे सांगायला गेलं, त्याला काय अर्थ आहे? त्यामुळं अशा प्रकाराची भूमिका माझून ताबा घेण ही गोष्ट काय योग्य नाही. पण ती झाली. माझ उदाहरण सांगतो. आम्ही कांग्रेसमध्ये होतो. टिळक भवन हे आमच्याकडं होतं. त्याच्यानंतर नवीन पक्ष काढायचा निर्णय आम्ही घेतला. टिळक भवन सोडून दिलं. कारण ती प्रॉपर्टी कांग्रेस पक्षाची होती. ती आम्ही हिसकावून घ्यायची आवश्यकता नव्हती. आमच्या हातात होती आणि काय झालं काल नाशिकता. पक्षाची प्रॉपर्टी, काही लोक येतात, पोलिसांची मदत घेतात आणि त्याठिकाणी ताबा घेतात. आणि सांगतात, की

पण चिन्ह घेऊन गेल्यानंतर कुठलंही चिन्ह असो, पण जोपर्यंत सामान्य माणसांच्या अंतःकरणामध्ये त्या पक्षाचा विचार आणि कार्यकर्त्यांची भूमिका आहे तोपर्यंत काही चिंता करण्याचं कारण नाही.

आज काही लोकांनी भाषणं केली, त्यात माझ्याबद्दल बोलले. पण बोलताना सतत सांगत होते, की ते गुरु आहेत. आज त्या सहकाऱ्यांचा एक मेळावा झाला. त्याठिकाणी मागे असलेला फोटो पाहिला तर त्यावर सर्वांत मोठा फोटो माझा होता. आज मुंबईमध्येसुद्धा अनेक ठिकाणी पोस्टर लावलेली, त्याच्यावर फोटो माझा. त्यांना माहिती आहे की आपलं नाणं चालणार नाही. त्यामुळं जे नाणं चालेल ते चालणारं नाणं घेतलं पाहिजे. कारण त्यांचं नाणं खरं नाही, खणकन वाजत नाही हे लोक ओळखतील.

पांडुरंगाच्या भेटीमध्ये बडवे येऊ देत नाहीत असा उल्लेख

हा पक्ष आमचा आहे, ही घड्याळाची खूण आमची आहे. ठीक आहे. तुम्ही म्हणू शकता. निवडणूक आयोगानं घड्याळाची खूण कुणाला दिली हे संगव्या देशाला माहिती आहे आणि तुमच्यासाठी सांगतो, खूण कुठं जाणार नाही. ही गोष्ट खरी आहे. पण खूण हे देशाचं राजकारण करत नाही. माझ्या व्यक्तिगत जीवनामध्ये मी अनेक निवडणुका लढलो. १९६७ साली पहिली निवडणूक लढली, तेव्हा माझी खूण बैलजोडी होती. त्याच्यानंतर कांग्रेसमध्ये दोन गट पडले. बैलजोडी ही खूण गेली. त्यानंतर आमची खूण आली गाय-वासरू. त्याच्यानंतरच्या काळामध्ये चरखा आला. आणि त्याच्यानंतर घड्याळ आलं. त्यामुळं कुणी सांगत असेल, की चिन्ह आम्ही घेऊन जाऊ. चिन्ह जाणार नाही. जाऊ देणार नाही.

काहींनी केला. पांडुरंगाच्या दर्शनाला या देशात, या राज्यात कुणी थांबवू शकत नाही. त्याला पंढरपूला जावं लागतं असं नाही. आज महाराष्ट्राच्या कानाकोपन्यामध्ये वारीमध्ये लोक जातात. उन्हा-तान्हात जातात. दगडा-धोंड्यातनं जात असतात, अंतःकरणामध्ये एकच भावना असते, की पांडुरंगाचं दर्शन घ्यायला पाहिजे आणि पंढरीला पोहोचल्याच्यानंतर मंदिरामध्ये सुद्धा जाता येत नाही. बाहेरूनच कळसाला नमस्कार करतात आणि आनंदानं परत जातात. त्यामुळं मला पांडुरंग म्हणायचं, गुरु म्हणायचं आणि आमच्याकडं दुर्लक्ष झालं असं म्हणायचं. मोठी गंमतीच गोष्ट आहे. मला आठवतंय, एकजण तुरऱ्यात गेले. काही वर्षे तिथं राहिले. जे काय प्रयत्न करायचे होते, ते झाले. सुटका झाली. निवडणुका आल्या. मला काही लोकांनी सांगितलं, की ते दीड-वर्षे तुरऱ्यात

राहिलेत, खटला अजून संपलेला नाही. त्यांना संधी देऊ नका निकाल लागेपर्यंत. मी म्हटलं हे चालणार नाही. त्यांच्यावर अन्याय झाला असे आम्हाला वाटलं. त्या अन्यायापोटी त्यांना आत बसावं लागलं. अशावेळेला कार्यकर्त्याला, सहकाऱ्याला आम्ही तोंडघशी पडू देणार नाही. माझा पक्ष त्यांच्या मागं उभा राहील. तिकीट दिलं, सरकार आलं आणि मंत्रिमंडळामध्ये शिवाजी पार्कला शपथ घेताना पक्षाच्यावतीनं दोन लोकांची नावं द्यायची होती, पहिलं नाव त्यांचं दिलं. ही भूमिका आपण घेतली.

मला आठवतंय, तीन दिवसाच्यापूर्वी सकाळी मला फोन

पाहिजे. वेगळा विदर्भ केला पाहिजे, वेगळा विदर्भ केल्याशिवाय मी असं करणार नाही, मी तसं करणार नाही आणि आज काय करतायंत. विदर्भाच्या प्रश्नामध्ये सुद्धा हे लोक किती लक्ष घालतात याची खात्री देत येत नाही. दिलेला शब्द कुणी पाळला नाही. आणि कारण नसताना आज एकप्रकारचं राज्याच्या ऐक्याला सुरुंग लावायची भाषा या लोकांनी कधीकाळी बोललेली आहे. कसं राज्य चालेल? आज आपले काही सहकारी गेले म्हणून आपण अस्वस्थ आहोत. मात्र आठ-दहा दिवसांपूर्वी त्यांचं भाषण ऐकलं तर राज्याच्या इतिहासात असला मुख्यमंत्री झाला नाही असे त्यांचे

आला. मला विचारलं, की काय चाललंय सगळं. मी म्हटलं, मला काही माहिती नाही. काहीतरी चाललंय. ते म्हणाले, ठीक आहे. मी असं करतो, मी जातो, बघतो आणि तुम्हाला कळवतो. त्यानंतर मी पाहिलं, की त्यांनी शपथच घेऊन टाकली. भारी माणसं आहेत. त्यामुळं इथनं पुढं बघून येतो असं सांगितलं तर जरा जपून. कारण काय होईल याचा नेम नाही.

कमीत कमी राज्यकर्ते असे असले पाहिजेत, की राज्य तरी एकनित ठेवायचं. आज राज्याचे एक उपमुख्यमंत्री आहेत, भाजपाचे आहेत. अनेकवेळा भाषणं केली, की राज्य तोडलं

भाषण होते. आता असल्या मुख्यमंत्राच्याबरोबर आज नमस्कार करून काम करणार.

असं सांगितलं गेलं, की शरद पवारांनी सुद्धा पुलोद सरकार बनवलं होतं. हो, बनवलं होतं. आम्ही सगळ्यांनी मिळून हा निकाल घेतला. काँग्रेसच्या सगळ्या नेत्यांनी घेतला. सहकाऱ्यांनी घेतला. सगळ्यांनी मिळून मला सांगितलं, की नेतृत्व तुम्ही करा. पण त्याठिकाणी जो पक्ष होता, तो भाजपचा नव्हता. त्या पक्षाचं नाव जनता पक्ष होतं. जयप्रकाश नारायणांच्या विचारातून एक संबंध देशात एक पक्ष निर्माण झाला. बाकीचे सगळे पक्ष

विसर्जित केले. आणि त्या प्रक्रियेत एक पक्ष आला तो भाजप नव्हता. तो जनता पक्ष होता आणि त्यांच्या मदतीनं हे सरकार इथेच नव्हे, देशपातळीवर मोरारजी देसाईच्या नेतृत्वाखाली आणि देशातल्या ७५ टक्के राज्यांमध्ये अनेक मुख्यमंत्र्यांच्या नेतृत्वाखाली त्याठिकाणी हा प्रयोग केलेला आहे.

आता सांगितलं गेलं, की आम्ही भाजपाबरोबर गेलो त्यात चुकलं काय. नागालँडमध्ये तुम्ही परवानगी दिली हे सांगितले. ते खरं आहे. नागालँडमध्ये राष्ट्रवादीचे सात आमदार निवडून आले. एक गोष्ट लक्षात ठेवा, नागालँड असेल, मणिपूर असेल, तो संबंध भाग आहे, तो एकत्र शेजारचे देश, प्रामुख्यानं दोन, एक चीन आणि दुसरं पाकिस्तान, चीन आणि पाकिस्तानच्या सीमेवर जी छोटी छोटी राज्यं आहेत त्या राज्यांच्यासंबंधी अतिशय बारकाईनं विचार करून निर्णय घ्यावे लागतात. तिथे उद्रेक झाला आणि त्याचा गैरफायदा शेजारील देशाने घेतला तर त्याची किंमत संपूर्ण देशाला द्यावी लागेल. त्यामुळे त्यांचिकाणी बाहेरून पाठिंबा दिला. इथे आतच जाऊन बसले. त्यामुळे त्यांनी दिलेले उदाहरण माझ्या मते योग्य नाही. जे जे लोक या देशामध्ये भाजपाबरोबर सत्तेत

पुणे शहर राष्ट्रवादीचे अध्यक्ष प्रशांत जगताप सभेत बोलताना

सहभागी झाले तिथे काही कालावधीनंतर जो सहकारी आहे तो उद्धवस्त करणं, त्याची मोडतोड करणे हे भाजपचं सूत्र आहे. पंजाबमध्ये अकाली दलाबरोबर सरकार स्थापन केलं आणि त्या पक्षात असलेली एकजूट मोडून त्या पक्षाला उद्धवस्त करण्याचं काम केलं. तेलंगणा, आंध्र प्रदेश, बिहारमध्ये भाजपचं असंच केलं. त्याच्यामुळं आज जर कुणी असा निकाल घेतला असेल, तर ते तसा निकाल घेऊ शकतात लोकशाहीमध्ये, पण त्यांनी पक्षात बसून, वर्चा करून निकाल घेतला असता तर अधिक चांगलं झालं असतं. जे इतर राज्यात घडलंय त्यापेक्षा वेगळं काही याठिकाणी घडणार नाही.

शिवसेना आणि भाजपमध्ये पी फरक करतो. आणीबाणीच्या काळात संपूर्ण देशात स्व. इंदिरा गांधींच्या विरोधात वातावरण होते. त्यावेळी स्व. बाळासाहेब ठाकरेंनी वक्तव्य केलं, की

देशाच्या एकीसाठी इंदिरा गांधींना या संकटात पाठिंबा दिला पाहिजे. सहकार्याची भूमिका घेताना विधानसभेला राज्यात एकही उमेदवार शिवसेनेने उभा न करता कॉंग्रेसला पाठिंबा दिला. आणीबाणीच्या काळात अजून कुटुता वाढू नव्ये यासाठी त्यांनी हा निकाल घेतला होता. त्यामुळे शिवसेना आणि भाजपमध्ये फरक आहे. शिवसेनेचे हिंदुत्व हे अठारपांड जातीच्या लोकांना घेऊन जाणार आहे आणि भाजपचे हिंदुत्व हे विभाजनवादी, विषारी, मनुवादी आणि विधातक आहे. माणसामाणसात अंतर वाढवणारे हिंदुत्व भाजपकडून केले जाते.

जाणीवपूर्वक देशात दंगली घडवून आणण्याचे प्रयत्न सुरु आहेत. शाहू महाराजांच्या कोल्हापुरात दंगल होते? अकोला, नांदेड अशा आणखी काही ठिकाणी दंगली झाल्या. या दंगलीमध्ये कोण आहे हे सगळ्या देशाला, जगाला माहिती आहे. जिथं आपली सत्ता नाही, तिथं समाजा-समाजामध्ये विद्वेश वाढवायचा आणि त्याचा राजकीय फायदा आपल्याला काय घेता येईल या यासंबंधीचा विचार केला जातो. जो समाजातल्या ऐक्याला तडा लावतो, जाती आणि धर्माच्यामध्ये अंतर वाढवतो, तो राष्ट्रप्रेमी असूच शकत नाही. आणि आज जे राष्ट्रप्रेमी नाहीत, त्यांच्याबाबरोबर आज आम्ही जाण्याची भूमिका घेणार नाही.

या सगळ्या परिस्थितीमध्ये माझ्यादृष्टिनं अनेक प्रश्न महत्वाचे आहेत. आज देशात महागाई, बेरोजगारी, महिलांवर हल्ले असे प्रश्न आहेत. राज्यात मार्गील सहा महिन्यांच्या कालावधीत चार हजार मुलीं बेपत्ता झाल्या आहेत. ज्या राजवटीत महिलांना संरक्षण मिळत नाही त्यांना राज्य चालवण्याचा काय अधिकार आहे? हे राज्य छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या विचाराने चालणारे आहे. त्यामुळं या लोकांवर विश्वास योग्य नाही. त्यांना सत्तेपासून बाजूला करून राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष शक्तीशाली करणं हे एककलामी काम आपल्या सर्वांना करायचं आहे.

आज चर्चा आहे, की कुणाकडं किंती आमदार आहेत. त्याचा फरक पडत नाही. आमदार आणता येतात. तुमच्या जाण्याने काही फरक पडणार नाही. मला पक्ष उभा करणं काही नवीन नाही. १९८० ला ६८ पैकी ६२ आमदार माझ्यापासून निघून गेले आणि सहाचा नेता झालो. सगळे लोक म्हणाले, की आता सगळं खतम झालं. त्यानंतर चार वर्षे महाराष्ट्राच्या कानाकोपन्यात दौरे केले. महाराष्ट्र पिंजून काढला. जे ६२ गेले, त्यातले चार सोडून सगळे पडले. आणि पुन्हा नवीन लोक निवडून आले. नवीन चेहरे आले. तरुण लोक याठिकाणी आले. त्यामुळं आपल्यातून कोण गेले त्याची चिंता करू नका. जे गेले त्यांना सुखानं त्याठिकाणी राहू द्या. त्यांच्याबद्दल आमची काही तक्रार नाही. जोपर्यंत आपण एकत्र आहेत. त्या सामूहिक शक्तीतून आपण नक्की नवीन, कर्तृत्वावान अशा सहकाऱ्यांची पिढी, नेतृत्वाची पिढी उद्या महाराष्ट्रात उभी करू. दोन ओळी मला आठवतात सुरेश भट यांच्या, उषःकाल होता होता काळवात्र झाली, अरे पुन्हा आयुष्याच्या पेटवा मशाली!... जयहिंद!!

राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्ष २५ व्या वर्षात पदार्पण करत आहे. या काळात हा पक्ष मोडण्याचा अनेकांनी प्रयत्न केला आहे. मात्र त्यांना कधीच कुणी दाद दिली नाही. कधीही कुणीही आदरणीय शरद पवार साहेबांपासून दूर गेले नाही. पण आज काही लोक दुर्दैवाने दूर गेले याचे शल्य आहे. आज या व्यासपीठावर पवार साहेबांच्या डावीकडे आणि उजवीकडे बसणारे लोक नाहीत याचे आमच्या मनात शल्य आहे. जे गेलेत त्यांच्यावर मी भाष्य करत नाही. काही प्रश्न, विचंचना असतील. पण त्या सर्वांच्या मागं उभं राहण्याचं काम आदरणीय पवार साहेबांनी एकदा नाही अनेकदा केले. त्याचे मूर्तीमंत उदाहरण अनिल देशमुख आहेत.

मला प्रदेशाध्यक्ष बनून पाच वर्षे झाली. पाच वर्षे झाल्यानंतर एका महिन्याभाराने पवार साहेबांना भेटलो तेव्हा साहेबांना महटलं, की पाच वर्षात कधीच सुट्टी घेतली नाही. आता सुट्टीचा टाईम आला आहे. तुम्ही जो निर्णय घ्याल मला तो मान्य आहे. त्यानंतर साहेबांनी मिटींग घेतली. पुन्हा प्रदेशाध्यक्ष पदाची जबाबदारी दिली. अजित पवार यांनी मी प्रदेशाध्यक्षपदी पाच वर्ष एक महिना झालो तरी कायम का आहे असा सवाल केल्यावर मी शरद पवारांना भेटून हे पद नको म्हणून शरद पवारांना विनंती केली. त्यांनीही सर्वांशी बोलून निर्णय घेऊ असे सांगितले. त्यावर बैठक होणार होती. मात्र त्याआधीच अजित पवार यांनी पक्ष सोडला. जिथं आपल्या पक्षाचे आमदार नाहीत अशा राज्यातील

ठिकाणी कार्यकर्त्यांची भेट घेतली. महाराष्ट्रात २८८ मतदारसंघ आहेत त्यापैकी १५० पेक्षा जास्त मतदारसंघात जाण्याचे काम महाराष्ट्राचा प्रदेशाध्यक्ष म्हणून माझे होते आणि ते मी केले. पक्षाचा अध्यक्ष म्हणून महाराष्ट्रात दोनदा जाऊन कार्यकर्त्यांसोबत संवाद साधला.

आमच्याबाबोबर अनेक लोक होते. शरद पवार साहेबांनी अनेकांना मोठमोठ्या संधी दिल्या. पण आता विठ्ठलाच्या सभोवताली बडवे आहेत, ते आम्हाला भेटू देत नाहीत असं सांगायला लागले आहेत. दोन वर्षे तुरंगवास भोगल्यानंतर पुण्याला भेटले तेव्हा त्यांच्या डोक्यावर फुले पगडी पवार साहेबांनी ठेवली होती. पगडी ठेवली तेव्हा बडवे आडवे आले नाहीत का.. आता फुलेचा विचार काढून ज्यांनी जोतिबा फुले आणि सावित्रीबाईंची चेष्टा केली त्यांच्या मांडीला मांडी लावून बसले.. आता महाराष्ट्राला काय उत्तर देणार? २०१९ मध्ये सरकार स्थापन करताना मंत्री म्हणून नाव देताना पवार साहेबांनी पहिले नाव भुजबळ साहेबांचे दिले. तेव्हा बडवे आडवे आले नाहीत का.. महाराष्ट्राच्या जनतेच्या मनात गैरसमज नसावा म्हणून मी हा खुलासा केला.

आज देशात पक्ष चोरी करणाऱ्यांचा थयथयाट सुरु आहे. जो आम्हाला आवडत नाही, जो आडवा येतो त्याचा पक्षच आम्ही काढून घेतो. जे शिवसेनेच्या बाबतीत झाले तसाच मानस

शरद पवार या नावाच्या योद्ध्याचा भारतात दरारा राष्ट्रवादीचे प्रदेशाध्यक्ष जयंत पाटील

राष्ट्रवादीच्या बाबतीत ठेवून काही लोक काम करत आहेत. राष्ट्रवादी कॉंग्रेस राजकीय पटलावरून नामशेष करण्याची कोणी भूमिका घेत असेल तर माझे आवाहन आहे, की अजून सर्वांनी विचार करा. शरद पवार या नावाचा झांझावात महाराष्ट्रात फिरायला लागला तर काय परिस्थिती होईल याची छोटीसी चुणूक सातारा आणि कराडमध्ये बघितलेली आहे. वय कितीही झाले तरी या नेत्याचा, या योद्ध्याचा भारतात दरारा आहे.

शरद पवार यांच्या शब्दाबाहेर जात नाही हीच माझी चूक होती का? अमोल कोल्हे साहेबांची क्लिप बघितली, ते म्हणाले की बापाला कधी विसरायचं नसतं. बापाला वय झाले म्हणणाऱ्यांनी त्याच्या चेहऱ्यावर पडलेल्या सुरकुत्या या वयाने नाही, तर आयुष्यभर उपसलेल्या कष्टाने पडल्या आहेत हे तरी ध्यानात ठेवायला हवे होते. मी डॉ. अमोल कोल्हे यांना सांगेन, की पक्षाचे प्रचार प्रमुख व्हा. सर्व महाराष्ट्रात फिरून छत्रपती शिवाजी महाराज आणि छत्रपती संभाजी महाराजांचा स्वाभिमानाचा बाणा कसा जपला आहे हे तुम्ही सांगा. सर्व महाराष्ट्र राष्ट्रवादी कॉंग्रेस आणि पवार साहेबांच्या मागे उभा राहिल्याशिवाय राहणार नाही.

अजूनही खातेवाटप झालेले नाही. पण, उद्घव ठाकरे यांची साथ सोडून जे चाळीस आमदार गेले, त्यांची जी तक्राह होती तीच तक्राह पुन्हा तेथे येऊन बसली आहे. त्यामुळं उद्घव ठाकरेंच्या आमदारांच्या मनात पुन्हा माधारी फिरायचे वेद लागलेले आहेत,

ही काळ्या दगडावरील रेघ लिहून घ्या. राजकारणात एवढी अस्वस्थता यापूर्वी पाहिली नव्हती. काही तत्त्वं, मर्यादा, धोरणं ही असली पाहिजेत. जर हे सोयीस्करपणे आपण सोडायला लागलो तर आपल्याला फॉलो करणारे काय म्हणतील याचाही विचार केला पाहिजे.

महाराष्ट्राच्या विधानसभेत १०५ आमदार भाजपचे आहेत. त्या निष्ठावंतांपैकी केवळ आठ मंत्री झाले. म्हणजे दुसऱ्याची कबर खोदताना स्वतःचीच कबर खोदण्याचे काम महाराष्ट्रात सुरु आहे. महाविकास आधाडीला तीन पक्षांची रिक्षागाडी म्हणून हिंवले गेले पण रिक्षा एवढी चांगली चालत होती म्हणून त्यांनी ती रिक्षा मोडण्याचे काम केलं.

एखादा क्षण येतो जेव्हा माणूस विचलित होतो, तेव्हा त्याने स्वतःला सावरून पुन्हा आपल्या मूळाकडे जायला हवं. ही मानसिकता दिसत नाही. मी जे बूथ कमिट्यांबद्दल आवाहन करत होतो, ते नरेंद्र मोदी यांनीही केले आहे. बूथ कमिटी सक्षम केल्याशिवाय पक्ष वाढणार नाही हा आग्रह मागील पाच वर्षांपासून मी करत आलो आहे. आगामी निवडणुका कधीही येऊ शकतात. आज पवार साहेबांच्या मागे सामान्य माणसं उभी आहेत. आपण आदरणीय पवार साहेबांना सक्षम असा राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष तयार करून दाखवूया, यासाठी कामाला लागूया.

पंधरा वर्षांपूर्वी दासू वैद्यांनी माझ्यासाठी एक कविता लिहिली होती. मी स्त्री-भूषण हत्येच्या विरोधात लढत होते आणि दासू वैद्यांनी माझ्यासाठी लिहिलेली ही कविता.... श्रमलेल्या बापासाठी लेक नारळाचं पाणी, लडगाऱ्या लेकीसाठी माझा बाप, माझी बुलंद कहाणी!

हा बाप माझ्या एकटीचा नाही, तर माझ्यापेक्षा तुमचा जास्त आहे. एक सांगते, बापाच्या आणि आईच्या बाबतीत नाद करायचा नाही. बाकी कुणाबदलही बोला. आमच्यावर बोला, काही करा. पण, बापाचा नाद नाय करायचा. बाकी काही ऐकून घेऊ. एक सांगते, महिला आहे मी. छोटसं बोललं ना, तर टचकन डोळ्यात पाणी येतं, पण जेव्हा संघर्षाची वेळ येते तेव्हा पदर खोचून तीच अहिल्या होते, तीच ताराराणी होते आणि तिच जिजाऊ होते. आता ही जबाबदारी आपल्या सर्वांवर आलेली आहे. ही लढाई एका व्यक्तीच्याविरोधात नाहीये, तर त्या भारतीय जनता पक्षाच्या प्रवृत्तीच्या विरोधात आपल्याला लढायचं. ही लढाई आहे ती तत्वांची, विचारांची. मला अजून ते शब्द आठवतायंत. मला तेव्हा वेदना होत्या. चार-पाच वर्षांपूर्वी माझां मन थोडंसं हळवं होतं. आता जरा घडू झालंय. त्याच्यामुळं ज्यांनी घडू केलंय, त्यांचं मनापासून आभार मानते. नॅशनलिस्ट कांग्रेस पार्टी-एनसीपीला काय म्हणायचे? नॅचरली करप्ट पार्टी. पण ना खाऊंगा, ना खाने दुंगा, लेकीन जब मुझे जरूरत पडेगी तो वही नॅचरली करप्ट पार्टीको पुरा खाऊंगा. त्याच्यामुळं माझा आज आरोप आहे भारतीय जनता पक्षावर, या देशामध्ये सगळ्यात करप्ट पार्टी कुठली असेल तर तो भारतीय जनता पक्ष आहे. हे आरोप मी केलेले नाहील. आरोप त्यांनी केलेले आहेत.

काल मी टीव्हीवर बघितलं, ते समरजीत, आता खरं खोटं मला माहिती नाही. तीन आरोप परवा केले माननीय प्रधानमंत्रांनी.

७० हजार कोटी रुपयांचा घोटाळा, राज्य बँकेचा घोटाळा आणि

कलेना कुठला घोटाळा. मला कुणीतीरी विचारलं, की राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाचा आईस हो गया. म्हटलं म्हणजे काय? आईस म्हणजे आयसीई, आईस म्हणजे इंग्रजीत बर्फ. पण याठिकाणी आय म्हणजे इन्कम टॅक्स, सी म्हणजे सीबीआय आणि ई म्हणजे ईडी. हे मी म्हणत नाही, चैनेलवाले आणि वर्तमानपत्रंवाले म्हणतात. काही लोक म्हणतात की ज्यांचे वय झाले त्यांनी फक्त आशीर्वाद द्यावेत. का बरे आशीर्वाद द्यावेत. रतन टाटा साहेबपेक्षा तीन वर्षांनी मोठा कुठला ग्रुप आहे देशात, तर टाटा ग्रुप आहे. रतन टाटांचे वय ८६ आहे. त्याच्यानंतर सीरम इन्स्टिट्यूटचे सायरस पूनावाला यांचे वय ८४, त्याच्यानंतर अमिताभ बच्चन यांचे वय ८२, त्याच्यानंतर वॉरेन बफेट, त्याच्यानंतर फारूक अब्दुल्ला हे साहेबपेक्षा तीन वर्षांनी मोठे आहेत. मला परवा विचारलं, की अरे, क्या हो रहा है एनसीपीमे. म्हटलं, अंकल ऐसे ऐसे हो रहा है. अरे, लढले, मैं तो शरदजीसे तीन साल बढा हूँ, मैं लढ रहा हूँ, शरद को बोल मेरी तरह तू भी लढले, असं सांगितलं. अरे, हे तर वयाचे नंबर आहेत, लढण्याची जिद पाहिजे. आशीर्वाद तर आहेतच. पण आपल्या वडिलांना म्हणायचं, की तुम्ही घरा बसा आणि आशीर्वाद द्या. मग आम्ही पोरी परवडल्या हो. घरामध्ये विचार करून बद्धा. मी महिला आहे म्हणून म्हणत नाही. तुम्ही इथं बसलेल्या पुरुषांबद्दल बोलत नाही. तुम्ही सगळे आई-वडिलांचं करता. पण इथं मोठ्या संख्येन महिला आहेत. वडील जेव्हा आजारी पडतात, तेव्हा हॉस्पिटलमध्ये कोण नेतं वडिलांना. मुली करतात की नाय पोरी तुमच्या. जेव्हा वाईट वाटतं, तेव्हा कोण येतं हात धरायला? याच लेकी आहेत. तुम्ही विचार करा, जेव्हा जेव्हा घरावर अडचण येते, तेव्हा ती लेक उभी राहते वडिलांबोरब. आज महाराष्ट्रात तुमच्याही लेकी तशा आहेत, बहिणी पण तशा आहेत. त्याच्यामुळं सगळ्या या परिस्थितीमध्ये काय हसून जायचं

बापाचा नाद नाय करायचा

राष्ट्रीय कार्याध्यक्षा सुप्रिया सुले

नाही. पक्ष पुन्हा बांधू. आमदार आहेत आनंद आहे. जे गेलेत त्यांना शुभेच्छा आहेत. २०१९चा सर्वोत्तम असतील, मी नाही. सर्वोत्तम मी पाहिलांय. २०१९मध्ये ११ सीट राष्ट्रवादीला दिल्या होत्या. हाच ८० वर्षांचा योद्धा लढला, आणि या देशाचा

पक्षाच्या खोटारडेपणाच्या विरोधात लढायचं आहे. ते म्हणतात ना, की ना खाऊंगा, ना खाने दैऱ्या. आज मैं दिखाऊंगी, की कैसे तुमने खाया, और आज के बाद तुमको महाराष्ट्र मे खाने नहीं दैऱ्यी. हा माझा महाराष्ट्र आहे. आपला महाराष्ट्र आहे. आपल्याला पूर्ण ताकदीनं आता याच्याविरोधात लढायचंय. भारतीय जनता पक्षानं काय दिलं? द्वेष पसरवला आहे. तुमच्या आयुष्यात ९ वर्षात काय झालं? सिलिंडरचा भाव आज काय आहे? आणि पन्नास खोकेवाल्यांचं तर विसरूनच गेले. माझी एवढीच कार्यकर्त्यांना विनंती आहे, की पूर्ण ताकदीनी रस्त्यावर उतरा, भारतीय जनता पक्षाच्या विरोधात बोलत आलेलो आहे. अजूनही बोलत राहू. त्यांचा जो काय कार्यक्रम करायचा आहे दिल्लीत, तो मी, अमोल दादा आणि फैजल हा करू आणि एक गोष्ट मी तुम्हाला अभिमानानं सांगते. आज इथं माननीय अनिल देशमुख साहेब आणि फैजल आहे. यांच्यासाठी आपण खरंच जोरदार टाळ्या वाजवल्या पाहिजेत. याचं कारण, माणच्या आठवड्यात फैजलकडं ईडीची रेड झालीय. पण त्यांनी ईडीला घाबरत नाही सांगून साहेबांबोबर राहण्याचा निर्णय घेतला. देशमुख साहेबसुद्धा जे व्हायचं ते होऊ दे आणखी लढू असं म्हणाले. जर हे लोक असं लढू शकतात, तर आपल्याला काय अडचण आहे लढायला.

सत्ता येते आणि जाते, मात्र केवळ सत्तेतून सुख मिळत नाही. आपल्याकडे ज्या खुर्च्या रिकाम्या झाल्या आहेत त्यावर नवीन

राष्ट्रवादीच्या राज्य महिला संघटनेच्या अध्यक्षा विद्याताई चव्हाण सभेत बोलताना.

जेव्हा जेव्हा इतिहास लिहिला जाईल, तो फोटो या देशाच्या प्रत्येक इतिहासात, राजकारणात लिहिला जाईल. आणि परवाचा फोटो. मलाही गंमत वाटली. सगळे हताश झाले होते. आता काय होणार, काय होणार. त्या पत्रकारांना मानलं पाहिजे. पत्रकार परिषद झाली आणि एका पत्रकारानं पुण्याला विचारलं, की राष्ट्रवादीचा आश्वासक चेहरा कोण? शरद पवार... गंमत अशी आहे, की त्या बॅनरवरसुद्धा शरद पवारच आहेत. ठीक आहे, या सगळ्या गोष्टी होत राहील. आपण त्याच्याबद्दल काही बोलायचं नाही. तुमचं नशीब तुम्हाला लख लाभो.

पण, आजनंतर संपूर्ण महाराष्ट्र या भारतीय जनता

लोकांना बसण्याची संधी मिळेल. मी शरद पवार साहेबांना विनंती करणार आहे की नवीन उमेदीने पक्ष आज सुरु होणार आहे. का नाही तुम्ही स्वतःहून या निवडणुकीत ३३ टक्के आरक्षण महिलांना देत? नवीन उमेदीने पक्षाच्या कामाला लागूया. महाराष्ट्राची जनता याच योद्ध्यामांगे उभी राहील. जे अनेकदा महाराष्ट्राने दाखवले आहे ते पुन्हा एकदा आपल्याला करायचे आहे. जिदीनं लढू आणि ओरिजनल राष्ट्रवादी कॅग्रेस पक्षाचा झेंडा आणि चिन्हं आपल्याकडे राहील. आपल्या राष्ट्रवादी पक्षाचा एकच शिक्का आहे आणि या शिक्क्याचं नाव, शरद पवार....

स्वार्थाच्या पावसात निष्ठेचा चिखल झालाय

खासदार अमोल कोल्हे

जय शिवराय, आदिशकी तुळजाभवानी, उभ्या हिंदुस्थानाला महाराज आणि त्याच स्वाभिमानासाठी शेवटच्या श्वासापर्यंत लढावं कसं, हे शिकवणारे छत्रपती संभाजी महाराजांना आधी अभिवादन करतो. आदरणीय पवार साहेब, प्रदेशाध्यक्ष जयंत पाटील साहेब, कार्याध्यक्ष आणि आमच्या लोकसभेतल्या गटनेत्या सुप्रियाताई सुळे, मंचावरील सर्वच मान्यवर आणि सगळ्यात महत्वाचं म्हणजे, अडचणीचं आभाळ तोलायला आणि संकटाचं वाढव छाताडावर झेलायला सिद्ध असलेल्या पवार साहेबांबरोबर ठामपणे उभे असलेले तुम्ही सगळेजण, सगळ्यांना जय शिवराय. खरं तर बाहेर पाऊस खूप पडतोय. असं म्हणतात, की पाण्याचा पाऊस पडला, की मातीचा चिखल होतो आणि ईडी, सीबीआय, स्वार्थाचा पाऊस पडला, की निष्ठेचा चिखल होतो हे आज महाराष्ट्रात बघायला मिळतंय. जेव्हा या गुडघाभर चिखलामध्ये उभं राहनु पुन्हा महाराष्ट्राच्या भवितव्यासाठी संर्घष योद्धा उभा राहतो, तेव्हा त्याला साथ देण्यासाठी एवढ्या मोठ्या संबंधेन आपण उभे आहात त्याबद्दल सगळ्यांचं मनापासून आभार मानतो. सगळ्यांना मनापासून अभिवादन करतो. पण, हे नेमक का होतं? रविवारी जे घडलं ते पहिल्यांदा घडलं नाही. हे देशात पहिल्यांदा घडलं नाही, राज्यात पहिल्यांदा घडलं नाही. हे वारंवार घडतंय. हे वर्षभरापूर्वी महाराष्ट्रात घडलं, त्याच्या आधी मध्य प्रदेशात घडलं, कर्नाटकात घडलं. हे का घडतंय? हे घडलं म्हणून रडत बसणाऱ्यांमध्यले आम्ही नाही. हे का घडलं याचा विचार करायला हवा. हे जेव्हा घडतं, वाट सोडली जाते, तेव्हा दोन कारण असतात वाट सोडायला. एकतर शॉटकटनं पोहोचू शकतं हे आमिष असतं, नाहीतरी कुठंतरी पकडले जाऊ हा धोका असतो. जर आमिष आणि धोका या दोन्ही गोष्टी सोडून जे त्या

वाटेवर कायम राहतात, त्यांच्या पाठीमागं तत्वांची आणि नैतिकतेची बैठक असते ही सगळ्यात महत्वाची बाब आहे. आज अनेकजण म्हणतील, म्हणतही असतील, की आमच्या विड्लाला बडव्यांना घेरलंय. फार सोष्यं वाक्य आहे हे. मला वाटतं, कदाचित या महाभागाला पंढरीचा पांडुरंग समजलाच नाही. ज्या पांडुरंगानं कधी मंदिरात या रे असं सांगितलं नाही, म्हणजे कांदा-मुळा-भाजी, अवधी विठाई माझी म्हणणाऱ्या संत सावता माळीच्या हृदयातसुद्धा पांडुरंग होता आणि गोरा कुंभाराच्या कामातसुद्धा पांडुरंग होता. जर मनातून निस्सीम भक्ती केली असती, तर पांडुरंग पावला असता. यांनी विनाकाण बडव्यांचं कारण देण्याचा प्रयत्न का करावा, याविषयी संभ्रम निर्माण होतो. त्यामुळं जी गोष्ट घडली, म्हणजे त्यादिवशी मी स्वतः राजभवनात होतो. राजभवनातून पहिला फोन केला आणि सांगितलं, की माझ्या खासदारकीचा राजीनामा द्यायला तयार आहे. विचारलं, कारण काय? कारण, जर याच पद्धतीनं पक्ष फोडले गेले, माणसं पळवली गेली, विचारधारा बदलल्या गेल्या, तर राजकारणातली नैतिकता, विश्वासार्हता, जबाबदारी आणि सर्वसामान्य मतदारांनी जो विश्वास ठेवून मतदान केलंय त्या विश्वासाचं काय होणार हा प्रश्न आधी मनात होता.

आज पवार साहेबांबरोबर ठामपणानं उभं राहताना मला काय वाटलं हे मी इतराना कशाला का सांगू? मला काय वाटतं, ते फक्त सांगतो, आतापर्यंत कधी ऐकलं नाही, मी आतापर्यंत कुणालाही असं म्हणताना ऐकलं नाही, की माझ्या बापानं निष्ठा विकली, माझ्या बापानं स्वाभिमान गहण ठेवला, माझ्या बापानं लाचारी पत्करली. पण मला रोज पंचपक्कानाचं जेवण दिलं असं अभिमानानं सांगताना मी कधीच ऐकलं नाही. उलट माझ्या बापानं स्वकृष्टानं, स्वाभिमानानं रोज पंचपक्कानं नाही,

पण चटणी-भाकर दिली, पण ती चटणी-भाकर खाऊन मी उभा आहे हे सांगणारी संस्कृती या महाराष्ट्राची आहे, हे प्रत्येकानं लक्षात ठेवायला पाहिजे. पुराणाचा जेव्हा आपण दाखला देतो, म्हणजे श्रीकृष्णानं गोवर्धन उचलला हे सगळ्यांना ठाऊक आहे. पण हा गोवर्धन का उचलला? तर, जेव्हा गोकुळातल्या लोकांनी देवेंद्राला अविर्भाग देण्याचं नाकारालं, म्हणजे यज्ञात आहुती दिली जायची, तो अविर्भाग हा त्यांच्याकडे जायचा, हा अविर्भाग द्यायचं नाकारालं म्हणून देवेंद्रानं वरूणराजाला सांगितलं, की आता बरस यांच्यावर आणि श्रीकृष्णानं गोवर्धन उचलला आणि तो स्वतःच्या कंरंगळीवर तोलला की गोपाळांच्या काठऱ्यांवर तोलला हे आजही सांगता येत नाही. पण आज जसं श्रीकृष्णानं गोवर्धन कंरंगळीवर तोलला, ती भूमिका बजावायला साहेब खबीर असताना गोपाळांची काठी होण्याचं भाग्य तुम्हाला आणि मला लाभंतय हे इतिहास कधीही विसरणार नाही. काल मी टीव्हीवर बघत होतो, तेव्हा त्यांच्या नवीन कार्यालयाचं नाव वाचून माझ्या मनात अनेक प्रश्न निर्माण झाले. नाव काय तर प्रतापगड. या प्रतापगडाच्या लढाईत देन पात्रं फर महत्वाची आहेत. प्रतापगडाची लढाई झाली ना, त्यावेळी अफजलखान असाच आला होता. अफजलखान आला, अफजल खान आला, फर्मानं सोडली. जर आम्हाला सामील झाला नाहीत, तर घरादारावरून नांगर फिरेल, जर आम्हाला सामील झाला नाहीत, तर तुमचं होतं नव्हतं सगळं मातीत मिसळेल. सगळी फर्मानं सोडली. एक फर्मान गेलं खंडोजी खोपडे देशमुखांकडं, दुसरं फर्मान आलं कान्होजी जेधे देशमुखांकडं. खंडोजी खोपडेनी फर्मान बघितलं, खंडोजी खोपडेंच्या अंगाला घाम मुटला, दरदरून घाम मुटला आणि सरळ अफजलखानाकडे चालते झाले. आणि कान्होजी जेध्यांकडं फर्मान आलं, कान्होजी जेधे छत्रपती शिवाजी

महाराजांकडे आले आणि सांगितलं, महाराज, असल्या फर्मानांची काय पर्वा, तुमच्यासाठी वतनावर पाणी सोडायला तयार आहे.

हा महाराष्ट्राच्या मातीचा इतिहास आहे. आज महाराष्ट्राचा इतिहास साडेतीनशे वर्षांनंतर फर्मानासमोर गुडये टेकणाच्या खंडोजी खोपडेंचा नाही, तर वतनावर पाणी सोडणाच्या कान्होजी जेधेंचा आदर्श सांगतो. हा आदर्श घेऊन आपल्याला पुढं जायचंय. अनेकजण सांगतात, की आज कुरुक्षेत्रातल्या अर्जुनासारखी अनेक कार्यकर्त्यांची अवस्था झाली आहे. पण, कुरुक्षेत्रामध्ये जेव्हा हे वातावरण तयार झालं, जेव्हा युद्ध उभं राहिलं, तेव्हा अर्जुनानं भगवंताला सांगितलं, श्रीकृष्णाला सांगितलं, माझा रथ दोन्ही पक्षांच्या मधोमध घेऊन चल. श्रीकृष्णानं रथ मधोमध नेला, अर्जुनानं दोन्हीकडं बघितलं, समोरच्या बाजूला काही गुरुस्थानी असलेली माणसं होती, समोरच्या बाजूला काही रक्ताची नाती होती. अर्जुनाच्या मनात हळहळ निर्माण झाली. अर्जुनानं भगवंताला सांगितलं, भगवंता माझां गांडीव धनुष्य गळून पडेल की काय अशी अवस्था निर्माण झाली आणि त्यावेळी भगवंतानी सांगितलं, की ही लढाई नात्यांची नाही, ही लढाई गुरु-शिष्यांची नाही, ही लढाई कर्तव्यांची आहे, ही लढाई नीतीची आणि अनितीची आहे, ही लढाई धर्मांची आणि अधर्मांची आहे.

जर उद्याच्या भवितव्याला, उद्या जर लोकांचा लोकशाहीवर विश्वास बसणार असेल, तो टिकावा असं आपल्याला वाटत असेल, तर आदरणीय पवार साहेबांच्या साथीनं, आदरणीय पवार साहेबांच्या सोबतीनं उभं राहणं हे तुमचं माझां प्रत्येकाचं कर्तव्य आहे. कारण छत्रपती शिवाजी महाराजांनी दिल्लीच्या दरबारात औरंग्यानं खिल्लत दिली होती छत्रपती शिवाजी महाराजांना, जो इतिहास तुम्ही आणि मी सांगतो, की छत्रपती शिवाजी महाराजांनी मान खाली घालून खिल्लत स्वीकारली नाही, ताठ मानेन खिल्लत उधळली, तो स्वाभिमान तुमच्या आमच्या रक्तात आहे. हे येत्या काळात महाराष्ट्राला दाखवायचंय. म्हणजे २०१९ साली ही परिस्थिती वेगळी नाही, नवीन नाही. २०१९ साली ही परिस्थिती झाली होती. कित्येक सहकारी सोडून चालले होते. आदरणीय साहेबांच्या मार्गदर्शनाखाली त्यावेळी शिवस्वराज्य यात्रा करत असताना, त्यानंतर विधानसभेच्या निवडणुकीला त्याच पद्धतीनं फिरत असताना एकच गोष पाहिली, ती म्हणजे या महाराष्ट्राचा, महाराष्ट्राच्या तरूणाईचा आदरणीय पवार साहेबांवर असणारा विश्वास. हीच गोष पुढा करण्यासाठी तुमच्या सगळ्यांच्या साथीची गरज आहे. कारण, हा इतिहास, हा महाराष्ट्र, या महाराष्ट्राची संस्कृती मान खाली घालाण्यांची नाही, तर लढणांची आहे हे यापुढच्या काळात दाखवून देऊ ही अपेक्षा आपल्या सगळ्यांच्याकडून व्यक्त करतो आणि या संपूर्ण लढाईत आदरणीय पवार साहेबांबरोबर उभं राहणं हे आपलं कर्तव्य आहे. अनेकजण म्हणतात, की २०१९ची निवडणूक पावसातल्या एका सभेनं बदलती. हे अर्धसत्य आहे भावांनो, २०१९ची निवडणूक पावसातल्या एका सभेनं बदलती नाही, तर त्या पावसात जो सहाद्री उभा होता, त्या सहाद्रीच्या ५५ वर्षांच्या कारकिर्दीनं बदलली. केवळ पावसात भिजून इतिहास घडत नाही, पावसात भिजणारी व्यक्ती ही ५५ वर्षे या महाराष्ट्राच्या भल्यासाठी लढते, द्युजिते हा विश्वास प्रत्येक मराठी माणसाच्या मनात आहे आणि हा विश्वास जागवण्यासाठी आदरणीय साहेबांच्या साथीनं आपण सगळेजण कटिबद्ध होऊया हीच मला वाटतं, नैतिक अधिकारी असलेलं स्वराज्य निर्माण करणाऱ्या छत्रपती शिवाजी महाराजांची शिकवण आहे. एवढीच भावना व्यक्त करतो आणि थांबतो. जय राष्ट्रवादी!!!

राजकीय पक्ष

आपलाच; लढाई आपणच जिकणार

जितेंद्र आव्हाड

खरं तर ही लढाई आहे, लढाई केवळ पावसामुळे जिंकली जाते असे नाही. या जगातली एक मोठी लढाई होती. इंलंडचा राजा विरुद्ध नेपोलियन. लढाई ही नेहमी हुशारीन जिंकली जाते. नेपोलियन खाली उभा होता आणि इंलंडचा राजा वर उभा होता. इंलंडच्या राजाला माहिती होतं, आपल्याकडे सैन्य कमी आहे. तीन दिवस पाऊस पडल्यानंतर नेपोलियनचं सैन्य हे चिखलात अडकलं, राजा वरनं खाली उतरला, युद्ध जिंकलं आणि निघून गेला. तेव्हा कोण डोकं चालवतं त्याच्यावर आहे सगळं.

आता ११ मे रोजी शिवसेनेचं जे स्टेटमेंट आलंय, यांना माहिती नाही, कायदा सेट झालाय आता. सुप्रिम कोर्टच्या कायद्याला कोणीही हात लावू शकत नाही. एकत्र पहिली गोष्ट समजून घ्या, की राजकीय पक्ष आणि विधिमंडळ पक्ष ही एक नसते. याचं स्पष्ट निवेदन त्या सगळ्यामध्ये दिलेलं आहे. राजकीय पक्ष आणि विधिमंडळ पक्ष जर एक मानलं तर दहाव्या परिशिष्टाला महत्वच नाही. हा केवळ आकड्याचा खेळ नाही, याच्यापेक्षा अधिक आहे, असे कोर्ट म्हणतं. हे अधिक काय आहे, तर इथली लोकशाही वाचवायची. तुम्हाला दिसत नाही, संविधान तुडवलं जातंय. आमदार म्हणजे काय खरेदी-विक्री संघ आहे? कांदा-बटाट्याचा भाव आहे? कोर्टानं स्पष्ट लिहिलंय, की निवडून आलेला आमदार आणि राजकीय पक्ष यांचा जो संबंध आहे, तो आईच्या नाळेशी आहे. राजकीय पक्ष हा मोठ्या आई-बापाचा हात समजूया, आणि त्या आईची नाळ त्याच्याशी

जोडलेली असते आणि हा जोडणारा आणि सांगणारा असतो व्हिष. त्याच्यामुळे ही नाळ तोडता येत नाही, असं सुप्रिम कोर्ट म्हणतं.

तुम्हाला निवडणूक प्रचारासाठी शरद पवार लागतात. सगळ्या गोर्टींसाठी तुम्हाला शरद पवार लागतात आणि एक दिवस तुम्ही शांतपणानं उठाल आणि म्हणाल, आता आम्हाला तुम्ही नको. त्याच्यावरती सर्वोच्च न्यायालय काय म्हणतं? संविधानाला जे हवं आहे, म्हणजे तुम्ही निवडून आले आणि एकदिवशी उभे राहिले आणि आता तुम्ही आम्हाला नकोय, जातो, तर सर्वोच्च न्यायालय म्हणतं, की तुम्हाला ही नाळ तोडता येणार नाही. हे पक्षांतरविरोधी, पक्षविरोधी कारवाया समजलं जाईल हे इथं महतलेलं आहे. १४० पानांच्या जजमेंटमध्ये त्यांनी खूप काही लिहून ठेवलेलं आहे. महाराष्ट्रासमोर मी पहिल्या दिवशी म्हणालो होतो, की हा जो निकाल आहे, या निकालावरती भारताच्या राजकारणाचं पुढचं भविष्य आहे. भारताची लोकशाही अत्यंत विचारानं ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आणली. जेव्हा आयाराम-गयाराम पद्धत सुरु झाली. तेव्हा राजीव गांधीनी ५२वी घटनादुरुस्ती आणली आणि त्याच्यामध्ये दहावे परिशिष्ट आणले. दहावे परिशिष्ट म्हणजे काय, तर आमदारांवर बंधन घालण्यासाठी आणलेली प्रक्रिया.

कोणीही उठायचं आणि कुठंही जायचं. पण त्यांच्या लक्षात आलं, की आपल्याकडे एक चूक झालीय. आपण स्प्लीटला परवानगी दिलीय. पण पार्लमेंटनी स्प्लीट नाकारून

राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी

टाकलं. तुम्हाला जर बाहेर पडायचं असेल तर पडा, पण तुम्हाला मर्जरशिवाय पर्याय नाही. तुम्हाला कुठल्यातरी पक्षात प्रवेश करावा लागेल. त्याच्याशिवाय तुम्ही वाचूच शकत नाही आणि तो पक्ष म्हणजे बीजेपी आहे. जर तुम्ही बीजेपीमध्ये प्रवेश करणार आहात, तर कशाला पुरोगामी साहेबांचा चेहरा वापरताय. स्वतःचे चेहरे वापरा.

जजमेंटमध्ये खूप काही आहे. शिवसेनेच्या एका तुकड्यानी गोगावलेना प्रतोद नेमले होते, ते आम्हाला मान्य नाही. शिवसेनेच्या एका तुकड्यानी एकनाथ शिंदेना गटनेता केलं होतं. आम्हाला ते मान्य नाही, असं स्पष्टपणानं निकालात महिलेलं आहे. त्याच्यामुळे १४० पानांचं हे जजमेंट माझ्या मते बायबल आहे, कुराण आहे. याच्याबाहेर कुणीही जाऊ शकणार नाही. एकही आमदार अपात्र झाल्याशिवाय वाचणार नाही. ही मी भीती दाखवत नाहीये. मी तुम्हा सर्वांना इ-मेल पाठवतोय आणि याच्यातलं गांभीर्य समजावून सांगतोय, की सर्वोच्च न्यायालयानं किती नाड्या घटू करून ठेवल्या आहेत.

राजकीय पक्ष आपला आहे. साहेबांनी घाम गाळून तो उभा केलाय. उन्हात, पावसात, आजारपणात सगळीकडं साहेब गेलेत आणि तुम्ही साहेबांना सभेतून प्रश्न विचारता. विसरलात, २००४मध्ये तोडातून रक्त गळत होतं, हॉस्पिटल सोडून, बायकोला सांगून प्रचाराला बाहेर पडले. पहिली सभा नागपूरला घेतली, ४५ अंश सेलिसियस तापमान होतं. आपल्याला निवडून आणण्यासाठी कष्ट घेणाऱ्या बापाला तुम्ही एवढं दुःख देता आणि वरती म्हणता,

तो आमचा गुरु आहे. अरे, गुरुवरती वार करायचे आणि नंतर नमस्कार करायचा ही महाराष्ट्राची आणि देशाची संस्कृती नाही. तुम्ही साहेबांना जखमी करून टाकलंत. पर वो जखमी शेर हैं. अजूनही वेळ गेलेली नाही. जे आमदार साहेबांबोरार राहतील तेच वाचतील, अन्यथा जे आमदार राहणार नाहीत, ते घरी जातील.

माझी महाराष्ट्राला विनंती आहे, की गेली साठ एक वर्षे साहेब राजकारणात आहेत. काय कमी केलं हो तुम्हाला. २५ वर्षे मर्तिपद दिलं तुम्हाला भुजबळ साहेब. प्रत्येकाची सोन्याची कौलं असलेली घरं आहेत तुमची गावात. या आमच्या बापानी दिलंय. तुम्ही मला विचारतांय, की शरद पवार माझी खासगी मालमत्ता आहे का? मी त्यांच्या पायातली धूळ आहे आणि मला माझी लायकी माहिती आहे. पण, जेव्हा वडिलांवर येतं, गुरुवर येतं, तेव्हा छातीचा कोट करण्याचा इतिहास महाराष्ट्राचा आहे आणि तो परत एकदा पुढं आणू. मला पूर्ण महाराष्ट्राला एवढीच विनंती करायची आहे, की वयाच्या ८४व्या वर्षी, ज्यांना ३०-३० वर्षे मर्तिपद दिलं, ते आज साहेबांना बोलतायंत. अरे, तुम्ही नुसतं बोट दाखवलं, की हे मला पाहिजे, या बापानी लगेच दिलं. जेव्हा जेव्हा अडचणी आल्या, तेव्हा तेव्हा तो उभा राहिला. वाईट वाट नाही आपल्याला. त्यांच्या विरोधात भाषणं करता. एकदा म्हणता गुरु आहे. नातं आहे आमचं. अर्धमार्विरुद्ध जेव्हा धर्माची लढाई झाली तेव्हाही नातं होतं. पण ज्यांच्या बाजूनं तत्त्वं होती, ते लढाई जिंकले. मला कुणाचं नाव नाही घ्यायचं. पण हे सगळे पांडव आहेत आणि इथे अर्जुन बसलेला आहे. कृष्ण बसलेला आहे. ही लढाई आम्ही जिंकणार.

कालपर्यंत तुम्ही ज्यांना शिव्या घालत होतात, आज जाऊन त्यांच्या पायाशी पडलात. आपली ६ तारखेला बैठक ठरली होती. साहेबांनी सगळ्यांना फोन करायला सांगितले होते. पण त्याच्या आधीच तुम्ही साहेबांना अंधारात ठेवून पळून का गेलात? शपथविधी कसा घेतलांत. तेव्हा वाटलं नाही का, की आपला गुरु आहे, आपला बाप आहे. त्याच्या व्याधी काय आहेत. त्याला काय दुःख होतंय. शरद पवार हा शेवटी माणूस आहे. त्याच्याही हृदयाला वेदना होतात. स्वतःचे अश्रू दाखवत नाही. पण त्याला महाराष्ट्रभर हिम्मत ठेवायची आहे. हिमतीनं परत मैदानात उतरायचंय. अर्धमार्च्या बाजूनं उतरलेल्यांची वतनं खालसा करून टाकायची आहेत. साहेब नाशिकला येतायंत, हिम्मत असेल तर अडवून दाखवा. साहेबांनी स्पष्टपणे सांगितलं, तरी आजच्या स्टेजवर साहेबांचा फोटो. साहेबांचा फोटो चिटकवूनच तुम्हाला तुमचा माल विकायचा आहे. त्यांना नेता, गुरु मानता आणि त्यांचे आदेशच मानत नाही हे महाराष्ट्राला मान्य होणार नाही. त्यांच्या घराला होणाऱ्या यातना या महाराष्ट्राला होणाऱ्या यातना आहे. त्यांचं घर हे आपलं आधाराचं घर आहे. मै संमंदर का मियाज हूँ, उस नदी को पता नर्ही, सब मुझसे आ के मिलते हैं, लिपट गये, लेकीन मैं जा के किसी से मिला नर्ही.

पवार साहेबां बरोबर

खंबीरपणाने

उभे राहून पक्षाची

ताकद वाढवू

अनिल देशमुख

आपल्याला माहित आहे, की जेव्हा २०१९मध्ये सरकार स्थापन झालं आणि ते सरकार स्थापन करण्यासाठी आदरणीय पवार साहेबांनी पुढाकार घेतला. काँग्रेस, राष्ट्रवादी आणि शिवसेनेचं सरकार. त्याच्यानंतर हे सरकार कशा प्रकारे पाडता येईल याचा प्रयत्न पहिल्या दिवसामुऱ्णु जे आपले विरोधी पक्ष आहे त्यांचा चालू होता. शिवसेनेचे आमदार कसे फोडता येतील यासाठी प्रयत्न झाले आणि शेवटी ५० खोके, एकदम ओके या पद्धतीनं फोडण्यात आले. आज जे आपले सहकारी, ज्यांच्याबोराबर आम्ही अनेक वर्षे काम केलं, पक्षाचे अनेक ज्येष्ठ नेते जे आपल्याला सोडून गेलेत, त्यांच्यामागे मुद्दा काय कारण आहे याची आपल्या सर्वांना कल्पना आहे. आपल्याला माहिती आहे, की मी महाराष्ट्राचा गृहमंत्री होतो. आदरणीय साहेबांनी माझ्यावरती महत्त्वाची जबाबदारी दिली होती. मलासुद्धा त्यावेळेस खोठ्या आरोपामध्ये फसवण्यात आलं होतं. त्यावेळेस मुकेश अंबानी यांच्या मुंबईतल्या घराबाहेर बॉम्ब ठेवण्यात आला. त्याच्या आठ दिवसानंतर एकाचा खून झाला आणि त्या संपूर्ण प्रक्रियेमध्ये ज्यांनी हे घडवलं होतं, त्यावेळेचे मुंबईचे आयुक्त परमबीरसिंग हे मास्टरमाईंड होते. त्यांची बदली खालच्या पदावर केली आणि त्यांना जेव्हा मी सम्पेंड केलं, त्याच्यानंतर हे जे आपले विरोधी पक्ष आहेत, त्यांनी परमबीरसिंगना माझ्यावरती आरोप करायला लावले. १०० कोर्टीचा आरोप माझ्यावर केला. त्याची चौकशी झाली. कोर्टामध्ये केस गेली. कोर्टामध्ये बोलावण्यात आल्यानंतर परमबीरसिंग कोर्टात हजर झाले नाहीत. सहावेळा त्यांना समन्स पाठवलं, पण

ते हजर झाले नाहीत. त्यांच्याविरुद्ध अटक वॉरंट निघालं. त्यामुळं त्यांनी कोर्टामध्ये आपल्या वकिलामार्फत ऑफिडेव्हिट दिलं, की अनिल देशमुखांवर मी जे आरोप केले आहेत, त्याचे कोणतेही पुरावे माझ्याकडं नाहीत. ऐकिव माहितीच्या आधारावर आरोप केलेत. तरीपण मला चौदा महिने जेलमध्ये टाकलं.

जेलमध्ये जाण्यापूर्वी विरोधी पक्षाकडून माझ्याकडं प्रस्ताव आला होता, की तुम्ही ऑफिडेव्हिट करून द्या, तुमच्यामागं ईडी वगैरे काही लागणार नाही. मी तुम्हा सर्व सहकाऱ्यांना सांगतो, की अडीच वर्षापूर्वी मी जर ऑफिडेव्हिट करून दिलं असतं, तर अडीच वर्षापूर्वीच आपलं सरकार पडलं असतं. पण मी सांगितलं, की अनिल देशमुख जेलमध्ये जाईल, पण पक्षाशी गद्दारी करणार नाही. मला तुरुगात टाकण्यात आलं. हायकोर्ट, सुप्रिम कोर्टानं चांगला निर्णय दिला. पण आर्थर रोडच्या तुरुंगात असताना ज्या बँरक नंबर बारामध्ये मला ठेवण्यात आलं होतं, त्याठिकाणी पाकिस्तानचा दहशतवादी अजमल कसाब याला ज्या बँरकमध्ये ठेवण्यात आलं होतं, त्या बँरकमध्ये मला चौदा महिने ठेवण्यात आलं होतं. मी सांगितलं होतं, की आयुष्यभर जेलमध्ये गेलो तरी चालेल, पण पक्षासाठी खोटं ऑफिडेव्हिट करून देणार नाही.

ज्या साहेबांनी माझ्यासारख्या अनेकांना मोठं केलं, त्यांच्या प्रयत्नांनी राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष महाराष्ट्रात आणि महाराष्ट्राबाहेर ज्या पद्धतीनं उभी आहे, ज्यांनी आपल्याला मोठं केलं, ज्यांनी आपल्याला खुर्ची दिली, ज्यांनी आपल्याला सन्मान दिला, त्याच साहेबांची खुर्ची काढण्यासाठी काही मंडळी टपलेली आहेत. अशा

परिस्थितीत आपल्या सर्वांना साहेबांच्या पाठीमागं राहून साहेबांची ताकद कशी वाढेल, महाराष्ट्रामध्ये सगळ्यांना एकत्र घेऊन कशा पद्धतीनं पक्षाची ताकद वाढवता येईल यासाठी आपल्या सर्वांना प्रयत्न करायचे आहेत. परवा शरद पवार साहेब कराडला यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या समाधीच्या ठिकाणी दर्शन घेण्यासाठी गेले, त्यावेळी हजारोंच्या संख्येन लोकं तिथं जमली होती. मला खात्री आहे, की जेव्हा पवार साहेब महाराष्ट्रामध्ये दौऱ्याला निघतील तेव्हा उत्पूर्त प्रतिसाद मिळेल. आज जरी काही आमदार निघून गेले असतील, तरी २०२४च्या निवडणुकीमध्ये साहेबांच्या आशीर्वादामुळे मोठ्या संख्येन आपले आमदार निवडून येतील.

त्यासाठी सर्वांनी प्रयत्न करावेत. पक्षाची ताकद वाढवण्यासाठी प्रयत्न करावेत अशी आशा करतो.

शेवटचं एकच सांगतो, की मी जेव्हा चौदा महिने तुरूंगात होतो, त्यावेळी पवार साहेबांनी ज्या पद्धतीनं मला आणि माझ्या कुटुंबाला आधार दिला, त्यामुळं आज आमचं कुटुंब स्थिरवलंय. पवार साहेबांसारख्या नेत्याचा आधार नसता तर मी राहिलो नसतो आणि माझं कुटुंबमुद्धा राहिलं नसतं. असा हा आपला सर्वांचा बाप, ज्या पद्धतीनं त्याच्यावर परिस्थिती आलेली आहे, अशा परिस्थितीमध्ये आपल्या सर्वांना त्यांच्याबरोबर खंबीरपणानं उभं राहायचंय आणि पक्षाची ताकद वाढवायचीय.

देशाच्या प्रधानमंत्रांनी एक स्टेटमेंट केलं होतं. ते कॉर्प्रेस पक्षाच्या विरोधी होतं आणि त्यानंतर राष्ट्रवादी कॉर्प्रेस पक्षाच्याबदल होतं. त्या स्टेटमेंटमध्ये त्यांनी दोन गोष्टी सांगितल्या, की राष्ट्रवादी कॉर्प्रेस पक्ष भ्रष्टाचारामध्ये सापडलेला पक्ष आहे. हे सांगत असताना त्यांनी राज्य सहकारी बँक याचा उल्लेख केला आणि त्याबरोबर इरिगेशनच्यामध्ये जी काही तक्रार होती, त्यासंबंधीचा त्यांनी उल्लेख केला. हा जो उल्लेख त्यांनी केला, आणि राष्ट्रवादी कॉर्प्रेस पक्ष या भ्रष्टाचारात सहभागी आहे, असा जो आरोप केला, मला आनंद आहे, की आज मंत्रिमंडळामध्ये राष्ट्रवादी कॉर्प्रेस पक्षाच्या काही सहकार्यांना त्यांनी शपथ दिली. याचा अर्थ त्यासंबंधीचे त्यांनी

आणि ज्यांच्याबदल त्यांनी आरोप केले, त्या सगळ्यांना त्यांनी मुक्त केलं. त्याबदल मी पहिल्यांदा प्रधानमंत्रांचा आभारी आहे.

दुसरा प्रश्न असा, की आमच्या काही सहकार्यांनी जी पक्षाची भूमिका आहे, त्यापेक्षा वेगळी भूमिका घेतली. उद्याच्या ६ तारखेला मी महाराष्ट्राच्या पक्षाच्या काही प्रमुख लोकांची बैठक ही बोलवलेली होती आणि त्या बैठकीमध्ये काही प्रश्न उपस्थित केले गेले होते संघटनात्मक बदल करण्यासंबंधीचे, त्याचा विचार करणार होतो. पण प्रश्न जे उपस्थित केले गेले होते, त्यापूर्वीच काही सहकार्यांनी पक्षापासून एकदम वेगळी भूमिका घेतली आणि ती भूमिका घेऊन आम्हीच पक्ष आहोत अशी भूमिका याठिकाणी मांडली. माझां स्वच्छ मत असं आहे, की पक्षाचे काही सदस्य विशेषत: विधिमंडळाचे यांनी कितपत

वेगळी भूमिका घेतली यासंबंधीचं चित्र आणखी दोन-तीन दिवसांत लोकांच्यासमोर येईल. त्याचं कारण, की ज्यांची नाव आलीत, त्यातल्या काही लोकांनी आजच माझ्याशी संपर्क साधून आम्हाला याठिकाणी निमंत्रित केलं आणि आमच्या सहाय्या घेतल्यात. पण, आमची भूमिका वेगळी आहे. ती कायम आहे. याचा खुलासा त्यांनी माझ्याकडं केलेला आहे. पण याबाबतीत मी आत्ताच काही बोलू इच्छित नाही. कारण, याचं स्वच्छ

चित्र माझ्याइतकंच जनतेच्यासमोर त्यांनी मांडणं आवश्यक आहे.

ते जर त्यांनी मांडलं, तर त्याच्याबद्दल माझा विश्वास बसेल. मांडलं नाही तर त्यांनी वेगळी भूमिका घेतली असा निष्कर्ष मी काढेन.

आता प्रश्न राहिला पक्षाच्या भवितव्याबद्दलचा. हा आजचा प्रकार इतरांना नवीन असेल, मला हा नवीन नाही. मला आठवतंय, की १९८०

साली निवडणुकीनंतर मी ज्या पक्षाचं नेतृत्व करत होतो, त्या पक्षाचे ५८ आमदार निवडून आले होते आणि एक महिन्याच्यानंतर त्या ५८पैकी ६ सोडले, तर सगळे माझा पक्ष सोडून गेले. मी विरोधी पक्ष नेता होतो, त्याच्याएवजी मी पाचच नेत्यांचा नेता झालो. या पाच लोकांना बरोबर घेऊन मी पुन्हा पक्ष बांधायला महाराष्ट्रात बाहेर पडलो. माझा उद्देश त्याच्यामध्ये होता, की पुन्हा पक्षाची बांधणी करायची. त्यानंतर जी निवडणूक झाली, त्या निवडणुकीत दोन गोष्टी दिसल्या, की आमची संख्या ६९वर गेली. म्हणजे संख्या वाढली. पाचचा नेता असतानासुद्धा वाढली आणि नुसतीच वाढली नाही, तर जे पक्ष सोडून गेले, त्यापैकी तीन ते चार जण सोडले, तर सगळे पराभूत झाले. त्यामुळ १९८०ला जे चित्र दिसलं, ते चित्र पुन्हा महाराष्ट्राच्या जनतेच्या पाठिंव्यावर कसं उभं करता येईल हा माझा एककलमी कार्यक्रम राहील.

मला महाराष्ट्राच्या सर्वसामान्य जनतेवर आणि विशेषत: तरुण पिढीवर प्रचंड विश्वास आहे. तुम्हाला आठवत असेल, की कालची जी निवडणूक झाली चार वर्षांपूर्वी, त्यावेळीसुद्धा असंच चित्र होतं. पण, सबंध महाराष्ट्रात जिथं जाता येईल त्या ठिकाणी जाण, आपली भूमिका मांडणं हे काय केलं आणि त्याचा परिणाम आमची संख्या ही मोठ्या प्रमाणावर वाढली आणि आम्हाला यश त्या ठिकाणी आलं. संयुक्त सरकार आम्ही लोकांनी स्थापन केलं. आज पुन्हा ती स्थिती आहे. मला आज देशाच्या कानाकोपन्यातून अनेकांचे फोन येतात आणि या सगळ्या स्थितीत आपण सगळे एक आहोत, आमची साथ तुम्हाला आहे अशा प्रकारची मतं मांडतायंत. आत्ताच इथं येण्याच्यापूर्वी ममता बँजर्जी यांचा फोन आला. काँग्रेस नेते खर्गे, जे अध्यक्ष आहेत त्यांचा फोन आला. आणखीन अनेक

**राष्ट्रवादी काँग्रेस
पक्षातील काही नेते शिंदे-
फडणवीस सरकारमध्ये सहभागी
झाल्यानंतर पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष
खासदार शरद पवार यांनी २ जुलै रोजी
पुण्यात पत्रकार परिषद घेऊन आपली
भूमिका मांडली, ती येथे देत
आहोत.**

राष्ट्रवादीचा आरवासक चेहरा मीच, जनतेत जागृत बाजू माडणार शरद पवार

राष्ट्रवादीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष शरद पवार यांचे
कराड येथे आगमन झाल्यानंतर त्यांना
पाठिंबा देण्यासाठी जमलेला जनसमुदाय

पक्षांचे नेते आज या देशमध्ये एक पर्यायी शक्ती उभी करावी याची आवश्यकता आहे असं म्हणारे या सगळ्यांची ही भूमिका आहे. त्यामुळं जो काय प्रकार घडला, त्याची मला चिंता नाहीये.

आजचा दिवस संपला, उद्या सकाळी मी बाहेर पडणार आहे आणि कराडला जाऊन यशवंतराव चव्हाणांच्या समाधीचं दर्शन घेऊन सातारला एक दलित समाजातील घटकांचा एक मेळावा घेणार आहे आणि त्यानंतर माझा प्रयत्न राज्यात आणि देशात जेवढं जाता येईल आणि जेवढा लोकांशी संपर्क वाढवता येईल तेवढा कार्यक्रम माझ्याकडून केला जाईल आणि हीच माझी उद्याची नीती.

प्रश्नोत्तरे

प्रश्न : अंजित पवार यांनी राष्ट्रवादी पक्षावर दावा सांगितला आहे.

शरद पवार : माझं काही म्हणणं नाही. कुणी काही दावा

करावा, माझा लोकांच्यावर विश्वास आहे. मी लोकांकडं जाईन आणि हा निर्णय लोक ठरवतील. गंमत अशी आहे, राष्ट्रवादी पक्ष आला कसा ? राष्ट्रवादी हा पक्ष नव्हता. आम्ही काही लोकांच्या भूमिका, आमचे काही मतभेद कॉंग्रेसशी झाले आणि पक्ष नसताना पक्ष आम्ही स्थापन केला. अन्य पक्ष दुसऱ्यांनी नेला असेल. पण त्याचा परिणाम आमच्या कशावर झालेला नाही. त्यामुळं कुणी काही क्लेम करो, आम्ही लोकांच्यात जाऊन आमची भूमिका मांडू, आमच्या भूमिकेला त्यांचा पाठिंबा कसा मिळेल याची काळजी घेऊ. माझी खात्री आहे त्यांचा पाठिंबा मिळेल.

प्रश्न : नवीन उपमुख्यमंत्र्यांनी पत्रकार परिषदेत सांगितले, की एकतर आम्ही राष्ट्रवादी म्हणूनच सरकारमध्ये सहभागी झालो आहोत, दुसरा मुद्दा म्हणजे, त्यांनी सांगितलं, की मी शुक्रवारीच विरोध पक्ष नेतेपदाचा राजीनामा दिला होता आणि तिसरा मुद्दा म्हणजे राज्यातल्या जनतेचे प्रश्न सोडवण्यासाठी आम्ही सरकारमध्ये सहभागी झालो आहोत.

शरद पवार : विरोधी पक्ष नेतेपदाचा राजीनामा दिला ही माहिती आम्हाला तुमच्याकडून कळली. कारण, आमच्याकडं दिलेला नाही. कदाचित राजीनामा द्यायचा असेल तर तो द्यायचं ठिकाण स्पीकर आहेत. विरोधी पक्ष नेत्याची नेमणूक संख्या असल्याच्यानंतर स्पीकर करतात. तर बहुतेक त्यांच्याकडं दिला असेल तर आम्हाला सांगण्याचं काही कारण नाही. त्यामुळं त्याच्याबद्दल भाष्य करायचं काही कारण नाही. दुसरं, पक्षाचं नाव घेऊन कुणी काही भूमिका घेतली. त्याच्याबद्दलचं आम्ही भांडण करणार नाही. आम्ही लोकांच्यात जाऊ आणि लोकांचा पाठिंबा, लोकांची भूमिका ही आमच्या विचाराच्या, धोरणाच्या, आमच्या कार्यक्रमाच्याबरोबर कशी राहील या गोष्टीची आमची नीती आहे.

प्रश्न : आम्ही शिवसेनेसोबत जाऊ शकतो तर भाजपसोबत का नाही, असं सांगण्यात आलं.

शरद पवार : त्यांचा हा निकाल असेल. पण राष्ट्रवादी कॅग्रेस पक्षाची जी नीती आहे, त्याच्यामध्ये या गोष्टी पटणाच्या

नाहीयेत.

प्रश्न : विरोधी पक्षनेतेपद कुणाकडं जाणार.

शरद पवार : असं आहे, की मी हे आताच सांगू शकणार नाही. कारण, राजीनामा दिल्यानंतर उद्या विरोधी पक्ष नेत्याची नियुक्ती करायची असेल तर हा अधिकार महाराष्ट्राच्या विधानसभेच्या अध्यक्षांचा आहे. त्यामुळं त्यांचा निर्णय मी देऊ शकत नाही. पण, मी पक्षप्रमुख म्हणून दोन-चार दिवसांत आम्ही असिस्ट करू. मग तो काँग्रेस पक्ष असू शकतो, उद्दव ठाकरेंच्या नेतृत्वाखालचा पक्ष असू शकतो किंवा आम्ही जो राष्ट्रवादी पक्ष म्हणतो तो असू शकतो. याच्यातल्या संख्येचा विचार करून आम्ही पुढं स्पीकरला काय मांडणी करायची ते ठरवू. आता आम्हाला काही सांगता येणार नाही.

प्रश्न : कार्यकर्त्यांना तुम्ही काय आवाहन कराल.

शरद पवार : मला महाराष्ट्रातल्या माझ्या कार्यकर्त्यांवर प्रचंद विश्वास आहे. आमची खरी शक्ती सामान्य माणूस आणि कार्यकर्ता आहे आणि त्यामुळं त्या सगळ्यांना, ती अस्वस्थता

झाली असणार साहजिकच, की जे कष्ट करतात. आम्हा लोकांना निवडून देतात आणि आम्ही जी सांगतो ती भूमिका ते मांडतात आणि अशात काही प्रवृत्ती विरोधाची अशी संघर्षाची भूमिका घेतात, ज्यांच्याशी संघर्षाची आणि विरोधाची भूमिका घेतली आज त्यांच्यामध्येच आम्ही सहभागी झालो तर ते अस्वस्थ होणार. याच्यात त्यांचा दोष नाही. पण, त्यांची अस्वस्थता काढायची असेल तर पुन्हा संघटनेची बांधणी करणं हे काम करावं लागेल आणि ते काम मी आणि माझ्याबरोबर असंख्य तरुण महाराष्ट्रात ते करतील याची मला पूर्ण खात्री आहे.

प्रश्न : ही गद्दारी आहे की बंड आहे आणि जे सोडून गेले

टाकलेली आहे. उदाहरणार्थ जनरल सेक्रेटरी म्हणून तटकरेंची नेमणूक मी केलेली आहे. प्रफुल्ल पटेल यांची नेमणूक मी केलेली आहे. माझं स्वच्छ त्यांना सांगण आहे, की या सगळ्या प्रकारामध्ये पक्षाच्या हिताच्या दृष्टिकोनातून जी पावलं त्यांनी टाकायला हवी होती, ती त्यांनी टाकली नाही आणि त्याच्यामुळे आपली जबाबदारी योग्यरितीनं त्यांनी पार पाडली नाही, त्यामुळे पक्ष नेतृत्वानं ज्यांनी त्यांची नियुक्ती केली, त्यांचा त्यांच्यावर विश्वास राहिलेला नाही आणि त्यासाठी उचित अशा प्रकारची कारवाई त्यांनीहून तरी करावी, नाहीतर मला करावी लागेल.

प्रश्न : अजित पवारांवर कारवाई करणार का.

कराड येथील यशवंतराव चव्हाण
यांच्या समाधीचे शरद पवार दर्शन
घेताना, शेजारी पृथ्वीराज चव्हाण,
श्रीनिवास पाटील, बाळासहेब पाटील,
शशिकांत शिंदे व इतर कार्यकर्ते

आहेत त्यांच्यावर काय कारवाई केली जाणार.

शरद पवार : असं आहे, की हा पक्षाच्या धोरणाचा विषय नाही. पक्षाच्या धोरणाशी विसंगत पावलं कुणी टाकली असतील तर ती पक्षाच्यादृष्टिनं योग्य नाहीत. यासाठी पक्षाचे जे प्रमुख लोकं आहेत ते बसतील आणि त्यासंबंधीचा निकाल घेतील. फक्त एकच आहे, हा निकाल एका व्यक्तीनं घेण योग्य नाही. त्यामुळे बाकीच्या सहकाऱ्यांना, महाराष्ट्राचे जे अध्यक्ष आहेत, जयंत पाटील किंवा अन्य काही नेते या सगळ्यांशी आम्हाला बोलावं लागेल. एक गोष्ट मला याठिकाणी सांगता येईल आणि ती म्हणजे, मी पक्षाचा अध्यक्ष आहे. मी काही पदाधिकाऱ्यांची नेमणूक केलेली आहे. काहींच्यावर जबाबदारी

शरद पवार : कसं आहे, की जे पक्षाच्या चौकटीच्या बाहेर गेले, शपथही घेतल्या त्या प्रत्येकासंबंधीचा निकाल घ्यावा लागेल. नऊ लोकांचा, त्या प्रत्येकाचा.

प्रश्न : सकाळपासून सुप्रियाताईदेखील त्याठिकाणी होत्या. तेथील बैठकीत कदाचित त्या अजितदादांना मनवायचा प्रयत्न करीत होत्या. तुमचं त्याठिकाणी काय बोलणं झालं का.

शरद पवार : अजिबात कुणाशी बोलणं झालं नाही. जे त्याठिकाणी गेले ते फक्त विधानसभेचे सभासद होते. त्यातल्या काही लोकांनी मला फोन केला आणि आम्हाला याठिकाणी बोलवलं, आमच्या सद्या घेतल्यात. आमचा नाईलाज झाला.

पण, आमची भूमिका वेळी आहे. आम्ही तुम्हाला दोन-तीन दिवसांत येऊन भेटू हे सांगितलं. त्यांच्याशी माझं बोलणं झालं. बाकी ज्या नऊ जणांनी शपथ घेतली, त्यातले फक्त जाण्यापूर्वी भुजबळ माझ्याशी बोलून गेले, की हे होतंय हे काय योग्य नाही. तर मी तिथं जातो आणि याच्यात काय आहे हे तुम्हाला कळवतो. तर त्यांनी शपथ घेतल्याचं कळलं.

प्रश्न : शिवसेनेप्रमाणे राष्ट्रवादी संपर्वण्याची भाजपची खेळी आहे की तुम्ही जे म्हणाला होता, तरी गुगली आहे.

शरद पवार : ही गुगली वगैरे काही नाही. हा दोडा आहे. ही छोटी गोष्ट नाही. पक्षाच्या काही लोकांना, मध्यांशी मी जो उल्लेख केला, की प्रधानमंत्र्यांनी राष्ट्रवादीवर भ्रष्टाचाराचे जे

लोक संपर्क साधतायंत. पण त्याचा प्रत्यक्ष आकडा माझ्याकडं नाही. पण माझा अनुभव तुम्हाला सांगितला, की ५६पैकी ५० गेले, तरी आम्ही उभे राहिलो. मागच्या वेळीसुद्धा गेले तरी आम्ही उभे राहिलो. त्यामुळं गेले याची चिंता नाही. मला चिंता एकच आहे, त्यांच्या पुढच्या भवितव्याची.

प्रश्न : देवेंद्र फडणवीसांनी त्यांचं मुख्यमंत्रीपद गेलं, सत्ता गेली. याच कारणातून त्यांनी राष्ट्रवादी फोडली असेल काय.

शरद पवार : मला याचं श्रेय द्यायचं असेल, तर प्रधानमंत्र्यांना द्यावं लागेल. कारण, त्यांनी दोन दिवसांपूर्वी स्टेटमेंट केलं होतं. त्यामुळं आमच्यातले काही लोक

कराड येथील यशवंतराव चक्काण
साहेबांच्या समाधीस्थळी शरद पवार
बोलत असेन शेजारी बालासाहेब
पाटील, शशीकांत शिंदे, अनिल
देशपांड, मकरद पाटील, श्रीनिवास
पाटील आणि नेंद्र वर्मा व इतर.

आरोप केले, त्याच्यातून आमच्या काही सहकाच्यांची मुक्तता करण्याची मोलाची कामगिरी त्यांनी केली.

प्रश्न : पक्ष फुटला, घर फुटलं असं वाटतं का.

शरद पवार : अजिबात वाटत नाही. घर फुटलं असं मी कधी म्हणणार नाही. प्रश्न हा घराचा नाही. हा जनतेच्यासमोर एखादा विषय, भूमिका, तत्वज्ञान आणण मांडतो आणि ते घेऊन पुढं जायला काही अडचणी असतील, कमतरता असेल, पण त्याच्यामध्ये बदल नाही. ते चालूच राहणार आणि पक्ष आम्ही वाढवणार.

प्रश्न : एनसीपीचे नक्की किती आमदार गेलेत.

शरद पवार : मी तुम्हाला सांगितलं मध्यांशी, की अनेक

अस्वस्थ होते. आमच्याकडं सुद्धा काही लोकांच्यावर ईडीच्या केसेस आहेत. त्याच्यामुळं अस्वस्थता होती आणि प्राईम मिनिस्टरसारख्या व्यक्तीनी स्टेटमेंट केल्याच्यामुळं ती अस्वस्थता वाढली. त्यामुळं याचा त्यांना लाभ झाला. त्यामुळं हे जे काय तथाकथित यश-अपयश असेल त्याचं श्रेय, याचा वाटा हा प्रधानमंत्र्यांना द्यावा लागेल.

प्रश्न : यामध्ये खोक्यांचा वापर झाला असेल का.

शरद पवार : ते मी काय सांगू शकत नाही. मी प्राईम मिनिस्टरांचा उल्लेख केला, तर मी खोक्या-बिक्यांची भाषा कधी करणार नाही. ते जे आरोप अनेकांच्यावर करतात, यंत्रणा वापरतात, त्या गोष्टीचा परिणाम याच्यात झालेला आहे असं

प्रथमदर्शनी दिसतंय.

प्रश्न : ज्यांच्यावर ईडीची कारवाई सुरु आहे, त्यांनाच तिकडे मंत्री बनवलं आहे. तर याला ईडी सरकार म्हणायचं का.

शरद पवार : असं कोण म्हणतं. आमचे जे सहकारी आहेत, ज्यांना ईडीचे प्रॉब्लेम आहेत, त्याच्यामध्ये छगन भुजबळांचं नाव आहे. मुश्रीफांचं नाव आहे. मुंडेंचं नाव आहे. दिलीप वळसे-पाटलांचं नाव आहे. अजित पवारांचं नाव आहे. नवाब मलिक हे आतच आहेत. अशी काही लोकांची नाव आहेत, की ज्यांना ईडीचा प्रॉब्लेम आहे. ईडी सरकार हे काय मी आताच म्हणणार नाही. कारण, प्रधानमंत्र्यांनी आरोप केलेला आहे, या लोकांच्यावर काही ना काही अऱ्कशन्स अशा घेतल्यात, तर अऱ्कशन्सवरनं त्यांना कधी रिलिफ मिळतोय हे बघावं लागेल. मग याच्यातलं नक्की अंडरस्टॅंडिंग काय होतं हे लोकांच्यासमोर येईल.

प्रश्न : उद्धव ठाकरेंना फोन आला होता का.

शरद पवार : हो, त्यांना फोन आला. आताच त्यांच्याशी बोलणं झालं.

प्रश्न : शिवसेनेत बंड झाले, त्यावेळी ते गुवाहाटीला असल्यामुळं त्यांना थांबवता आलं नाही असं तुम्ही म्हणाला होतात. पण आता राष्ट्रवादीचे हे सर्वजण शेवटपर्यंत तुमच्याबरोबरच होते. मग त्यांना थांबवण्याचा प्रयत्न झाला का.

शरद पवार : मी त्यांना थांबवण्याचा प्रयत्नच केला नाही. आता जे लोक गेलेत असं म्हणतात, त्यांची नावं तिथं आहेत, ते लोक संपर्क साधतायंत. कारण, त्यांना दोन गोष्टीची चिंता आहे. एक मतदारसंघ, दोन ते पक्षात कार्यकर्त्याशी, सहकाऱ्यांशी व्यक्तिगत संबंध आहेत त्यासंबंधीची चिंता. या दोन गोष्टी त्यांना अधिक जाणवतायंत. इथं सत्तेचा काय लाभ होऊ शकेल. चार-दोन कामं होऊ शकतील. निवडणुकीसाठी जे काय सहाय्य लागतं त्यासाठीची चिंतामुक्त हे कदाचित झालेले असतील. पण, या सगळ्या गोष्टी शंभर टक्के यश देतात असं नव्हे. शेवटी लोक ठरवतात. लोकांचा विचार, लोकांचा पाठिंबा हा महत्वाचा असतो आणि ती चिंता यातल्या अनेकांना असावी. त्यामुळं ते आमच्याशी संपर्क साधतायंत.

प्रश्न : शिवसेनेप्रमाणे त्यायालयीन लढाई लढणार का.

शरद पवार : आम्ही कशात पडणार नाही. आम्हाला खात्री आहे, की आम्ही पक्ष म्हणून लोकांच्यासमोर गेलो तर लोक आमचा विचार करतील.

प्रश्न : मागच्या वेळी तुम्ही अध्यक्षपदपासून दूर जाण्याचा निर्णय घेतला, त्याला याची किनार होती का.

शरद पवार : अजिबात नव्हती. पण एक चांगलं झालं,

की त्यावेळेला नंतर जो मी निकाल घेतला राजीनामा परत घ्यायचा, तो अतिशय उचित होता, योग्यवेळी होता आणि त्याची उपयुक्ता उद्या महाराष्ट्रात दिसेल.

प्रश्न : एकनाथ शिंदेच्या भवितव्याकडं कसं बघता तुम्ही. त्यांची भाजपला कितपत युटिलिटी राहिली आहे.

शरद पवार : याचा आता त्यांनी आणि भाजपवाल्यांनी विचार करावा. साधारणत: शपथविधीचा कार्यक्रम मी बघितला आणि त्याच्यात आता जे मंत्रिपदावर आहेत, आणि जे होऊ इच्छितात आणि भाजपमध्ये आहेत त्यांचे चेहरे मला चिंताजनक दिसत होते.

प्रश्न : अजित पवार यांनी सांगितलं, की बहुमताचे सरकार असल्यानंतर देशाचा विकास झाला आहे. आता जी आघाडी बनतेय त्याला चेहरा नाही आणि मोर्दीची धोरणं पसंत असल्यामुळे आपण त्यांच्यासोबत जात आहोत.

शरद पवार : त्यांना हे माहीत नाही, त्यांची धोरणं पसंत आहेत, तर गेल्या साडेचार वर्षात ईडीचा वापर त्यांच्याविरुद्ध का केला गेला. आज निवडणूक होऊन चार वर्षे झाली. चार वर्षानंतर निवडणूक होत असताना आमचे टार्गेट तेच होते आणि मोर्दीचे टार्गेट आम्ही लोक होतो. त्यांच्याविरुद्ध टार्गेट ठेऊन काम करत असताना आज असं काय परिवर्तन झालं. अशी काय स्थिती नाही. त्यांना सत्ता हवी होती. त्यासाठी ते तिथं गेले. चार दिवसांपूर्वी मोर्दीचे जे भाषण झाले आणि त्यामध्ये जे आरोप त्यांनी केले, कदाचित याचा परिणाम असेल.

प्रश्न : मविआचे भवितव्य काय.

शरद पवार : कसं आहे, आम्ही एकत्र काम करणार आहोत. त्यात काँग्रेस आहे, उद्धव ठाकरे आणि शरद पवार आणि त्यांच्याबरोबरचे लोक आहेत. आम्ही सगळेजण एकत्र काम करणार. आजच आमचं सगळ्यांचं दूरध्वनीवर बोलणं झालं आणि एवढंच नाही तर मी मध्याशी सांगितल्याप्रमाणं, की अन्य पक्षांशीसुद्धा जे आम्ही राष्ट्रीय पातळीवर एकत्र यायचा प्रयत्न करतोय, तिथंसुद्धा या सगळ्या गोष्टीत आपण अधिक आक्रमकपणानं जावं अशी भूमिका आहे. बंगळूरुला आम्ही भेटतो आहोत. त्याठिकाणी आमची पुढील दिशा ठरवली जाईल.

प्रश्न : विरोधी पक्ष एकत्र येत असल्यामुळंच मोर्दी सरकार या सगळ्या पक्षांना दाखवून देण्याचा काही प्रयत्न करतंय का.

शरद पवार : मोर्दींनी काय करावं हा त्यांचा प्रश्न आहे. त्यांच्या पुढील नीतीनुसार ते पावलं टाकतायंत आणि त्यामुळं त्याच्यावर आपण भाष्य करण्याची गरज नाही. पण त्यांनी घेतलेली अऱ्कशन ही लोकांना पसंत नाही हे दाखवण्याच्यासाठी लोकांना बरोबर घेण याची आवश्यकता आहे आणि ते काम

मी करणार.

प्रश्न : राज ठाकरेनी एक आरोप केलाय, की उद्धव ठाकरेचं ओळंगं शरद पवारांना उत्तरावायचं होते, त्याचा पहिला अंक आज पार पडला. राष्ट्रवादीची पहिली टीम सत्तेच्या दिशेने गेलीय आणि आता दुसरी जाणार आहे.

शरद पवार : आता दुसरी टीम आमच्याकडं कोण आहे ती तरी बघू द्या. ज्यांना जायचं आहे ते थांबणार नाहीत. ज्यांना जायचं नाही ते थांबले. त्यामुळं तुम्ही दुसरी टीम, तिसरी टीम हा विषयच काढा. उद्याच्या निवडणुका होतील, त्यावेळेला तुम्हाला आमच्या पक्षाची नवीन टीम ठिकठिकाणी बघायला मिळेल.

प्रश्न : तुम्ही राजीनामा दिल्यानंतर जे लोक म्हणत होते, की साहेबांना आता आराम करू द्या, त्यांनी साहेबांना पुन्हा मैदानात उत्तरायला लावलं.

शरद पवार : साहेबांच्या पण काही गंभीर आहेत, की साहेबाला अशी स्थिती येते, की भयंकर हुरूप येतो. आणखी जोरात फिरायला लागतात. आणखीन लोकांच्यात जाऊन उभं करायला आनंद होतो. बोलाण योग्य नाही. पण जे कुणी मंत्री झाले, त्यांची नीट बारकाराइन माहिती घ्या, बहुसंख्य लोकांची सुरुवात कुणी केली, कशी केली हे जर तुम्ही बघितलं तर मला चितेचं कारण नाही. नवीन कर्तृत्वाची पिढी उभी करू शकतो. महाराष्ट्राच्या हिंताचा विचार करेल असा एक संच आम्ही महाराष्ट्रात उभा करू.

प्रश्न : १६ आमदारांच्या अपात्रेबाबतचा निर्णय घेण्याचा मार्ग विधानसभा अध्यक्षांना सोपा झाला असं म्हणता येईल का.

शरद पवार : मला असं वाटतं, की याच्यात उशीर करायला ते वेळ घेतील, तोपर्यंत महाराष्ट्राच्या विधानसभेचा कार्यकाळ संपेल. त्यामुळं थोडक्यात पुढच्या निवडणकीपर्यंत त्यांच्याकडून निकालाची अपेक्षा माझी नाहीये.

प्रश्न : उद्या तुम्ही मैदानात उत्तरायलानंतर तुमचं टार्गेट कोण असेल.

शरद पवार : आमच्या पक्षाची स्पष्ट मांडणी आहे. या पक्षाची विचारधारा घेऊन चाललोय, त्या विचारधारेची बांधणी, नव्या नेतृत्वाची फळी आणि या सगळ्याच्या माध्यमातून शक्यतो भारतीय जनता पार्टी, की जी समाजातल्या सामाजिक, धार्मिक, जातीय ऐक्य याला सुरुंग लावतेय, त्या प्रवृत्तीविरुद्ध आम्ही लढतोय.

प्रश्न : शिंदे-फडणवीस-पवार सरकारचं भवितव्य काय.

शरद पवार : हे सांगायला मी काय ज्योतिषी नाही. आता बघायचं, मला काळजी एकच आहे, की अनेक आमदार भेटायचे, भाजप आणि शिंदे गटाचे, ज्यांच्या अपेक्षा होत्या, की त्यांना आता मंत्री करतील. त्यातल्या आता ९ जागा गेल्या. त्यामुळं आता त्या बिचाऱ्यांचं काय होणार याचीच मला चिंता आहे.

प्रश्न : राष्ट्रीय पातळीवरील विरोधी ऐक्यावर काय परिणाम होईल का.

शरद पवार : याचा काहीही परिणाम होणार नाही. आमच्यादृष्टीनं आता एकच महत्वाची गोष्ट आहे, ती म्हणजे आमचे राज्याचे अध्यक्ष आणि आमची ऑल इंडियाची कमिटी या सगळ्यांना आता हे जे सहकारी मंत्रिमंडळात गेले पक्ष सोडून, कारण पक्षाची भूमिका नव्हती मंत्रिमंडळात जायची. तर पक्षाची ही भूमिका जे सोडून गेले त्यांच्याबद्दलची कारवाई पक्ष करेल. त्याला एक प्रोसेस आहे, त्या प्रोसेसने करेल.

प्रश्न : पक्ष आणि चिन्हावर दावा सांगितला जात आहे.

शरद पवार : शेवटी उद्या तुमच्यात येऊन बोलायला तुमचा अधिकार कुणी काढू शकत नाही. शेवटी पक्ष कशावर उभा राहतो. लोकांशी संपर्क साधण, त्यांच्याशी कार्यक्रम आणण, जनतेचा पाठिंबा मिळण त्यातनं पक्ष उभा राहतो. त्यामुळे हे जे कुणी सांगेल की मी मालक आहे त्याला अर्थ नाही.

आता चिन्हाच्या बाबतीत बोलायचं तर मी स्वतः बैलजोडी, गाय-वासरू, चरखा आणि घड्याळ अशा चार वेगवेगळ्या चिन्हावर निवडणुका लढवल्या आणि निवडून आलो. त्यामुळं खूण वगैरे काही नसंत. लोक बघतात, की कोण आहे, त्याचं काम काय आहे आणि तो काय करू शकेल आणि तेवढा विश्वास महाराष्ट्राच्या जनतेवर माझा आहे. माझ्या १४ निवडणुका झाल्या आणि १४ निवडणुकांत लोकांनी मला निवडून दिलं, त्याअर्थी त्यांचा विश्वास असावा.

प्रश्न : भविष्यकाळात तुमच्या पक्षाचा आश्वासक चेहरा कोणता.

शरद पवार : शरद पवार....आजपासून मी लोकांच्यात जाऊन आमच्या पक्षाच्या विचारांची माडणी करण्याच्या कामाला लागलो.

राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्षाचा

जातीपवादी रांगिन सतोपारम्

राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्षाच्या २४ व्या वर्धापनदिनानिमित्त
२१ जून रोजी मुंबईतील घण्मुखानंद सभागृहात आयोजित
केलेल्या कार्यक्रमात पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष खासदार शरद पवार
यांच्यासह अनेक मान्यवरांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले....

अनेक सहकाऱ्यांनी सांगितलं, की २४ वर्षांपूर्वी याच सभागृहामध्ये छगन भुजबळ यांच्या अध्यक्षतेखाली आपण मेळावा आयोजित केला होता आणि त्या मेळाव्यामध्ये राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष स्थापन करावा हा निर्णय याठिकाणी आपण घेतला आणि संध्याकाळी लाखो लोकांच्या उपस्थितीमध्ये शिवाजी पार्कला त्याला एक प्रकारचा जनतेचा पाठिंबा मिळाला. त्या दिवसापासून आजपर्यंत आपण देशाच्या आणि महाराष्ट्राच्या राजकारणामध्ये आणि समाजकारणामध्ये एक महत्वाचा घटक होऊन बसलो. महाराष्ट्रामध्ये लोकांनी आपल्याला शक्ती दिली, सत्ता दिली आणि २५ वर्षांच्या कालखंडामध्ये अनेक प्रश्नांची सोडवणूक करण, त्यासाठी आपण सत्तेचा वापर केला.

सुरुवातीला प्रांताध्यक्ष आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी जी आपल्याला फिल्म दाखवली, त्या फिल्मच्या माध्यमातून अनेक महत्वाचे निर्णय, जे महाराष्ट्राच्या हिताचे आहेत, ते निर्णय घेण्याच्यामध्ये राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांचं योगदान होतं. ही कामगिरी तुम्ही सर्वांनी गेल्या २४ वर्षात केली आणि याची नोंद महाराष्ट्रातल्या जनतेन घेतलेली आहे. आपण सगळे घटक हाताळले. शेतकऱ्यांसाठी, कामगारांसाठी, तरुणांसाठी, महिलांसाठी, अल्पसंख्याक, आदिवासी आणि दलितांचा, भटक्या विमुक्तांचा या सगळ्यांचा विचार करण्याच्यासंबंधी पक्ष म्हणून राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्षाची नोंद ही महाराष्ट्रातल्या जनतेच्या अंतःकरणामध्ये झाली, ती केवळ तुम्हा

२४ वा वर्धापनदिन समारंभ

दूर ठेवण्याचा राष्ट्रपादीचा प्रथल

सगळ्यांच्या कष्टामुळे झाली.

आपण शेती आणि शेतकी याला फार महत्त्व देण्याचं काम केलं. आपल्या हातामध्ये असलेल्या सत्तेचा वापर याठिकाणी केला. आपला देश शेतीप्रधान देश असताना या देशामध्ये परदेशातनं धान्य आयात करण्याची स्थिती बदलली पाहिजे, हे आव्हान स्वीकारलं आपण सगळ्यांनी आणि एका उराविक काळामध्ये देशाची तर गरज भागवलीच, पण जगातल्या अनेक देशांना अन्नधान्य आणि शेतीमाल पुरवण्याची जबाबदारी घेणारा हा देश होईल कसा याची आपण काळजी घेतली. याची नोंद संबंध देशाच्या अर्थकारणाच्या क्षेत्रामध्ये ही केली गेलेली आहे.

आज काय चित्र दिसतंय? सत्ता बदलली. सत्ता येते-जाते.

चांगले निर्णय जे घेतले असतील, ते नव्या राज्यकर्त्यांनी घेतले पाहिजेत. ते पुढं न्यायला पाहिजेत. पण आज चित्र वेगळं दिसतंय. आज शेतकी अस्वस्थ आहे, दुखावला गेलाय. शेतमालाच्या किमती या योग्य पद्धतीनं मिळत नाहीत. याचा उल्लेख आधीच्या काही वक्त्यांनी केला. मग तो कांदा असो, नाहीतर कापूस असो, मी अलिकडंच विर्भातल्या एका जिल्ह्यामध्ये गेलो, जळगावला खानदेशामध्ये गेलो, मराठवाड्यामध्ये गेलो आणि अगदी कार्यकर्त्याच्या घरी गेल्याच्यानंतरसुद्धा त्याच्या घरामध्ये कापूस ठेवलांय, हे चित्र बघायला मिळतं. कधी ही अवस्था नव्हती. पण कापसाचे भाव इतके पडले, की त्यामुळं आज कापूस उत्पादकसुद्धा संकटात आहे. सोयाबीन उत्पादक संकटात आहे.

संबंध शेतकऱ्यांची संपूर्ण अर्थव्यवस्था ही अडचणीत यायची वेळ दिसतेय. शेतकऱ्यां

असं सांगितलं होतं मोदी साहेबांनी, की आम्ही तीन वर्षांमध्ये देशातील शेतकऱ्यांचं उत्पन्न डबल करू. आज किती वर्षे होऊन गेली? आज ९-१० वर्षे होऊन गेली, त्या डबलच्या संबंधीचं चित्र नाही. पण एका गोष्टीमध्ये डबल स्थिती बघायला मिळती आणि ती स्थिती म्हणजे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या. मी आजच माहिती घेतली आणि आज महाराष्ट्रामध्ये गेल्या पाच महिन्यांत ३९१ शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या आणि हायेस्ट संख्या बीडमध्ये आहे. आज ही स्थिती त्याठिकाणी आहे. पाच महिन्यात ३९१ आत्महत्या एकत्र्या महाराष्ट्रात होतात याचा अर्थ काय चित्र आहे याच्यासंबंधी मी काय सांगण्याची गरज नाही.

आज हे राज्य कशा पद्धतीनं चालवलं जातं, याचा उल्लेख अजित पवार आणि बाकीच्या सगळ्या सहकऱ्यांनी आपल्या भाषणामध्ये केला. राज्यकर्त्यांची एक जबाबदारी असते कायदा आणि सुव्यवस्था चांगली ठेवायची. पण आज जाणीवपूर्वक समाजा-समाजामध्ये एक प्रकारची कटुता कशी निर्माण होईल याची खबरदारी राज्यकर्त्यांकडून घेतली जाते. हे यापूर्वी कधी होत

आजच मी माहिती घेतली. महाराष्ट्र सरकारच्याकडून अधिकृत, एक साधी गोष्ट आहे, की कुठल्याही राज्यकर्त्यांची जबाबदारी आहे, की समाजातल्या लहान घटकांना संरक्षण द्यायच. मग ते अल्पसंख्याक असेल, दलित असेल, आदिवासी असेल, महिला असतील. आज काय स्थिती आहे महाराष्ट्रात महिलांची? या महिलांच्याबद्दलची माहिती मी घेतली, तर जानेवारी २३ ते मे २३ या कालावधीत आपल्या महाराष्ट्रामध्ये ३ हजार ५२ मुली आणि महिला बेपत्ता झाल्या आहेत. त्या राज्यात आहेत का नाही माहिती नाही. पेलिसांची नोंद अशी आहे, की याच्यात दोन कातकरी आहेत. म्हणजे एक बेपत्ता आणि दुसरी त्या कुठेही आज आहेत या राज्यात अशी स्थिती दिसत नाही. ३,१५२ विंया आणि मुली या जर बेपत्ता होत असतील, तर समाजातल्या भगिरींचं संरक्षण करण्याच्यासाठी आजचे राज्यकर्ते काय करतायंत, हे याठिकाणी गांभीर्यानं विचार करण्याच्याबद्दलची आवश्यकता आहे. एक प्रतिष्ठा असते राज्यामध्ये राज्य म्हणून आणि देशामध्ये देश म्हणून अनेक गोष्टींची खबरदारी राज्यकर्त्यांना घ्यावी लागते आणि ती घेतली जात नाही. याच्या आधीच्या वक्त्यांनी उल्लेख केला मणिपूरचा. आज मणिपूरमध्ये गेल्या ४५ दिवसांत सतत

नव्हतं. जातीय दंगली होतात. गेल्या काही महिन्यांमध्ये कोल्हापूर, संगमनेर, नांदेड, अकोला, अंमळनेर अशा सात-आठ ठिकाणी या ना त्या निमित्तानं जातीय दंगली झालेल्या आहेत. महाराष्ट्र हे शांतताप्रिय राज्य आहे. असं असतानासुद्धा याठिकाणी दंगली होतात. याचा अर्थ हा आहे, की जिथं ज्याचा उल्लेख याठिकाणी दंगली होतात. याचा अर्थ हा आहे, की जिथं नाही त्याठिकाणी जातीय तणाव निर्माण करणं आणि त्याचा राजकीयदृष्ट्या लाभ कसा करता येईल, या दृष्टिकोनातून याठिकाणी केलेलं आहे. फिसाळ कायदा आणि सुव्यवस्था हे त्याला महत्वाचं कारण आहे. कायदा आणि सुव्यवस्था जर ठीक नसली, तर जबरदस्त किंमत द्यावी लागते. मग ती जातीय दंगलीच्या माध्यमातून असते, अन्य कारणांनी असते.

दंगली होतायंत. अनेक महत्वाच्या लोकांच्याकडून मी माहिती घ्यायचा प्रयत्न करतो, तर माहिती अतिशय गंभीर आहे. तिथं लष्कराचे एक अल्यंत वरिष्ठ अधिकारी, जे निवृत झाले आहेत, म्हणजे टॉपच्या ज्या जागा लष्करात असतात, त्याच्या पहिल्या दोन-तीनमध्ये ज्यांची रँक आहे, त्यातील एका अधिकार्यानी लेखी स्टेटमेंट पाठवलं, मीडियाला दिलं, की अनेक वर्षे मी या देशाच्या सीमेचं रक्षण करण्याच्यासाठी कष्ट केले. मला याचा अभिमान आहे. पण आज जे मणिपूरमध्ये घडतंय, आणि त्याच्याकडं केंद्र सरकार ज्या पद्धतीनं बघतंय, त्याच्यातून आम्ही या मताशी आलोय, की आम्ही या देशाचे नागरिक आहोत की नाही? याची आम्हाला खात्री वाटत नाही. तुम्ही लक्षात घ्या,

लष्करातल्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनं असं वाटत असेल, की आम्ही या देशाचे नागरिक आहोत की नाही, याची चिंता त्यांना वाटत असेल, तर सामान्य माणसांची काय अवस्था असेल? आणि दुसरी गोष्ट हे मणिपूर आहे कुठं? मणिपूर हे म्यानमार जो देश आहे, त्याच्या सीमेवर आहे. या सगळ्या भागामध्ये, नॉर्थ-ईस्टमध्ये एका बाजून म्यानमार आहे, काही ठिकाणी पाकिस्तान आहे, आणि फार मोठ्या प्रमाणात चीनची सीमा आहे. चीनच्या सीमेवर असलेल्या राज्यांच्यामध्ये अशा प्रकारची कायदा आणि सुव्यवस्था ही जर राहिली आणि त्याचा गैरफायदा कुणी शेजारच्या राष्ट्रानं घ्यायचं ठरवलं तर काय परिस्थिती देशात येईल यासंबंधीचा विचार ही करण्याची वेळ आलेली आहे. पण हा विचार करण्याच्यासाठी आज राज्यकर्त्यांना वेळ नाही. अनेकांनी सांगितलं, की देशाच्या प्रथानमंत्रांनी कुठं जायचं असेल तर जावं. पण ही अंतर्गत स्थिती आहे. त्याचा बंदोबस्त पहिल्यांदा करावा. पण ते करण्याच्यासाठी सतेचा वापर केला जात नाही, हे चिन्ह आपल्याला दिसतं.

आत्ताच याठिकाणी जयंतरावांनी त्यांच्या भाषणामध्ये देशाच्या राष्ट्रपतींचा उल्लेख केला. पदांची प्रतिष्ठा ही ठेवली पाहिजे. राष्ट्रपती असोत, मुख्य न्यायाधीश असोत, जी काय पदं

काही कारण त्याठिकाणी नाहीये.

आजचे राज्यकर्ते या सगळ्या ज्या इन्स्टिट्यूशन्स आहेत, पदं आहेत, त्याची इज्जत राखायाची नाही ही भूमिका घेऊन काम करतायांत आणि त्यामुळं एकंदरच स्थिती ही लहान सहान प्रश्नांपुरती नाही. आज राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष, त्याचा प्रत्येक कार्यकर्ता शक्तीनं एक वेगळं वातावरण संघटनेच्यामार्फत करायचं हा निर्धार आपण करतोय याचं कारण, की देशातली लोकशाही, देशातली व्यवस्था या सगळ्याच्यासंबंधी अत्यंत बारकाईनं लक्ष घेऊन समाज एकसंघ हा राहील कसा याची काळजी घेतली पाहिजे आणि त्यासाठी प्रयत्नांनी अत्यंत गरज आहे. इथं आपण दुर्लक्ष केलं तर ज्यांच्या हातामध्ये सत्ता आहे, माझी खात्री आहे, की पुन्हा निवडणुकीच्यानंतर त्यांच्या हातामध्ये सत्ता आली तर या निवडणुका किती काळासाठी आहेत याबाबतची चिंता वाटावी ही स्थिती देशात निर्माण झाल्याशिवाय राहणार नाही.

म्हणून आम्ही प्रयत्न करतोय. राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष पुढाकार घेतोय, की देशातल्या लोकशाहीवर विश्वास असलेल्या सगळ्या पक्षांना एकत्रित करण्याचा प्रयत्न करत आहे. येत्या २३ तारखेला पाटण्याला याविषयीची बैठक आयोजित करणार आहोत. एकत्र

असतात, त्या पदांची प्रतिष्ठा ठेवली पाहिजे. नव्या संसदेच्या उद्घाटनाला राष्ट्रपतींना निमंत्रण का नाही दिलं? हा प्रश्न मोठा गंतीचा आहे. का केलं असेल असं? का निमंत्रण दिलं नसेल? साधी गोष्ट आहे, याचं उद्घाटन कुणी केलं? नव्या संसदेचं उद्घाटन मोदींनी केलं. राष्ट्रपतींना बोलवलं असतं, तर प्रोटोकॉलप्रमाणं पुढ कोण राहिलं असतं? राष्ट्रपती. मग त्याच्या पाठिमागं मोदींचं नाव आलं असतं का? मोदींचं नाव यायचं असेल, तर त्याठिकाणी त्यांच्यापेक्षा वरची प्रतिष्ठा, प्रोटोकॉलमध्ये स्थान आहे, अशा व्यक्तींना बोलवता आलं नसत आणि म्हणून त्यांना न बोलवण्याचं कारण दुसरं काही नाही. माझं नाव त्याठिकाणी असलं पाहिजे आणि त्यासाठी राष्ट्रपतींना बोलवून चालणार नाही. याशिवाय दुसरं

बसून धोरण ठरवू, कार्यक्रम ठरवू. पण कमीत कमी या देशातील सामान्य माणसाच्या हिताची जपणूक करणारी जी लोकशाहीची व्यवस्था आहे त्याकार कोणी आक्रमण करत असेल, हल्ला करत असेल तर त्या गोष्टी देशात होऊन द्यायच्या नाहीत. लोक एकत्र करायचे, शक्ती उभी करायची आणि चुकीच्या, सांप्रदायिक, जातीयवादी, माणसा-माणसांमध्ये विद्वेष वाढवणाऱ्या या ज्या प्रवृत्ती आहेत त्यांच्या हातामध्ये देश जाणार नाही याची काळजी घ्यायची. हे आव्हान आहे आणि त्या आव्हानाला सामोरं जाणं हे तुमचं आणि माझं कर्तव्यच नाही, तर धर्म आहे. त्यादृष्टीनं आपण वागावं, एवढंच याठिकाणी सांगतो.

जातीयवादी शक्तिविरोधात आपल्याला लढापर्यं

जयंत पाटील

मी आपणा सर्वाना एवढंच सांगेन, की याच व्यासपीठावरून २४ वर्षांपूर्वी आपल्या पक्षाच्या स्थापनेची घोषणा आदरणीय शरद पवार साहेबांनी केली. तेव्हाच्या पवार साहेबांना बघितल्यानंतर हा महाराष्ट्र पवार साहेबांच्या मांग का उभा राहिला याचा आपल्या सर्वांना अंदाज येईल. गेली अनेक वर्षे महाराष्ट्रातल्या कानाकोपन्यामध्ये पवार साहेबांच्या नेतृत्वाने आपण पक्ष पोहचवला. परिवार संवाद यात्रा मी काढली त्यावेळी ज्या मतदारसंघात आपण कधी निवडणुक लढवलीच नाही त्या मतदारसंघात, त्या तालुक्यात गेलो, तरीही माणसं तिथं आहेत पवार साहेबांना मानणारी. आमगावला कदाचित आपण कधी निवडणुक लढवली नसेल. पण त्या आमगावला रात्री १ वाजता सगळी थांबलेली. का? तर पवार साहेबांच्या पक्षाचे पदाधिकारी येतायंत म्हणून. ही पवार साहेबांची शिदोरी, त्याच्यावर आपला पक्ष आज उभा आहे. पवार साहेबांनी गोड बोलून लोकांना जोडलेलं आहे. ही माणसं जी इथं दिसतायंत ना, ती माणसं गोड बोलून माणसं एकत्र आलेली आहेत. आणि ही गोड बोलून जोडण्याचं संघटन कौशल्य पवार साहेबांनी जे दाखवलंय. त्यामुळं तेव्हाचा काँग्रेस पक्ष स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या काळातदेखील उभा राहिला आणि आज राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष उभा आहे, तो पवार साहेबांच्या स्वभावावर उभा आहे, हे कधी विसरू नका.

आज आपल्या महाराष्ट्रामध्ये काय स्थिती आहे. साहेबांनी २४ वर्षांपूर्वी, १० जूनला भूमिका मांडलेली, की राष्ट्रवादी काँग्रेस हा पक्ष महाराष्ट्रातल्या आणि देशातल्या गोरगरीबांच्या कल्याणासाठी, काळ्या मातीत राबणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या न्याय्य हक्कांसाठी, संघर्ष उभा करण्यासाठी जन्मलेला पक्ष आहे. त्यावेळी भाषणामध्ये त्यांनी जे सांगितलं ते मध्याशी आम्ही तुम्हाला फिल्मच्या माध्यमातून

दाखवण्याचा प्रयत्न केला. ती आपल्या पक्षाच्या निर्मितीची पहिल्या दिवशीची पवार साहेबांची भूमिका आहे. त्या भूमिकेवर आज महाराष्ट्रात लाखो कार्यकर्ते काम करतायंत.

पण, आज चित्र बदललंय. राजकीय संस्कृती बिघडलेली आहे. महाराष्ट्रातला शेतकरी, गोरगरीब, मध्यमवर्गीय मेटाकुटीला आलेला आहे. त्यामुळं महाराष्ट्रातल्या सर्व पक्षांमध्ये पवार साहेबच महाराष्ट्रातल्या जनतेला एक आशेचा किरण म्हणून पवार साहेब आणि आपल्या पक्षांकड लोक बघतायंत. आज महाराष्ट्रामध्ये जाऊन कुणालाही विचारा, की आज देशाचा कृषीमंत्री कोण आहे? माणसांना उत्तर सांगता येणार नाही. रेल्वेमंत्री कोण आहे? कुणालाच माहीत नव्हत. त्या ओडिशात ॲक्सिडेंट झाला आणि तो बिचारा रेल्वेमंत्री तिकडं पाहायला गेला, मग कळलं, की ह्यो बाबा रेल्वेमंत्री आहे. नाहीतर हिरवा झेंडा मोदी साहेबच फडकवत होते. या देशात देशाच्या मंत्रिमंडळामध्ये कुणालाही रोल नाही हे तुम्ही आम्ही सगळ्यांनी लक्षात घेणं गरजेचं आहे.

येणारा काळ अत्यंत महत्वाचा आहे. हिंदुत्व घेऊन लोकं मतं मिळवण्याचा प्रयत्न करतायंत. पुरोगामी विचारसरणी महाराष्ट्रातली जिवंत ठेवण्याचं काम अनेकांनी केलं. यशवंतराव चव्हाण साहेबांनी महाराष्ट्राच्या निर्मितीपासून याला प्राधान्य दिलं आणि आदरणीय पवार साहेबांनी महाराष्ट्राचं पुरोगामीत्व टिकवण्यासाठी प्रसंगी सतेची आणि संकटांची मालिका समोर दिसत असतानादेखील पुरोगामी विचारांचा धागा सोडला नाही हे मित्रांनो महाराष्ट्रातल्या अनेकांच्या दृष्टीने महत्वाचं आहे. आपल्याला लढाई कुणाशी करायचीय? आपल्याला लढायचंय, या देशाची आणि महाराष्ट्राची सत्ता जातीयवादी शक्ती जी ताब्यात घेण्याचा प्रयत्न करतायंत, त्यांच्याशी लढायचंय आणि

ते लढण्यासाठी याठिकाणी नरहरी झिरवाळ, अमोल मिटकरी, उल्हास पाटील, मधुकर कंद, अशोक काळे, अविनाश काकडे यांनी तीन पुस्तकांचं प्रकाशन याठिकाणी होणार आहे. शुद्ध ऐसे ब्रह्मज्ञान, पाइकांचे अभंग आणि सार्थ श्री तुकाराम गाथा हे सगळ्यांनी मिळून केलेलं आहे. हे का? तर यातलं जे हिंदुत्व आहे, ते महाराष्ट्रातल्या कानाकोपन्यापर्यंत जागरण करून पोचवण्यासाठी आपल्या सगळ्यांनी प्रयत्न केला तर या देशाची लोकशाही टिकिणार आहे. नाहीतर २०२४च्या निवडणुका शेवटच्या समजायच्या त्यामुळं हा विचार अतिशय योग्य शब्दात उल्हास पाटील आणि सर्व मंडळीनी एकत्रित केलेला महाराष्ट्राच्या कानाकोपन्यात नेण्याचं काम आपल्याला पुढच्या काळात करायचं.

मध्यांशी दादांनी आपल्या भाषणात सांगितलं. तरुणांना संधी देऊन महाराष्ट्रात हा पक्ष पवार साहेबांनी उभा केला. आम्हा सर्वांना त्यावेळी संधी मिळाली. आजही इथं समोर बसलेले माझ्याबोराबर विधानसभेत काम करणारे आहेत. महाराष्ट्रामध्ये ही नवीन पिढी हव्हूह्लू पुढं येतेय आणि या तरुणांच्याकडं हव्हूह्लू पक्ष हस्तांतरित होणार आहे. यांच्यावरच या पक्षाची जबाबदारी भविष्यकाळात आहे. पण मला २०१९ सालचे दिवस आठवतात. हा पक्ष सोडून अनेक लोकं गेली. आम्ही भाषणं करत हिंडायचो, की अ गेला तरी चालेल, ब गेला तरी चालेल, क गेला तर चालेल, ड गेला तर चालेल. का? तर आमच्याकडं शरद पवार नावाचं एक विद्यापीठच आहे. कार्यकर्ता आणि नेता तयार करण्याची खाण आयुष्यभर शरद पवार साहेबांनी महाराष्ट्रामध्ये निर्माण केली आणि म्हणून अनेक नेते आपल्यातले

आज महाराष्ट्राच्या क्षितिजावर काम करतायंत.

याठिकाणी हे सांगितलं पाहिजे, की अनेकांना अनेक गोष्टी दिल्या. त्यांनी आमचा पक्ष सोडला. पण महाराष्ट्राचं मन काय समजतं. हा भपका, या जाहिराती, इव्हेंट, आज योगाची इव्हेंट झाली, ज्याला अजितदादा आणि झिरवाळ साहेबांनी जायचं टाळलं. खरं म्हणजे यांच्यापेक्षा जड असणारी वजनदार माणसं योगा करतानाचे फोटो माझ्याकडं आहेत. किमान ते कसं करतात हे बघायला तरी तुम्ही दोघांनी जायला पाहिजे होतं. विरोधी पक्ष नेत्याचं हे काम आहे, की सरकारमध्ये बसलेल्यांच्यावर लक्ष ठेवणं. कोण किती वाकू शकतो आणि कोण किती वाकत नाही हे बघायचं काम तरी करायला पाहिजे होतं. सगळा इव्हेंट आहे महाराष्ट्रभर आणि देशभर. या देशामध्ये इव्हेंटचं राज्य चालू आहे. कामाच राज्य चालू नाही ही तर सामान्य, गोरगरीब माणसाच्या दृष्टिनं सगळ्यात मोठी चिंतेची बाब आहे.

अलिकडं आमदार पळवण्याची एकनाथ शिंदेंनी एक नवी व्यवस्था दाखवली. शिवसेनेतनं काही आमदार गेले. पण त्यांनी महाराष्ट्रातल्या रस्त्यानं फिरताना माणसं काम म्हणतात? ५० खोके, एकदम ओके. काल मेहबूब शेख आमचा, युवक राष्ट्रवादीचा अध्यक्ष, त्यांन आंदोलन करायचं ठरवलं आणि पक्षाच्या कार्यालयाच्या बाहेर आल्यावर पोलिसांनी त्याला अरेस्ट केली. मग सुप्रियाताई आल्या आणि त्यांनी ते आंदोलन पुढं केलं. म्हणजे या महाराष्ट्रामध्ये गद्वार म्हटलेलंही चालत नाही. म्हणजे भाषेचं देखील स्वातंत्र्य राहिलेलं नाही, हे तुम्ही सगळ्यांनी लक्षात घेणं गरजेचं आहे.

निवडणुका कधी होणार? कुणालाच माहीत नाही. पण जेब्बापासून दंगलीचा प्रकार सुरु झालाय महाराष्ट्रात, त्या दंगलीचा पॅटर्न जरा बघा. जिथं भारतीय जनता पक्ष कमकुवत आहे, जिथं भारतीय जनता पक्षाचं अस्तित्व नाही, त्याठिकाणी दंगली व्हायला लागल्यात. दंगली का होतायंत आणि कशामुळं होतायंत? पण महाराष्ट्रामध्ये आता दंगली व्हायला सुरुवात झालेली आहे, राज्यात दंगली घडवण्याचं काम कोण करतं, राज्याच्या गृहमंत्रांकडं आमची मागणी आहे, की आतापर्यंत आठ दंगे झाले, त्या दंगलीत ज्या ज्या जणांना अटक केली, त्यांनी त्या दंगली का केल्या, याच्या तपशीलात जाऊन भविष्यकाळात कुठलीही दंगल महाराष्ट्रात होणार नाही याची काळजी करायला पाहिजे. पण दुर्देवानं ते होत नाही. सरकारला राज्यात निवडणुका घेण्याची हिंमत होत नाही. अनेक इथं बसलेले कार्यकर्ते, नगरपालिका, जिल्हा परिषद, पंचायत समिती जायचंय, वाट बघतायंत, आता उत्साहदेखील थांबलेला आहे, पण

राज्य सरकार निवडणूक घ्यायला तयार नाही. कधी कधी वाटतं, की लोकसभा आणि विधानसभेच्यानंतरच या निवडणुका होतील की काय अशी शंका वाटावी अशी परिस्थिती आहे.

या सरकारने राज्यात आणि देशात ओबीसी समाजावर अन्याय केला आहे. मराठा आरक्षण, ओबीसी आरक्षणावर या सरकारने अन्याय केला आहे, हे आपण विसरून चालणार नाही. १९७० ते २०१९ पर्यंत निळवडे धरणाच्या कामासाठी ११०० कोटी रुपये खर्च करून केवळ ४५ टक्के काम पूर्ण झाले होते. आमच्या महाविकास आघाडी सरकारच्या अडीच वर्षात जवळपास ९०० कोटीचा निधी देऊन या धरणाचे ९० टक्के काम पूर्ण केले. मी स्वतः जलसंपदा मंत्री म्हणून धरणाच्या कामाला तीन वेळा भेट देऊन काम जलदातीने पूर्ण करून घेण्यासाठी प्रयत्न केले. कोविडची भयंकर परिस्थिती असताना देखील आम्ही न थांबता हे काम एका निर्णयक टप्प्यावर आणून ठेवले. तंटामुक्त अभियान, २५-१५ योजना, संत गाडगेबाबा ग्राम

पदावरील व्यक्ती असलेल्या मा. राष्ट्रपती महोदयांना निमंत्रण दिले गेले नाही. त्या आदिवासी होत्या म्हणून का? खेळाढू उपोषण करत आहेत त्यावर बोलायला देशाच्या नेत्यांना वेळ नाही. मणिपूरमध्ये हिंसाचार वाढला आहे, मात्र पंतप्रधान अमेरिकेच्या दौन्यावर निघून गेले आहेत. आपल्या राज्यात आपल्या महापुरुषांचा राजरोसपणे अपमान केला जात आहे. माझी राज्यपालांचा तर सध्याच्या सरकारमधील लोकांनी जाताना सत्कार केला. पण त्यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांबाबत आक्षेपाहून विधान केले. महाराष्ट्र हे खपवून घेणार नाही.

येणारा काळ हा निवडणुकांचा काळ आहे. अनेक अफवा पसरतील. माझी विनंती आहे, की आपण ताकदीन, एकसंघपणाने राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा हा झेंडा पुढं नेण्याचं काम करूया. अजितदादांनी मध्याशी सांगितलं. मी गेली ५ वर्षे १ महिना अध्यक्ष झालोय. दादांनी महिने मोजलेले आहेत माझे. एवढ्या वर्षात मी महाराष्ट्रात काय सांगतोय, तर बूथ कमिट्या करा. एक तास राष्ट्रवादीसाठी गेली दोन वर्षे सांगतोय. बरेच जेण करतायंत. पण, प्रत्येकानी एक तास राष्ट्रवादी आणि बूथ कमिट्यांवर लक्ष द्यावं. आपण कितीही मोठ्या घोषणा केल्या, कितीही भाषणं केली, ग्राऊंडवर आपली फिलिंग नसेल तर काही खरं नाही. बूथ कमिट्या केल्याशिवाय स्वस्थ बसायचं नाही हा सदेश आपण इथं घेऊन जायला पाहिजे. मला डायरेक्ट घेऊन भेटल्यानंतर मी एखाद्याची नेमणूक करणं ही प्रथा आपण टाळूया. त्याऐवजी आता तालुकास्तरापासून निवडणुका घ्यायला सुरुवात आपण केली आहे. तालुक्यातल्या फ्रंटल सेलच्या बैठकीतून नाव पुढं येण्याच्याला प्रायोरिटी देऊ.

राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष हा कार्यकर्त्यांच्या जीवावरचा पक्ष आहे. या पक्षाचं जे आजचं स्वरूप आहे, त्यामध्ये आदरणीय पवार साहेब, पहिले अध्यक्ष भुजबळ साहेब आणि प्रत्येक कार्यकर्त्याचे प्रयत्न पक्षाला इथर्पर्यंत घेऊन आलेलं आहे. येणाऱ्या काळात राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाच्या जास्तीत जास्त

जागा महाराष्ट्रात निवडून याव्यात यासाठी आपण सर्वजन आज एकजुटीने आणि एकदिलाने काम करण्याचा संकल्प करूया. येणारा काळ हा मोठ्या संघर्षाचा आहे. निवडणूक कधी होईल सांगता येत नाही, पण आपण तयार रहायला हवे. राज्यात आणि देशात राष्ट्रवादी पक्ष आदरणीय पवार साहेबांच्या नेतृत्वाखाली खंबीरपणानं पुढे जाईल असा विश्वास व्यक्त करतो.

नसीम सिद्धीकी यांचा पुण्यगुच्छ देऊन
जयंत पाटील सत्कार करताना.

स्वच्छता अभियान, नळ पाणी पुरवठा योजना अशा विविध योजना राष्ट्रवादीच्या माध्यमातून राज्यात सुरु झाल्या.

खा. प्रफुल्ल पटेल आणि खा. सुप्रियाताई मुळे यांना पक्षाचे कार्यकारी अध्यक्ष करण्यात आले आहे. तसेच राष्ट्रीय कोषाध्यक्ष म्हणून सुनील तटकरे यांच्यावर पवार साहेबांनी जो विश्वास ठेवला आहे त्यातून देशात पुन्हा एकदा राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष राष्ट्रीय पक्ष झाल्याशिवाय राहणार नाही, हा विश्वास आहे.

देशात संविधानाची पायमल्ली केली जात आहे. नवीन संसद भवनाचा उद्घाटन सोहळा झाला परंतु देशाच्या सर्वोच्च

सेवा, सन्मान, स्वाभिमान म्हणूजे राष्ट्रवादी कांग्रेस

सुप्रिया सुले

राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाचे नेते, पदाधिकारी, कार्यकर्ते आणि सहकाऱ्यांचे मी मनापासून आभार मानते, की त्यांनी फार विश्वासानं फार मोठी जबाबदारी तुम्ही सर्वांनी माझ्यावर टाकलेली आहे. आता काळच उरवेल, की मी ती पेलू शकते की नाही. पण, या व्यासपीठावरून मी तुम्हाला शब्द देते, की पूर्ण निषेने महाराष्ट्रातल्या आणि भारतातल्या ज्या ज्या जबाबदाऱ्या पक्ष माझ्यावर टाकेल, त्या पूर्ण निषेनी आणि मेहनतीने मी ते करीन हे मी नक्की तुम्हाला सांगेन. मला अनेकदा गंभंत वाटते, की पार्लेमेंटमध्ये माझा पहिला नंबर येतो याचा अनेकवेळा उल्लेख होतो. मला अजूनही तो दिवस आठवतो, प्रफुल्लभाईनी मला जेवायला बाहेर नेल होतं आणि प्रफुल्लभाई म्हणाले होते, की रोज चौकशा करतेस तर का नाही राज्यसभा लढत. त्यानंतर राज्यसभेत गेले. हळूहळू काही गोष्टी शिकत गेले. आता पक्षानं जी जबाबदारी माझ्याकडे सोपविली आहे, त्याबदल मी पक्षाचे आभार मानते.

हे करत असताना आपल्या वर्धापनदिनी स्व. आर. आर. पाटील, गुरुनाथ कुलकर्णी, डॉ. दिलीप घुले, कमलताई मराठे, मनमोहनसिंग ओबेरोय, विमलताई मुंदडा यासारखे अनेक नेते या संपूर्ण प्रवासात आपण गमवले त्यांचे स्मरण करण्याची गरज आहे.

सर्व काही स्थिर सुरु असते तेव्हा आदरणीय पवार साहेबांना फार कंटाळा येतो. संघर्ष हा त्यांचा गुण आहे. काही तरी आव्हान येतं तेव्हा त्यांना काम करण्यात जास्त मजा येते. या देशाचा जेव्हा जेव्हा राजकीय इतिहास लिहिला जाईल तेव्हा २०१९ मधील साताऱ्याच्या सभेचा निश्चित उल्लेख केला जाईल. देश, राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्ष आणि पक्षाचा इतिहास यात ही खूप महत्वाची गोष्ट आहे.

आता संघटनेची जबाबदारी दिल्यावर संघटनेसाठी काहीतरी नवीन माझ्याकडून आणि प्रफुल्लभाईकडून काहीतरी अपेक्षित आहेच. आपण पुढची ८ महिने काय करणार आहेत, याचा एक कार्यक्रम असला पाहिजे. बूथ कमिटीचं काम राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षानं प्राधान्यानं केलं पाहिजे, ही माझी सगळ्या सहकाऱ्यांना आणि कार्यकर्त्यांना विनंती राहील. त्याचबरोबर अनेक वर्षे आपले आमदार मंत्री राहिलेले आहेत. त्यांनी पाच ते सात मतदारसंघांतील आपल्या सहकाऱ्याची जबाबदारी घ्यावी. प्रचार, बूथ कमिटी आणि इलेक्शन कसं लढायचं याच्यासाठी काही मार्गदर्शन करता येत असेल तर केलं पाहिजे. त्याचा उपयोग होईल. त्याच्यानंतर सेल आणि फ्रंटलच्या कामाची माहिती पक्षाला असायला हवी, त्याचबरोबर त्यांच्याकडून काय अपेक्षित आहे, याची एक मार्गदर्शिका पक्षाने त्यांना दिली पाहिजे. त्यांच्याकडून वेळोवेळी कामाचा आढावा घेतला पाहिजे. एक तास राष्ट्रवादीचा हा उपक्रम अजूनही आपण व्यवस्थित करत नाही. तो राबवला पाहिजे. आपला पक्ष दैरे आणि कॉन्टॅक्ट याच्याबाबतीत आपण खूप चांगलं काम करतो. आदरणीय पवार साहेब, दादा, जयंतराव यांचे दैरे असतातच, पण प्रत्येक नेत्यानं महिन्यातून एकदा तरी दौरा केला पाहिजे. तुमचे विषय वेगळे असतात, डिपार्टमेंट्स वेगळी असतात. दौऱ्याच्या माध्यमातून पुढचे वर्षभर संपूर्ण राज्य असे पिंजून काढा, की सगळ्यांना वाटलं पाहिजे, की राष्ट्रवादी कांग्रेसशिवाय दुसरा पक्षच नाहीये जो लोकांच्या सुख-दुःखात आहे. पक्षाची भूमिका काय हे पक्षातील सर्व नेत्यांना माहिती हवे. पक्ष संघटनेसाठी या सर्व गोष्टी करणे भाग आहे.

समान नागरी कायद्यावर जोपर्यंत ड्राफ्ट येत नाही तोवर त्या कायद्यावर कसं बोलणार. काशमीरमध्ये केंद्र सरकारने ३७० कलम

हटवले, त्याचे सर्वोनी स्वागत केले. मात्र यातून काशमीरमध्ये पर्यटन वाढलं. पण मला दोन प्रश्न केंद्र सरकारला विचारायचे आहेत, की गुंतवणूक किती झाली तसेच अजूनही संसद काशमीरचे बजेट का पास करतेय. ३७० कलम हटविल्यानंतर तिथे जमीन घेता येईल असं म्हटलं होतं. तर किती भारतीयांनी काशमीरमध्ये जाऊन जमीन घेतली आणि त्यातून किती गुंतवणूक वाढली? अजून किती दिवस काशमीर दिल्लीवरून चालवले जाणार याचा विचार गांभीर्यांन केला पाहिजे.

भाजपा पक्षाचे सत्ताधारी धनगर समाजाला पहिल्या कॅबिनेटमध्ये न्याय देणार होतं. त्याचं काय झालं? धनगर समाजाला आरक्षण देण्यासाठी टिसचा रिपोर्ट अजूनही या सरकारने जाहीर केला नाही. धनगर आरक्षणावर सलग पाच दिवस बोलणारी मी एकमेव खासदार आहे आणि माझा आग्रह होता, की धनगर, मराठा, मुस्लिम आणि लिंगायत समाजाच्या आरक्षणावर एकच एकत्रित विधेयक आणून चर्चा करण्याची मागणी केली होती. मात्र आमच्यातील एक टक्काही आरक्षण धनगर समाजाला देणार नाही असे भाजपच्याच एका खासदारने मत व्यक्त केले. महाराष्ट्रात धनगरांना आरक्षण देणार असे सांगतात, मात्र दिल्लीत त्यांची भूमिका वेगळी आहे. या सर्व आरक्षणाबद्दल पक्षाच्या पॉलिसीची माहिती आपल्या कार्यकर्त्यांना मिळायला हवी.

कोविड काळात राजेश टोपे यांनी जे काम केलं त्याचं सगळ्या देशानं कौतुक केलं. सगळ्यात इफेक्टिव्ह काम म्हणून केंद्र सरकारनं त्यांची नोंद केलेली आहे. काही पक्ष विविध जाती-धर्मावरून फलक लावत आहेत. कोरोना काळात रेमडेसीवीरसाठी किती फोन करावे लागले. हे औषध सिप्ला नावाची कंपनी बनवते. या कंपनीचा मालक युकू हमीद आहे. ते औषध तुम्हाला चालते. पुनावाला यांनी तयार केलेली लस चालते. मात्र धर्माचा विषय येतो तेव्हा त्यांचा तुम्ही द्वेष करता. लस आणि औषध घेताना कोणाचा धर्म विचारत नव्हते. देशात अंधश्रद्धाही वाढतेय. यातून सर्वांत जास्त नुकसान हे महिलांचे होते. अंधश्रद्धेतून महिलांना पुन्हा मागे नेण्याचे पाप चाललेलं आहे. कुठलाही धर्म एक दिवस धर्मासाठी असं सांगत नाही. अशा चुकीच्या गोष्टी आपल्याला शिकवल्या जातात त्याने वेदना होतात.

आता ईडी आणि सीडी. दिल्लीमध्ये आमच्याकडं एक शब्द आहे, आईस. आईस म्हणजे बर्फ, पण पार्लमेंटमध्ये विरोधकांमध्ये आईसमधील आय म्हणजे इन्कम टॅक्स, सी म्हणजे सीबीआय आणि ई म्हणजे ईडी. काही दिवस कुणी दिसले नाही, त्याबद्दल विचारले तर ते म्हणतात, की मी आईस होतो. म्हणजे त्यांच्यावर

कारवाई करण्यात आली होती. केंद्र सरकार सातत्यानं याचा वापर करत आहे आणि हा एक प्रकारचा उच्चांक ठरला आहे. अशा कारवायामुळे संबंधितांच्या कुटुंबाला कशातून जायला लागत याचा कधी विचार केला आहे.

ओडिशामध्ये रेल्वे अपघात झाला. २०१३-१४ मध्ये कोळसा आणि टूझीचा कॅगचा रिपोर्ट दाखवून भारतीय जनता पक्षाने काँग्रेसवर टीका केली होती. या दोन्ही घटनांमधून काही निष्पत्र झाले नाही. मात्र रेल्वेच्या सीएजीच्या रिपोर्टनुसार सुरक्षिततेसाठी दिलेले पैसे दुसऱ्या कामांकडे वळवण्यात आले. या हलगर्जीपणामुळे २८८ निष्पाप लोकांचे ओडिशा रेल्वे दुर्घटनेत प्राण गेले. तो अपघात नसून हत्या आहे. त्यांनी केलं तर योग्य आणि आपण केलं तर चुकीची ही जी पद्धत आहे ना, ती चुकीची आहे.

हे सरकार ना खाऊंगा ना खाने टूऱ्या असं म्हणतं. आता ४० खोके आणि गद्दार हा काय वाईट शब्द आहे का? गद्दार म्हणणाऱ्याला तुम्ही आता तुरुंगात टाकणार? अरे, एक काय, पन्नासवेळा म्हणू गद्दार. आम्हाला हा अधिकार भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी संविधानात दिलेला आहे. सत्तेचा किती गैरवापर कराल? किती दडपशाही कराल? आपलं सरकार पाडायला २ हजार कोटी रूपये खर्च झालेत. ५०० रूपयांच्या ८८ हजार कोटींच्या नोटा मिसिंग आहेत अशी बातमी होती. यातील पैसे २ हजार कोटीमध्ये वापरले नसतील ना असे लोक म्हणत आहेत. सध्याचे राज्यकर्ते एकीकडे बेटी पढाओ, बेटी बचाओ असा नारा देतात तर दुसरीकडे देशाला ऑलिम्पिक मेडल मिळवून देणाऱ्या मुलींना कशी वागणूक दिली हे सर्वोनी पाहिले आहे. वारकर्यांवर, मुलींवर हल्ला झालेला चालतो, मात्र पुण्यात कोयता गँग फिरते आहे हे त्यांना माहित नसते, गुन्हेगारी वाढलेली चालते, हा कोणता न्याय आहे? केंद्रातील आणि राज्यातील गृह खाते नेमके काय करतेय हा प्रश्न निर्माण होतोय. त्यामुळे राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षावर जास्त जबाबदारी आहे. विधानसभेत किंवा लोकसभेत कदाचित आपली ताकद कमी असेल, पण सर्वांत जास्त हाय परफॉर्मिंग पक्ष कुठला असेल तर तो राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष आहे. लोक आपल्याकडे खूप अपेक्षेने पाहत आहेत. पुरोगामी महाराष्ट्र केवळ राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षच देऊ शकतो. आपला पक्ष हा सेवा, सन्मान आणि स्वाभिमानाचा पक्ष आहे. यतेची सेवा करूया, शेतकऱ्यांचा सन्मान करूया, आणि महाराष्ट्राचा स्वाभिमान जपूया.

वर्धापन दिनानिमित्त झालेली समारंभातील इतर माव्यवर नेत्यांची भाषणे

राष्ट्रवादी हा विचारधारेवर गमपणे उभा राहणारा पक्ष : फौजिया खान

राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्ष हा २४ वर्ष पूर्ण करून २५ व्या वर्षात पदार्पण करत आहे. पक्षाची स्थापना करताना आदरणीय शरद पवार साहेबांनी राज्यघटना समोर ठेऊन आम्ही पक्षाची स्थापना करत आहोत असं सांगितलं होतं आणि आमच्या पक्षाचं धोरण हे राहणार आहे, की महिला, अल्पसंख्याक, सगळ्या मागास जाती, शेतकऱ्यांना, सर्व गोरगरीबांना प्रतिनिधीत्व देणारा हा पक्ष असेल. ही विचारधारा पवार साहेबांनी समोर ठेवली. आजही सर्व लोकांना समान न्याय देण्याच्या विचारधारेवर ठाम राहून आपण मार्गक्रमण करत आहोत. अनेकदा पक्षाची बदनामी करण्याचा मोठा प्रयत्न झाला. मात्र राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाने दलित, अल्पसंख्याक, महिला अशा प्रत्येक घटकाला न्याय देण्याचे काम केले. पवार साहेब जे बोलले ते त्यांनी केले आणि करत आहेत. आमची विचारधारा कथीही कोणासाठी बदलत नाही. विचारधारेशी कथीही तडजोड केली जाणार नाही. समोर बघितलं तर मै तो फकिर हऱ्ह, झोला उठा के चला जाऊंगा, असं म्हणतात. पण पाच लाखांचा चष्मा, दहा लाखांचा सूट, पाच लाखांचा बूट घालून जातात आणि विमानातून जातात जे करोडो रुपयांचे आहे, अशा गाड्यांमध्ये जातात ज्यामध्ये बेसुपार पैसे खर्च केले आहेत. जसं बोलतात तसं चालत नाहीत. त्यांनी महागाई कमी करू असं सांगितलं होतं. पण त्यावर काहीच केलं नाही आणि हा फरक आहे, राष्ट्रवादी कांग्रेसमध्ये आणि दुसऱ्या पक्षांमध्ये, की आम्ही जसं बोलतो तसं चालतो.

आता आपण मिशन मोडमध्ये काम करण्याची वेळ आली आहे. पक्षाचे नेते यासाठी मेहनत घेत आहेत. त्याप्रमाणे प्रत्येक कार्यकर्त्यानेही मेहनत घेऊन पक्षाच्या स्थापना दिनी जी शक्ती दाखवून दिली होती, त्याहून दसपट जास्त शक्ती पक्षाच्या मागे उभी करावी.

राष्ट्रवादीला पहिल्या क्रमांकाचा पक्ष बनवूया : एकनाथ खडसे

आज राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाने २५ व्या वर्षामध्ये पदार्पण केलंय. २५ वे वर्ष म्हणजे पौगंडावरथेतन, युवावरथेतन प्रगत्यभतेकड जाणारे वर्ष आहे, आव्हानं स्वीकारणरं वर्ष आहे, मनामध्ये बाळगलेल्या महत्वाकांक्षा पूर्ण करण्याचा हा पुढचा काळ आहे.

आव्हानं स्वीकारत असताना पक्ष कसा मोठा होईल, आव्हानांना सामोरं जाऊन पक्षाचा विस्तार कसा होईल याचा विचार करण्याचा हा पुढचा कालखंड आहे. एखादा पक्ष स्थापन झाल्यानंतर देशभारमध्ये जर चित्र पाहिलं तर त्यानंतर किंत्येक वर्षे त्याला सत्तेमध्ये यायला लागतात. परंतु राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्ष हा एकमेव पक्ष आहे जो स्थापन झाल्या दिवसापासून राज्यात जवळपास १७ ते १८ वर्षे सत्तेमध्ये होता. दिलीमध्ये दहा वर्षे सत्तेत काढली. आदरणीय शरद पवार साहेबांच्या नेतृत्वाखाली अनेक समाजहिताची कामे या ठिकाणी झाली आहेत. अनेक योजना या देशामध्ये आल्या. फळबाग योजना, कृषी खात्यामधील अमूलाग्र प्रकांती, अनेक योजना पवार साहेबांच्या माध्यमातून राबवल्या गेलेल्या आपण पाहिल्या. महाराष्ट्रामध्येही अनेक योजना हाती घेतल्या गेल्या. पक्ष विस्तारासाठी आणि पक्ष मोठा होण्यासाठी अनेकांचे योगदान आपण पाहिले आहे आणि पुढच्या कालखंडातही पक्ष मोठा व्हावा यासाठी आपण सर्वांनी प्रयत्न करण्याची गरज आहे. मी पक्षामध्ये नवीन असलो तरी गेल्या ४० वर्षांहून अधिक कालखंड आदरणीय शरद पवार साहेबांना जवळून पाहण्याची संधी मला मिळाली आहे. १९९० मध्ये पहिल्यांदा विधानसभेत आल्यानंतर पवार साहेब मुख्यमंत्री होते, तेह्वापासून ते आजताणायत अनेक ठिकाणी त्यांच्या कार्यक्रमांना उपस्थित राहण्याची संधी मला मिळाली. त्या काळातल्या राजकारणाकड जर आपण पाहिलं, तर विरोधी पक्ष आणि सत्ताधारी पक्षाचा जो समन्वय होता, एकमेकांना समजून घेऊन पुढं जाण्याचा, एकमेकांची प्रतिष्ठा जोपासण्याचं ते राजकारण अलिंकडच्या कालखंडामध्ये बदललंय.

आजच्या काळामध्ये इतक्या खालच्या स्तरावरचं राजकारण चाललेलं आहे, की राजकारणाची जी स्थिती पवार साहेबांच्या कालखंडात त्यांनी टिकवून ठेवली होती ती पुढच्या काळात कशी असेल ते सांगता येत नाही. काय शब्द वापरले जातात. इकडून एखादा शब्द उच्चारला की दुसरीदून दुसरा शब्द येतो. मग या अशा राजकारणामध्ये आपल्यावर आणि आपल्या नेत्यांवर ही जबाबदारी आहे, अजितदादा पवारांपासून मी पाहतो, की हे जे सगळं चाललेलं आहे ते त्यांना मनापासून आवडत नाही. वापरले जाणरे शब्द योग्य नाहीत. अशा स्थितीमध्ये देशामध्ये जे चित्र आहे, ती ईडीचं चित्र आहे, सीडीचं चित्र नाही. ब्लॅकमेल करून आपल्याकड माणसं वळवण्याचा प्रयत्न करायचा. माझ्याविरुद्ध बोलला तर तुझ्यामागे लागलोच मी, अशा स्वरूपाचं जे एक वातावरण या देशामध्ये निर्माण झालं त्यामुळं एक दहशतीचं आणि भीतीचं वातावरण आहे. सत्ताधाच्यांकडून हिंदुत्वाचे जे चित्र उभे

■ ४१ जुलै २०२३

करण्यात आले आहे, खरंतर महागाई, भ्रष्टाचार यांच्यावरून लक्ष दुसरीकडे वळवण्याचा हा प्रयत्न आहे. महागाई आणि मणिपूरमधील घटनांबाबत माननीय पंतप्रधान बोलायला तयार नाहीत. राज्यामध्ये महिलांवर होणाऱ्या अत्याचारावर देवेंद्रजी भाष्य करायला तयार नाहीत. देशामध्ये नरेंद्र आणि राज्यामध्ये देवेंद्र अशा प्रकारची जी भूमिका घेऊन चालतात, म्हणजे काय आम्ही अमर होऊन आलेलो आहोत अशी ही वागणूक आहे.

या सर्व आव्हानांना सामोरं जाऊन राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाने प्रथम क्रमांकावर जाण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत. पवार साहेब आणि व्यासपीठावर बसलेल्या सर्वांच्या नेतृत्वाखाली निश्चितच राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष पहिल्या क्रमांकावर जाईल, असा मला विश्वास आहे. हे सर्व कार्यकर्त्यांच्या बळावरच होऊ शकत आणि नेते जरी आपल्याला मार्गदर्शन करत असले तरी कार्यकर्त्यांशिवाय हे शक्य नाही. त्यामुळं कामाला लागा आणि महाराष्ट्रामध्ये माननीय शरद पवार साहेबांच्या समोर या राज्यामध्ये आणि या देशामध्ये आपला पक्ष पहिल्या क्रमांकावर जाण्यासाठी आपण सर्वांनी प्रयत्न करूया.

पुढचा मुख्यमंत्री राष्ट्रवादीचाच असला पाहिजे : अमोल कोलं

र । ए० व । दी
काँग्रेस पक्ष रौप्य
महोत्सवी वर्षात
पदार्पण करत असताना
आता आणखी
जबाबदारी वाढलीय.
ही जबाबदारी आपण
जेव्हा देशपातळीवरील
वातावरणाचा विचार
करतो, तेव्हा नेमकी
का वाढल्यासारखी
वाटते, म्हणजे देशाच्या
नव्या संसदेचं उद्घाटन
होत असतानाचा

एक प्रसंग कुठंतरी काळजाला लागून गेला, कारण, त्यामध्ये एक राजदंड आणण्यात आला आणि या राजदंडाचे खूप मोठं स्तोम माजवण्यात आलं. त्यावेळी माझ्या छत्रपती शिवाजी महाराजांची आठवण झाली, कारण तोपर्यंत प्रत्येक हिंदुस्थानातला राजा जेव्हा राज्याभिषेक करवून घ्यायचा तेव्हा तो राजा शपथ घ्यायचा, की माझा राजदंड मी धर्मगुरुच्या हातात देतोय, आणि माझ्याकडून जर काही अनुचित प्रकार घडला, तर माझा धर्मगुरु माझ्या मस्तकावर या राजदंडाचा प्रहार करून मला पदावरून काढून टाकेल. याचा अर्थ वर्षानुवर्षे धर्मसत्ता ही राजसत्तेच्या डोक्यावर बसली होती. ज्या छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या शिवराज्याभिषेकाचं ३५० वर्ष सुरु झालंय म्हणून आज जे साजरं करतोय, जर ही सामाजिक क्रांती लक्षात घेतली, तर शिवाजी महाराज हे शतकांमध्ये पहिले राजे होते,

ज्यांनी राजदंड धर्मगुरुच्या नाही, तर स्वतःच्या हातात ठेवला होता. जेणेकरून राजसत्ता आणि धर्मसत्ता एकमेकांच्या खांद्याला खांदा लाऊन लोककल्याणाचं काम करतील. नव्या संसदेच्या उद्घाटनाचं स्तोम पाहिल्यानंतर खरोखर असं वाटतं, की या लोककल्याणाचा विचार आता कोण करतंय. समान नागरी कायद्याची आता सगळीकडं चर्चा सुरु झालीय. महागाई, बेरोजगारी राहिली बाजूला हे नको ते विषय जेव्हा समोर आणले जातात, तेव्हा सर्वसामान्य माणसाच्या आयुष्यात काय फरक पडणार आहे? आता तर एक नवीन गोळी आली आहे. गेले आठ-नऊ वर्षे हिंदुस्थानात ही गोळी जोरदारपणे सुरु आहे ती म्हणजे हिंदुत्वाची गोळी. अनेकजण अशा थाटात फिरतात, की हिंदुत्वाचा ठेका यांनीच घेतला आहे.

मी आवर्जन माजी उपमुख्यमंत्री अजितदादांचा उल्लेख करतो. कारण एक फार महत्वाची गोष्ट या महाराष्ट्रात गेल्या अडीच वर्षातल्या सरकारच्या काळात घडली आणि हे प्रत्येकानं नमूद करायला हवं. अजितदादांनी पहिल्यांदा हा चमत्कार करून दाखवला, वर्षानुवर्ष वढू तुळापूला छत्रपती संभाजी महाराजांची जी समाधी होती, या समाधीच्या जीर्णोद्घारासाठी भरघोस निधी देण्याचं काम जर कुणी केलं असेल, तर ते महाराष्ट्रात पहिल्यांदा अजितदादांनी केलं, याचा राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाच्या प्रत्येक सदस्याला अभिमान असला पाहिजे.

व्हॉट्सॲप युनिवर्सिटीचे अऱ्डमिन ज्या आयटी क्षेत्रातून येतात त्या आयटी क्षेत्राचा पाया आदरणीय पवार साहेबांनी घातला. म्हणून जेव्हा राष्ट्रीय पक्ष पुन्हा होऊन दाखवा, असे मेसेज व्हॉट्सॲपवर फिरतात तेव्हा त्यांना आवर्जन सांगा की वाई जेव्हा झेप घेणार असतो तेव्हा तो दोन पावले मागं जातो. नंतर जो झेप घेतो तो नरडीचा घोट घेणारी झेप घेतो. ही झेप घेण्याचा निश्चय आज वर्धापन दिन कार्यक्रमाच्या निमित्ताने करायचा आहे. पुढचा महाराष्ट्राचा मुख्यमंत्री हा राष्ट्रवादी काँग्रेसचाच असला पाहिजे यासाठी आतापासूनच कंबर कसूया. यात अडथळे अनेक येतील हिंदुत्वाची गोळी घेऊन कोण आले तर त्यांना आरसा दाखवा. जो छत्रपती शिवाजी महाराजांचा असेल. पुढील मकरसंक्रांतीला अयोध्येत प्रभू रामचंद्रांच्या मूर्तीची स्थापना होणार आहे. तेव्हा पुन्हा उन्माद माजेल. पण धनुष्याबाण हाती घेतलेले व भुवया उंचावणारे प्रभू श्रीराम हवेत की कुटुंबवत्सल आशीर्वाद देणारे प्रभू श्रीराम हवेत, असे विचारावे लागेल. आज देश आदरणीय पवार साहेब आणि राष्ट्रवादीकडे मोट्या आशेने बघत आहे. छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा फुले, राजर्षी शाहू, डॉ. आंबेडकर यांच्या विचारांवर चालणारा आपला पक्ष आहे. आपण कोणीच या महापुरुषांना पाहिले नाही. परंतु या महापुरुषांच्या विचारांची ज्योत घेऊन ती तेवत ठेवणारा एक व्यक्ती ५०-५५ वर्षे महाराष्ट्राने पाहिली आहे. ती व्यक्ती म्हणजे आदरणीय शरद पवार साहेब. जेव्हा धार्मिक आणि जातीय विष कालवण्याचा अंधार दाटतो तेव्हा या मशालीच्या उजेडाचा प्रकाश आपल्याला दिशा दाखवेल याकडे पूर्ण देशाचे लक्ष आहे. म्हणूनच ही जबाबदारी खांद्यावर घेऊन पुढील काळात आपण सर्वजण आदरणीय शरद पवार साहेबांच्या मार्गदर्शनाखाली वाटचाल करत राहूया.

राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे अध्यक्ष खासदार शरद पवार यांनी जून महिन्यात अंमळनेर (जळगाव), छत्रपती संभाजीनगर आणि बारामती आदी ठिकाणी विविध कार्यक्रमांच्या निमित्ताने स्थानिक पत्रकारांशी संवाद साधला आणि देशातील, राज्यातील विविध प्रश्नांवर आपली भूमिका मांडली. या सर्व पत्रकार परिषदांचा एकत्रित गोषवारा....

लोकांना भेडसावणाऱ्या प्रैनावर परिवर्तन हाच पर्याय शरद पवार

दैवानं आमचा समज होता, की राज्यात बनलेल्या सरकारामध्ये मोठा वाटा हा भाजपचा आहे. पण झालेल्या जाहिरातबाजीमुळे आमच्या ज्ञानात भर पडली. यामध्ये भाजपचे योगदान जास्त नसून अन्य घटकांचे योगदान आहे हे महाराष्ट्राला कळवण्याचे ऐतिहासिक काम जाहिरातीच्या माध्यमातून झालं, त्याबद्दल त्यांचे धन्यवाद. या जाहिराती देण्याचे काम ज्यांनी केले त्यांनी प्रिंट मीडियाच्या दृष्टीनं लाभदायक गोष्ट केली आहे.

लहान मुलांचे वय हे संस्कारक्षम वय असतं. या वयात

त्यांच्या मनावर योग्य परिणाम होईल असं विधान करण्याची परंपरा आहे. त्यामध्ये सामाजिक ऐक्याला धक्का बसेल असं काही शैक्षणिक अभ्यासक्रमात आलं तर ते योग्य नाही. कर्नाटकमध्ये काँग्रेसने निवडणुकीपूर्वी जाहीरनाम्यात काही निर्णय जाहीर केले होते. काँग्रेसला लोकांनी बहुमत दिलं. याचा अर्थ काँग्रेसच्या जाहीरनाम्याला लोकांची मान्यता आहे. ज्याला मान्यता आहे तो कार्यक्रम राबवणं ही त्या सरकारची जबाबदारी असते. त्याची सुरुवात करण्याची भूमिका कर्नाटक सरकारने घेतली आहे.

राज्यात मागील काही आठवड्यात काही ना काही घडलं

आहे. ते घडवण्यासाठी ठराविक लोक थोडे काही झाले की रस्त्यावर येऊन कायदा हाती घेत आहेत. साधारणपणे असं चित्र जेव्हा दिसतं तेव्हा सरकारमध्ये कायदा सुव्यवस्थेची जबाबदारी ज्यांच्यावर असते त्यांनी अत्यंत जबाबदारीने बोलले पाहिजे. पण काहींची वक्तव्ये पाहिल्यास या घटनांमध्ये सामंजस्यासाठी ती योग्य नाहीत. यासोबतच मागील अनेक दिवसांपासून विर्दभ, मराठवाडा आणि खान्देशातून कपाशीच्या भावाची सततची तक्रार ऐकायला मिळत आहे. अजूनही पन्नास टक्के कापूस शेतकऱ्यांनी घरी ठेवला आहे. त्यांचा उत्पादन खर्च लक्षात घेऊन त्यांना जी किंमत मिळायला हवी ती मिळत नाही. त्यामुळं कापूस उत्पादक शेतकरी आर्थिक संकटात आहेत. दुसऱ्या बाजूला विदर्भात कापसाप्रमाणं सोयाबीनची तक्रार आहे. शेतकऱ्यांचं उत्पन्न आही दुप्पट करू, अशी घोषणा राज्यकर्त्यांनी अनेकदा केली होती. पण आताचे निर्णय पाहिले तर ते शेतकऱ्याला संकटात नेणारे आहेत. यामध्ये केंद्र सरकारी अयशस्वी ठरलं आहे. कॉटन कॉर्पोरेशन ॲफ इंडिया आणि नाफेड या दोन्ही संस्था कापूस खरेदीसाठी लावण्याची गरज आहे. तसेच कापूस उत्पादक शेतकऱ्याचा खर्च लक्षात घेऊन भरीव अशा योग्य रकमेच्या अनुदानाची पूर्ती करावी ही मागणी आहे.

सत्ताधान्यांनी शेतकऱ्यांचं उत्पन्न दुप्पट करण्याचं धोरण जाहीर केलं. त्याप्रमाणं पावलं टाकणे जरुरी आहे. त्यासाठी यंत्रणा पाहिजे. जर व्यापारी येत नसतील तर कॉटन कॉर्पोरेशन ॲफ इंडियाला खरेदी करायला सांगा. कापूस, सोयाबीनप्रमाणं कांद्याचीही परिस्थिती बिकट आहे. मी दहा वर्षे शेती खात्याचे काम पाहिले आहे. आम्ही अनेकदा कांदा, कापूस खरेदी करण्याचं, अधिकचे पैसे देण्याचं काम केलं. हे जर त्याकाळात होऊ शकत होतं तर दुप्पट भाव देणाऱ्यांनी या काळात का करू नये, हा प्रश्न उपस्थित होतो.

सध्याचे सत्ताधारी मोठमोठी आश्वासने देऊन त्यातील काही करत नाहीत. ज्यामध्ये बेरोजगारी, शेतकऱ्यांचं दुप्पट उत्पन्न यासारखे असे अनेक विषय आहेत. या सर्व गोष्टी बदलण्यासाठी परिवर्तन हाच पर्याय आहे.

राज्यात शांतता प्रस्थापित करणं ही राज्यकर्त्यांची जबाबदारी

राज्यात संगमनेर व कोल्हापूर येथे पुन्हा सामाजिक तणावाच्या घटना घडल्या. कोल्हापूर येथील अंदोलनाची बातमी टिळीवर पाहिली. कोणीतरी मोबाईलवर मेसेज पाठवतो. त्यावरून लगेच रस्त्यावर उत्तरून अशा घटनेला धार्मिक स्वरूप देणे योग्य नाही. सत्ताधान्यांनी अशा गोष्टीला प्रोत्साहित करणे योग्य नाही. राज्यात शांतता आणि सुव्यवस्था प्रस्थापित करणे ही राज्यकर्त्यांची जबाबदारी आहे. पण जर राज्य सरकारच या प्रकरणात लोकांना उचकवू लागलं आणि दोन समाजात, दोन जारींमध्ये कटुता निर्माण करू लागलं तर हे काही चांगलं लक्षण नाही.

गेल्या काही दिवसांत दंगलीसदृश्य घटना घडल्या. मात्र, या घटना त्या-त्या परिसरातच मर्यादित राहिल्या, ही चांगली गोष्ट आहे. मात्र, हे जाणूनबुजून घडवले जात आहे. उदाहरणच घ्यायचं तर छ. संभाजीनगरमध्ये कोणी तरी औरंगजेबाचा फोटो दाखवला. तर, त्यावरून पुण्यात आंदोलन करायचं काय कारण आहे?

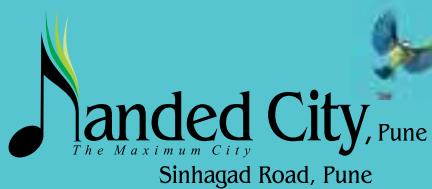
राज्यातील परिस्थितीचा आढावा घेतला तर दंगलीसारखे प्रकार हे महाराष्ट्राच्या लौकिकाला शोभणारं नाही. महाराष्ट्र संयमी, शांतातप्रिय राज्य आहे. याठिकाणच्या सर्वसामान्य लोकांची कायदा हाती घेण्याची प्रवृत्ती नाही. कोणीतरी जाणीवपूर्वक वाद वाढवण्याचा प्रयत्न करत असेल तर त्यांनाही आवाहन आहे, की याची किंमत सामान्य माणसाला द्यावी लागते. सामान्य माणसाच्या हितासाठी असे प्रकार घडू नयेत, याची काळजी घ्या.

शासकीय यंत्रणा विशेषत: पोलिस यंत्रणा जी पावलं टाकते त्या यंत्रेला सर्वसामान्य माणसांनी सहकार्य द्यायची गरज आहे. आपण सर्वोंनी यंत्रेला सहकार्य केले तर परिस्थिती तातडीने बदलली असं चित्र आपल्याला बघायला मिळेल. कोल्हापूर शहर अथवा अन्य शहरांना सामाजिक परिवर्तनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी आहे. त्यामुळं अशी पार्श्वभूमी असलेल्या ठिकाणी शांतता निर्माण केलीच पाहिजे. छत्रपती राजर्षी शाहू महाराजांचा, ताराराणीचा आदर्श ठेवून सामान्य माणसाच्या हिताची जपणूक केली पाहिजे. काही लोक चुकीचे वागत असतील पण बहुसंख्य समाजानं संयमाची भूमिका घेतल्यानंतर, राज्य शासनांन सामंजस्याची भूमिका घेतल्यानंतर ही स्थिती बदललेल, शांतता प्रस्थापित होईल आणि त्याला सर्वोंनी साथ द्यावी एवढंच आवाहन आहे.

ओडिशा आणि काही राज्यात चर्चवर हल्ले केले जात आहेत. खिश्वन समाज हा शांतातप्रिय आहे. कोणाची काही चूक असेल तर सरकारने पोलिस कारवाई करावी. मात्र तसे न करता चर्चवर हल्ले केले जात आहेत. हे एकट्या-दुकट्याचे काम नाही. ही एक विशिष्ट विचारसरणी आहे. ही विचारधारा समाजाच्या हिताची नाही. शेतीला जोडधंदा म्हणून दुधाचा धंदा आहे. तसेच जिथं जिराईती शेती आहे तिथे दुधाचा व्यवसाय हा त्या कुटुंबाचा संसार चालवतो. दुधाची किंमत इतकी घसरली आहे, की सामान्य शेतकऱ्यांच्या दृष्टीनं ते अजिबात योग्य नाही. यासाठी मी स्वतः: राज्य सरकारशी विचारविनिमय करून त्यांना यातून मार्ग काढण्याची विनंती करणार आहे.

राज्यात शेतकऱ्यांसाठी धोरणं जाहीर केली गेली, मात्र त्यावर कृती दिसत नाही. काल विदर्भात असताना एक गोष्ट लक्षात आली. मागील अतिवृद्धी आणि गारपिटीसाठी जी नुकसान भरपाई जाहीर झाली ती अद्याप शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचलेली नाही. ही चांगली गोष्ट नाही. शेवटी काळ्या आईशी जो ईमान राखतो, लोकांच्या भुकेचा जो प्रश्न सोडवतो त्याला संकटाच्या काळात शासनाने मदत केली पाहिजे. बळीराजाचा हा आग्रह काही चुकीचा नाही. त्याला सहकार्य करण्याचा प्रयत्न माझ्यासारखे लोक निश्चित करतील.

A 700 Acre Mega Township on Sinhagad Road, Pune.

प्रत्येक घराला एक मन असतं. प्रत्येक शहराला एक व्यक्तिमत्व असतं.

आमच्या प्रत्येक घराचं मन आहे उत्साही, चैतन्यशील, आशावादी, जगण्याच्या उर्जेने पुरेपूर भरलेलं, आणि आमच्या शहराचं व्यक्तिमत्व आहे अभिरुचिसंपन्न, सुसंस्कृत, सर्वसमावेशक, निसर्गप्रेमी आणि भविष्यतसन्मुख. कारण आम्ही आहोत नांदेड सिटी, ७०० एकर्सचं अतुलनीय जग, जिथे आहे संपूर्ण कुटुंबाच्या आणि कुटुंबातल्या प्रत्येकाच्या सुखाचा, सुरक्षिततेचा, आरोग्याचा आणि आनंदाचा सखोल विचार.

आनंदी संकुल

कुटुंबासाठी प्रफुल्लित, प्रवृष्णमुक्त पर्यावरण

- इको पार्क व ऑक्सिजनोन
- १३,२०० पेक्षा जास्त झाडांची लागवड
- १२० एकर्सची हिरवाई

CBSE व ICSE शाळा

विद्यार्थ्यांसाठी प्रगतीशील वातावरण

- CBSE व ICSE बोर्डाच्या शाळा
- दर्जेदार शिक्षण
- वॉक-टू-स्कूल मॉडेल

जिमखाना

तरुणाईसाठी अगदी आदर्श सिटी

- सायकलिंग व जॉर्गिंग ट्रॅक्स
- २४,००० रुप्ये. फूट जिम्नॅशियम
- क्रीडांगण-द स्पोर्ट्स कॉम्प्लेस (प्रस्तावित)
- विविध खेळांच्या स्पर्धा व कोर्चिंग

नांदेड सिटी, उत्साही मन आणि उमदं व्यक्तिमत्व यांचा देखणा मिलाफ!

A project by

Call: 020-67275300 / 1 / 2

CREDAI
PUNE METRO

www.nandedcitypune.com

info@nandedcitypune.com

An ISO 9001:2008, ISO 14001:2004, OHSAS 18001:2007 certified company.

अमेरिकेच्या पा अतिउदारपण मागे आहे तरी काय?

अनंत बागाईतकर

अमेरिकेने भारताला दिलेल्या सवलती या अमेरिकन राज्यकर्त्यांनी दाखविलेल्या उदारपणातून आहेत. त्या जशा दिल्या तशाच त्या रद्द करण्याचे अधिकारही अमेरिकेने राखून ठेवलेले आहेत. ही बाब भारतीय राज्यकर्त्यांनी मनात नोंदवून ठेवलेली आहे काय हा प्रश्न आहे. त्याचप्रमाणे या संपूर्ण सहकार्यात किंवा मदतीमध्ये अमेरिका ही फक्त 'दात्या'च्या भूमिकेत आहे. म्हणजेच अमेरिकेने त्यांच्या इच्छेनुसार भारताला 'देणे' आणि भारताने ते (अर्थातच विनातक्रार) 'स्वीकारणे' असे या सहकार्याचे किंवा भागीदारीचे स्वरूप झालेले आहे. हे कितपत उचित आहे याचा हिशोब मांडण्याचीही वेळ आली आहे. म्हणूनच ही भागीदारी समान स्वरूपाची नाही. ही विषम आणि असमतोल अशी भागीदारी आहे. ती स्वीकारायची की नाही याचा निर्णय जनतेने करायचा आहे.

पंतप्रधानांच्या नुकत्याच झालेल्या अमेरिका हे स्पष्ट आहे. पूर्वीच्या कोणाही पंतप्रधानाला जे शक्य झाले नाही ती कामगिरी वर्तमान पंतप्रधानांनी केल्याच्या बढाया आणि फुशारक्या यापुढेही बराच काळ मारल्या जातील हे निश्चित. सारांशाने विचार करायचे झाल्यास या दौऱ्याचा भर संरक्षण, संरक्षण विषयक साधनसामग्री, त्यासाठी लागणारे तंत्रज्ञान, अत्याधुनिक अग्रण्य तंत्रज्ञान (कटिंग एज टेक्नॉलॉजी), आधुनिक जेट विमान इंजिनांची भारतात निर्मिती, मानवविरहित हवाई वाहने किंवा ड्रोन्स खरेदी (प्रिडेटर असे त्यांचे नाव आहे) यावर अधिक राहिला असे दिसून येते. जेट विमान इंजिनांचे तंत्रज्ञान हस्तांतरित करण्याची अमेरिकेने दाखविलेली तयारी हा महत्वाचा मुद्दा मानला जातो. सेमीकंडक्टर्सच्या उत्पादनात भारारी मारण्याच्या उद्देशानेही अमेरिकन कंपनी मायक्रोन आणि भारत सरकारच्या इलेक्ट्रॉनिक विभागादरम्यान झालेल्या कराराचा विशेष उल्लेख या दौऱ्यासंबंधी जारी करण्यात आलेल्या संयुक्त निवेदनात करण्यात आला आहे. सेमी कंडक्टर्सची जुळणी (असेंब्लिंग) आणि चाचणी

कटिंग एज टेक्नॉलॉजी

करण्यासाठीचा प्रकल्प या कंपनीतर्फे भारतात उभारण्यात येणार आहे. त्यासाठी या कंपनीला संबंधित तंत्रज्ञानात प्रावीण्यप्राप्त तंत्रज्ञांची म्हणजेच कुशल मनुष्यबळाची गरज भासणार आहे. त्यामुळे अनेक भारतीय तंत्रज्ञांना

मानव विरहीत विमान

सेमी कंडक्टर्स

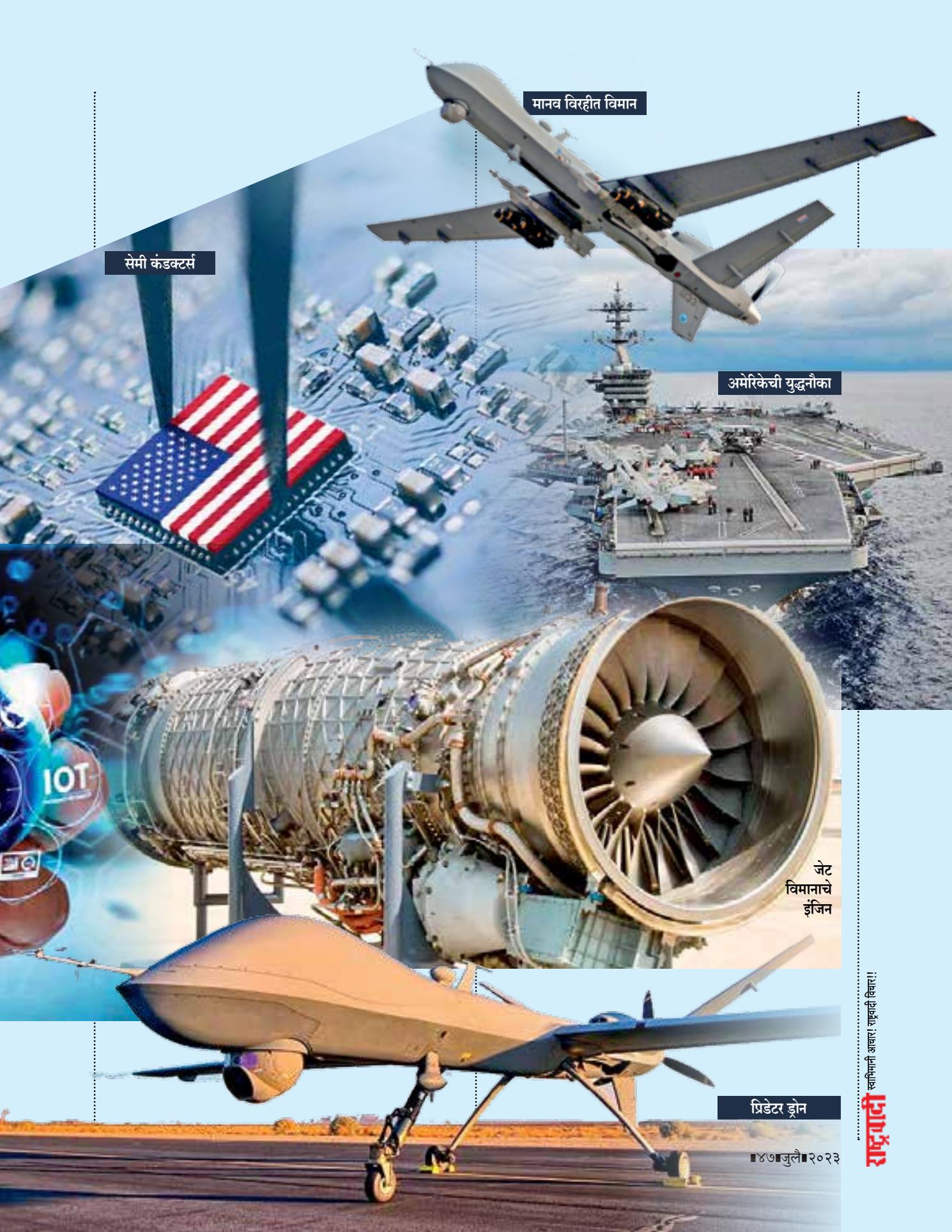
अमेरिकेची युद्धनौका

जेट
विमानाचे
इंजिन

प्रिडेटर ड्रोन

■ ४७ जुलै ■ २०२३

राष्ट्रगांधी
काल्पनिक अभियान संस्थानी विकास।

रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होतील असा दावा केला जात आहे. त्याचबरोबर सेमी कंडक्टर्साठी भारताला चीन किंवा अन्य तत्सम देशांवर मोठ्या प्रमाणात अवलंबुन रहावे लागत होते ते परावलंबित्व कमी होणार आहे. दूरसंचार क्षेत्रात ५जी व ६जी तंत्रज्ञानाचे संशोधन व विकास आणि रेडिओ अक्सेस नेटवर्क विकसित करण्यासाठीही सहकार्य करण्याचा महत्वाचा करार या दौऱ्यात करण्यात आला. याखेरीज कृत्रिम बौद्धिकता (आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स म्हणजे एआय) क्षेत्रातही सहकार्य विस्ताराचा करार करण्यात आला आहे. अमेरिकेने भारतात आणखी दोन कौन्सुलेट किंवा व्यापारी कचेच्या उघडण्याचे ठरविले असून त्यामध्ये अहमदाबाद व बंगलुरु यांचा समावेश आहे. भारतातके सिअंटल येथे कौन्सुलेट उघडण्यात येणार आहे. अमेरिकेच्या

चार कौन्सुलेट
आधीपासूनच मुंबई,
कोलकाता, चेन्नई व
हैदराबाद येथे सक्रिय
आहेत. त्यात या दोनची
भर पडणार आहे.
थोडक्यात या दौऱ्याचे
वर्णन करायचे झाल्यास
अमेरिकेने भारताला
भरभरून काहीतरी
देण्याची भूमिका
घेतल्याचे आढळून येते.
अर्थात कोणताही देश
या गोष्टी फुकटात किंवा
धर्मादीय म्हणून करीत
नसतो. त्याबदल्यात
त्यांना हव्या असलेल्या
गोष्टीही संबंधित देश
पदरात पाढून घेत
असतो.

या दौऱ्याचा मुख्य भर हा संरक्षणसिद्धतेवर अधिक असल्याचे म्हणण्यामागे सबल कारणही आहे. पंतप्रधान अमेरिकेच्या दौऱ्यावर जाण्यापूर्वी अमेरिकेचे संरक्षणमंत्री (त्यांच्या भाषेच सचिव) लॉइंड ऑस्टिन हे जूनच्या पहिल्या आठवड्यात भारताच्या दौऱ्यावर आले होते. या दौऱ्यात त्यांनी पंतप्रधानांच्या अमेरिका भेटीदरम्यान केल्या जाणाऱ्या संरक्षणविषयक करारांच्या तपशीलांवर चर्चा केली होती आणि त्यांचे स्वरूप निश्चित केले होते. संरक्षण सिद्धतेच्या क्षेत्रातील संबंध केवळ सहकार्यपुरते मर्यादित न ठेवता त्यात भारताला समान स्वरूपात भागीदार करून घेण्याचे पाऊल अमेरिकेने उचलले. यामागे आक्रमक चीनला पायबंद घालणे हा प्रमुख हेतु आहेच. परंतु त्याचबरोबर भारताची संक्रियात्मक क्षमता (ऑपरेशनल कॉर्पॉरेशन) वाढविण्याबरोबरच

आकस्मिक आणि संकटकालीन परिस्थितीचा मुकाबला करण्यासाठी भारताला सक्षम करणे हा हेतुही त्यामागे आहे. आक्रमक रशिया आणि चीन व त्यांचे मित्रदेश हे अमेरिकेला डोइंजड होऊ शकतात आणि त्यांचा मुकाबला करण्यासाठी अमेरिकेला खात्रीशीर मित्रदेशाची गरज आहे. युरोप तसेच नाटो गट अमेरिकेच्या नेतृत्वाखाली असला तरी चीनच्या परिसरातील आणि क्षमता असलेला देश म्हणून अमेरिकेने भारताची निवड केल्याचे दिसून येते. चीनला भारताचा धाक व दरारा (डेटरन्स) निर्णय करण्याच्या दृष्टिकोनातून भारताला संरक्षणसिद्धता, तंत्रज्ञान या दृष्टीने सक्षम करायचे हा त्यामागील प्रमुख हेतु मानला जातो. थोडक्यात सांगायचे झाल्यास अमेरिकेच्या नेतृत्वाखालील नाटो या लक्षकी करारात समाविष्ट राष्ट्रसमूहात भारताला

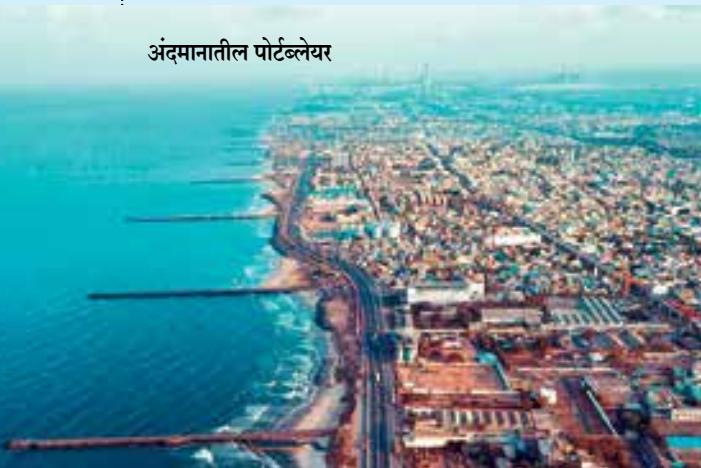

अमेरिकेची चार्ल्स ड्यूयुद्दनौका

औपचारिक किंवा अधिकृतपणे सहभागी होणे अवघड वाटत असल्याने प्रत्यक्ष समावेश न करता समाविष्ट राष्ट्रांना अमेरिकेतर्फे जशी मदत व सहकार्य किंवा भागीदारी दिली जाते तशीच समकक्ष भागीदारी देण्याच्या अमेरिकेच्या योजनेवर पंतप्रधानांच्या या अमेरिका भेटीत जणू शिक्कामोर्तब करण्यात आले असे म्हटल्यास वावगे ठरणार नाही. हा प्रकार आधीपासूनच सुरु झालेला आहे. अमेरिकेच्या युद्धनौकांना आवश्यकता भासल्यास इंधन पुरवठा, त्यांना दुरुस्ती व देखभालीची गरज भासल्यास त्यासाठीच्या सुविधांचा पुरवठा, अमेरिकेच्या लढाऊ व संरक्षणनिगडित विमानांना अंदमानातील पोर्ट ब्लेयर येथे इंधन भरण्याची सोय याबाबतचे करार करण्यात आलेलेच आहेत. अलीकडे अमेरिकन नौदलाची चार्ल्सू ड्यू ही युद्धनौका काही दुरुस्त्यांसाठी चेन्नई बंदरात आली होती. लासेन अऱ्ड टुब्रो या खासगी कंपनीतरफे या युद्धनौकेची दुरुस्ती करण्यात आली होती. या सर्व बाबी लक्षात घेता अमेरिकेचा दक्षिण आशियातील खात्रीशी भागीदार देश या नात्याने भारताला सामरिक, तंत्रज्ञान आणि आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्याच्या हेतुने पंतप्रधानांचा हा दौरा होता. एकप्रकारे चीनचा मुकाबला करण्यासाठी पर्यायी शक्ति म्हणून भारताला

अंदमानातील पोर्टब्लेयर

उमे करणे आणि एकप्रकारे किंवा अप्रत्यक्षपणे अमेरिकेचा दक्षिण आशियातील प्रतिनिधी देश म्हणून भारताची प्रतिमा व परिचय होण्यावर या दौऱ्याने शिक्कामोर्तब केले असे म्हणावे लागेल.

युनायटेड स्टेट्स इन्स्टिट्यूट ऑफ पीस या अध्ययन संस्थेने भारत-अमेरिकेदरम्यान वाढत्या भागीदारीबाबत टिप्पणी करताना स्पष्टपणे म्हटले आहे की अमेरिका भारताला

संरक्षण सिध्द तसेच सुसज्ज व सक्षम

करण्यासाठी जी मदत करीत आहे ती पोरपकारापेटी करीत नाही. यामागे चीनला पायबंद घालण्याचे उद्दिष्ट स्पष्ट आहे. भारताने गेल्या वीस ते पंचवीस वर्षांत केलेली प्रगती अतिशय चांगली

आहे आणि यापुढेही भारत चमकदार प्रगती करू शकणार आहे. परंतु यामुळे हिंदी महासागरातील चीनच्या कारवाया किंवा उपदव्याप तसेच भारताला लागून असलेल्या सीमाभागातील चीनचे उद्योग कमी झालेले नाहीत. भारताच्या केवळ अव्यक्त क्षमतेच्या आधारे चीनला पुरेसा धाक किंवा दरारा निर्माण होणार नसल्याचे वर्तमान परिस्थितीवरुन आढळून येते. ती बाब लक्षात घेता भारताची संरक्षण सिध्दता, सुसज्जता याचबोरेबर प्रसंगी मुकाबल्याची क्षमता यामध्ये देखील गुणात्मक वृद्धी होण्याची अत्यावश्यकता असल्याने अमेरिकेने चाकोरीबाबहेर जाऊन भारताला संरक्षणसिध्द करण्याचे प्रयत्न चालविले आहेत. भारताला जेत विमान इंजिनांचे तंत्रज्ञान हस्तांतरण, प्रिडेटर ड्रोन खरेदी व्यवहार आणि इतरही अत्याधिनिक तंत्रज्ञानाचा पुरवठा करण्यासाठी अमेरिकेने त्यांनीच केलेल्या अनेक नियम, बंधने व कायदेशीर बाबी यांना बगल दिली आहे असे या अध्ययन संस्थेने नमूद केले आहे. वॉशिंग्टन स्थित कौसिल ऑन फॉरेन रिलेशन्स (सीएफआर) या प्रतिष्ठित अध्ययनसंस्थेने देखील या मताशी सहमती दर्शविलेली आहे. अमेरिकेच्या दृष्टीने इंडो-पैसिफिक रिजन किंवा भारत-प्रशांत महासागरीय प्रदेश हा विशेष संवेदनशील आहे. दक्षिण चिनी समुद्र या नावाने ओळखला जाणारा भाग यामध्येच येतो. चीनने या भागाबाबत टोकाची वर्चस्ववादाची भूमिका घेतलेली आहे. यामुळे या भागातून होणाऱ्या सागरी वाहतुकीवर मर्यादा येऊ लागलेली आहे आणि गेल्या काही काळापासून या मुद्यावर चीन आणि उर्वरित देशांमध्ये सातत्याने तणावाचे प्रसंग येत आहेत. सागरी वाहतुकीसाठी संयुक्त राष्ट्रसंघाने केलेले नियम लागू व्हावेत अशी भूमिका भारताने घेतलेली आहे आणि सागरी व्यापारी वाहतूक

आणि मार्ग हे राजकीय हितसंबंधापासून मुक्त राहिले पाहिजेत तसेच यासंबंधी कुणाही देशाने वर्चस्ववादी भूमिका घेऊ नये. मुक्त व्यापाराची मुभा सर्वांना समानपणे असावी अशी भारताची भूमिका आहे. चीनला अर्थातच ती मान्य नाही. दक्षिण चिनी

समुद्राला लागूनच हैनान या ठिकाणी चीनचा सर्वात मोठा नौदल तळ आहे आणि तेथून चीनतर्फे दक्षिण चिनी समुद्रात दादागिरी करण्याचे असंख्य प्रकार घडत आहेत. या वाढत्या दादागिरीच्या मुकाबल्यासाठी अमेरिकेला भागीदार देशाची गरज आहे आणि ती गरज भारत भागवू शकेल अशी अमेरिकेची धारणा असल्याने त्यांनी भारतासाठी मोकळा हात सोडण्यास सुरुवात केली आहे.

याचे काही दुष्परिणामही आहेत. त्यांची जाणीव भारतीय राज्यकर्त्यांना आहे काय असा प्रश्न यानिमित्ताने उपस्थित होणे स्वाभाविक आहे. भारताचे परराष्ट्र संबंधविषयक धोरण स्वतंत्र असावे अशी भूमिका असलेल्या तज्जंचा अमेरिकेच्या प्रमाणाबाबर आधीन होण्यास विरोध आहे किंवा हे धोरण ते नापसंत करतात. चीन विरुद्ध अमेरिका संघर्षात भारताचा वापर प्यादे (प्रॉक्सी) म्हणून केला जाणे कितपत उचित आहे याचा विचार परराष्ट्र धोरण निर्मात्यांनी केला पाहिजे असे त्यांचे म्हणणे आहे. अमेरिकेने गेल्या पंचवीस वर्षात भारताबाबत अपवादात्मक भूमिका घेण्याचे धोरण ठेवलेले आहे. त्यामागे त्यांच्या काही दीर्घकालीन धोरणात्मक योजना व हेतु आहेत. म्हणजेच भारताला चाकोरीबाबर जाऊन मदत करण्याची अमेरिकेची भूमिका परोपकाराची नाही. म्हणूनच त्यांचे गुप्त हेतुही समजावून घेणे गरजेचे आहे. त्यासाठी काही ऐतिहासिक घडामोर्डीचा संदर्भ घ्यावा लागेल. अटलबिहारी वाजपेयी यांनी स्वतःला प्रस्थापित करण्यासाठी मे-१९९८ मध्ये पोखरण-२ म्हणजे अणिक चाचण्या केल्या. पाकिस्ताननेही प्रत्युत्तरादाखल केल्या आणि अमेरिकेने दोन्ही देशांवर विविध स्वरूपाची बंधने व निर्बंध (संक्षान्स) लादले. त्यामध्ये प्रामुख्याने तंत्रज्ञान हस्तांतरण, शस्त्राख विक्री आणि तसेच विषयांचा समावेश होता. परंतु हे निर्बंध लादण्याचा बिल क्लिंटन प्रस्तावनाने सहा महिन्यानंतरच हे निर्बंध शिथिल करण्याचा निर्णय केला.

याचे कारण स्पष्ट होते. वाजपेयी यांनी पोखरण-२ नंतर भारताची अण्वस्त्र विषयक भूमिका स्पष्ट करताना भारताकडून अण्वस्त्रांचा प्रथम वापर केला जाणार नाही (नो फर्स्ट यूज) असे जाहीर केले. तसेच भारत अणिक शक्तीचा वापर शांततामय गोर्झीसाठीच करण्याचे स्पष्ट आश्वासनही दिले. वाजपेयी यांच्यानंतर मनमोहनसिंग पंतप्रधान झाले आणि त्यांनी अमेरिकेबोर्ड नागरी अणिक सहकार्य करार केला. अमेरिकेने या कराराच्या वेळी देखील भारताबाबत धोरणात्मक अटी शिथिल केल्या होत्या. भारताने अण्वस्त्र प्रसारबंदी करारावर(एनपीटी) सही केलेली नाही किंवा सीटीबीटी म्हणजेच सर्वसमावेशक अणिक चाचणी बंदी करारावरही सही केलेली नाही. याच मालिकेतील अणिक कवराविषयक करारातही भारत सहभागी नाही. असे असतानाही अमेरिकेने भारताबोर नागरी अणिक सहकार्य करार केला.

अणिक इंधन पुरवठा करणाऱ्या राष्ट्रसमूहाकडे (न्युक्लिअर सप्लायर्स प्रूप एनएसजी) भारताची तरफदारी करताना भारत ही एक जबाबदार अणिक शक्ति असल्याचे सांगून भारताला या करारा अंतर्गत अणिक इंधन पुरवठा करण्याबाबत मदत केली. डोनाल्ड ट्रंप हे लही व विक्षिप होते. इराण व चीनबद्दल त्यांनी निर्बंध लादले होते आणि इराणशी व्यापारी संबंध राखण्याच्या देशांनाही ते लागू करण्यात आले होते. त्यातून भारताचा अपवाद करण्यात आला होता आणि इराणकडून भारताला होणाऱ्या तेलपुरवठ्यात त्यामुळे विच आले नाही. रशिया-युक्रेन संघर्षातही रशियावरील निर्बंधात रशियाकडून मालखरेदी करण्याच्या देशांवरही निर्बंध लादण्यात आले. परंतु भारताने रशियाकडून तेल व शस्त्राख खरेदी करूनही भारताचा अपवाद करण्यात आला. अमेरिका व युरोपच्या आर्थिक हितसंबंधांना आव्हान देणारा ब्रिक्स राष्ट्रसमूह(भारत, चीन, रशिया, ब्राझील व दक्षिण आफ्रिका)

आहे. भारत संस्थापक देश आहे. असाच आणखी एक राष्ट्रसमूह म्हणजे शांघाय कोऑपरेशन ऑर्गनायझेशन(एससीओ) ज्याचा भारत सदस्य आहे. यातून भारताने बाबर पडावे अशी अमेरिकेची इच्छा असणे स्वाभाविक आहे. परंतु परराष्ट्र धोरण व संबंधांचा समतोल राखण्यासाठी भारताने हे राष्ट्रसमूह धरून ठेवले आहेत. थोडक्यात अमेरिकेने जाणीवपूर्वक व चाकोरीबाबर जाऊन भारताला मदत करण्याचे एकमेव कारण म्हणजे अमेरिकेच्या मालाला भारताची महाकाय बाजारपेठ उपलब्ध करून देणे, अमेरिकेचे तंत्रज्ञान भारताने विकत घेणे आणि रशियाकडून शस्त्राखरेदी करण्यापेक्षा भारताने अमेरिकेकडूनच शस्त्राखरेदी करावी यासाठी अमेरिकेची ही भारत-अपवाद भूमिका आहे. अमेरिकेचे माजी अध्यक्ष बराक ओबामा यांनी मोदी यांच्या अमेरिका भेटीच्या वेळीच सीएनएनला दिलेल्या मुलाखतीत भले भारतातील मानवाधिकार उल्लंघन व विशेषत: अल्पसंख्यक

समाजाला पृथक्तशीरपणे भेदभावाची वागणूक देणे व त्यांना टार्गेट(लक्ष्य) करण्याच्या घटना घडत असल्याबद्दल मोदी राजवटीस व मोदींच्या राज्यकारभार शैलीवर टीका केली असेल पण मोदी हे अमेरिकेचे हितसंबंध राखणारे आहेत व त्यामुळे त्यांना स्वतःला काय किंवा जो बायडेन यांना काय, मोदी राजवटीशी संबंध राखणे अपरिहार्य आहे अशी कबुली दिली आहे. भारताचा विशालकाय आकार म्हणजेच बाजारपेठ, लष्क्री सामग्री खरेदी करण्याची भारताची क्षमता, भारत-चीन सीमावादामुळे भारत हा अमेरिकेचा (चीनच्या विरोधातील) खात्रीशीर भागीदार देश होऊ शकतो ही अमेरिकेच्या या भारताबद्दल चाकोरीबाहेरची भूमिका घेण्यामागची प्रमुख कारणे त्यांनी सांगितली. याचाच अर्ध मोदींच्या एकाधिकारावादी मनोवृत्तीबाबत तसेच त्यांच्या अल्पसंबंधकविरोधी भूमिकेबद्दल अमेरिकेकडून जी काही विधाने केली जातात ती निव्वळ तोंडदेखली (ज्याला इंग्रजीत लिप सर्विस असे म्हटात) आहे

देणेघेणे पडलेले नाही. त्यांना अमेरिकेसाठी भारताची महाकाय बाजारपेठ खुली झाली की पुरेसे आहे. अमेरिकेत आर्थिक मंदीची स्थिती असल्याने अमेरिकेच्या उद्योगांना भारतातील बाजारपेठ उपलब्ध झाली तर ते चालू राहणार आहेत. म्हणूनच जेट विमान इंजिनांचे तंत्रज्ञान देऊ करणारा आणि ती इंजिने भारतात उत्पादन करण्यासंबंधीचा करार जीई (जनरल इलेक्ट्रिकल्स) बरोबर करण्याबाबत अमेरिकेने मदत केली आहे.

थोडक्यात अमेरिकेच्या अतिउदारपणामागील हेतु लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे. मुख्य म्हणजे अमेरिकेने भारताला दिलेल्या सवलती या अमेरिकन राज्यकर्त्यांनी दाखविलेल्या उदारपणातून आहेत. त्या जशा दिल्या तशाच त्या रद्द करण्याचे आधिकाराही अमेरिकेने राखून ठेवलेले आहेत. ही बाब भारतीय राज्यकर्त्यांनी मनात नोंदवून ठेवलेली आहे काय हा प्रश्न आहे. त्याचप्रमाणे या संपूर्ण सहकार्यात किंवा मदतीमध्ये अमेरिका ही फक्त 'दात्या'च्या भूमिकेत आहे. म्हणजेच अमेरिकेने त्यांच्या इच्छेनुसार भारताला 'देणे' आणि भारताने ते (अर्थातच विनातक्रार) 'स्वीकारणे' असे या सहकार्याचे किंवा भागीदारीचे स्वरूप झालेले आहे. हे कितपत उचित आहे याचा हिशेब मांडण्याचीही वेळ आली आहे. म्हणूनच ही भागीदारी समान स्वरूपाची नाही. ही विषम आणि असमतोल अशी भागीदारी आहे. ती स्वीकारायची की नाही याचा निर्णय जनतेने करायचा आहे. चीनच्या विरोधात अमेरिका भारताला प्यादे करू इच्छिते. परंतु भारताची सीमा चीनपासून हजारो मैल लांब आहे. त्यामुळे शेजारी राष्ट्रांबरोबरचे संबंध हे सलोख्याचे ठेवणे हितकारक असते आणि ते संबंध तिसऱ्या कोणत्यातीरी देशावर अवलंबून ठेवायचे

कोणत्यातीरी देशावर अवलंबून ठेवायचे नसतात. परंतु तो ताळतंत्र वर्तमानात सुटलेला आढळतो. रशिया व युक्रेन संघर्षात अमेरिकेने युक्रेनला मदत पाठविण्याबाबत भरपूर घोषणा केल्या, काही प्रमाणात मदतही केली परंतु प्रत्यक्षात युक्रेनलाच युद्ध लढावे लागत आहे आणि जीवितहानी अमेरिकेची नव्हे तर युक्रेनची होत आहे हा धडा भारताच्या राज्यकर्त्यांनी लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे. १९६२ मधील भारत-चीन युद्धाला अप्रत्यक्षपणे अमेरिकेची धोरणे कशी कारणीभूत ठरली होती याची माहिती आता उघडकीस आलेली आहे आणि येत आहे. इतिहासातून धडा घ्यायचा असतो त्याची पुनरावृत्ती होऊ द्यायची नसते. त्याचे भान ठेवणारे राज्यकर्ते असावे लागतात. केवळ स्वतःच्या देशातील प्रतिमेला उजाळा मिळण्यावर बेहद खूष होणारे उथळ व स्वप्रेमात आकंठ बुडालेले राज्यकर्ते देशाला अडचणीत आणतात. ती पाळी भारतावर येऊ नये हीच अपेक्षा आहे.

व त्याची फार गांभीर्याने दखल घेणे हा बाळबोधपणा किंवा भाबडेपणा ठरेल. अमेरिका किंवा इतर कोणताही देश असो सर्वांसाठी स्वतःच्या देशाचे हित सर्वोच्च असते. त्यासाठी ज्या देशांबरोबर सहकार्य व मैत्री केली जाते तेथे कोणती राजवट आहे याच्याशी कुणाला देणेघेणे नसते. सौदी अरेबिया हा अमेरिकेचा अतिघट मित्र आहे. या देशात मानवाधिकाराची किती बूज राखली जाते हे या देशाने पत्रकार जमाल खाशोगी याची ज्या निघृणपणे हत्या केली त्यावरून दिसले आहे. तुर्कस्तान, इस्रायल येथील राज्यकर्ते किती लोकशाहीवादी आहेत हे माहिती असूनही अमेरिकेचे ते निकटवर्ती आहेत. पूर्वी देखील अमेरिकेने दक्षिण अमेरिकेतील अगणित हुक्मशहाना पाठिंबा व साह्य दिलेले होते. हा खेळ अमेरिकेसाठी नवा नाही. त्यामुळे मोदींच्या बाबत अमेरिकेतील लोकशाहीप्रेमी मंडळी कितीही आरडाओरडा करीत असली तरी अमेरिकेच्या राज्यकर्त्यांना त्याचे काही

पा

किस्तानात यावर्षी सप्टेंबर-ऑक्टोबर मध्ये सार्वत्रिक निवडणुका अपेक्षित आहे. पाकिस्तानात कोण सत्तेत येईल याबद्दल साहजिकच जगभर चर्चा आहे. नवीन येणारं सरकार कुठल्याही पक्षाचं असलं तरी लष्कराचे महत्व कायम राहणार ही वस्तुस्थिती आहे. मागच्या म्हणजे २०१८ च्या निवडणुकीत लष्कराने मोठ्या प्रमाणात इम्रान खान आणि त्यांच्या पाकिस्तान तेहरीक-ए-इन्साफ (पीटीआय) या पक्षाला मदत केली होती. इम्रान खान पंतप्रधान झाले. इम्रान इलेक्टेड नसून 'सिलेक्टेड' पंतप्रधान असल्याचा आरोप तेव्हाच्या विरोधी पक्षाने केला होता. त्याचा अर्थ लष्कराने इम्रान यांना निवडला होता. मात्र लष्कर आणि इम्रान खान मधला 'प्रेम संबंध' फार काळ चालला नाही. गेल्या वर्षी एप्रिल महिन्यात इम्रान खान यांच्या विरोधात राष्ट्रीय सभेत अविश्वास प्रस्ताव मंजूर झाला आणि त्यांना सत्तेतून बाहेर पडाव लागलं. पीटीआयच्या काही खासदारांना फोडण्यात पण

लष्कराचा हात होता. आताही लष्कराला इम्रान खान पंतप्रधान म्हणून नको आहे. भारत आणि आंतरराष्ट्रीय समुदायासाठी देखील इम्रान हा चिंतेचा विषय आहे.

सध्या पाकिस्तानच्या राजकारणाच्या केंद्रात इम्रान खान आहे. लोकप्रियतेचा विचार केल्यास इम्रान खान इतरांच्या खूप पुढे आहे. शाहबाझ शरीफ यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारला आणि लष्कराला इम्रान सत्तेत नको आहे. इम्रान खानला निवडणूक लढवण्या पासून कसं थांबवता येईल त्याचा प्रयत्न सुरु आहे. वेगवेगळ्या पर्यायाचा त्या दृष्टीने विचार केला जात आहे. इम्रान खान यांच्या अटकेपासून त्याच्या पक्षावर बंदी घालण्याचा विचार सुद्धा सुरु आहे. मुक्त आणि न्याय वातावरणात निवडणुका झाल्यास इम्रान खान सत्तेत येईल, ही वस्तुस्थिती आहे. दुसरीकडे इम्रान पंतप्रधान झाल्यास वेगवेगळ्या इस्लामिक संघटना व दहशतवादांना त्याची मदत होईल हे नाकारता येत नाही. इम्रान

पाकिस्तानात लष्कर व सत्ताधार्यांना इम्रान नको

याच राजकारण अमेरिका विरोधी आणि इस्लाम केंद्रीत राहिलं आहे. दहशतवादांच्या विरोधात सपृष्ठ भूमिका घेण्या ऐवजी त्यांना मदत होईल अशीच भूमिका इम्रान यांनी नेहमी घेतली आहे.

२०१८ च्या सार्वत्रिक निवडणुकीच्या आधी लष्कराने पाकिस्तान मुस्लिम लीग (एन) याच्या विरोधात इम्रान व पीटीआयला मदत केली होती. राजधानी इस्लामाबाद येथे पीटीआयने अनेक निदर्शने केली. लष्कराच्या मदतीशिवाय ते शक्य नव्हत. काही दिवसाच्या निदर्शना नंतर लष्कर त्यात मध्यस्थी करून मार्ग काढत असे. लष्कर आणि नवाझ शरीफ यांच्यात अनेक वर्षांपासून चांगले संबंध नाही. आधी परवेझ मुशर्रफ यांनी शरीफ यांना पदच्युत करून ऑक्टोबर १९९९ ला सत्ता काबीज केली होती, हा इतिहास आहे. पंतप्रधान झाल्यावर इम्रान खान यांनी लष्कर आपल्या हाताखाली आहे, अशी भूमिका घ्यायला सुरुवात केली. पाकिस्तानच्या सर्व क्षेत्रात नेहमी महत्वाची भूमिका

असलेल्या लष्कराला हे मान्य होणं शक्य नव्हत. लष्कर प्रमुख कमल बाजवा यांच्याशी महत्वाच्या लष्करी अधिकाऱ्यांच्या नियुक्ती बदल इम्रान खान यांचे मतभेद व्हायला लागले. वरिष्ठ लष्करी अधिकाऱ्यांची फैझ हमीद हा इम्रानच्या जबळचा. तो देखील कटूर इस्लामिक विचाराचा. तो लष्कर प्रमुख कसा होईल या दृष्टीने इम्रान यांनी पावलं टाकायला सुरुवात केली. बाजवाच्या लक्षात ही बाब आली आणि त्यांनी फैझ हमीद याची बदली केली. नंतर आयएसआय या जासूसी संस्थेचा तो प्रमुख झाला. तालिबानला त्याने पूर्वी मदत केली होती. १५ ऑगस्ट २०२१ ला तालिबानने अफगाणिस्तानवर कब्जा मिळवल्यानंतर आपसातल्या मतभेदांमुळे सरकार स्थापन करण्यात त्यांच्यात अडचण निर्माण झालेली. तेहा फैझ हमीद यांनी काबूलला जाऊन तालिबानला सरकार बनवण्यास मदत केली होती. सिराजुद्दीन हक्कानी नावाच्या अत्यंत क्रूर माणसाला गृहमंत्री बनवण्यात फैझ हमीदचा मोठा वाटा

धार्मिक कटूरपंथीना इम्रानची रक्षानुभूती

जतिन देसाई

होता. सिराजुद्दीन हा हक्कानी नेटवर्कचा सर्वेसर्वा. मूळ अफगाण असलेल्या हक्कानी नेटवर्कला पाकिस्तानने २००१ नंतर त्यांच्या नोर्थ वज़ीरिस्तानात आश्रय दिलेला. आयएसआयनी हक्कानी नेटवर्कला सर्व प्रकारे मदत केली. हक्कानी नेटवर्कच्या मदतीने काबूल येथील भारतीय राजदूतालय व इतर बन्याच ठिकाणी आयएसआय यांनी हल्ले घडवून आणले.

इम्रान खान यांनी अलीकडे निवृत्त लष्करप्रमुख बाजवा यांच्यावर काही आरोप केले आहेत. इम्राननी आरोप केला की भारतासोबत संबंध सुधारण्यासाठी बाजवा यांनी आपल्यावर दबाव आणला होता. काही 'बांधिलकी' नसलेला माणूस, असं बाजवाच वर्णन इम्रान खान यांनी एका पाकिस्तानी वृत्तवाहिनीला दिलेल्या मुलाखतीत केलेलं. बाजवा भारत आणि अमेरिकेच्या बाजूचे असल्याचं सुचित करून आपण त्यांच ऐकलं नाही असा संदेश इम्रान खान यांनी त्याच्या समर्थकांना दिला. अचानक हे वक्तव्य करून त्याचा राजकीय फायदा करून घेण्याचा इम्रानचा प्रयत्न यातून स्पष्ट दिसतो.

२०२० च्या जून महिन्यात पंतप्रधान असताना इम्रान खान यांनी ओसामा बिन लादेन याचा उल्लेख संसदेत 'शहीद' म्हणून केला होता. यातून इम्रान खान याला अतिरेक्यांबद्दल असलेली सहानुभूती स्पष्ट होते.

अफगाणिस्तानवर तालिबानने विजय मिळवल्यानंतर इम्रान खान यांनी त्याचं स्वागत करताना म्हटलेलं की आता खन्या अर्थाते अफगाण जनता गुलामगिरीतून मुक्त झाली आहे. इम्रानचा तालिबानबद्दल असलेले 'प्रेम' यातून स्पष्ट दिसते. सतेत आल्यानंतर तालिबानने सर्वांत आधी तेहरीक-ए-तालिबान पाकिस्तानच्या (टीटीपी) जवळपास २५०० अतिरेक्यांना तुरुंगातून सोडलं आणि ते पाकिस्तानात परत गेले. पाकिस्तान वै फैझ हमीद तालिबानला असं करण्यापासून थांबवू शकले असते. पण त्यांनी तसं केलं नाही. टीटीपीचा राजकीय उपयोग करण्याचा इम्रानचा त्यामागे विचार होता, असे म्हटले तर ते चुकीचे ठरणार नाही.

शाहबाज शरीफ पंतप्रधान झाल्यापासून इम्रान खान यांच्या विरोधात जवळपास ८० खटले देशातल्या वेगवेगळ्या पोलिस स्टेशनात दाखल करण्यात आले आहेत. त्यात भ्रष्टाचाराचे खटले पण आहेत. इम्रान याला वेगवेगळ्या खटल्यात अडकवून ठेवायचं आणि त्याची धरपकड करायची, असा त्यामागे विचार आहे. इम्रान याला फेब्रुवारी महिन्यात लाहोर येथेन पकडण्याचा प्रयत्न करण्यात आला पण मोठ्या संख्येत जमलेल्या पीटीआयच्या कार्यकर्त्यांमुळे पोलिसांना ते शक्य झालं नाही. नंतर ९ मे ला इस्लामाबाद उच्च न्यायालयातून इम्रान खान यांना अटक करण्यात आली. त्याची लगेच तीव्र प्रतिक्रिया उमटली. रस्त्यावर उतरून लोकांनी इम्रानच्या अटकेचा विरोध केला. गावलपिंडी येथील लष्कराच्या मुख्यालयावर व इतर शहरात वरिष्ठ लष्करी अधिकाऱ्यांच्या घरावर हल्ले करण्यात आले. गावलपिंडी येथील हल्ला म्हणजे आपला

'अपमान' आहे अशी भूमिका लष्कराने घेतली. हल्लेखोरांवर कडक पावलं उचलण्याचा निर्णय घेतला गेला. त्यांच्यावर लष्करी न्यायालयात खटले चालवण्याचं ठरलं. मुळात हे खटले सामान्य न्यायालयात चालले पाहिजे. पण लष्कराच्या आग्रहामुळे लष्करी न्यायालयात चालविण्याचा निर्णय झाला. ९ मेच्या हल्ल्याचं निमित्त

करून लष्कर व सत्ताधारी पक्षाने पीटीआयला कमकुवत करण्याची संधी घेतली. असद उमर, फवाद चौधरी, शिरीन मझारी सारख्या माजी केंद्रीय मंत्र्यांसह अनेक नेत्यांनी लष्कराच्या दबावामुळे पक्षातून राजीनामा दिला. या सगळ्या नेत्यांची आधी धरपकड करण्यात आली होती. त्यांच्यावर, साहजिकच, राजीनाम्यासाठी दबाव आणण्यात आलेला. तुरुंगातून बाहेर आल्यावर त्या सगळ्यांनी पक्षातून राजीनामा दिला. राजीनामा देणाऱ्यात वरिष्ठ नेत्यांपासून जमिनीवरील कार्यकर्ते आहेत. अजूनही नेते राजीनामे देत आहेत. इम्रान सतेत येऊ नये त्या दृष्टीने ही पावलं उचलण्यात आली आहे. शाह महमूद कुरेशी, चौधरी परवेझ इलाही सारखे काही नेते अजूनही इम्रानच्या सोबत आहेत. लष्कराच्या मुख्यालय आणि वरिष्ठ अधिकाऱ्यांच्या घरावर करण्यात आलेल्या हल्ल्यातून एक गोष्ट स्पष्ट होते की लष्कराबद्दल लोकांच्या मनात प्रचंड नाराजी आहे आणि दुसं इम्रान खान यांची लोकप्रियता पण त्यातून दिसते.

पाकिस्तान सरकार आणि लष्करात इम्रान बद्दल मतभेद नाही. बाहेरच्या जगात इम्रान बद्दल कुतूहल आहे. क्रिकेटर इम्रान आणि राजकारणी इम्रान यात खूप फरक आहे. क्रिकेटर इम्रान वर धर्माचा प्रभाव नव्हता. राजकारणी इम्रान धर्माचा स्वतःच्या राजकारणासाठी उपयोग करत आहे. तालिबान व इतर अतिरेकी संघटनानी नोर्थ-वेस्ट फ्रन्टियर प्रोविन्स (एनडब्ल्यूएफपी) प्रांतात धर्मनिरपेक्ष अवामी नेशनल पार्टीच्या विरोधात उघडलेल्या आघाडीमुळे खान अब्दुल गफार खान 'सरहद गांधी' चा वारसा पुढे नेणाऱ्या या पक्षाला प्रचार करणे देखील कठीण झाले आहे.

त्यांचे नेते, कार्यकर्त्यांची मोठ्या प्रमाणात हत्या करण्यात आली. २०१३ च्या निवडणुकीत यामुळे पीटीआयला या प्रांतात सर्वात जास्त जागा मिळाल्या. राष्ट्रीय सभेत देखील पीटीआयला ३३ जागा मिळाल्या आणि तो तिसरा नंबरचा पक्ष ठरला. २०१८ मध्ये राष्ट्रीय सभेत ११६ बैठकांवर विजय मिळवून तो सत्तेत आला. फ्रन्टियर प्रांतात पण पीटीआयने विजय मिळवला.

पंतप्रधानपदावरून राजीनामा घावा लागल्यानंतर इग्रान खान यांनी लवकरात लवकर सार्वत्रिक निवडणूका घेण्याची मागणी करत त्यासाठी आंदोलने सुरु केली. अमेरिकेच्या मदतीने काही स्थानिक नेत्यांनी षड्यंत्र करून आपली पंतप्रधानपदावरून हकालपट्टी केली असल्याचा आरोप त्यांनी करायला सुरुवात केली. त्याला लोकांचा प्रचंड समर्थन मिळायला लागला. त्याच्या सभेत मोठ्या संख्येत लोक गोळा व्हायला लागली. लष्कर व सत्ताधार्यांसाठी ही चिंतेची बाब होती. तत्काळ निवडणूक घेण्यासाठी दबाव आणण्याकरता त्याच्या पक्षाच्या नेतृत्वाखालील खैबर-पख्तुनख्वा (आधीचा फ्रन्टियर) प्रांताच्या सरकारने जानेवारीत राजीनामा दिला आणि प्रांतिय सभा बरखास्त केली. पंजाब प्रांताच्या सरकारात पीटीआयचा पण समावेश होता. तिथेही सरकारने राजीनामा देऊन प्रांतिय सभा बरखास्त केली. पाकिस्तानच्या राज्यघटनेनुसार प्रांतिय सभा बरखास्त झाल्यानंतर

महत्वाचा ठरणार. पंजाबात शरीफ बंधू आणि इग्रान यांचा प्रभाव आहे. नवाझ शरीफ अजूनही पाकिस्तानात परत आलेले नाही. पण ते लवकर येण्याची शक्यता आहे.

खैबर-पख्तुनख्वा प्रांत अफगाणिस्तानला लागून आहे. डुरान्ड लाईन म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या सीमारेषेच्या दोन्ही बाजूला प्रामुख्याने पश्तुन (पठाण) समाज राहतो. अफगाणिस्तानच्या कुठल्याही सरकारने डुरान्ड लाईन मान्य केलेली नाही. अल कायदाच्या अतिरेक्यांनी अमेरिकेवर केलेल्या हल्ल्या नंतर अमेरिकेने २००१ च्या शेवटी अफगाणिस्तानवर आक्रमण केलं. तेव्हा तालिबानचा सर्वेसर्वा मुल्ला उमर व अनेक अतिरेक्यानी पवळून पाकिस्तानचा आश्रय घेतला होता. पश्तुन समाजात 'पाहण्याना' विशेष महत्व असत. पाहुणा कसाही असला तरी त्याचं रक्षण करण्याची त्यांची परंपरा आहे. अफगाणिस्तानातून येणारे अतिरेकी बहुसंख्य पश्तुन होते. आयएसआयची अफगाण अतिरेक्यांना मदत होती. परवेज मुशर्रफ तेव्हा पाकिस्तानचे सर्वेसर्वा होते. अमेरिकेला आपण 'दहशतवाद विरोधी युद्धाच्या' सोबत आहोत असं मुशर्रफ सांगायचे आणि दुसरीकडे अफगाण अतिरेक्यांना मदत करण्याचं धोरण त्यांनी कायम ठेवलेलं.

खनिज व गॅस इत्यादीने संपन्न असला तरी बलुचिस्तानचा पाकिस्तानच्या राजकारणावर फारसा प्रभाव नाही. आपल्यावर अन्याय होत असल्याची भावना ब्लोच लोकांमध्ये आहे. त्यामुळे राष्ट्रीय पक्षां ऐवजी स्थानिक पक्षांना या प्रांतात अधिक महत्व आहे.

खासदारांना किती वर्षासाठी निवडणूक लढवण्यापासून बंदी घालता येते, हा पाकिस्तानात महत्वाचा मुद्दा आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने नवाझ शरीफ यांना भ्रष्टाचाराच्या एका खटल्यात त्यांना आयुष्यभर निवडणूक लढवता येणार नाही, असा निकाल दिला होता. राष्ट्राध्यक्ष आरिफ आलवी हज यात्रेसाठी गेले असल्यामुळे २७ जूनला हंगामी राष्ट्राध्यक्ष म्हणून जबाबदारी सांभाळणारे सेनेटचे प्रमुख साजिद संजरानी यांनी "न्यायालयाला खासदारावर पाच वर्षाहून अधिक काळ निवडणूक लढवण्यासाठी बंदी घालता येणार नाही" अशा स्वरूपाच्या कायद्यात सुधारण्याला मान्यता दिली आहे.

यामुळे नवाझ शरीफ यांच्या परतीचा मार्ग मोकळा झाला आहे. त्यांच्या आणि त्यांच्या मित्र पक्षाला निवडणुकीत बहुमत मिळालं तर नवाझ शरीफ चौथ्यांदा पंतप्रधान देखील होऊ शकतील. पुढच्या काही दिवसात या निर्णयाचा विरोध होण्याची शक्यता आहे. इग्रान खान बदल सगळं अनिश्चित आहे. इग्रान निवडणूक लढवू शकणार की नाही किंवा त्यांच्या पक्षावर बंदी आणली जाईल का हा प्रश्न कायम आहे.

९० दिवसाच्या आत निवडणुका घेणे बंधनकारक आहे. पण तसं झालं नाही. सर्वोच्च न्यायालयाने पण निवडणुका घेण्याचा आदेश दिलेला. आता राष्ट्रीय सभा आणि ४ प्रांतिय सभेच्या निवडणुका सट्टेबर-ऑक्टोबर मध्ये अपेक्षित आहे. सिंध प्रांतात पाकिस्तान पीपल्स पार्टी (पीपीपी) चा प्रभाव आहे. तर बलुचिस्तान येथे वेगवेगळ्या स्थानिक पक्षांचा. पाकिस्तानात पंजाब सर्वात महत्वाचा आहे. पाकिस्तानच्या राजकारणात, समाजकारणात पंजाबी समाजाचं वर्चस्व आहे. वरिष्ठ लष्करी अधिकारी सहसा पंजाबी आढळतात. पाकिस्तानच्या निवडणुकीत पंजाब सर्वात

२०२४ मध्ये होणारी लोकसभेची निवडणूक एकतर्फी आहेत. पाटण्यात २३ जून रोजी झालेल्या भाजप विरोधकांच्या बैठकीतून हा संदेश देण्यात आला आहे. या बैठकीला देशातल्या १५ पेक्षा अधिक राजकीय पक्षांचे नेते आले होते. त्यात मुख्यमंत्री, उप-मुख्यमंत्री, विरोधी पक्ष नेते व माजी मुख्यमंत्री यांचा समावेश होता. ही धोक्याची घटा आहे. शब्दच्छल करून, युक्तिवादाच्या आधारे ही युती तुटणार नाही. "जंग होणार...ती करो या मरो (झू अॱ डाय) " या जिद्दीतून लढली जाणार हे आता स्पष्ट झाले आहे.

तुमचा पंतप्रधानांचा चेहरा कोण? , तुम्ही सत्तेसाठी हपापले आहात, तुमच्यात घराणेशाही आहे " हे सारे मुद्दे हळू हळू गैर लागू ठरणार आहेत. कारण अशा प्रकारचे प्रश्न १९७७, १९८९, १९९६, २००४ च्या मध्यावधी निवडणुकातही विचारण्यात आले होते. इंदिरा गांधी, अटल बिहारी वाजपेयी यांच्या विरोधात चेहरा नसताना विस्कळीत विरोधी पक्षांच्या हाती सत्ता आली होती.

नरेंद्र मोदी यांची दहा वर्षांची कारकीर्द, त्यांच्या सरकारची दमण यंत्रणा, सूडबुद्धीने केलेले राजकारण, विरोधकांना संपविष्याची नीती, शासन-प्रशासनात बळावलेली "जी हुजूर" संस्कृती आणि

सर्वां महत्वाचे म्हणजे महागाई, बेकारी, भ्रष्टाचार, धार्मिक ध्रुवीकरण, विखार, विद्वेष आणि बदला घेण्याचे राजकारण यावरून चित्र बदलू शकते. या प्रश्नावर येत्या नऊ महिन्यात वातावरण तापले तर आश्र्य वाटणार नाही. भाजपची सारी मदार ही निवडणूक नरेंद्र मोदी विरुद्ध राहुल गांधी अशी करण्यावर आहे. राहुल गांधी यांची भारत जोडो यात्रा, कॉर्ग्रेसचे देशव्यापी अस्तित्व यामुळे खुद्द कॉर्ग्रेस पक्षात, त्याच्या सहानुभूतीदारात अशी भावना आहे. परंतु ही एक चाल आहे, त्यामागे विरोधकांत दुफळी निर्माण करण्याचा डाव आहे याची जाणीव राहुल गांधी यांना असल्याचे सांगितले जाते.

भाजपला राष्ट्रीय प्रश्नावर, राष्ट्रवाद, आक्रमक हिंदूत्व, पाकिस्तान, आतंकवाद --या प्रश्नावर वातावरण तापवयाचे आहे. कारण यामुळे मतदारांचे ध्रुवीकरण करणे सोपे जाते. त्याला छेद द्यायचा असेल स्थानिक प्रश्न, नोकच्या, कमिशनखांबोरी --हे प्रश्न उपयोगी पडतात हे विरोधी पक्षांना कळले आहे. आणि याची चुणूक हिमाचल प्रदेश, कर्नाटक, विधान सभेच्या निवडणुकीत, देशात झालेल्या विधी मंडळाच्या पोटनिवडणुकां दिसली आहे. या प्रश्नावर भाजप, मोदी सरकार

पाटण्याच्या बैठकीने भाजप सावध, विरोधकाच्या पहिल्याच खेळीने वातावरण बदलू लागले

व्यंकटेश केसरी

बचावात्मक आहे हे दिसून आले आहे. .देशातील ११ राज्यात गैर भाजपची सरकारे आहेत. त्यात कर्नाटक, राजस्थान, छत्तीसगढ, हिमाचल, पश्चिम बंगाल, बिहार, झारखण्ड, तामिळनाडू, केरळ, पंजाब, दिल्ली यांचा समावेश आहे. या शिवाय तीन राज्यात भाजपला रोखणारे पण कुण्ठावार असलेले बिजू जनता दल (ओडिशा), वाय.एस.आर.काँग्रेस पार्टी (आंश्र प्रदेश), भारत राष्ट्र समिती (तेलंगणा) हे सत्ताधारी पक्ष आहेत. त्यांच्याशी भाजपला मुकाबला करावा लागणार आहे. याशिवाय महाराष्ट्र, मध्य प्रदेश या सारख्या मोठ्या राज्यात लढाई सोपी राहणार नाही हे भाजपच्या विश्वगुरुंना व चाणक्याला माहिती नाही असे कसे म्हणावे ! कारण तेथे विरोधक तगडे आहेत, मतदारांसमोर स्पष्ट पर्याय आहे.

मोदी हत्ताव -देश बचाव या घोषणेपेक्षा स्थानिक प्रश्न भाजपला घेरण्यात महत्वाचे ठरतील. नरेंद्र मोदी यांची अमेरिकेत वाहवा होत असताना पाटण्यात विरोधी पक्षांचे एकत्र होण्याने भाजपा सावध झाली आहे, कारण ही एकी काश्मीर पासून कच्चाकुमारी पर्यंत आहे. तेलंगणाच्या विधान सभा निवडणुकीनंतर भारत समाज पक्षाला या आघाडी सोबत यावे लागणार आहे. विरोधकांची दुसरी बैठक जुलैत सिमला येथे होणार आहे. भाजप

सोबत सध्यातीरी कोणतेही मोठे पक्ष नाहीत आणि जे आहेत किंवा जे येतील त्यांना हे पूर्णपणे माहिती आहे की भाजप त्यांना वाढू देणार नाही. महाराष्ट्रातील एकनाथ शिंदे यांची शिवसेना, आंश्रातली तेलगू देसम पार्टी, कर्नाटकातली जनता दल (सेक्युलर), तामिळनाडूतली अन्ना डी.एम.के किंवा बिहार मधील छोटे-छोटे पक्ष यांना भाजपला ताकद द्यायचे नाही तर त्यांची ताकद घेऊन स्वतःला ताकदवान व्हायचे आहे ही भाजपची नीती आहे आणि त्या आधारे नरेंद्र मोदी यांनी तिसऱ्यांदा पंतप्रधान व्हायचे आहे.

आपल्या ताकदीवर तिसऱ्यांदा सतेवर येणे सोपे नाही. विकासाचे मॉडल, विदेशातील प्रतिमा, धार्मिक ध्रुवीकरण यातला खरा -खोटेपणा गेल्या दहा वर्षांत लोकांनी पाहिला आहे, अनुभवला आहे. आणि आता त्यांच्या समोर पर्याय निर्माण झाला आहे. आणि हें पर्याय देणरे अकरा राज्यात सतेवर आहेत तर काहींनी राज्यात, केंद्रात सरकार चालविले आहे.

विरोधी पक्ष विभागलेले आहेत असे म्हटले तर भाजपही गटबाजीने पोखरला आहे हे कर्नाटकात, हिमाचल प्रदेशात दिसून आले आणि त्याची लागण राजस्थान, मध्य प्रदेशात झाली आहे. महाराष्ट्रात विर्द्ध, मराठवाड्यात भाजप एकसंध आहे असे भाजपचे

नेते सुद्धा म्हणणार नाहीत भले ते जाहीरपणे काहीही बोलत असले तरी ! . ख्रष्ट नेत्यांना पक्षात घेणाऱ्या,आधाडीत (राष्ट्रीय लोकशाही आधाडी) घेऊन अभ्य देणाऱ्या भाजपचा खरा चेहरा लोकांना दिसत नाही अशी समजूत करून घेणारे एक तर लोकांना मूर्ख समजत असावेत नाही तर ते मुर्खाच्या नंदनवनात वावरत असावेत.

पाटण्याच्या बैठकीला हजर असलेले ‘आप’ चे सर्वेसर्वा व दिल्लीचे मुख्यमंत्री अरविंद केजरीवाल दिल्लीवर नियंत्रण ठेवण्याच्या केंद्राच्या अध्यादेशाला काँग्रेसने संसदेत विरोध करावा म्हणून काँग्रेसची कोंडी करत आहेत. या आधाडीच्या बाहेर पडण्याची भाषा करत आहेत. पण ‘आप’ भाजप व गैर भाजप आधाडीच्या विरुद्ध एकाच वेळी लढू शकत नाही. दिल्ली, पंजाब मध्ये या पक्षाने काँग्रेसच्या विरोधात निवडणूका लढल्या, जिंकल्या. गुजरात मध्येही उमेदवार उभे केले आणि आता राजस्थानात प्रचार सुरु केला आहे. एका मर्यादिपर्यंत त्यांना समजविण्याचा प्रयत्न केला जाईल पण आधाडी तुटणार नाही. पाटण्याच्या बैठकीला ३० हून अधिक नेते आले होते. बिजू जनता दल, वाय.एस.आर.काँग्रेस पार्टी, भारत राष्ट्र समिती, बहुजन समाज पार्टी यांनी मात्र अंतर ठेवले. तेलगू देशम पार्टी, एच. डी. देवेगौडा यांचा जनता दल (सेक्युलर) हे भाजपच्या जवळ गेल्याचे सांगितले जाते.

पाटण्याच्या मंथनातून एक स्पष्ट झाले आणि ते म्हणजे लोकसभा निवडणुकीत तिसरी आधाडी गाहणार नाही. भाजपविरोधी मतांचे विभाजन टाळणे ,त्यासाठी एकास एक उमेदवार देण्याची

मोठी कसरत या आधाडीला करावी लागणार आहे. पण नेते अनुभवी आहेत, राजकारणात रापलेले आहेत. आधाडीची मानसिकता, घटक पक्षांच्या अडचणीची कल्पना असलेले शरद पवार, लालू प्रसाद यादव, मलिलकार्जुन खर्गे, राहुल गांधी, ममता बॅनर्जी, नितीश कुमार, एम के.स्टालिन, सीताराम येचुरी आदी नेते आहेत. ही निवडणूक सत्तेसाठी नाही तर अस्तित्व टिकविण्यासाठी आहे. २०२४ च्या निवडणूका या कदाचित शेवटच्या निवडणुका ठरतील कराण नरेंद्र मोदी तिसऱ्यांदा सत्तेवर येण्याने सारी चौकटच बदलेल. दहा वर्षांचा काळ हा अघोषित आणीबाणीचा होता. या काळात ‘गळचेपी’ काय असते याचा अनुभव मीडिया, कार्यपालिका, निवडणूक आयोग, न्यायपालिका आणि बाकीच्या अनेक संवैधानिक संस्थांनी घेतला असेल.

अयोध्येतील राम मंदिराने देशात राम राज्य आले नाही, येणारही नाही. जम्मू-काश्मीरचे ३७० कलम रद्द केले म्हणून तेथून विस्थापित झालेले पंडित परत जाण्यास तयार नाहीत. तिथल्या निवडणुकाही अद्याघेण्यात आल्या नाहीत. आणि सामान नागरिक कायद्याने भारत हें कसे ‘हिंदू राष्ट्र’ होणार हें अजून कळायचे आहे. देशासाठी हा संक्रमणाचा काळ आहे. भारताला स्वातंत्र्य १९४७ साली नाही तर २०१४ साली मिळाले असे म्हणणारे महाभाग मोदी यांच्या राजवटीत निर्माण झाले. सिनेमाच्या माध्यमातून ध्रुवीकरण करण्याची खेळी खेळली जात आहे. अशा सिनेमांचे प्रोजेक्शन करणारे कोण आहेत हें ही समोर आले आहे.

जगातला सर्वांत मोठा पक्ष असल्याचा दावा करणाऱ्या आणि पंतप्रधान नरेंद्र मोदी हे 'विश्व गुरु' असल्याचे गवर्ने सांगणाऱ्या भाजपला राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीची (नेशनल डेमोक्रेटिक अलायन्स) गरज का भासावी? याचे कारण भाजपच्या 'विश्व गुरुचा' प्रभाव महाराष्ट्र, बिहार, तामिळनाडू, आंध्रप्रदेश, केरळ, पश्चिम बंगाल, पंजाब, ओडिशा, तेलंगणा या राज्यात पडत नाही हे वास्तव गेल्या नऊ वर्षांत बदलले नाही व ते येत्या नऊ महिन्यात बदलले याची चिन्हे दिसत नाहीत. या राज्यातून २६५ खासदार लोकसभेत निवडून येतात. इतकेच नाही तर उत्तर प्रदेश मध्ये सुद्धा भाजपला अपना दल व इतर छोट्या पक्षांशी निवडणुकीत आघाडी करावी लागते. "मोदीजींच्या पोस्टरवर तुम्ही निवडून आलात" अशी दर्पोत्ती करणाऱ्या भाजपच्या नवनिष्ठावानांना या नऊ राज्यात "जगातला सर्वांत मोठा पक्ष का दिसत नाही" हे येणाऱ्या काळात सांगावेच लागेल. मागच्या दोन निवडणुकात भाजपला संसदेत बहुमत मिळाले ते निवडणूकपूर्व केलेल्या युरीमुळे. पण आता नरेंद्र मोदी यांची जाढू ना कर्नाटकात चालली ना हिमाचल प्रदेशात हे नुकत्याच झालेल्या विधानसभा निवडणुकात दिसून आले.. या दोन्ही राज्यात भाजपचा दणकून पराखव झाला. आणि आता मोदी नामाची जाढू मध्य प्रदेश, राजस्थान, छत्तीसगढ, तेलंगणा विधानसभेच्या येत्या निवडणुकीत किती चालेल याची भाजपला खात्री नाही.

महाराष्ट्रात मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांच्या शिवसेनेचा उदोउदो चालू आहे. कारण शिवसेनेच्या टेकू शिवाय नरेंद्र मोदी यांची जाढू चालत नाही हे आता स्पष्ट झाले आहे. तसे नसते तर ४० आमदारांच्या शिंदे गटाला शंभराहून अधिक आमदार

असलेल्या भाजपला मुख्यमंत्रीपद देण्याची गरज का भासावी? हा सौदा मजबूरीतून झाला. भाजपचे दुर्दब असे की या विधानसभेत सर्वांत मोठा पक्ष असूनही त्याच्याकडे मुख्यमंत्रीपद आले नाही. अडीच वर्षे विरोधी पक्षात बसावे लागले, त्यानंतर एकनाथ शिंदे यांना डोक्यावर घ्यावे लागले आणि आता एकनाथ शिंदे हे भाजपचे नेते व उपमुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्यापेक्षा किती लोकप्रिय आहेत, हे एकावे लागत आहे. शिवसेनेला मुख्यमंत्रीपद देणे हे भाजपच्या नशीबी असते तर ते २०१९ साली का दिले नाही? दिले असते तर एवढे महाभार घडले नसते, पण तसे घडणारच होते कारण ते विधीलिखित होते.

मुख्यमंत्री शिवराजसिंह चौहान, माजी मुख्यमंत्री वसुंधरा राजे यांना मध्यप्रदेश, राजस्थान मध्ये एकाकी पाडण्याचे अनेक प्रयत्न भाजपच्या चंद्रगुप्त व चाणक्यांनी केले. पण आता बाजू उलटत आहे. त्यांना आता चिराग पासवान, जीतन राम मांझी, उपेंद्र कुशवाह, चंद्राबाबू नायडू, शिरोमणी अकाली दल यांच्याशी हातमिळवणी करावी लागेल. शिवाय अण्णा द्रुमक, एकनाथ शिंदे यांची शिवसेना, दुश्नात चौटाला यांची जननायक जनता पार्टी आणि बाकीच्यांशी फुटकळ युक्त्या कराव्या लागतील. पण त्यामुळे विश्व गुरु कमजोर असल्याचे चित्र देशापुढे येईल. अमेरिकेच्या दौऱ्याने नरेंद्र मोदी शक्तिमान झाले तर त्यांना राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी मोडीत काढावी लागेल. राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी ठेवायचीव आणि नरेंद्र मोर्दीना जगाचे नेते म्हणायचे हे परस्पर विरोधी आहे. पण भाजप या कलेत पारंगत आहे.

* भाजपचा विस्तार राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघापेक्षा आघाड्यांचा माध्यमातून झाला आहे. आणि तो ही हिंदी भाषिक

भाजप : जगात मोठा, भारतात आघाडीच्या टेकूवर

दिल्लीत माकडांचा वाढता उच्छाद

देशाचे सर्वोच्च सत्ता केंद्र असलेल्या राजधानी दिल्लीत माकडांचा उच्छाद वाढत चालला आहे. ही माकडे घोळक्या - घोळक्यांनी सत्ता केंद्र असलेला म्हणजे संसद भवन, नॉर्थ ब्लॉक, साऊथ ब्लॉक, सरकारी कार्यालये असलेल्या, वरिष्ठ खासदारांच्या कोठ्या असलेल्या रायसीना रोड, रफि मार्गे, मीना बाग, पंडित मोतीलाल मार्गे, उद्योग भवन, अकबर रोड, जनपथ, कृष्ण मेनन मार्गे येथे फिरत असतात. फॅट, गोड पदार्थ, कार्बोहायड्रेट युक्त पदार्थ खाण्याची सवय त्यांना लागल्याने हें पदार्थ नाही मिळाले तर ते निवास्थानातील किचनवर धाड घालतात असा तेथील लोकांचा अनुभव आहे आणि तशा बातम्याही प्रकाशित झाल्या आहेत. ही माकडे आक्रमक असतात. त्याचा अनुभव रफि मार्गावरील इंडियन न्युजपेपर्स सोसायटीच्या वास्तूत असलेल्या पत्रकारांना नेहमी येत असतो. जवळचा प्रेस क्लबही आहे. तर दिल्लीतील माकडांची संख्या किती? त्यांना मोकाट कुत्राप्रमाणे पकडता येते काय? त्यांना नियंत्रित ठेवण्याची जबाबदारी दिल्ली महानगरपालिकेची की वन खात्याची? वाईल्डलाइफ प्रोटेक्शन एक्ट खाली माकडे येतात काय? अशी चर्चा माध्यमात चालू आहे आणि ती पुढेही चालू राहील. पण राजधानीतल्या माकडांचा बंदोबस्त करण्याची क्षमता असलेले एक ही मार्ई का लाल दिसत नाही.

राजधानी दिल्लीने अनेक राजवटी पाहिल्या, दमदार-कणखर नेत्यांबरोबर कचखाऊ, भित्रे राज्यकर्तेही पाहिले. आणि टेलिव्हिजनच्या उदयानंतर राजकारणातील माकडचेष्टांना तर बहर आला आहे. पण आपल्याला नियंत्रित करणे सत्ताधीश, नोकरशहा यांच्या 'बस की बात नाही' हें मात्र राजधानीतील माकडे दाखून देत आहेत.

प्रदेशात. १९६७च्या संयुक्त विधायक दल, १९७७ जनता पार्टी, १९८९ बी.पी. सिंग आणि १९९८-९९ मध्ये अटल बिहारी वाजपेयी यांच्या नेतृत्वाखालील राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी. सत्तेसाठी भाजपने अयोध्येतील राम मंदिर, घटनेतील ३७० वे कलम, सामान नागरी कायदा हें मुद्दे बासनात गुंडाळून ठेवले होते. या दरम्यान हरियाणात देवी लाल यांच्या लोक दलासोबत, पंजाबात शिरोमणी अकाली दल, बिहार मध्ये नितीश कुमार-जॉर्ज फेनर्नाडिस यांची समता पार्टी-जनता दल, पश्चिम बंगाल मध्ये ममता बॅनर्जी यांची तृणमूल काँग्रेस, ओडिशा मध्ये बिजू जनता दल, महाराष्ट्रात बाळासोहब ठाकरे यांची शिवसेना यांच्याशी युती करून त्या त्या राज्यात बस्तान बसविले. तेलगू देशमच्या साहाने आंध्रात खाते उघडले. कर्नाटकात सिंडिकेट व जनता पार्टी कमजोर होताच त्यांच्या लिंगायत मतपेढीला

आपल्याकडे ओढले. "अबकी बारी, अटल बिहारी" ही घोषणा ऐकून मीच थकलो असल्याचे एकदा वाजपेयीनी भाषणात सांगितले होते. भाजपशी दोस्ती केल्याचा फटका मायावती यांच्या बहुजन समाज पक्षाला उत्तर प्रदेशात बसला तर आसाम मध्ये असोम गण परिषद दिसेनासी झाली. हा भाजपचा प्रताप आहे. त्याची चाल ओळखून नवीन पटनाईक यांनी त्यांच्या बिजू जनता दलाला राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीच्या बाहेर काढले तर द्रविडीयन पक्षांनी भाजपला तामिळनाडूत रोखले. राम विलास पासवान यांचे सुपुत्र चिराग यांचा वापर करून नितीश कुमार यांच्या जनता दलाला बिहार मध्ये कमजोर करण्याचा प्रयत्न नरेंद्र मोदी-अमित शहा यांच्या कारकिर्दीत झाला. थोडक्यात, जो पक्ष यांच्या बरोबर गेला त्याचे दिवाळे वाजले पण यांची मात्र दिवाळी झाली.

महाराष्ट्रामध्ये राज्य सरकारला सत्तेत येऊन एक वर्ष झालं. या काळात राज्यात अनेक प्रश्न निर्माण झाले. परंतु माझ्या मते कायदा आणि सुव्यवस्थेचा प्रश्न क्रमांक एकचा आहे आणि कायदा-सुव्यवस्थेचा प्रश्न असताना त्याच्यात अनेक पोटभाग आहेत. पण सगळ्यात चिंतेचा भाग हा आहे, की महिला आणि मुली यांच्याबरील हल्ले. महिला बेपत्ता होण्याच्या घटना महाराष्ट्रात दिवसेदिवस वाढतायंत. मी महाराष्ट्रातल्या काही ठिकाणची माहिती अधिकृत सरकारकडून मिळविली आहे. त्याच्यामध्ये मला सगळ्या महानगरपालिकांची माहिती मिळाली नाही. पण पुणे, ठाणे, मुंबई आणि सोलापूर या महानगरपालिकेच्या कार्यक्षेत्रातली माहिती मिळाली. त्याच्यामध्ये जानेवारी २३ ते मे २३ या कालावधीमध्ये पुण्यामधून १३७ मुली अथवा महिला या बेपत्ता आहेत. ठाण्यामधून ७२१ बेपत्ता आहेत. मुंबईमधून ७३८ बेपत्ता आहेत आणि सोलापूरमधून ६२ मुली-महिला बेपत्ता

आहेत. हा आकडा सगळा मिळून २४५८ मुली आणि महिला या ह्या चार महानगरपालिका क्षेत्रात गेल्या सहा महिन्यात बेपत्ता झाल्या आहेत.

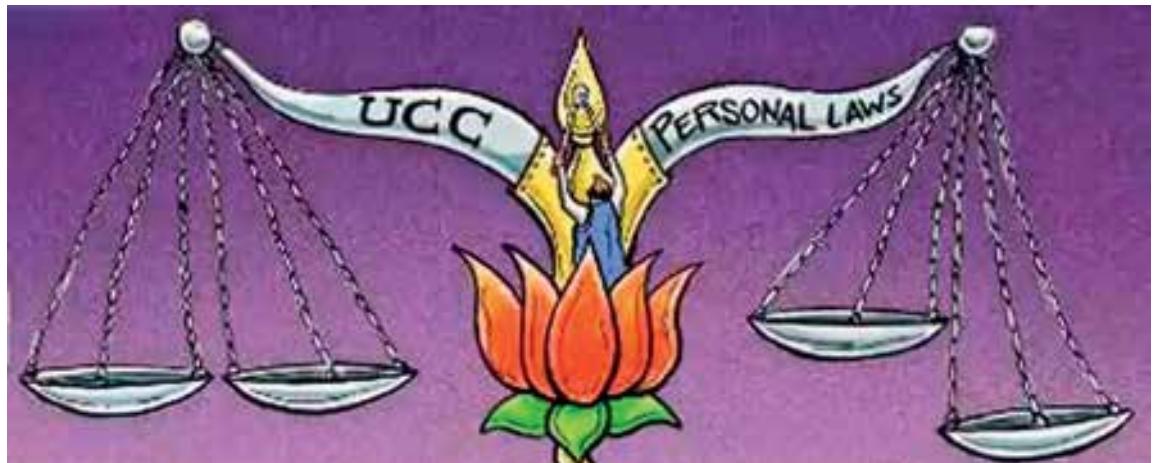
त्याच्यानंतर आणखी काही ठिकाणची माहिती मी अधिकृत मिळवली. त्याच्यामध्ये बुलडाणा, धुळे, पुणे ग्रामीण, वाशिम, रायगड, अमरावती, नांदेड, बीड, चंद्रपूर, जळगाव, नंदूबार, भंडारा, रत्नगिरी आणि गोंदिया या १४ जिल्ह्यांमध्ये जानेवारी २३ ते मे २३ हा सगळा काळ आणि त्याच्या आधीचा काळ घेतल्याच्यानंतर एकूण ४,४३१ मुली किंवा महिला या बेपत्ता आहेत. २०२२-२०२३ या कालावधीमध्ये पोलिस आयुक्तालय, म्हणजे महानगरपालिका क्षेत्र, त्याच्यानंतर पोलिस अधीक्षक म्हणजे ग्रामीण भाग याठिकाणी २२ आणि मे २३ अखेर, या दीड वर्षाच्या काळात एकंदर बेपत्ता मुली आणि महिला यांची संख्या ही ६,८८९ आहे. एवढ्या मुली आणि महिला मिळू शकत नाहीत.

राष्ट्रवादी काँग्रेस
पक्षाचे राष्ट्रीय
अध्यक्ष खासदार
शरद पवार
यांनी २९ जून
रोजी पुणे येथे
पत्रकार परिषद
घेऊन पंतप्रधान
नरेंद्र मोदी यांनी
केलेले आरोप
आणि राज्याचे
उपमुख्यमंत्री
देवेंद्र फडणवीस
यांनी पहाटेच्या
शपथविधीसंबंधी
केलेल्या
गौप्यस्फोटावर
आपली भूमिका
मांडली....

विरोधकांच्या एकीमुळे मोदी अखरथ

शरद पवार

माझ्या मते राज्याच्या गृहमंत्र्यांनी बाकीची वक्तव्यं करण्याएवजी या भर्गिनींच्या संरक्षणासाठी उपाय केले पाहिजेत आणि ज्या महिला बेपत्ता झाल्यात, त्यांचा शोध घेऊन त्यांना त्यांच्या कुटुंबियांच्या हवाली कसं करता येईल याची खबरदारी घेण्याची अत्यंत आवश्यकता आहे.

देशाच्या प्रधानमंत्र्यांनी काही गोष्टी सांगितल्या. त्याच्यामध्ये समान नागरी कायद्याच्याबद्दल त्यांनी मत मांडलंय. त्यांनी असं सांगिलतं, की एका देशामध्ये दोन वेगळेवेगळे कायदे कसे असू शकतात. यासंबंधी मी माझ्या पक्षाची भूमिका सांगतोय, की आता केंद्र सरकारनी विधी आयोग म्हणजे लॉ कमिशन यांच्याकडं हा विषय सोपवला आहे. विधी आयोगानं देशातल्या विविध संस्था, ज्यांना या कामात रस आहे, अशांच्याकडून प्रस्ताव मागवले. विधी आयोगाकडं नऊशे प्रस्ताव हे आलेले आहेत. त्या प्रस्तावात काय म्हणलंय त्याची माहिती मला नाही आणि विधी आयोगानं जाहीर केलेली नाही. पण, ज्याअर्थी विधी आयोगासारखी जबाबदार संस्था याच्या खोलामध्ये जाते, लोकांच्याकडून अभिप्राय मागवते आणि त्यांच्याकडे नऊशेपेक्षा अधिक प्रस्ताव येतात. याचा अर्थ त्याच्या खोलात जाऊन त्यांनी या सगळ्या प्रश्नावर काय सूचना आहेत, आणि त्याच्यात त्यांची शिफारस काय हे स्पष्ट होण्याची गरज आहे.

दुसरी गोष्ट याच्यामध्ये, समान नागरी कायद्यामध्ये शीख समाज, खिश्नन समाज, जैन समाज व तत्सम धर्मियांची भूमिका याविषयी काय आहे, हे स्पष्ट होण्याची आवश्यकता आहे. मला काळजी एका गोष्टीची आहे, की शीख समाजामध्ये माझ्या कानावर असं आलं, की त्यांचं वेगळं मत आहे. त्यांची समान नागरी कायद्याला समर्थन करण्याची मनस्थिती नाही, असं माझ्या कानावर आलेलं आहे. पण या वर्गाला आणि त्यांच्या मताला दुर्लक्षित करणं किंवा विधी आयोगाकडं जास्त शिफारशी आल्यास त्याची नोंद न घेता याच्यावर निर्णय घेण, हे योग्य होणार नाही. पण प्रधानमंत्र्यांनी या प्रश्नाला हात घातलाय. त्यामुळं या सगळ्या गोष्टींची स्पष्टता यावी. प्रधानमंत्र्यांनी मांडावी किंवा अन्य कुणीतरी मांडावी आणि त्यानंतर माझा राजकीय पक्ष यासंबंधीचा निर्णय घेईल. पूर्ण माहिती आल्याच्यानंतरच निर्णय घेण योग्य होईल. माझ्या मनात शंका फक्त एकच आहे, की देशातलं जे चित्र आहे, ते चित्र बघितल्याच्यानंतर लोकांच्यामध्ये असलेली सध्याच्या राज्यकर्त्याच्याबद्दलची नाराजी आणि अस्वस्थता याच्यापासून लोकांचं लक्ष अन्य ठिकाणी डायवर्ट करण्याच्यासंबंधीचा हा प्रयत्न आहे का काय अशी शंका यायला आज जागा आहे.

आणि ही अस्वस्थता प्रधानमंत्र्यांच्यामध्ये असावी असं मला वाटतंय. याचं कारण आणखी एक आहे, की आता इथून

पुढं एका वर्षात देशाच्या लोकसभेच्या निवडणुका येतील आणि मधल्या काळात काही राज्यांच्या निवडणुका आहेत. मध्य प्रदेश आणि काही नॉर्थ-ईस्ट राज्ये वगैरे. पण, आजमितीला केरळपासून हिमाचल प्रदेशपर्यंत आपण बघितलं, काश्मिरपर्यंत, तर आजचा जो सत्ताधारी पक्ष आहे भारतीय जनता पार्टी, यांना लोकांचा पाठिंबा राज्य पातळीवर काय आहे, हे पाहण्याची गरज आहे. त्याच्यामध्ये तुम्ही देशाचा नकाशा तुमच्या नजरेसमोर ठेवा, केरळमध्ये भाजपाचं राज्य नाही. तामिळनाडूमध्ये भाजपाचं राज्य नाही. कर्नाटक, आंध्र, तेलंगणा, राजस्थान, दिल्ली, पंजाब, हिमाचल, उत्तराखण्ड, झारखण्ड, पश्चिम बंगालमध्ये भाजपाचं राज्य नाही. म्हणजे देशातील एकंदर बहुसंख्या राज्यांत मोर्दीची सत्ता नाहीये. काही ठिकाणी होती नाही झाली. उदाहरणार्थ गोवा. गोव्यामध्ये कॉर्प्रेसला बहुमत होतं. कॉर्प्रेसची सत्ता होती. पण त्यांचे काही आमदार हे फुटले आणि ते भाजपात गेले, किंवा फोडले आणि भाजपात गेले. त्यामुळं ती सत्ता आली. मध्य प्रदेशात कमलनाथांच्या नेतृत्वाखालचं सरकार तिथं होतं. तिथले काही आमदार फोडले आणि ती कमलनाथ यांची सत्ता गेली आणि त्याठिकाणी राज्य आलं. महाराष्ट्रात काय झालं हे तुम्ही सगळे जाणताच आहात. त्यामुळं काही सांगत नाही. याचा अर्थ असा आहे, की गुजरात, उत्तर प्रदेश, आसाम आणि नॉर्थ-ईस्टमधली काही छोटी राज्य मणिपूरसारखी, की ज्या राज्यामध्ये भाजपाचा मुख्यमंत्री आहे, हे मान्य करायला पाहिजे, की जे मणिपूर गेले ४५ दिवस तिथं आग आहे. ते राज्य लोकांच्यासाठी नाहीये. कायदा-सुव्यवस्था नाही. तिथं काम करणाऱ्या लष्कराच्या निवृत्त झालेल्या अधिकाऱ्यांचं जाहीर स्टेटमेंट आलंय, की आम्ही हिंदुस्थानचे नागरिक आहोत की नाही याची शंका आमच्या मनात

आहे अशी स्थिती आहे राज्यात. हे सगळं राज्यांचं चित्र हे स्पष्ट करतं, की भारतीय जनता पार्टी ही बहुसंख्य राज्य मिळवू शकलेली नाही. बहुसंख्य राज्य त्यांच्या हातात नाहीयेत आणि त्यामुळं उद्याच्या देशाच्या निवडणुका याच्यातनं काय निर्णय होईल याची खात्री नसल्यामुळं प्रधानमंत्रांनी त्यांच्या पदाला अशोभनीय अशा प्रकारची वक्तव्य केली आहेत.

उदाहरणार्थ, माझ्या पक्षाबद्दल त्यांनी मत व्यक्त केलं आणि ते व्यक्त करत असताना त्यांनी सांगितलं, की मुलीला प्रोत्साहित करायचं असेल तर तुम्ही राष्ट्रवादीला मत द्या. खरं आहे, माझी मुलगी स्वतःच्या कर्तृत्वानं तीन वेळा पालर्मेंटमध्ये निवडून आलेली आहे. ठीक आहे, एखाद्या वेळेला बापजाईांची पुण्याई उपयोगी पडते. पण दुसरी निवडणूक, तिसरी निवडणूक आणि त्याच्यानंतर पालर्मेंटमध्यील परफॉर्मन्समध्ये ९८-९९ टक्के अटेंडन्स आणि जास्तीत जास्त सहभाग याच्यामध्ये त्यांचा क्रमांक पहिला आहे. पहिला घण्यायेका उच्च दर्जाचा आहे आणि जी एक संस्था पालर्मेंटमध्यल्या परफॉर्मन्सचा अभ्यास करते, आणि त्यांना पुरस्कार देते, अशा संस्थेच्यावतीनं त्यांना आठ वेळेला संसदरत्न पुरस्कार मिळाला. त्यामुळं मोदी साहेबांनी काहीही सांगितलं तरी स्वतःचं कर्तृत्व इथं असल्याशिवाय या देशातला मतदार नेहमीच मतं देत नाही. एखादवेळेस देईल. त्यामुळं पंतप्रधानांनी असे वक्तव्य करणे अशोभनीय आहे. संसदेच्या सदस्याबद्दल असं मत प्रधानमंत्रांनी व्यक्त करणं योग्य नाही. प्रधानमंत्रांच्यावर मी व्यक्तिगत टीका करत नाही. पण कारण, ती संस्था इन्स्टिट्यूट आहे. इन्स्टिट्यूशनची प्रतिष्ठा ठेवली पाहिजे. जे या संस्था सांभाळतात त्यांनी संसदेतील सदस्य हे देखील एक संस्थात्मक पद आहे याच्याबद्दलचा सन्मान ठेवला पाहिजे. पण एकंदर हे राज्यांत ल

संबंध चित्र बघितल्याच्यानंतर
जे अस्वस्थ आहेत तेच
अशाप्रकारचे हल्ले करतात.

दुसरं त्यांनी
सांगितलं शिखर बँक. मी
कालच सांगितलं, की मी
कुठल्याही सहकारी बँकेचा
सभासद नाही. तसेच
अशा कोणत्याही सहकारी
बँकेकडून कर्ज घेतलेले
नाही. शिखर बँकेसंबंधी मागे
झालेल्या चौकशीत राष्ट्रवादी,
भाजपच्या काही लोकांची
नावे आली. त्या सर्व
प्रकरणाची चौकशी करण्याची
जबाबदारी राज्यावर होती.
या सगळ्या कालावधीमध्ये
राज्याचं मुख्यमंत्रिपद हे
भाजपकडं होतं. तेव्हाचे
मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस

होते. त्या संबंध काळात त्यांनी काय केलं हे माहिती नाही. पण त्याठिकाणी शिखर बँकेचा उल्लेख करण्याची काय गरज होती
याची मला माहिती नाही. आणि तिसरं त्यांनी राष्ट्रवादीसाठी असं
म्हटलंय, की काहीतरी उत्खनन संस्था, अशा कुठल्याही संस्थेशी
आमचा कुणाचा संबंध नाही, ज्याचे नावही आम्हाला माहिती
नाही. पण अमेरिकन दौऱ्यातली निराशा आणि इथली स्थिती
ही बघितल्याच्यानंतर त्या निराशेच्यापोटी त्यांनी अशा प्रकारचा
हल्ला केलेला असावा एवढंच याठिकाणी मी सांगू इच्छितो.

तिसरा मुद्दा असा, की सुरुवातीला मी महिलांच्याबाबतीतील
कायदा आणि सुव्यवस्थेचा उल्लेख केला. तशी दुसरी चिंतेची
अवस्था महाराष्ट्रात ही आहे, की जातीय आणि धार्मिक विचार
बांधून सांप्रदायिक विचारांचं वातावरण तयार करणं याच्यामध्ये
राज्यकर्त्यांचं लक्ष आहे आणि विशेषत: जिथं त्यांची सत्ता नाही
त्याठिकाणी जातीय वातावरण करणं, ज्या भागात दंगे होतात
त्याची खोलात जाऊन चौकशी न करणं, या गोष्टी याठिकाणी
होत आहेत. राज्यात अलिकडे जातीय दंगली काही ठिकाणी
झाल्या. कोल्हापूर हे शाहू महाराजांचं गाव. प्रागतिक विचारांचं
गाव. तिथं दंगल झाली. संगमनेरला असा प्रकार झाला. नंदेडला
झाला. अकोल्याला झाला. साने गुरुर्जींच्या अंमळनेरला झाला.
अशी आणखी नाव सांगता येतील, की गेल्या पाच-सहा महिन्यांत
महाराष्ट्रात जात आणि धर्म याच्या नावानं स्त्यावर येऊन एक
दहशतीचे वातावरण तयार करणं, हे याठिकाणी घडलंय. याचा
अर्थ कायदा आणि सुव्यवस्था महाराष्ट्रात कोणत्या स्थितीवर
पोहचली आहे, हा अनुभव आपल्याला आला आहे.

पाटण्याला देशातल्या सोळा राजकीय पक्षांच्या प्रमुखांची

बैठक झाली. ही बैठक झाली तेव्हा प्रधानमंत्री अमेरिकेत होते.
त्यांना बैठकीची माहिती कळल्यानंतर त्यांची अस्वस्था
वाढलेली दिसते. त्यामुळं व्यक्तिगत हल्ले करायला त्यांनी
सुरुवात केली असावी. त्यांनी सांगितलं, की हे एक फोटोजिनिक
सेशन होतं. आता ती बैठक झाली. पुढची बैठक ही करण्याचा
निर्णय आम्ही घेतलाय आणि ती १३ आणि १४ जुलैला बंगळूर
याठिकाणी होणार आहे. या बैठकीत पुढील नीती, निवडणुकीला
सामोंरं कसं जावं आणि सतेचा गैरवापर करून राज्या-राज्यात
तयार केल्या जाणाच्या सांप्रदायिक चित्राला सामोंरं कसं जायचं
याचा या बैठकीत आम्ही एकत्रित विचार करू.

महाराष्ट्राचा मुख्यमंत्री असताना मी महिलांसाठी आरक्षण
दिलं. राज्यातील हे धोरण राष्ट्रीय पातळीवरही गाबवलं याचं आम्ही
स्वागत केलं. आमचा आग्रह आहे, की स्त्रियांना आरक्षण द्यायला
हवं. आता हे आरक्षण केवळ महानगरपालिकेपर्यंत देऊ शकलो.
विधिमंडळ आणि संसद याठिकाणीही स्त्रियांना आरक्षण देण्याची
भूमिका स्वीकारली पाहिजे. मोदी साहेब यामध्ये पुढाकार घेत
असतील तर राष्ट्रवादी कॅंगेस पक्ष या धोरणाला पाठिंबा देईल,
याशिवाय अन्य राजकीय पक्षांशी बोलून त्यांनाही यात सहभागी
कसे करून घेता येईल, याची आमची तयारी आहे.

मणिपूर येथे दोन-तीन भाषिकांमध्ये अतिशय संघर्ष आहे.
त्यातून एकमेकांवर हल्ले होत आहेत, घरं पेटवली जात आहेत.
राज्य भाजपचं आहे, केंद्र सरकार काही प्रभावी पावले टाकत
नाही. या राज्याच्या पलीकडे चीन बॉर्डर आणि पाकिस्तानची
बॉर्डर आहे. अशा बॉर्डरवर असलेल्या सर्व राज्यांकडे केंद्र
सरकारनं अतिशय गांभीर्यानं बघण्याची गरज आहे. राजकीय

लोकांनीही राष्ट्रहितासाठी या प्रश्नात राजकारण आणता कामा नये. त्यासाठी मणिपूर येथे झालेल्या बैठकीत अनेक पक्षांचे प्रतिनिधी हजर होते. पण मोदी साहेब आणि त्यांचे सरकार यासंबंधी ठोस पावले टाकत नाहीत, त्यामुळे त्याठिकाणी सुटका होत नाही. कर्नाटकच्या निवडणुकीत भाजपच्या वरिष्ठ नेत्यांन हनुमान की जय हो अशा घोषणा दिल्या. देशाचा प्रमुख अशा घोषणा देऊन मतांची मागणी करतो याचे दुष्परिणाम खाली होतात. यातून लोकांना किती दोष द्यायचा. कारण त्यांच्या समोरील आदर्श हा देशातील प्रधानमंत्र्यांचा आहे. राज्यात दुबार पेरणीची वेळ आली तर राज्य सरकारनं बी-बियाण्यांची सहजासहजी उपलब्धी करून ठेवावी आणि शेतकऱ्यांच्या पाठिशी उभं राहावं. पण त्याला अजून दोन आठवडे आहेत.

आमच्या गुगलीने फडणवीस यांची विकेट

२०१९ साली विधानसभा निवडणुकीनंतर राष्ट्रवादी कँग्रेसचे नेते अजित पवार आणि भाजपा नेते देवेंद्र फडणवीस यांनी पहाटे शपथविधी घेतला होता. त्यावर देवेंद्र फडणवीस यांनी शरद पवारांना सगळं ठाऊक होतं आणि त्यांनी डबल गेम केल्याचं म्हटलं आहे. याविषयी शरद पवारांना विचारलं असता मी डबलगेम केला असं ते म्हणत असतील तर ते यात का फसले? २०१४ चा विषय तुम्हाला आठवतोय का? त्यावेळी निवडणूक झाल्यानंतर मी सांगितलं होतं की बाहेरून पाठिंबा देण्याची भूमिका घेतली होती. नंतर द्यायची वेळ आली नाही. आम्हाला काही फडणवीसांचं कौतुक नव्हतं. पण त्यांच्यात आणि त्यांच्या मित्रामध्ये (शिवसेना) कसं अंतर पडेल यासाठी आम्ही ते केलं. त्यानंतरच्या काळात जे सांगितलं की भेट झाली ती गोष्ट खरी आहे. त्यानंतर ते स्वतःच म्हणाले, की दोन दिवसात शरद पवारांनी भूमिका बदलली.

जर दोन दिवसांमध्ये मी भूमिका बदलली तर देवेंद्र फडणवीस यांनी दोन दिवसांनी शपथ का घेतली? काय कारण होतं? शपथ चोरून घेतली पहाटे? जर फडणवीसांना खाली होती

पाठिंबा नाही तर हे करायची आवश्यकता नव्हती. पहाटेचा शपथविधी घेतल्यानंतर जर आमचा पाठिंबा होता म्हणतात तर दोन दिवसांपेक्षा जास्त काळ सरकार राहिलं का? दोन दिवसांत त्यांची सत्ता गेली. याचा स्वच्छ अर्थ हा आहे की सत्तेसाठी आम्ही कुठेही जाऊ शकतो ही जी त्यांची पावलं होती ती पावलं समाजासमोर यावीत यासाठी काही गोष्टी आम्ही केल्या.

आम्ही फसवलं असं आता फडणवीस म्हणत आहेत. माझा प्रश्न आहे फसले का? उद्या मी तुम्हाला सांगितलं की तुम्हाला गव्हर्नर करतो, या शपथ घ्यायला तर लोक शपथ घ्यायला याल का? मोदींचा यात काही संबंध नाही. सत्तेशिवाय करमत नव्हते ते राज्यातले नेते होते. भेट झाली होती. मी याआधीही सांगितलं. आजही भेटलो होतो त्याचा अर्थ असा होत नाही की अशा काही गोष्टी असतात. सत्तेशिवाय त्यांची अस्वस्थता होती ती लोकांसमोर आणली. आमच्या चर्चा सगळ्या झाल्या. काही करून त्यांना आमची मदत हवीच होती. त्यामुळे चर्चा झाल्याशिवाय गोष्टी घडतात का?

फडणवीस म्हणतात, तसं हा डाव होता की नाही मला माहित नाही. माझे एक सासरे होते, त्यांचं नाव सूटू शिंदे. ते गुगली बॉलर होते. त्यांनी अनेक मोट्या मोट्या प्लैर्सच्या विकेट घेतल्या होत्या. मी देखील जगाच्या क्रिकेट संघटनेचा अध्यक्ष होतो. मी क्रिकेट खेळलो नसलो, तरी मला गुगली कसा आणि कुठे टाकायचा हे चांगलं माहिती आहे. समोरचा विकेट देत असेल, तर विकेट घेतलीच पाहिजे. अजित पवारांना नामुकी सहन करावी लागली असं फडणवीस म्हणाले असतील पण विकेट गेलेला माणूस विकेट गेली म्हणून सांगतो का? मात्र, पहाटेच्या शपथविधीच्या निमित्तांन देवेंद्र फडणवीस आणि भाजपाचे लोक सत्तेसाठी किती पुढे जाऊ शकतात, कोणत्या थराला जाऊ शकतात, हे दिसून आलं.

१९७८ साली सरकार स्थापन करताना आम्ही कँग्रेसची फसवणूक केली असे सांगतात. फडणवीस हे सांगतात की शिंदे आणि त्यांनी निवडणूक एकत्रित लढवली तशी परिस्थिती

तेव्हा नव्हती. त्यावेळी स्व. इंदिरा गांधींचे कँग्रेस आणि स्वर्ण सिंह यांचे कँग्रेस असे आम्ही एकमेकांविरोधात निवडणूक लढवली. आम्ही कँग्रेसविरोधात निवडणूक लढवली व त्यानंतर सरकार स्थापन करण्यासाठी काही गोष्टी त्याठिकाणी झाल्या. पण कँग्रेस (एस) हा स्वतंत्र पक्ष तसाच राहून आम्ही सरकार बनवले. त्यावेळी फडणवीस लहान असल्याने त्यांना हा कालखंड माहिती नसावा. मी त्यांना दोष देत नाही. हे त्यांचं अज्ञान होतं.

पहाटेचा शपथविधी

आजचा दिवस हा ऐतिहासिक दिवस आहे. २४ वर्षांपूर्वी मुंबईच्या ऐतिहासिक शिवाजी पार्कवर

एकत्र येऊन एका नव्या पक्षाचा जन्म झाला. जो शेतकरी, तरुण, महिला, आदिवासी, दलित, अल्पसंख्याकांच्या हिताचे रक्षण करण्यासाठी, त्यांच्या समस्या सोडविण्यासाठी एका मजबूत संघटनेची आवश्यकता होती, आणि हे काम त्याच शिवाजी पार्कच्या मैदानावर झाले आणि राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा जन्म झाला. काम करता करता २४ वर्षे पूर्ण झाली आहेत आणि आज आपण २५व्या वर्षात पदार्पण करत आहोत. या यशासाठी हजरो सहकाऱ्यांनी कष्ट घेतले, घाम गाळ्या, मेहनत घेतली, त्या सर्वांना मी धन्यवाद देतो. त्यांच्या मेहनतीच्या जोरावरच आज आपण इथपर्यंत पोचलो आहे.

गेल्या २४ वर्षांत राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाला अनेक समस्यांचा सामना करावा लागला. कधी काही राज्यांत आपण सतेत होतो. केंद्र सरकारमध्ये आपले सहकारी केंद्रीय मंत्री म्हणून काम करत होते. केरळ राज्यात आजही तेथील सतेत काम करण्याची संधी राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाला मिळाली. अशी अनेक राज्ये आहेत, या राज्यांमध्ये कधीतरी विरोधात, तर कधी सतेत पक्षाने काम करून जनतेची सेवा करण्याची संधी गेल्या २४ वर्षांत राष्ट्रवादी काँग्रेसला मिळाली. आज देशाच्या ईशान्य भागात गेल्या काही वर्षांत आपले सहकारी कधी कधी निवडून येत होते आणि आज मला आनंद आहे, की नागालँडसारख्या महत्त्वपूर्ण राज्यात राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे ७ सहकारी विधानसभेत प्रचंड मतांनी निवडून आले. मला आणखी एका गोष्टीचा आनंद आहे, की जे सात सहकारी निवडून आले आहेत, या सहकाऱ्यांनी तेथील निवडणुकीत त्याठिकाणी भारतीय जनता पक्षाच्या उमेदवारांना पराभूत करून विजय मिळविला होता.

राष्ट्रवादी काँग्रेस
पक्षाच्या
वर्धापनदिनानिमित्त
१० जून रोजी
नवी दिल्ली
येथे आयोजित
कार्यक्रमात पक्षाचे
राष्ट्रीय अध्यक्ष
खासदार शरद
पवार यांनी
उपस्थितांना
मार्गदर्शन केले.
यावेळी पितांबरन्
मास्टर व
अन्य नेते
उपस्थित होते.

देशातील जनतेला बदल हवा आहे

शरद पवार

त्यामुळे त्यांना मी धन्यवाद देणे, अभिनंदन करणे हे मी माझे कर्तव्य समजतो.

ज्यांच्या हातात देशाची सत्ता आहे, ते देशात वेगळ्या प्रकाराचे वातावरण निर्माण करत आहेत. सांप्रदायिक विचार, जे समाजाचे तुकडे करतात, त्यांना महत्त्व देणे, त्यातून दहशतीचे वातावरण निर्माण करणे, महिलांवर अत्याचार, अशी परिस्थिती निर्माण करणे, हेच काम ज्यांच्या हातात देशाची सत्ता आहे, ते भारतीय जनता पक्ष करत आहे. एकही दिवस असा जात नाही, की देशाच्या कोणत्या ना कोणत्या भागात महिलांवर अत्याचार, अल्पसंख्याक, दलित बंधूंवर अत्याचार होत नाहीत. ही स्थिती आज ठिकठिकाणी पाहायला मिळत आहे. कारण, भारतीय जनता पक्षाची सत्ता आत्यानंतर समाजातील छोट्या घटकांच्या हिताचे रक्षण होत नाही आणि आपल्या हातात जी सत्ता आहे, अधिकार आहे, त्याचा गैरवापर होत आहे.

आज देशाची ५० टक्क्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या शेतकऱ्यांची आहे. जे कष्ट करून देशाच्या

भुकेची समस्या सोडविण्यासाठी

आपला घाम गाळत आहेत. आज या शेतकऱ्यांचीच परिस्थिती गंभीर आहे.

आज देशाचा शेतकरी संकटात आहे.

त्याची इच्छा आहे, की काही ना काही परिवर्तन होण्याची आवश्यकता आहे.

आज देशाच्या नव्या पिढीसमोर सर्वांत मोठी समस्या बेरोजगारी आहे. ही बेरोजगारीची समस्या पाहिल्यानंतर आज तरुण निराश होत आहे. तो काम करण्यासाठी कुठेही जाण्यासाठी तयार आहे. पण, त्याला संधी मिळत नाही. ही स्थिती देशातील तरुणांची आहे.

आज भारतीय जनता पक्षाची देशात सत्ता आहे. पण, देशाचा नागरिक, शेतकरी, तरुण, महिला, आदिवासी, दलित या सर्वांना कळून चुकले आहे, की ही सत्ता आमच्या हिताचे रक्षण करण्यासाठी नाहीये.

आज सर्वसामान्य जनतेला अंदाज आला आहे, की ही सत्ता ज्यांनी मोठी आश्वासने दिली होती, ते ती आश्वासने पूर्ण करण्याकडे दुर्लक्ष करत आहेत. त्यामुळे आज अनेक राज्यांमध्ये बदलाची स्थिती

पाहायला मिळत आहे.

केरळ, कर्नाटक, आंध्र प्रदेश, पश्चिम बंगाल, झारखंड, दिल्ली, पंजाब, राजस्थान या राज्यांमध्ये भरतीय जनता पक्षाची सत्ता नाही. या राज्यांतील नागरिकांनी भरतीय जनता पक्षाला सत्तेपासून दूर ठेवण्याचं काम केलं आहे. ज्या ठिकाणी भरतीय जनता पक्षाची सत्ता आहे, जसं गोवा, मध्य प्रदेश, महाराष्ट्र राज्य असो, याठिकाणी चुकीचा रस्ता स्वीकारून, सरकारे पाडून सत्ता मिळवण्यात आली आहे. हे लोकांना आवडलेले नाही. त्यामुळं जे चुकीचं काम करत आहेत, जे राज्य आणि देशाच्या हिताचे रक्षण करत नाहीत, त्यांना दूर ठेवणं ही तुमची आणि आमची जबाबदारी आहे. त्यामुळेच हे वर्ष अतिशय महत्त्वपूर्ण आहे. मला पूर्ण विश्वास आहे, की विरोधी पक्षाचे लोक एकत्र येऊन निवडणुकीला सामोरे जातील आणि देशात परिवर्तन घडवून आणतील. मला आठवतंय, की १९७५मध्ये देशात अशीच परिस्थिती होती. कोणताही एक नेता समोर नव्हता. लोकांनी बदल घडवून आणण्याचा निर्धार केला आहे. निवडणुकीच्या वेळी देशात एक नवीन वातावरण निर्माण झाले आणि जनता पक्षाचे सरकार आले होते. आज अशीच परिस्थिती देशात दिसत आहे. वेगवेगळ्या विचारधारेचे पक्ष एका समान कार्यक्रमावर पुढे जाण्याची तयारी ठेऊन, सर्व विरोधी पक्षांचे लोक हातात हात घालून चालावे लागेल.

मला विश्वास आहे, की या देशाची जनता बदलासाठी या सर्वांना मदत करेल. २३ जूनला आम्ही सर्व विरोधी पक्षाचे लोक बिहारमध्ये बैठक घेणार आहोत आणि त्यामध्ये एक कार्यक्रम निश्चित केला जाईल. पूर्ण देशात जाऊन लोकांसमोर तो कार्यक्रम ठेऊ आणि बदलाचा मार्ग देशातील सहकाऱ्यांना दाखवून देशाची परिस्थिती बदलावी यावर लक्ष देऊ, हा विश्वास मी याठिकाणी व्यक्त करतो. हा बदल घडवून आणायचा असेल तर संघटना मजबूत करण्याची आवश्यकता आहे. राष्ट्रवादी कांग्रेस पक्षाचे तरुण,

युवक, महिला, अल्पसंख्याक, शेतकरी आणि बाकी सेलचे सर्व लोक एकत्र येऊन मेहनत करतील, काम करतील आणि देशात बदल घडवून आणतील, हा विश्वास मी तुम्हाला देतो.

तुम्हाला माहिती आहे, की आज पक्षाच्या काम अन्य राज्यांमध्ये कसे वाढवू शकतो, याविषयी गेल्या काही दिवसांपासून आम्ही एकमेकांशी चर्चा करत होतो. चर्चेनंतर आम्ही या निर्णयावर पोहोचलो, की काही सहकाऱ्यांना नवी जबाबदारी दिली पाहिजे आणि प्रत्येक महिन्यात किमान चार दिवस त्यांनी याठिकाणी दिल्लीत आणि दिल्लीच्या बाहेर ज्या राज्यांची

पुढील रणनीती, ज्या पाच-सहा राज्यांमध्ये निवडणुका आहेत, आणि त्यानंतर लोकसभेची निवडणूक येईल, त्यावेळी आम्ही कशा पद्धतीने निवडणूक लढू शकतो यावर एकत्र येऊन चर्चा होईल आणि मला वाटतं, की यामध्ये आम्ही काही मुद्यांवर एकवाक्यता करू शकतो

एक सूचना अशी आली आहे, की भारतीय जनता पक्षाची याठिकाणी शक्ती मजबूत आहे, त्याठिकाणी अन्य विरोधी पक्षांच्या

२५ व्या वर्धापनदिनानिमित्त १० जून रोजी दिल्लीत झालेली शरद पवार यांची पत्रकार परिषद.

पक्ष संघटना मजबूतीसाठी कार्याध्यक्षपदांची निर्मिती

पत्रकार परिषदेत पक्षाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष शरद पवार यांची घोषणा

जबाबदारी त्यांच्यावर आहे, तेथे जाऊन संघटना मजबूत करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. मला आनंद आहे, की ही जबाबदारी आमच्या सहकाऱ्यांनी घेतली.

आम्ही दोन नवीन पदे तयार केली आहेत. अध्यक्षपदाबरोबरच कार्याध्यक्षाची दोन नवीन पदे आज आम्ही तयार केली आहेत. पुढील महिन्यात आम्ही जनरल बॉडीची बैठक बोलावून आजच्या निर्णयाला मान्यता देऊ. या दोन्ही नवीन पदांसाठी लोकसभा सदस्य सुप्रिया सुळे यांच्याकडे महाराष्ट्र, हरियाना, पंजाब, महिला विंग, युवक विंग, विद्यार्थी विंग आणि लोकसभेत काही विषय असल्यास त्यासंदर्भात समन्वय राखणे ही जबाबदारी देण्यात आली आहे. त्याचबरोबर सेंट्रल इलेक्शन अऱ्थारिटी हीमुद्दा जबाबदारी त्यांच्याकडे दिली आहे.

योगेंद्र शास्त्री, जो काही काळ दिल्ली विधानसभेचे अध्यक्ष होते, त्यांच्याकडे सेवा दल आणि दिल्ली राज्य एनसीपीची जबाबदारी दिली आहे. के. के. शर्मा, पी. पी. फैजल, नंद्रे वर्मा, जितेंद्र आव्हाड आणि एस. आर. कोहली या सहकाऱ्यांकडे अन्य राज्यांची जबाबदारी दिली आहे. त्याचबरोबर सरचिटणीसांना मदत करण्यासाठी नवीन सचिवांचीही निवड आम्ही केली आहे. आमच्या अनेक नवीन सहकाऱ्यांवर या वरित नेत्यांना सहाय्य करण्याचे काम सोपविण्याचे आम्ही निश्चित केले आहे.

यामध्ये एकच गोष्ट आहे, की येत्या तीन-चार महिन्यांत या सर्व राज्यांत पक्षाचे काही ना काही काम वाढवू शकतो. दुसरी गोष्ट आम्ही निश्चित केली आहे, की निवडणूक प्रक्रिया जेव्हा सुरु होईल लोकसभेची आणि तीन-चार राज्यांत विधानसभेची, या निवडणुकांसाठी आम्ही अन्य विरोधी पक्षांशी चर्चा करून त्यांना बरोबर घेऊन पुढे जाण्याची आमची इच्छा आहे. तुम्हा सर्व सहकाऱ्यांना माहीत आहे, की २३ तारखेला आम्ही सर्व बिंगरभाजप लोक पाटणा येथे भेटणार आहोत आणि पाटणातील बैठकीत आमची

सहकाऱ्यांबरोबर मिळून शक्य असल्यास आघाडी करता येईल का यावर प्रयत्न करण्याचे पाटणातील बैठकीत चर्चा होईल. पण आज त्यामध्ये अंतिम निर्णय काय होईल हे मी सांगू शकत नाही. मात्र, ही सूचना आमच्या काही सहकाऱ्यांनी आमच्यासमोर ठेवला आहे. मला विश्वास आहे, की ही पाटणातील बैठक एक नवी दिशा देईल. आम्हा लोकांना याठिकाणी परिवर्तन हवे आहे, बदल हवा आहे ही लोकांची अपेक्षा पूर्ण करण्यासाठी त्याठिकाणी आम्ही गांभीर्याने प्रयत्न करू.

पत्रकारांच्या प्रश्नांना उत्तरे....

दोन कार्याध्यक्षांच्या निवडीबाबत : देशाचा विस्तार लक्षात घेता, जी काही चार-पाच महत्वाची राज्ये आहेत, त्याठिकाणी कोणी एखादा सहकारी अधिक लक्ष केंद्रीत करू लागला तर त्याठिकाणी पक्षाचा जम बसू शकतो. संपूर्ण देशातील सर्व राज्यांची जबाबदारी समजा कोणा एका सहकाऱ्यावर दिली, तर आमच्या हातात निवडणुकीसाठी एक वर्षपेक्षासुद्धा कमी कालावधी आहे, आम्ही सर्व ठिकाणी पोहोचू शकत नाही. त्यामुळे कामाचे वाटप करून सहकाऱ्यांवर जबाबदारी देण्याची आवश्यकता होती. त्यामुळे दोन महिन्यांपासून आम्ही एकक्रितपणे ही चर्चा करत होतो, की कार्याध्यक्ष हे पद देशाचा विस्तार लक्षात घेतल्यानंतर कार्याध्यक्ष नेमून प्रत्येकाकडे चार ते पाच राज्यांची जबाबदारी देऊन स्थिरीमध्ये काहीशी सुधारणा होईल आणि त्यामुळे कार्याध्यक्ष निवडले आहेत. दुसरं ज्यांची निवड करण्यात आली आहे, त्यांच्याविषयी लोकांची मागणी होती, की तुम्ही यांच्याकडे जबाबदारी सोपवा आणि त्यामुळे सर्व लोकांशी चर्चा करून ही निवड करण्यात आली आहे.

कार्याध्यक्षांना आगामी काळात अध्यक्ष बनवले जाणार का? :

शरद पवार : सध्या तरी जागा नाही. ज्यावेळी जागा मोकळी

होईल, त्यावेळी विचार करूया ना. माझी स्वतःची अशी इच्छा होती, की या सर्व सहकाऱ्यांवर जबाबदारी सोपवाची आणि मदत करण्याचे काम मी करेन. पण माझा राजीनामा पक्षाने स्वीकारला नाही. त्यामुळे मला कायम राहावे लागले. पण हे काम चांगल्या पद्धतीने करण्यासाठी अधिक वेळ देण्याची जेव्हा आवश्यकता आहे, त्यावेळी मला आज काही सहकारी काही राज्यांची जबाबदारी घेण्यासाठी बरोबर येतील, तर मला विश्वास आहे, की यामुळे संघटनेचे काम मजबूत होण्यासाठी मदत होईल.

लोकसभेची तुम्ही स्वतः आक्रमकपणे प्रचार मोहीम राबविणार आहेत काय?

शरद पवार : शंभर टक्के. माझे लक्ष आक्रमक प्रचार मोहीम आणि बिगरभाजप जे पक्ष आहेत, त्या सर्वांना एकत्र आणण्यासाठी मेहनत करणे यावर असेल. माझे काम यावर अधिक असेल.

विरोधी पक्षांच्या बैठकीत पंतप्रधानपदाच्या चेहन्याविषयी चर्चा होणार का?

शरद पवार : नाही, नाही. पाटणा येथील आमच्या बैठकीत पंतप्रधानपदाचा चेहरा हा काही मुद्दा नाही. माझ्या मते, याची आवश्यकता असते. पण विनाआवश्यकताही हे काम केले जाऊ शकते. याचं एक उदाहरण मी तुम्हाला देईल. १९७६-७७मध्ये कोणाला प्रोजेक्ट केले गेले नव्हते. त्यावेळी एकत्र येऊन निवडणूक लढवली गेली. निवडणुकीनंतर जनता पक्ष निर्माण झाला. त्यानंतर जे निवडून आले, त्या लोकांनी मोरारजी देसाईची निवड केली होती आणि त्यांच्याकडे पंतप्रधानपदाची जबाबदारी दिली. हे १९७७मध्ये निश्चित होऊ शकते, तर आजही होऊ शकते. जे बिगरभाजप पक्षाचे नेते आहेत, त्यांचा एकत्रित विचार जो आहे, अंतिम निर्णय काय होईल हे आज मी सांगणे योग्य नाही, पाटणामध्ये आम्ही चर्चा करू, पण विचार पक्का हा आहे, की लोकांसमोर एक पर्याय द्यायचा. हा पर्याय आम्ही एकत्र येऊन निवडणूक लढवण्याची तयारी करू तर होऊ शकेल. यातून जो निकाल यईल, त्यानंतर पुढील चर्चा होऊ शकते.

अंजित पवार नाराज आहेत का?

शरद पवार : अंजित पवार यांच्याविषयी तुम्ही ज्या बातम्या चालवत आहात, त्यामध्ये एक टक्काही सत्य नाही. अंजित पवार आणि जयंत पाटील हे दोन लोक खूश नाहीत, अशा बातम्या चालवल्या जात आहेत. पण, जयंत पाटील आज महाराष्ट्र गज्य राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचे प्रमुख आहेत. त्यामुळे त्यांच्यावर जबाबदारी आहे. अंजित पवार महाराष्ट्र विधानसभेत विरोधी पक्ष नेते आहेत आणि त्यांच्यावर त्या ठिकाणची जबाबदारी आहे. प्रफुल्ल पटेल आणि सुप्रिया सुळे यांची जी निवड करण्यात आली, त्यांच्याकडे अशी कोणती खास जबाबदारी नव्हती आणि तशी सांभाळण्याची त्यांची तयारी होती. आता पाहा, कुणी खूश आहे, कुणी नाराज आहे ही गोष्ट पूर्णपणे चुकीची आहे. याठिकाणी जी निवड झाली, त्यांची नावे सर्व वरिष्ठ लोकांनी गेल्या एक महिन्यापासून आमच्यासमोर ठेवली होती. त्याचा निर्णय आज झाला.

महाराष्ट्रात भगवान रामाच्या मूर्तीवरून जे सुरु आहे ते योग्य आहे का?

शरद पवार : भारतीय जनता पक्ष आणि त्यांचे सहकारी जे

काही करू इच्छित आहेत, ते करत आहेत. आता हे फक्त महाराष्ट्रात घडतंय असं नाही. कर्नाटकमध्ये हनुमानजीचे नाव घेऊन हेच काम त्यांनी केले होते. निवडणुकीचा निकाल पाहिल्यानंतर लोकांनी ही गोष्ट स्वीकारली नाही हे स्पष्ट होत. त्याचप्रमाणे महाराष्ट्रातही वेगवेगळ्या गोष्टी घडत आहेत. ठिकठिकाणी लोकांमध्ये धार्मिक द्वेष कसा निर्माण होईल अशा प्रकारची मोहीम चालवली जात आहे. मला पूर्ण विश्वास आहे, की महाराष्ट्रातील जनता हे स्वीकारणार नाही.

औरंगजेब किंवा अन्य मुद्यांवरून आरोप-प्रत्यारोप सुरु आहेत

शरद पवार : भाजप जे मुद्देच नाहीत, ते समोर ठेवण्याचा प्रयत्न करत आहे. असे मुद्दे घेऊन रस्त्यावर उतरतात. कायदा-सुव्यवस्था कशी बिघडेल यावर लक्ष देतात. पतंगबाजी करतात. महाराष्ट्रात तीन-चार ठिकाणी अशी परिस्थिती निर्माण झाली होती. पण मला विश्वास आहे, की महाराष्ट्रातील जनता त्यांना धडा शिकवेल.

काँग्रेस आम आदमी पक्षाला स्वीकारणार का?

शरद पवार : काँग्रेसची भूमिका काय राहील हे मी आज सांगू शकत नाही. पण मला हे माहीत आहे, की काँग्रेसचे अध्यक्ष खर्गे साहेबांनी मला बोलावले होते. त्यामध्ये राहुल गांधीही सहभागी झाले होते. त्याठिकाणी जी चर्चा झाली, ती एकत्रित येऊन पुढे कसे काम केले जाऊ शकते यावर झाली. त्यामुळे आज कोणी येईल, नाही येणार इथपर्यंत आम्ही पोहोचलेलो नाही. आमचा प्रयत्न हा असणार आहे, की बिगर भाजप शक्ती कशा एकत्र येऊ शकतील, लोकांना जो बदल हवा आहे त्यासाठी मदत कशी होऊ शकेल यावर आमचे लक्ष राहील आणि माझे वैयक्तिक प्रयत्न यामध्ये जास्त असतील.

सुप्रिया सुळे देशात आणि अंजित पवारांना महाराष्ट्रात जबाबदारी अशी रणनीती आहे का?

कसं आहे, लोकसभा सदस्याची मदत याठिकाणी होऊ शकते. सुप्रिया सुळे यांची संसदेची तिसरी टर्म झाली आहे. त्यापूर्वी दोनवेळा राज्यसभेतही काम केले आहे. त्यामुळे त्या अनुभवी आहेत आणि त्यांच्याकडे हरियाना, पंजाब हे जवळचे जिल्हे दिले आहेत. त्या संसदेच्या कामाबोरोबरच जवळच्या जिल्हांचेही काम पाहू शकतात. प्रफुल्ल पटेल यांच्याबाबतीत बोलायचे झाल्यास, ते महाराष्ट्रातील ज्या गावात राहतात, तेथेन सहा किलोमीटरवर छत्तीसगडची सुरुवात होते. छत्तीसगड, मध्य प्रदेश या भागाशी त्यांचा संबंध खूप जुना आहे. त्यामुळे त्यांच्याकडे ती जबाबदारी दिली आहे. ते त्याठिकाणी लवकर पोहचू शकतात, लक्ष देऊ शकतात आणि त्याठिकाणी त्यांचे वैयक्तिक संपर्कही चांगले आहेत.

कोल्हापूरसह महाराष्ट्रातील जातीय दंगलीबाबत?

शरद पवार : सर्व ठिकाणी एकच गोष्ट ऐकायला मिळत आहे, की सांप्रदायिक विचारांचा पुरस्कार करणारे लोक, शक्ती यामध्ये सामील आहेत. त्याठिकाणी यांच्यावर सरकारची जबाबदारी आहे, त्यांनी काही वक्तव्ये केली आहेत, ती वक्तव्ये राज्यातील परिस्थिती अणाऱ्यी कशी बिघडू शकेल अशी वक्तव्ये काही लोकांनी केली. पण आता शांतता निर्माण होत आहे. माझे लोकांना आवाहन आहे, की शांतता राखा, सांप्रदायिक विचारांसून दूर राहा.

राष्ट्रवादी कॅग्रेस
पक्षाच्या २४ व्या
वर्धापन दिनी १०
जून रोजी राष्ट्रवादी
भवन, मुंबई येथे
प्रदेशाध्यक्ष जयंतराव
पाटील यांच्या हस्ते
आणि विधानसभा
उपाध्यक्ष नरही
झिरवाळ व खा.
सुप्रियाताई सुले
यांच्या प्रमुख
उपस्थितीत झेंडा
फडकावून राष्ट्रवादी
कॅग्रेस परिवारास
वर्धापन दिनाच्या
शुभेच्छा देण्यात
आल्या. यावेळी
मान्यवरांनी केलेले
मार्गदर्शन....

महाराष्ट्र दंगामुक्त करण्यासाठी राष्ट्रवादी प्रपत्नरील राहील जयंत पाटील

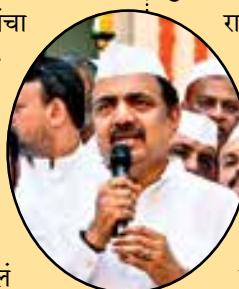
आज आपल्या पक्षाचा २४वा वर्धापनदिन असून, आपण २५व्या वर्षात पदार्पण करत आहोत. आज प्रत्येक तालुका आणि जिल्हास्तरावर अशा प्रकारचा कार्यक्रम होतोय. २५ वर्षे हा कालखंड लहानही नाही आणि या देशात दीर्घकाळ असणाऱ्या पक्षांच्या तुलनेन मर्यादित कालखंड आहे. पण, तरीदेखील सुप्रियाताईंनी मध्यांशी सांगितलं, की स्थापनेपासून या देशात आणि महाराष्ट्रात या पक्षानं नेत्रदीपक कामगिरी बजावली. महाराष्ट्रातले अनेक क्रांतिकारी निर्णय हे माननीय शरद पवार साहेब मुख्यमंत्री असताना घेतले. आपलं राष्ट्रवादी कॅग्रेस पक्ष म्हणून जेव्हा अस्तित्व निर्माण झालं, त्यानंतरही अनेक क्रांतिकारी निर्णय महाराष्ट्राच्या सामाजिक, आर्थिक बदलासाठी देखील या पक्षाच्या नेतृत्वानी त्या त्या वेळी मंत्रिमंडळात घेतले. म्हणून हा पक्ष महाराष्ट्रातला एक प्रमुख पक्ष, ज्यांच्यावर टीका केल्याशिशाय सत्तेत बसणाऱ्यांचा एकही दिवस जात नाही, एवढं महत्त्व महाराष्ट्रात राष्ट्रवादी कॅग्रेसला आहे.

राष्ट्रवादी कॅग्रेस पक्षाचं नेतृत्व नेस्तनाबूत कसं करायचं हा प्रयत्न अखंडपणानी गेले काही वर्षे चालू आहे. गेल्या काही

दिवसांत आपले जे विरोधक आहेत, त्यांनी किती खालची पातळी गाठलेली आहे, पवार साहेबांबद्दल कशा स्वरूपाची वक्तव्य केली जातात आणि सत्तेत बसलेल्यांनी बाळगलेली जी लोकं आहेत, जी भुक्तण्यासाठीच दुसऱ्यांवर सोडायचा कार्यक्रम गेले काही वर्षे चालू आहे, त्यांच्या माध्यमातून किती जहारी आणि खालच्या पातळीवरची टीका केली जातेय हे आपण सगळ्यांनी अनुभवलेलं आहे. काल एका पत्रकारानी मला विचारलं, की असं का? मी म्हटलं, की हा राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षच महाराष्ट्रात भारतीय जनता पक्षाला खंबीरपणानी विरोध करू शकणारा पक्ष आहे. या पक्षातच शाहू-फुले-आंबेडकरांचा विचार नव्या पिढीला देण्याची ताकद आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्यापासून जे आपल्याला आदर्श घालून दिले, त्याच आदर्शानी आजपर्यंत हा पक्ष चालत आलेला आहे आणि आम्हा सर्वांचे खंचा अर्थाने जे देशात अनेक पक्षांकडे अनेक नेतृत्व जरी असले तरी आमच्या पक्षकांडं असणारं नेतृत्व हे आज भारत देशातलं सर्वांत प्रगल्भ, सर्वांत अनुभवी आणि भारताला योग्य दिशा देण्याचं काम करणारं नेतृत्व आहे आणि म्हणून पवार साहेबांच्यावर हल्ला होण, राष्ट्रवादी काँग्रेसच्या कोणत्याही नेत्यावर हल्ला होण या सर्व आता नित्याच्या गोष्टी व्हायला लागल्यात. कारण, आमच्या विरोधकांना आमच्या पक्षाशिवाय दुसरा कुठला पक्ष महत्वाचा वाट नाही. हे त्याचं सूत्र आहे. आपला पक्ष महाराष्ट्रामध्ये छत्रपती शिवाजी महाराज, शाहू-फुले-आंबेडकर यांच्या विचारानं, स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाण साहेबांनी जी महाराष्ट्राची मुहुर्तमेंद रोवली, तेव्हापासून आजपर्यंत चालत येण्याचा विचारांचं राज्य आहे. विचारांचा पक्ष आहे. आम्ही स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाणांचा विचार घेऊन महाराष्ट्रात चालतो. याचा अर्थ शाहू-फुले-आंबेडकरांचा विचार बळकट करण्यासाठी आमचा पक्ष अविरतपणे प्रयत्न करतोय.

आज दुर्दैवानी महाराष्ट्रामध्ये जातीयवादी तेढ निर्माण करण्याचा प्रयत्न जाणीवपूर्वक व्हायला लागलेला आहे. जाणीवपूर्वक दोन धर्मांत वाद कसा होईल आणि त्या त्या भागातलं वातावरण अशांत ठेऊन आपली राजकीय पोळी भाजून घेण्याचा प्रयत्न महाराष्ट्रातला एक ठारविक पक्ष करतोय. आज महाराष्ट्रामध्ये ज्या पद्धतीचं वातावरण गेल्या दीड-दोन महिन्यांत वेगवेगळ्या शहरात करण्यात आलं, त्याचा अर्थ एकच आहे, की यांना आता निवडणुका घ्यायच्यात आणि निवडणुका जवळ आलेल्या आहेत. म्हणून महाराष्ट्रामध्ये धार्मिक तणाव निर्माण करण्याचं पाप काही लोकं महाराष्ट्रात करतायंत आणि सत्तेत बसणारी लोकं त्याकडे दुर्लक्ष करतायंत. अशा पद्धतीच्या लोकांना आळा घालण्याचं सामर्थ्य त्यांच्यात नाही किंवा मग ते पाहत बसण्याचीच इच्छा त्यांची आहे असा त्याचा अर्थ झालेला आहे. अशावेळी आपल्या सर्वांची जबाबदारी जास्त महत्वाची आहे. महाराष्ट्र दंगामुक्त व्हावा यासाठी आता राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षानं पुढाकार घेण्याची आवश्यकता आहे. आम्ही महाराष्ट्र

दंगामुक्त ठेऊ, महाराष्ट्रातल्या कोणत्याही गावामध्ये, कोणत्याही शहरामध्ये दंगे होणार नाहीत, याच्यासाठी राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा कार्यकर्ता हा अधिक पुढं गाहील आणि महाराष्ट्रात शांतता राहावी, कोणत्याही समाजासमाजामध्ये गैरसमजानी, छोटासा एसएमएस येतो, कुणी स्टेट्स ठेवलेला असतो आणि लोकं तलवारी काढून बाहेर येतात ही परिस्थिती महाराष्ट्रात आजपर्यंत कधी नव्हती, जी दुर्दैवानी महाराष्ट्रात आज आपल्याला पाहायला मिळतेय. महाराष्ट्रात पोलिसांचं भयच कोणाला राहिलेलं नाही. विरोधी पक्षातल्या लोकांना खोट्या आरोपांखाली तुरंगात टाकण्याचा प्रयत्न करण्यात पोलिस सहभागी आहेत. हेच वातावरण महाराष्ट्रातल्या वेगवेगळ्या कानाकोपन्यात आहे.

आज महाराष्ट्रातले विरोधी पक्षात असणारे, मग काँग्रेस असो, शिवसेना असो, राष्ट्रवादी असो यात असणाऱ्या तरुणांच्यावर वेगवेगळ्या पोलिस स्टेशनमध्ये होणाऱ्या कारवाया या कधी नव्हे महाराष्ट्रात गृहखात्यानं अशा पद्धतीचं काम कधीच केलेलं आम्ही बघितलेलं नाही. पण उलटपक्षी सत्तेत असणाऱ्या एखाद्या पक्षानं कुठलीही गोष्ट केली, तरी त्याकडं दुर्लक्ष करण, त्यांनी कशाही स्वरूपाचे द्विट केले, कशाही स्वरूपाचं सोशल मीडियावर लिखाण केलं, तर त्याकडं दुर्लक्ष करणं असा एक वेगळ्या पद्धतीचा पायंडा महाराष्ट्रात गृहखात्याच्या माध्यमातून पडतोय असं माझ्या लक्षात यायला लागलेलं आहे. म्हणून आपली लढाई ही फार मोठी आहे. आपल्या सगळ्यांना एकसंघेतेन या सगळ्या गोष्टीचा सामना करावा लागणार आहे आणि त्यासाठी तुम्हा सर्वांचं बळ, कार्यकर्त्यांचं बळ शरद पवार साहेबांच्या, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाच्या मागं अधिक खमकेपणानं उभा कण्याची जबाबदारी आपल्या सर्वांची आहे.

आपण सगळ्यांनी डोळस असलं पाहिजे. काल-परवा पवार साहेबांनी न केलेलं विधान एका आयबीएन-लोकमन चैनेलने प्रकाशित केलं आणि त्यांनी दिलगिरी व्यक्त करेपर्यंत महाराष्ट्रात हल्लकल्लोळ उठला. माझी या चैनेलवाल्यांनाही विनंती आहे, की कोणतीही गोष्ट व्हेरिफाय केल्याशिवाय दाखवायचं धाडस होऊ नये. भान ठेऊन काम करण्याची प्रसारमाध्यमांनी गरज आहे. दिलगिरी व्यक्त करेपर्यंत उशीर झालेला असतो. लोकांची मतं व्यक्त झालेली असतात. म्हणून आम्ही सर्वजण या सर्वच गोष्टीच्या बाबतीत सतर्क राहण्याची गरज आहे.

छत्रपती शिवाजी महाराज, शाहू-फुले-आंबेडकरांचा विचार महाराष्ट्रातनं उद्धवस्त करण्याचं काम महाराष्ट्रातल्या काही शक्ती करतायंत आणि ज्या पद्धतीनं छत्रपती शिवाजी महाराजांनी सर्व धर्मातल्या लोकांना बरोबर घेऊन जाऊन महाराष्ट्रात स्वतःचं स्वराज्य निर्माण केलं, ते स्वराज्य निर्माण करताना ते सुराज्यदेखील केलं, हेच स्वप बाळगून राष्ट्रवादीच्या सर्व कार्यकर्त्यांनी कार्यरत राहावं एवढीच यानिमित्तानं अपेक्षा व्यक्त करतो.

आज आपण
२५व्या वर्षात
पदार्पण करताना आपण
खूप मोठ्या जबाबदारीच्या
बळणावर उभे आहोत.
आपल्याला आजही शिवाजी
पार्कचा तो दिवस आठवत
असेल, ज्या दिवशी एका
विश्वासाच्या नात्यानं आपण
सगळ्यांनी पवार साहेबांवर
प्रेम आणि विश्वास दाखवून
या पक्षाच्या स्थापनेपासून
तुम्ही बरोबर आहात. या
२४ वर्षाच्या प्रवासाकडं
आपण जेव्हा वल्यून पाहतो,
त्याच्यामध्ये २४ वर्षापैकी १९
वर्षे आपण सत्तेतच राहिलो
आणि ६ वर्षे विरोधात राहिलो.
त्यामुळं जन्मापासून सत्तेत होतो
आणि ८० पर्सेंटमध्ये आपण
पास झालेलो पक्ष आहे. म्हणजे

प्रभास
प्रभास
प्रभास
प्रभास

■ ७२ ■ जुलै ■ २०२३

राज्याच्या व देशाच्या प्रगतीसाठी लष्ट राहू सुप्रिया सुके

मेरिटमध्ये आहोत आपण.
पक्षाच्या स्थापनेपासून
इतकी वर्षे आपल्याला
लोकांची सेवा करायची संधी
मिळाली आणि आजही
विरोधात असलो, तरी
संविधानाच्या चौकटीतून
देशाची सेवा आणि नेतृत्व
करण्याची ताकद कुठल्या
पक्षात आहे, तर आज
देशामध्ये अपेक्षेने राष्ट्रवादीकडं
पाहिलं जात आहे ही आपल्या
सगळ्यांसाठी अभिमानाची
गोष्ट आहे. या प्रवासाचा
मी जेव्हा जेव्हा विचार
करते, तेव्हा या पक्षाच्या
जडणघडणीत, उभारणीमध्ये
असंख्य अशी लोकं होती,
ज्यांच्यामुळं आज हा पक्ष
उभा राहिला. आदरणीय
पवार साहेब त्याचं नेतृत्व तर

करतातच, पण तो शेवटचा कार्यकर्ता, जो अडचणीच्या काळात, संघर्षाच्या काळात झेंडा घेऊन उभा राहिला, २४-२५ वर्षांच्या या काळामध्ये असंख्य जे आपले सहकारी जे गमवले, त्यांना मी मनापासून आदरांजली अर्पण करते.

ऑफिसमध्ये उभं राहताना दोन लोकं मला आवर्जुन आठवतात. असंख्य लोकांचं योगदान आहेच या पक्षामध्ये, पण ऑफिसमध्ये असताना गुरुनाथ कुलकर्णीचा उल्लेख मला खूप महत्वाचा वाटतो. त्याचबरोबर अध्यक्ष म्हणून आर. आर पाटलांनी केलेलं काम. आज दोयंही आपल्याबरोबर नाहीत. तसे असंख्य नेते आज आपल्यात नाहीयेत. पण, आजच्या दिवशी त्यांची आठवण काढून त्यांनी दिलेलं योगदान हे पक्ष कधीच विसरणार नाही. आज नवाबभाई आपल्याबरोबर या कार्यक्रमात नाहीयेत. पण माझा विश्वास आहे, की पुढच्या वर्षीचा जो कार्यक्रम होईल, त्यावेळी नक्कीच नवाबभाई आपल्याबरोबर झेंडावंदनाला असतील. कारण, शेवटी सत्याचाच विजय होतो.

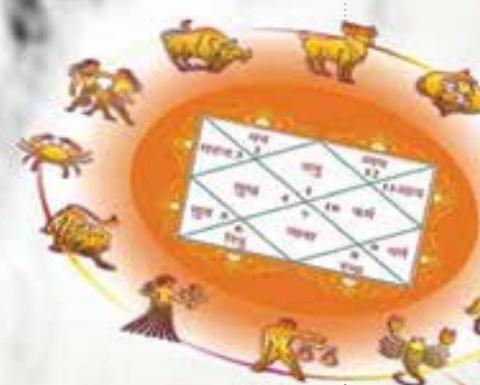
या सगळ्या पार्श्वभूमीवर आपण खूप संघर्ष केला. आपल्या माध्यमातून राज्यात चांगली कामं झाली. देशात चांगली कामं झाली. आपल्या संघर्षाचा पहिला काळ, आपल्याला राज्यात पहिली सत्ता मिळाली. देशात मिळाली नाही. पण देशात काम करत असताना या देशाच्या अन्नधान्याचा प्रश्न सोडवण्यात आदरणीय पवार साहेब तुमच्या सगळ्यांच्या आशीर्वादामुळे आणि खंबीर पाठिंब्यामुळे एक महत्वाचं मंत्रिपद पवार साहेबांना दिल्लीत मिळालं आणि दहा वर्षे या देशाचा अन्नधान्याचा प्रश्न, दुधाचा प्रश्न हा सोडवण्यात आपल्याला यश आलं आणि खूप मोठी हरितक्रांती त्यावेळी यूपीए सरकारच्या काळात झाली. प्रफुल्लभाईवर एक महत्वाची जबाबदारी टाकली. आज आपण बघता, देशामध्ये सगळे जे एक्स्पोर्ट झालं किंवा तो शेवटचा माणूस एअरपोर्टवर जाऊन विमानात बसतो अनेक ठिकाणी जातो, त्याला वंदे भारत ट्रेन परवडत नाही. पण तो सुरक्षिततेनी विमानानं आज जाऊ शकतो. ते काम यूपीए सरकारच्या काळात प्रफुल्लभाई असताना झालेलं आहे. खूप मोठी संधी आपल्याला त्या काळात मिळाली.

जेव्हा आपण विचार करतो, की पंधरा वर्षे आपलं कँग्रेसबरोबर सरकार होतं, तेव्हा माननीय अंजितदादा, माननीय भुजबळ साहेब, जयंतरावांनी केलेली असंख्य कामं, ज्याला इनोव्हेशन म्हणतात, ती सगळी कामं त्या काळात जयंतरावांनी एक दिशा दिली. आणखी एक जयंतरावांचा विक्रम हा सगळ्यांना आठवत असेलच, की या राज्यामध्ये सगळ्यात जास्त वर्षे अर्थमंत्री राहिले असतील, तर ते आदरणीय जयंत पाटील आहेत आणि अतिशय चांगल्या पद्धतीनी त्यांनी ब्रेटची मांडणी केली. दादांवरही ती जबाबदारी होती. दादांनी नंतर उपमुख्यमंत्री म्हणून पण अतिशय चांगलं काम केलं. त्यानंतर पाच वर्षे आपण विरोधात राहिलो. त्यानंतर पुन्हा एकदा महाविकास आघाडीची सत्ता आली. त्या काळात कोविडमध्ये या सगळ्याच आपल्या नेत्यांनी आपल्याला मार्गदर्शन केलं. पण, एका व्यक्तीचा

उल्लेख करणं मला महत्वाचं वाटतं, ती म्हणजे माननीय राजेश टोपे. राजेश भैय्यांनी कोविडमध्ये जे काम केलं ते, जेव्हा जेव्हा कोविडबदल या देशामध्ये लिहिलं जाईल, त्याच्यात राजेश भैय्यांचं नाव हे सोनेरी अक्षरातच लिहिलं जाईल. केंद्राचा कुठलाही डेटा किंवा रिपोर्ट तुम्ही वाचलात, हेल्थ मिनिस्ट्रीचा वाचला, तर त्याच्यात नेहमीच महाराष्ट्राच्या आरोग्यमंत्र्याचा उल्लेख हा सातत्यानं केंद्र सरकारच्या मंत्र्यांनी केला आहे. अशा कितीतरी गोष्टी सांगता येतील.

त्याच्यामुळं २४ वर्षांचा हा प्रवास आपल्या सगळ्यांसाठी समाधानाचा असणारा आहे आणि काहीवेळा संघर्षाचाचा राहिलेला आहे. काही लोकं अनेकवेळा या पक्षाला, आपल्याला सोडूनही गेले. पण, कार्यकर्ता जागेवर राहिला आणि त्याच्यामुळं या पक्षाची ताकद नेते आहेत. पण तुमच्यासारखे असंख्य कार्यकर्ते पक्षाबरोबर राहिले हीच पक्षाची ओळख आहे आणि साहेबांनी त्यांचं जे पुस्तक लिहिलंय, लोक माझे सांगाती, तर लोकच या पक्षाचे सांगाती आहेत. त्याच्यामुळं हा पक्ष अजून पुढची २५ वर्षे उभा राहील. सत्ता ही काय येते आणि जाते, सत्ता आहेच म्हणून पक्ष खूप अनंती आहे अशी काय परिस्थिती नाही. तुम्ही आज राज्यात परिस्थिती बघतांय, जे सत्तेत आहेत, त्यांना सत्तेमध्ये राहताना अस्वस्थता नक्कीच वाटत असावी. कारण, आपण असतो तर मला नक्कीच वाटली असती.

कारण, ज्या पद्धतीनं असुरक्षित वातावरण आज राज्यात आहे, म्हणजे कोल्हापूर असेल, सोलापूरमध्ये झालेली घटना असेल, नगर, अमरावतीला झालेली घटना असेल, ही काय पुरोगामी विचाराच्या महाराष्ट्राला शोभणारी नाही. त्याच्यामुळं आजचं जे सरकार आहे, महागाई असेल, बेरोजगारी असेल किंवा आज समाजात निर्माण झालेली तेढ असेल याच्यातून प्रगती होत नाही. हे पूर्णपणे महाराष्ट्र सरकारचं आणि केंद्र सरकारचं अपयश आहे. त्याच्यामुळं विरोधी पक्ष म्हणून आपल्यावर जबाबदारी जास्त आहे. जेवढी जबाबदारी सत्तेत असताना असते, त्याच्याहून जास्त जबाबदारी विरोधात असताना असते. कारण, जेव्हा जेव्हा सरकार चुकंत, तेव्हा लोकांची अपेक्षा असते, की कणखर विरोधी पक्षानी आमची बाजू मांडावी आणि आम्हाला न्याय मिळवून द्यावा. त्याच्यामुळं आज आपण खूप महत्वाच्या जागेवरी उभे आहोत. पक्ष आहे म्हणून आपण सगळे आहोत. नाहीतर आपली कुणाची काहीच ओळख नाही. त्याच्यामुळं पक्ष हा आईच्या जागेवर असेल. बाकीची नाती पक्षासमोर खरं तर खूप वेगळ्या जागेवर असतात. त्याच्यामुळे आज या पक्षाच्या स्थापनेच्या दिवशी, आज आपण जो २४वा वर्धापन दिन साजरा करतोय, तो पूर्णपणे मी सगळ्या गेल्या २४ वर्षांत ज्या पदाधिकाऱ्यांनी, सहकाऱ्यांनी, कार्यकर्त्यांनी जो वेळ या पक्षासाठी दिला, त्यांचे मनःपूर्वक आभार मानते आणि महाराष्ट्र आणि देशाच्या प्रगतीसाठी लढत राहू.

रामानुजारी कायद्याची रिलिंग कंटी

अनंत बागाईतकर

युनिफॉर्मिटी इज ए पॉइंटर टू द डाऊनफॉल ऑफ नेशन्स.

(एकरूपता ही राष्ट्रीय न्हासाकडे नेते)

फॉर हार्मनी युनिफॉर्मिटी इज नॉट नेसेसरी. (सलोखा व सद्वाव यासाठी एकरूपता आवश्यक नाही)

फॉर युनिटि वुझ नीड हार्मनी, नॉट युनिफॉर्मिटि. (एकतेसाठी सलोखा-सामंजस्य गरजेचे आहे एकरूपता नाही)

नेचर डज नॉट लाईक एकसेसिव्ह युनिफॉर्मिटि. (निसर्गाला अतिरेकी एकरूपता आवडत नाही)

सो लांग अंज मुस्लिम्स लव्ह धिस नेशन अँड इट्स कल्चर, दे हॅव अ राइट टु लिव्ह अँकॉर्डिंग टु देअर वे ऑफ लाईफ. (जोपर्यंत मुस्लिम या देशावर व संस्कृतीवर प्रेम करतात तोपर्यंत त्यांना त्यांच्या पध्दतीने जीवन जगण्याचा अधिकार आहे)

.....आय वुड नॉट लाईक टु इंपोज माय व्हूज ऑन देम (मुस्लिम्स). (मला मुस्लिमांवर माझे विचार किंवा दृष्टिकोन लादणे आवडणारे नाही)

ही वाक्ये कुणाची आहेत असा प्रश्न पडला असेल. ही वाक्ये एखाद्या मुस्लिमप्रेमी व्यक्तीची असावीत असे तुम्हाला वाटण्याची शक्यता आहे. पण थांबा. श्वास रोखून

धरा. ही वाक्ये आहेत दिवंगत सरसंघचालक माधव सदाशिव गोळवलकर यांची. रा.स्व.संघाच्या सरसंघचालकपदी तब्बल चौतीस वर्षे असलेले आणि संघ-भाजपच्या वैचारिक जडणगडणीचे एक प्रमुख शिल्पकार म्हणून ज्यांना मानले गेले व ज्यांना गोळवलकर गुरुजी या नावाने ओळखले जाते त्यांचे हे विचार आहेत. त्यांच्या या विचारांची आज आठवण होण्याचे कारण स्वाभाविक आहे. त्यांचा वारसा सांगणाऱ्या भाजपने व भाजपने म्हणण्यापेक्षा सध्या भाजपवर पूर्ण कब्जा असलेल्या पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी देशात समान नागरी कायदा लागू करण्यासंबंधी ज्या हालचाली सुरु केल्या आहेत त्यामुळे गोळवलकर गुरुजींची आठवण येणे स्वाभाविक झाले. १९७२ मध्ये ऑर्गनायझर या संघाच्या मुख्यपत्राचे संपादक के.आर.मलकानी यांना दिलेल्या मुलाखतीत गोळवलकरांनी हे विचार व्यक्त केले. त्यांचे निधन १९७३ मध्ये झाले. परंतु सरसंघचालक म्हणून त्यांची ही मुलाखत अविश्वसनीय वाटावी अशी आहे. सध्या राज्यसभेचे सदस्य असलेले व संघाचे नेते राकेश सिन्हा यांनी गोळवलकरांच्या विचारांचे समर्थन करणारी एक पुस्तिकाही नंतरच्या काळात प्रसारित केली होती. या मुलाखतीत गोळवलकरांनी समान नागरी संहितेच्या किंवा कायद्याच्या कल्पनेला स्पष्टपणे विरोध दर्शविला होता. त्यांनी एके ठिकाणी असेही म्हटले होते कोणत्याही धार्मिक समाजाला त्यांच्या वैयक्तिक कायद्यांचे पालन करण्याची मुभा असली पाहिजे. याच मालिकेत त्यांनी देशाच्या वैविध्यपूर्ण सांस्कृतिक वारश्याबद्दल प्रशंसा करताना ही विविधता साजरी केली पाहिजे असेही म्हटले होते.

असे असताना अचानक पंतप्रधानसाहेबांच्या डोक्यात ही कल्पना कुटून आली असा प्रश्न आहे. परंतु जेव्हाजेव्हा भाजपला प्रतिकूल राजकीय परिस्थितीचा मुकाबला करण्याची पाळी आली तेव्हा या मंडळीनी असे सांप्रदायिक, धार्मिक ध्रुवीकरणाचे मुद्दे उपस्थित करण्यास मुरुवात केल्याचे आढळून येते. गेल्या काही काळात ज्या विविध राज्यात विधानसभा निवडणुका झाल्या त्यात्या वेळी भाजपच्या नेत्यांनी असे मुद्दे उपस्थित केलेले आढळतात. समान नागरी कायद्याचे एक विधेयक संसदेपुढे प्रलंबित आहे. परंतु उत्तराखण्ड, उत्तर प्रदेश, गुजरात, हिमाचल प्रदेश आणि अगदी अलीकडे कर्नाटक या राज्यांमध्ये झालेल्या विधानसभा निवडणुकांच्या प्रचारात समान नागरी कायद्याचा मुद्दा जाहीरपणे मांडण्यात आलेला आढळतो. २०२० मध्ये दिल्ली विधानसभा निवडणुकीच्या वेळी मार खाण्याची खात्री झालेली असताना भाजपच्या सर्वोच्च नेत्यांनी दिल्लीतील मतदारांचे ध्रुवीकरण करण्यासाठी समान नागरी कायदा अमलात आणण्याची घोषणा केली होती. कर्नाटकातील पराभवामुळे घायाळ झालेल्या भाजपला आता

सांप्रदायिक ध्रुवीकरणासाठी हा एकच मुद्दा शिल्लक राहिलेला दिसतो. कारण ३७० कलम रद्द करून झाले. राममंदिराचे बांधकाम सुरु आहे. मग आता राहता राहिलेला मुद्दा समान नागरी कायद्याचा आहे. त्याच्या आधारे मते मिळविण्याची धडपड सुरु झाली आहे. परंतु हा मुद्दाही निकालात निधाल्यास नंतरच्या निवडणुकांमध्ये भाजप कोणते मुद्दे शोधणार अशी शंका मनात आल्याखेरीज रहात नाही. परंतु वेळेवेळी या कायद्याच्या शिळ्या कढीला ऊत आणण्याचे काम ही मंडळी इमानइत्तबारे करीत आहेत.

देशात एकच समान नागरी कायदा असावा ही अपेक्षा आदर्श आहे. परंतु भारतासारख्या सांस्कृतिक बहुविधता किंवा वैविध्य असलेल्या देशात ती बाब फारशी सोपी नाही आणि सहजही नाही. कारण भारतातील प्रत्येक समाजाच्या चालीरीती, सांस्कृतिक महत्वाच्या श्रद्धा यामध्ये प्रचंड विविधता आहे. त्यांचे अस्तित्व नष्ट करून एका समान कायद्याखाली सर्वांना आणणे ही बाब बोलण्याइतकी सोपी नाही. त्यामुळे समान नागरी कायदा हा आदर्श तर आहेच परंतु सर्वप्रथम तो किंती व्यावहारिक आहे हे पडताळून पाहण्याची आवश्यकता आहे. २०१८ मध्ये विधि आयोगाने (लॉकमिशन) यासंदर्भात मतप्रदर्शन करताना अशा समान नागरी कायद्याची आवश्यकता भासत नाही असे म्हटले होते. परंतु वर्तमान राज्यकर्त्यांना नको त्या गोर्टीमध्ये आग्रही व अद्वाहासाची भूमिका घ्यायची खोड असल्याने ते आता या विषयाच्या मागे हात धुऊन लागले आहेत. येत्या काही महिन्यातच राजस्थान, मध्य प्रदेश आणि छत्तीसगढ या तीन हिंदी भाषक राज्यांमध्ये विधानसभा निवडणुका अपेक्षित आहेत त्यामुळे त्यासाठी अशी सांप्रदायिक ध्रुवीकरणाची वातावरणनिर्मिती करण्याच्या दृष्टीने समान नागरी कायद्याचे नगारे वाजविण्यास सुरुवात झाली आहे. या ढोल-ताशा पथकाचे नेतृत्व अर्थातच मुख्य ढोल-ताशावादक करीत आहेत.

वर उल्लेख केल्याप्रमाणे प्रत्येक समाजाचे व्यक्तिगत किंवा वैयक्तिक कायदे हे वेगवेगळे आणि त्यांच्या एकंदर सांस्कृतिक परंपरेतून चालत आलेले असतात. उदाहरणच द्यायचे झाल्यास जाट समाजातील खाप पंचायतीचे देता येर्ईल. आज एकविसाव्या शतकात देखील जाट समाजावर त्यांच्या या खाप पंचायतीचे वर्चस्व आहे. जाट समाजाच्या रीतीरिवाजांवर, विवाह आणि तत्सम विधिवर या खाप पंचायतीचा प्रभाव असतो. ते या संदर्भातील प्रचंड विविधतेने नटलेल्या या देशात समान नागरी कायदा संसदेने संमत केल्यानंतर देखील तो लागू कसा करणार हा प्रश्न अनुत्तरितच राहणार आहे. या कायद्याला विरोध करणारे कमी नाहीत आणि तो विरोध उचित कारणांसाठी

आहे. अशा प्रकारच्या समान नागरी कायद्याला विरोध करण्यात आदिवासी समाज प्रमुख असेल. याचे कारण अशा प्रकारच्या कायद्यामुळे त्यांच्या सर्व पंपरागत चालीरीतीवर गदा येणार आहे. त्यामुळेच भाजपतर्फे म्हणजेच सरकारतर्फे जेव्हा यासंदर्भातील विधेयक संसदेला सादर करण्यात आले होते त्यावेळी ईशान्य भारतातील आदिवासी समाजाच्या प्रतिनिधींनी पंतप्रधानांची भेट घेऊन त्यास विरोध केला होता व त्यांची विरोधाची भूमिका स्पष्ट करणारे निवेदनही त्यांना सादर केले होते. भाजपच्या नेतृत्वाखालील राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीत सामील नेशनल पीपल्स पार्टीनेही या समान नागरी कायद्यास ठाम विरोध केलेला आहे.

उर्वरित भारताचे वर्चस्व नागा संस्कृतीवर प्रस्थापित करण्याचा हा प्रकार आहे आणि तो सहन केला जाणार नाही असा इशाराच त्यांनी दिला आहे. ईशान्य भारतात सध्या भाजपचा बोलबाला आहे. आसामसह बहुतेक ईशान्येच्या राज्यांमध्ये भाजप सत्तेत आहे. हा भाग विविध आदिवासी व वांशिक समूहांचा आहे. तेथे त्यांच्या चालीरीती यांना संसदसंमत कायद्यापेक्षा अधिक महत्व आहे आणि त्यानुसार तेथील सामाजिक जीवन चालते. एका आदिवासी किंवा वांशिक समूहाच्या चीलीरीती दुसऱ्या समूहापेक्षा भिन्न आहेत. हे वर्षानुवर्षे चालत आले आहे. हे समूह त्यांच्या या रीतीरिवाजांना घडू धरून असतात. त्यामुळेच भाजपला ईशान्येवरील आपली पकड कायम टिकवायची असेल तर त्यांना समान नागरी कायद्याबाबत अतिधाई करून चालणार नाही. मणिपूरमध्ये भाजपने मोठी चूक करून ठेवलेलीच आहे. त्यातून या भागात अस्वस्थता आलेली असतानाच समान नागरी कायद्याचा बागूलबोवा उभा करून इतर राज्यांमध्येही वणवा पेटवायचा प्रयत्न झाल्यास त्यात भाजपचीच लंका जळण्याचा संभव जास्त आहे.

समान नागरी कायदा देशात व्हावा असे राज्यघटनेत म्हटलेले आहे. परंतु त्याचा उल्लेख मार्गदर्शक तत्वांमध्ये (कलम ४४) आहे. तसेच हा विषय सामाईक यादीत (कंकरंट लिस्ट) समाविष्ट करण्यात आला आहे. त्यामुळे अनेक तज्ज्ञ याचा

करण्यात आला आहे. त्यामुळेच अनेक तज्ज याचा उल्लेख करून राज्यघटना निर्मात्यांना देखील या विषयाच्या संवेदनशीलतेची जाणीव होती याकडे लक्ष वेधतात. एखाद्या राज्याला समान नागरी कायदा किंवा समान नागरी संहिता लागू करायची असेल आणि तसे सामाजिक वातावरण तयार करण्यात त्यांना यश आले असेल तर ती मुभा राज्यघटनेने राज्यांना दिलेली आहे. यामध्ये समान नागरी संहितेसाठी सामाजिक वातावरणनिर्मिती करण्याची बाब महत्वाची मानण्यात आली आहे. कारण त्याखेरीज हे पाऊल यशस्वी होणार नाही अशी धारणा यासंदर्भात व्यक्त केली गेली आहे. त्याचबोराबर अनेक कायदेपंडितांनी तसेच सामाजिक विषयावरील तज्ज व्यक्तींनी याबाबत सावधगिरीचा इशारा देताना समान नागरी संहिता याचा अर्थ देशातील बहुसंख्यक समाजाने पुरस्कृत समान नागरी संहिता असे त्याचे स्वरूप ठेवता येणार नाही असे नमूद केले आहे. केवळ बहुसंख्यक समाजाला अनुकूल असणारी आणि बहुसंख्यक समाज पुरस्कृत संहिता अल्पसंख्यक समूहांवर लादण्याचा प्रकार घूऱ नये यासाठीचा सावधगिरीचा इशाराही कायदेपंडितांनी व खुदा घटनाकारांनीही देऊन ठेवलेला आहे. सध्या आक्रमक बहुसंख्यकवादाचा प्रचार व प्रसार करणारे आणि बहुसंख्यक समाजाची इच्छाच सर्वोपरी मानणरे

आल्यास त्याला विरोध करण्यात येईल असे जाहीर केले आहे. नागा ट्रायबल कौन्सिलने देखील या विधेयकाला विरोध करताना या कायद्यामुळे नागा समाजाच्या संस्कृतीचे अस्तित्व नष्ट होईल असे म्हटले आहे. विवाह, सामाजिक चालीरीती, मालमत्ता यासंदर्भातील रीतीरिवाज व चालीरीती या प्राचीन नागा संस्कृतीमध्ये समाविष्ट तत्वानुसार चालू आहेत आणि त्यांचे अस्तित्व या कायद्यामुळे धोक्यात येऊ शकते व म्हणून हा कायदा मंजूर करू नये असे त्यांनी केंद्राला सांगितले आहे. अशा समान स्वरूपाच्या कायद्यामुळे नागालँडबाहेर असलेल्या

राज्यकर्ते सतत असल्याने हा धोका या प्रकरणी संभवतो आणि म्हणूनच समान नागरी कायदा म्हणजे बहुसंख्याकांची इच्छा इतर अल्पसंख्यक समाज व समूहांवर लादणे असा प्रकार घडू नये यासाठीच त्यावर सखोल, व्यापक विचारमंथन आवश्यक असल्याचे सुजाण मंडळींचे म्हणणे आहे.

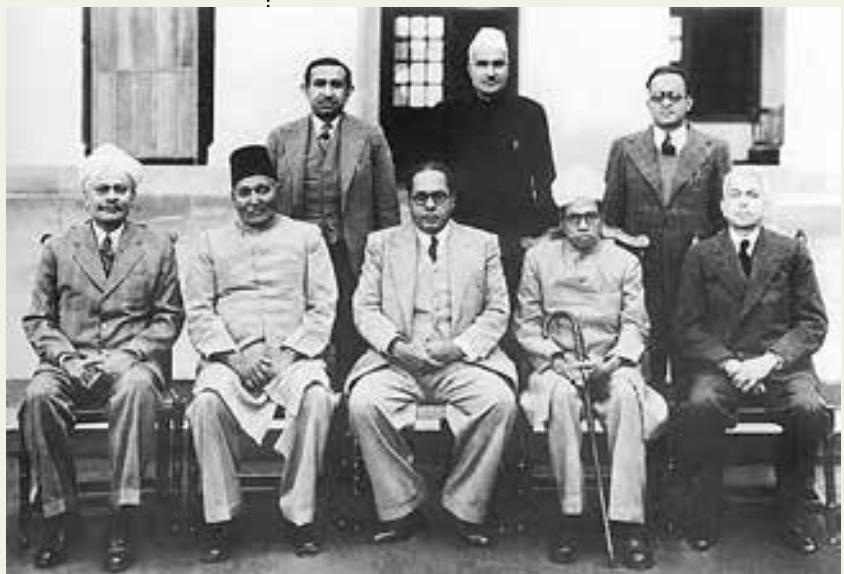
आणखी एका तांत्रिक पण महत्वाच्या मुद्याकडे तज मंडळी लक्ष वेधतात. समान नागरी कायदा किंवा संहिता लागू करण्याबाबत घटना परिषदेतही चर्चा झाली होती. सखोल व तपशीलवार चर्चेनंतर या संकल्पनेचा समावेश मार्गदर्शक तत्वात करण्यात आला. या देशातील व्यापक सांस्कृतिक व सामाजिक विविधता लक्षात घेऊन ते करण्यात आले होते. त्याचप्रमाणे त्याचा समावेश सामाईक यादीत करण्यात आला. म्हणजे एखाद्या राज्यात या संकल्पनेवर सर्वसंमती झाल्यास त्या राज्यापुरता समान नागरी कायदा लागू करण्याची मुभा घटनाकारांनी दिली होती. त्याचप्रमाणे केंद्रीय म्हणजे केंद्र सरकारच्या अधिकारकक्षेतही हा विषय संपूर्णपणे ठेवला नाही. यामागील भूमिका हीच होती की या संकल्पनेबाबत एक व्यापक सहमती निर्माण

झाल्याखेरीज केंद्राला किंवा कोणत्याही राज्याला अशा प्रकारे कायदा करता येणार नाही. हा विषय संपूर्ण भारतावर लादायचाच असता तर या विषयाचा समावेश घटनाकारांनी केंद्रीय यादीत केला असता. त्यामुळेच या कायद्याबाबत केंद्राला एकतर्फी भूमिका घेता येणार नाही. दुसरा महत्वाचा मुद्दा म्हणजे राज्यघटनेने नागरिकांना कोणत्याही धर्मचे अनुसरण करण्याचा अधिकार दिला आहे. हे मूलभूत स्वातंत्र्य लक्षात घेतल्यास सरकाराला संबंधित धर्म किंवा त्याच्याशी निगडित सामाजिक व सांस्कृतिक

जीवनपद्धतीमध्ये ढवळाढवळ करताना संबंधित समाजात त्या बदलाना व्यापक मान्यता आहे की नाही हे पडताळून पाहणे बंधनकारक ठरेल. केवळ सरकारच्या मनात समान नागरी कायदा लागू करण्याचे आले आणि केवळ संसदेत बहुमत आहे म्हणून समान नागरी कायदा रेटायचा हे उद्योग लोकशाहीला अनुसरुन ठरणार नाहीत.

समान नागरी कायद्यास तत्वतः कुणाचा विरोध

असण्याचे कारण नाही. ती एक आदर्श सामाजिक बाब ठरेल. त्याचप्रमाणे ज्या समाजात मानवतेच्या विरोधात जाणाऱ्या चालीरीतीचे पालन केले जात असेल तेथे सरकारसे हस्तक्षेप करणे अनिवार्य आहे. बहुसंख्यक हिंदू समाजात पूर्वी सती प्रथेचे पालन होत असे. ब्रिटिश राज्यकर्त्यांनी त्यातील अमानुषता लक्षात घेऊन तसेच अनेक भारतीय समाजसुधारकांनी(राजा राममोहन रॉय इ.) त्यासाठी केलेल्या चळवळीची दखल घेऊन सती प्रथेला बंदी करणारा कायदा केला. तिहेची तत्काळ तलाकची पद्धत देखील अनुचित होती आणि तिचे पालन करणे हा अपराध मानणारा कायदा करण्यात आला. या कायद्याचे स्वागत आहे परंतु त्याला अपराधाचे परिमाण किंवा स्वरूप देताना त्याच्या तरतुदी अवाजवी कठोर करण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे तलाकपीडित महिलेला त्या व्यक्तीकडून जी पोटां पिळणे अपेक्षित आहे ती पिळणे दूरच राहू शकते कारण ती व्यक्ती सरळ तीन वर्षे तुरुंगात जाणार आहे आणि त्यामुळे या कायद्याच्या व्यावहारिकतेबाबत प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले गेले होते. हुंदा प्रथा ही एक अमानुष प्रथा आहे.

डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली १९४९ मध्ये झालेली राज्यघटना समितीच्या सदस्यांची बैठक.

१९६१ मध्ये हुंदा प्रतिबंधक कायदा संमत करण्यात आला. भारतीय दंडविधानात ४९८(अ) कलमात त्यासंबंधीच्या दंडात्मक तरतुदी समाविष्ट आहेत. हुंदा देण्याची पद्धत फारशी दृष्टीस पडत नसली तरी ही प्रथा पूर्णत्वाने बंद झाली आहे असे कुणी छाठीठोकपणे सांगू शकणार आहे काय हा खरा प्रश्न आहे. हुंद्याचाच विषय निघाला आहे व त्याच्याशी निगडित मुद्दाही लक्षात घेणे आवश्यक आहे. हिंदू समाजात

मुलाला मुलीकदून हुंडा देण्याची प्रथा आहे. मुस्लिमांमध्ये मुलाकदून मुलीला म्हणजेच होणाऱ्या पत्नीला मेहर देण्याची पथ्दत आहे. म्हणजेच भविष्यात त्या मुलीवर पतिवियोग असेल किंवा पतीने तिला घटस्फोट दिल्यास तिच्या नावे दिलेली ही रक्म तिच्याकडे राहते. सारांशाने याचा अर्थ एवढाच की या प्रथेत स्त्रीला आर्थिक सुरक्षा देण्यात आली आहे. ही एक आदर्श पथ्दत आहे. उद्या समान नागरी संहिता झाल्यास या चांगल्या प्रथेचा समावेश त्यामध्ये असेल काय आणि त्याचा स्वीकार सनातनी हिंदू कर्तील काय असा प्रश्न निर्माण होतो. कारण समान नागरी संहिता किंवा कायदा याची संकलना म्हणजे केवळ बहुसंख्यक समाजातील चालीरीती अल्पसंख्यक समाजावर लादणे हा नाही. सर्वच धर्मांच्या व्यक्तिगत कायद्यांमधील चांगल्या व आदर्श गोर्टीचा समावेश करून ती तयार करणे राज्यघटना निर्मात्यांना अपेक्षित होते. ते काम सध्याचे बहुसंख्यकवादी राज्यकर्ते करणार आहेत काय ? ज्या प्रमाणे तत्काळ तिहेरी तलाक रद्द करण्याची बाब मुस्लिम समाजात सुधारणा करण्यापेक्षा त्यांना शिक्षा करण्यासाठी आणि बहुसंख्यक समाजाला खूष करण्यासाठी (कसे मुस्लिमांना वठणीवर आणले) होती तसाच प्रकार आणि हेतु या प्रस्तावित समान नागरी कायद्यामागे असेल तर तो कधीच यशस्वी होणार नाही.

व्यक्तिगत कायदे (पर्सनल लॉज) हे मुख्यतः संबंधित धार्मिक समाजाच्या चालीरीती, रीतीरिवाज, महिलांचे अधिकार, वारसासंबंधीचे अधिकार, विवाह, घटस्फोट या सामाजिक विषयांशी निगडित असतात. संबंधित समाजात वर्षानुर्वर्ष चालत आलेल्या प्रथा व रीतीरिवाज किंवा चालीरीती यांचा पगडा फार मोठा असतो. त्यात दैववादही मोठ्या प्रमाणात घुसडण्यात आलेला असतो. अजुनही बहुसंख्यक समाजात कुंडली व पत्रिका बघून विवाह जुळविण्याची प्रथा प्रचलित आहे. समान नागरी संहिता त्याची दखल घेऊन परस्परांना आवडलेल्या स्त्री-पुरुषांना विवाहाचे स्वातंत्र्य देणार आहे काय आणि दिले तरी त्याचे पालन होणार आहे काय हा प्रश्न उरतोच. जातीबाहेर प्रेम करणे आणि विवाह करण्यास अनेक समाजात मान्यता नाही. जातीबाहेर प्रेम करणाऱ्यांना ठार मारण्यापर्यंत मजल गाठलेले समाज आजही अस्तित्वात आहेत. त्या समाजांमध्ये जात पंचायतीचा निर्णय सर्वोच्च असतो आणि तेथे कायदे निष्रभ ठरलेले आहेत. त्यामुळे च समान नागरी संहिता हा हाताळण्यासाठी सोपा विषय नाही. वर उल्लेख केल्याप्रमाणे हिंदू अविभक्त कुटुंबाला जे आर्थिक लाभ प्रदान करण्यात आले आहेत ते जे या कायद्यामुळे जाणार असतील किंवा त्यात बदल होणार असेल तर ते बहुसंख्यक समाजाला मान्य होणार आहे काय आणि ते होणार नसेल

तर मग व्यक्तिगत कायद्यांमध्ये समानता आणण्याचा जो घोष सुरु आहे तो दाखिक आहे असे म्हणावे लागेल आणि केवळ बहुसंख्यक समाजाचे हित पाहणारा आणि त्यांनाच अनुकूल असलेला आणि त्यांची सामूहिक इच्छा उर्वरित अल्पसंख्यक समाजावार लादणारा हा कायदा असेल असाच अर्थ त्यातून निघतो.

सामाजिक सुधारणा किंवा सामाजिक बदल हे कायदे करून होत नाहीत. त्यासाठी समाजाच्या मनोवृत्तीमध्ये बदल करावा लागतो. हे बदल धाकदपटशाने आणि तू अमुक केलेस तर तुला एवढी शिक्षा होईल अशा दमबाजीने होत नाहीत. त्यासाठी समाजात चर्चा, विचारविनिमय, विचारमंथन होणे आवश्यक असते. निवडणूक जबळ आली आहे आणि हा कायदा केला की बहुसंख्यक समाजाची मते धोधो आपल्यालाच मिळतील अशा सत्तालालसेतून केलेला कायदा यशस्वी होणार नाही. त्यातून सामाजिक विकृती निर्माण होतील. विश्वनाथ प्रतापसिंग यांनी मंडल आयोगाच्या शिफारशी लागू केल्यानंतर त्याची झालेली हिंसक प्रतिक्रिया अद्याप स्मरणात आहे. राखीव जागांचा विरोध गुजरातमधूनच सुरु झालेला होता याची आठवण वर्तमान राज्यकर्त्यांना निश्चितपणे असेलच. त्यामुळे कोणत्याही समाजात व्यक्तिगत कायदे हा एक संवेदनशील विषय असतो. त्या समाजाच्या संस्कृतीशी त्यांचा संबंध असतो. कोणताही औपचारिक घटस्फोट न घेता पत्नीला सोडणारे अगणित पुरुष या देशात आहेत. त्यांना कोणता कायदा शासन करतो ? तत्काळ तलाक देणाऱ्यांना अपराधी करणे बहुमतामुळे शक्य झाले पण वर उल्लेखित पुरुषांच्या अपराधाला शासन करण्याची तरतूद या प्रस्तावित समान नागरी कायद्यात होणार आहे काय असा प्रश्न कुणी विचारला तर तो गैरलागू ठरणार नाही. समान नागरी कायदा हा आदर्श समाजव्यवस्था प्रतिबंधित करणारा विषय किंवा बाब आहे. त्यामुळे सर्वप्रथम प्रस्थापित किंवा वर्तमान समाज हा त्या आदर्शास पात्र आहे काय हे जोपर्यंत खात्रीशारणे सिध्द होत नाही तोपर्यंत या विषयाला हात घालणे सामाजिकदृष्ट्या उपकारक ठरणार नाही. समाजाला त्या आदर्श अवस्थेपर्यंत नेत्यानंतर या समान नागरी कायद्याचा विचार करता येईल. अन्यथा केवळ निवडणुकीत मते मिळविण्यासाठी केलेला एक दांभिक व ढोंगी प्रकार एवढेच त्याचे महत्व उरेल. कायद्याद्वारे सामाजिक सुधारणा लादण्यातून सामाजिक विकृती निर्माण होतात याचे भान राज्यकर्त्यांनी ठेवले तरी पुरे. अर्थात सुमारबुधी आणि मतांच्या राजकारणापलीकडे कोणतेही आकलन नसलेल्यांना याची जाणीव असते की नाही हा देखील एक अनुत्तरित प्रश्नच आहे!

विरोधात उचललेल्या पावलांची किंमत चुकवावी लागेल

राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा 'मीच' अध्यक्ष

पक्षाला मजबूतीने उभे करून पूर्वस्थितीत आणणार : शरद पवार

दिल्ली दि. ६ जुलै - २०२४ मध्ये महाराष्ट्रातील सत्ता बदलेल असा विश्वास व्यक्त करतानाच ज्यांच्या हातात सत्ता आहे त्या लोकांना दुर करून विरोधकांच्या विरोधात ज्याप्रकारची पावले उचलली गेली त्याची किंमत त्यांना चुकवावी लागेल असा स्पष्ट इशारा राष्ट्रवादी काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष आदरणीय शरद पवार यांनी पत्रकार परिषदेत दिला.

ज्या लोकांनी जनतेला कमिटमेंट करून त्यांचे मतदान घेऊन चुकीच्या रस्त्यावर गेले त्यांना किंमत द्यावीच लागेल. राजकीय स्थिती बदलेल तेव्हा राष्ट्रवादी काँग्रेस, काँग्रेस आणि

उध्दव ठाकरे यांच्या नेतृत्वाखालील शिवसेना यांच्या हातात महाराष्ट्रातील जनता सत्ता देईल असा जबरदस्त विश्वासही शरद पवार यांनी व्यक्त केला.

पार्टीला संववण्याचा प्रयत्न काही लोकांनी केला. आता पक्षाला मजबूतीने उभे करणे आणि चांगल्या स्थितीत आणणे ही मानसिकता आमच्या सर्व लोकांची होती. आजची बैठक आमवी उमेद वाढवायला महत्वाची आहे असेही शरद पवार यांनी स्पष्ट केले.

कुणी काय म्हटले हे मला माहीत नाही. एक गोष्ट नक्की

आहे की, राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा मी अध्यक्ष आहे. दुसऱ्या कुणी स्टेटमेंट दिली त्यात कोणतेही तथ्य नाही असा टोलाही शरद पवार यांनी अजित पवार यांचे नाव न घेता लगावला.

आजची वर्किंग कमिटीची बैठक संविधानाला धरून होती. त्यामुळे कुणी काही म्हटले असेल तर त्यात कोणतीही खरी गोष्ट नाही.

सुप्रीम कोर्टचा जो निवाडा आला आहे त्यात विधीमंडळ सदस्यांची संख्या हा मेजर इश्यू नाही. मात्र कुणाला पंतप्रधान बनायचे तर कुणाला मुख्यमंत्री बनायचे आहे त्यांना माझ्या शुभेच्छा आहेत अशा शब्दात शरद पवार यांनी खिल्ली उडवली.

आयोग योग्य तो निर्णय घेईल असेही शरद पवार म्हणाले.

जिथे लोकांचे समर्थन आहे तिथे काय स्थिती असते हे मी पाहिले आहे आणि ज्याप्रकारे महाराष्ट्रात युवकांचे समर्थन मिळत आहे ते पहाता मला त्याचा आनंद आहे असेही शरद पवार म्हणाले.

आज भाजपचे केंद्रसरकार विरोधकांवर दबाव टाकण्यासाठी ईडी, सीबीआय व इतर यंत्रणांचा वापर जागोजागी करत आहे. ठिक आहे अकरा महिने निवडणूकीला आहेत त्यानंतर

देशातील स्थिती बदलेल त्यावेळी त्यामध्ये काय सुधारणा करण्याची आवश्यकता आहे ही आमची टॉप प्राथमिकता असेल असेही शरद पवार यांनी पत्रकांरानी विचारलेल्या

शरद पवार यांच्या नवी दिल्लीतील हजनपथ या निवासस्थानी ६ जुलैला झालेली वर्किंग कमिटीची बैठक.

आमचा विश्वास निवडणूक आयोगावर आहे. आम्हाला जे काही सांगायचे आहे ते निवडणूक आयोगाला सांगणार आहे. मात्र त्यांनी दखल घेतली नाही तर दुसऱ्या यंत्रणेकडे जाण्याचा विचार करू मात्र ही वेळ आमच्यावर येईल असे मला वाटत नाही. आम्हाला पूर्ण विश्वास आहे की निवडणूक

प्रश्नाला उत्तर देताना स्पष्ट केले.

दरम्यान या राष्ट्रीय वर्किंग कमिटीच्या बैठकीत प्रफुल पटेल, सुनिल तटकरे आणि कोहली यांना वर्किंग कमिटीतून निलंबित करण्याचा ठराव आज करण्यात आला.

जितेंद्र आव्हाड यांनी काढलेला व्हीप, सर्वाना लागू असेल

राष्ट्रवादी काँग्रेस
पक्षातील काही नेते
शिंदे-फडणवीस
सरकारमध्ये
सहभागी
झाल्यानंतर पक्षाचे
मुख्य प्रतोद जितेंद्र
आव्हाड यांनी २
जुलै रोजी मुंबईत
पत्रकार परिषद
घेऊन आपली
भूमिका मांडली.

विधीमंडळ पक्ष राजकीय पक्षावर दावा सागू शकत नाही : आव्हाड

नि-

षेला न्याय मिळतोच आणि शरद पवार हे निषेला जातात. मी ओबीसी आहे. मी शोषितांची बाजू घेतो. जिथे जिथे अत्याचार आहे, अनाचार आहे, तिथं तिथं जुळून उभा राहते. त्याच्यामुळे माझ्या भुमिकेवरती पवार साहेबांचं कायमच प्रेम होते आणि त्यांच्या प्रेमामुळंच मी अशा भूमिका घेऊ शकत होते. त्याच्यामुळं ओबीसीला संधी तर मिळालीच, पण शोषितांच्या बाजून उभं राहणाऱ्या चेहन्याला साहेबांनी आज विरोधी पक्ष नेता केल.

प्रश्न : पक्षातील आमदार सत्तेत गेलेत आणि अशा परिस्थितीत आता विरोधी पक्षनेतेपदाकडं कसं बघतांय.

आव्हाड : असं आहे, की अवघड परिस्थितीमध्ये आपल्याला कुणी टाकलंय म्हणून त्याच्यासाठी आपण त्या अवघड स्थितीकडं बघायचं नाही. या अवघड परिस्थितीचं संधीत रूपांतर कसं करता येईल याच्याकडं बघायचं.

प्रश्न : अजित पवारांचा दावा असा आहे, की त्यांच्याकडं

सर्व आमदार आहेत आणि वरिष्ठाच्या आशीर्वादानं सगळं झालेलं आहे.

आव्हाड : माझ्यादृष्टीनं राष्ट्रवादीचे नेते एकच आहेत, त्यांचं नाव शरदचंद्र गोविंदराव पवार आहे. त्यांनी स्पष्ट शब्दात सांगितलंय, की पक्ष आणि निशाणी ही कोणीही घेऊ शकणार नाही. ते आमच्याकडंच आहे आणि आमचीच राहील.

प्रश्न : राष्ट्रवादीची परिस्थिती शिवसेनेसारखी केली आहे का.

आव्हाड : हा, म्हणजे तशी करण्याचा प्रयोग तर झालेलाच आहे. पण साहेबांनीच दोन नाव घेतली आहेत आणि त्यांच्यावर कारवाई करणार असं सांगितलं. ज्याअर्थी साहेब कारवाई म्हणतायंत, त्याअर्थी लढाई सुरु होईल.

प्रश्न : आत्ता राष्ट्रवादी पक्ष कोणाकडं आहे आणि प्रतोद कोण आहे.

आव्हाड : आत्ता राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष हा पवार साहेबांच्याकडंच आहे. त्याचे राज्याचे अध्यक्ष श्री. जयंत पाटीलच

आहेत आणि आता जयंत पाटलांनी त्या निकालाप्रमाणे माझी प्रतोद आणि विरोधी पक्ष नेतेपदी निवड केलेली आहे. त्यामुळे प्रतोद या नात्यानी मी जे व्हीप काढीन ते त्याना लागू होतील.

प्रश्न : ईंडी आणि सीबीआय या केंद्रीय तपास यंत्रणांचा वापर करून भीती घालून राष्ट्रवादी फोडली अशी चर्चा आहे. तुम्हाला तसं वाटतं.

आव्हाड : त्याच्याशिवाय दुसरं काय कारणाच नाही ना. पण असंच काय करायची गरज नव्हती ना. साईंडला बसायचं होतं. शांत बसायचं होतं. असं आहे, की एक महाराष्ट्राला माहिती आहे, की २५-२५ वर्षे मंत्रिपदं उपभोगली आहेत. अजून शरद पवार तुम्हाला काय देणार आहेत? काय त्यांचं सिल्व्हर ओक घर काढून देणार का? ज्या नेत्याने मेहनतीची पराकाष्ठा केली. ज्या नेत्यानं फक्त फोन करून तुम्हाला मंत्रिपदं दिली. म्हणजे तुम्हाला त्याच्याकडं जावंही लागलं नाही. अशा माणसाला त्याच्या या वयात, जो त्याचा अखेरचा काळ आहे, ज्या बापानं आपल्याला सगळी समृद्धी दिली, सगळे मान-सन्मान दिले, त्या बापाला अशा परिस्थितीत

करण्याची गरज नाही. प्रत्येकांची मनं काय सांगतात, त्यांच्या बायका त्यांना फोन करतायंत. किंत्येकांची पोरं फोन करतायंत. नातेवाईक फोन करतायंत, की आम्ही समजवतो. गावात वातावरण गरम व्हायला लागलंय ना. काही मतदारसंघांमध्ये लोकांनी उद्रेक सुरु केलाय. असं काय नाही, की सगळं आरामात चालू आहे. लोकं सहन नाहीत करत ना आणि लोकं, जे परंपरेन शरद पवारांचे विरोधकही असतील, ते मान्य करतात, की शरद पवारांनी अगदी एकहाती यांना मैदान मोकळं दिलं होतं. त्या माणसाला शेवटी तुम्ही काय दिलंत. तुम्ही मंत्री राहिलात. तुम्ही कधी चार आमदार निवडून आणलेत. त्यांनीच सगळे आमदार निवडून आणायचे. त्यांनी पावसात भिजून सभा पण घ्यायच्या. त्यांनी आजारपणात भाषणं पण करायची आणि मंत्रालयात बसायला तुळ्हाला द्यायचं. हेच मिळालं त्यांच्या आयुष्यात त्यांना. याचं कुठंतरी तुम्हाला दुःख होत असेल की नाही. जर माणूस असाल आणि माणुसकी जीवंत असेल, तर हृदयाला कुठंतरी विमटा बसत असेल, की आपण काय करतोय. एखाद्या पोरानी म्हातान्या बापाला घराबाहेर काढावं, त्या

आणणं हे माणुसकीला शोभणारं नाही. आज माझी खात्री आहे, की महाराष्ट्रातल्या प्रत्येक घराघरामध्ये एक दुःखाची छटा असेल.

प्रश्न : मुख्यमंत्री आणि विरोधी पक्ष नेते हे दोघेही आता ठाण्यातील आहेत. लढाई मोठी होईल.

आव्हाड : मी काय पहिल्या महायुद्धातला शिपाई आहे का कुणी. वैचारिक मतभेद हे राहणार आणि ते राहिलेच पाहिजेत. ते प्रगल्भ लोकशाहीसाठी गरजेचेच असतात.

प्रश्न : सरकारमध्ये सहभागी होण्यासाठी तुम्हाला विचारणा झाली होती का.

आव्हाड : नाही, नाही. मला कोणी विचारणार नव्हत आणि मला कोणी विचारलं नाही आणि त्यांनी विचारलं नाही हे माझं भाय आहे. कारण, मी मेलो तरी शरद पवारांना सोडणार नाही. हे मी पहिल्यापासून बोलतोय आणि शेवटपर्यंत बोलीन.

प्रश्न : शेवटेनेप्रमाणे राष्ट्रवादीत घडणार का.

आव्हाड : आपण बघ्याना ना. त्याच्यावर आताच भाष्य

म्हातान्या बापाला काय वाटतं हे आपल्याला माहिती आहे ना, हे आपण कथा-काढबच्यांमध्ये वाचतो. आपण इतके निष्ठूर, संवेदना विसरलेली माणसं झालो आहोत, आपल्याला काहीच वाट नाही. दुःखाची एक छटा पण तुमच्या चेहच्यावर दिसत नाही. सहा तारखेला मिटिंग होती ना. सगळ्यांना माहिती होती, की मिटिंग होती. आधीच एवढी घाई. सहा तारखेच्या मिटिंगमध्ये सांगितलं असतं, की साहेब, आम्ही असं असं करणार आहे. साहेब म्हणाले असते, बरं ठीक आहे करा. पण ६ तारखेला मिटिंग ठेवा असं सांगून ही गोष्ट करणं, याला काय म्हणायचं?

प्रश्न : अजित पवार यांनी प्रदेशाध्यक्ष बदला असं थेट सांगितलं होतं का.

आव्हाड : त्यांनी जेव्हा सांगितलं प्रदेशाध्यक्ष बदला, त्यादिवशी तर बदलता येत नाही. शेवटी जो माणूस आहे त्यालाही विश्वासात घ्यावं लागेल. तो माणूसमुद्धा खूप मोठा आहे या पक्षातला. शेवटी काहीतरी क्रिया-प्रतिक्रिया, बोलणं-चालणं,

संवाद हे सगळं करूनच एकत्रित निर्णय होतो ना. पक्षाध्यक्ष हा काय एकट्याने नेमला असं होत नाही ना.

प्रश्न : भुजबळांनी पत्रकार परिषदेत सांगितलं, की २०२४ला मोदीच येणार असं पवार साहेबच सांगतायंत, तर भाजपबोरेबर गेलं तर काय होतंय.

आळ्हाड : पवार साहेब कुठं बोलले, की मोदीच येणार आहेत हे मला काय माहीत नाही, भुजबळांनाच माहीत असेल.

प्रश्न : प्रदेशाध्यक्षपद न दिल्यामुळेच अजित पवारांनी हा निर्णय घेतला का.

आळ्हाड : हे तुम्ही त्यांना विचारू शकता. मला तर असं वाटत नाही.

प्रश्न : यामुळं महाविकास आघाडी खिळखिळी झालीय का? देशातमुद्धा विरोधक एकत्र आहेत.

आळ्हाड : असं आहे, की खिळखिळी झाली ती नेत्यांपुरती. समर्थकांचं काय कराल? समर्थक खिळखिळे होत नाहीत ना. समर्थक तिथल्या तिथेच राहतात.

प्रश्न : फोडाफोडीच्या राजकारणावरून उलट पवार साहेबांवरच टीका केली जाते. पाठीत खंजीर खुपसला काय किंवा राष्ट्रवादीची स्थापना वरै. आता राष्ट्रवादीलाच भगदाड पडलं. हे पक्षांतर्गत राजकारणामुळं की इडीच्या भीतीमुळं.

आळ्हाड : मला वाटतं, जे सत्तालोलुप असतात त्यांना कारण लागतात. हे एकसलेन काय करायचं, जनतेला सगळं समजतं. सत्ता हवी असते, ते आडवे तिडवे जातातच.

प्रश्न : एकनाथ शिंदे म्हणतायंत, की आता हे ट्रिपल इंजिन झालंय.

आळ्हाड : म्हणजे जे एकनाथ शिंदे म्हणत होते, की अजित पवारांनी आम्हाला निधीच दिला नाही आणि मग माननीय उद्घव ठाकरेबोरेबर का राहायचं. आज तेच शिंदे साहेब अजितदादांचं स्वागत करताना दिसत होते. राजकारणात एका वर्षात एवढा मोठा विरोधाभास हा महाराष्ट्रानं कधी अनुभवलेला नाही. अजित पवारांवर टीका करतच एकनाथ शिंदे बाहेर पडले.

प्रश्न : अजितदादा सत्तेत सहभागी झाल्यामुळं आता शिंदे गटाला धोका आहे असं वाटतं का.

आळ्हाड : त्यांचा त्यांचा संसार आहे. कुठल्या बायकोला काय वाटतं, कुठली बायको कुठल्या बेडरूममध्ये जाणार आहे. मला काय करायचंय.

प्रश्न : अजित पवारांबोरेबर नेमके किती आमदार आहेत. ते म्हणतात, की सर्वच आमदार माझ्यासोबत आहेत.

आळ्हाड : अहो, मी पण आमदार आहे ना. मी इथेच आहे ना. अहो, थांबा जरा, घाई करू नका. अजून शरद पवार पूर्णपणान ॲक्टिव्ह झालेले नाहीत. अजून टेलिफोन ऑपरेटरनी फोन करायला सुरुवात केलेली नाहीये.

प्रश्न : ६ तारखेला विधिमंडळाची बैठक होती का.

आळ्हाड : नाही, विधिमंडळाची बैठक नव्हती. पवार साहेबांनी काही मुख्य नेत्यांची बैठक बोलावली होती. त्या

पत्रावरती माननीय सुनील तटकरेंची सही होती जनरल सेक्रेटरी म्हणून. आज तेच तिथे पाहायला मिळाले. म्हणजे तुम्ही एकदा मिंटिंगच्या पत्रावरती सही करता आणि तुम्हीच तिथे दिसता.

प्रश्न : राष्ट्रीय पातळीवर मोर्दीविस्तृद्ध विरोधकांची एकजूट होत असताना या घटनेचा काय परिणाम होणार.

आळ्हाड : सर्व पक्ष तर एकत्र येत आहेतच. पण जनतेच्या मनातही आग निर्माण झाली आहे. बेरोजगारी, महागाई, महिलांवरील अत्याचार, ज्या पद्धतीनं अल्पसंख्याकांना लढवलं जात आहे हे सर्व पाहिल्यानंतर भारत एकसंघ राहणार की नाही हा प्रश्न अनेक भारतीयांच्या मनात निर्माण होत आहे.

प्रश्न : महाविकास आघाडीबाबत काय.

आळ्हाड : महाविकास आघाडी शरद पवार साहेब, उद्घव ठाकरे साहेब, आणि सोनिया गांधीजी, राहुल गांधीजी हे एकत्र आहेत. मविआ एकत्र आहे. दहा-वीस इकडे तिकडे गेले म्हणून मविआ फुटणार नाही. मी तर म्हणतो, की जे फुटून बाहेर पडत आहेत, त्या गद्धारांवर जनता जो विश्वास टाकते, जनता जेव्हा निवडून देते, तेव्हा ते विश्वास ठेवतात, की मी निवडून दिलेला आमदार माझे काम करेल आणि प्रामाणिक राहील. पण आज त्यांना जेव्हा हे दिसते, की माझ्या आमदाराने गद्धारी केली आहे, तेव्हा त्याला राग येते.

प्रश्न : काय कारवाई केली जाईल. कोणते प्रश्न समोर असतील.

आळ्हाड : एक संधी आली आहे. राज्यात जो भ्रष्टाचार सुरु आहे, ज्या पद्धतीनं काही मंत्री काम करत आहेत, त्या सर्वांबाबत बोलाण्याची संधी मिळाली आहे. लोकांच्या समस्या विधानसभेत घेऊन जाण्याची संधी मिळाली आहे. गरीब, शोषित, अल्पसंख्याकांची समस्या आम्ही तिथे घेऊन जावू, मुंबईतील रस्त्यांमधील जो भ्रष्टाचार आहे, मुंबईत पाच फूट पाणी साचले आहे, या सर्व मुद्यांवर चर्चा होईल ना.

प्रश्न : अजित पवार म्हणत आहेत, की २०२४ची निवडूनकृत राष्ट्रवादीच्या चिन्हावर लढणार.

आळ्हाड : असं ते म्हणत आहेत ना. आम्ही तर आधीच स्पष्ट केले आहे, की पक्ष, चिन्ह हे सगळं शरद पवारांच्या कपालावर लिहिलेले आहे. कारण त्यांच्या रक्तानं, घामानं तयार झालेला पक्ष आहे. तुम्ही तुमचा घाम गाळा, पक्ष बनवा, चिन्ह घेऊन जा आणि मैदानात शरद पवारांच्या समोर उभे राहा. शरद पवार साहेबांनी आज्ञाच सांगितलं, की पक्ष आणि चिन्हाचा प्रश्नच येत नाही.

प्रश्न : शिवसेनेप्रमाणेच आज राष्ट्रवादीमध्ये पक्ष, चिन्हावरून परिस्थिती दिसत आहे. कसे पाहता तुम्ही.

आळ्हाड : जर तुम्ही शिवसेना विस्तृद्ध विधानसभा सचिवालयाचा निकाल पाहिला, तर त्यामध्ये स्पष्ट लिहिलेलं आहे, विधिमंडळ पक्ष राजकीय पक्षावर दावा सांगू शकत नाही. त्यांनी बहुमत चाचीली सामोरं गेलं पाहिजे. काही आमदार बाहेर पडत आणि सांगतात, की हा आमचा पक्ष आहे, सर्वोच्च न्यायालयाने हे म्हणणं फेटाळलं आहे.

गटाला बाहेर पडून स्वतःला पक्ष म्हणण्याचा अधिकार नाही

राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्षाचे मुख्य प्रतोद
जितेंद्र आव्हाड यांनी ३ जुलै रोजी पत्रकार
परिषद घेऊन राष्ट्रवादी पक्षाच्या नवीन
नेमणुकांविषयी भाष्य करताना पत्रकारांशी
साधलेला संवाद....

नियुक्तपांचा कायदेशीर अधिकार फुटीर गटाला नाही

जितेंद्र
आव्हाड

आत्ताच काही वेळापूर्वी काहीजणांनी राष्ट्रवादी

कॉंग्रेस पक्षाच्यावतीने पत्रकार परिषद घेतली,
असं टीव्हीवर आम्ही पाहिलं. त्या पत्रकार परिषदेत एक
प्रायमिनिस्टर अपॉइंट झाला, एक प्रेसिडंट अपॉइंट झाला, एक
डेप्युटी प्रायमिनिस्टर झाला, असे विविध पद वाटण्यात आले.
पण त्याला कायदेशीर, संविधानिक मान्यता होती का? हा प्रश्न
तुम्ही विचारला असता तर त्याचं उत्तर काय मिळालं असतं.
त्यांना नियुक्ती करण्याची संविधानिक मान्यताच नाही. कारण,
पाठी कॉन्स्टिट्यूशन वीच इज अपूक्हड टू बाय इलेक्शन कमिशन
ऑफ इंडिया आणि राष्ट्रवादी कॉंग्रेस पक्ष एकच आहे आणि त्याचे
अध्यक्ष आहेत शरद पवार. हे कुणी मान्य केलं? तिथे किटी
पाठीला बसलेल्या सगळ्या लोकांनी मान्य केलं, की आमचे
अध्यक्ष शरद पवार आहेत.

आता पाठी कॉन्स्टिट्यूशनमध्ये शरद पवारांचे अधिकार
दिलेत. निवडणूक आयोगांन मान्यता दिलेल्या संविधानातन
जन्माला आलेले नियम आणि अटी आहेत, त्यानुसार पक्षाच्या
अध्यक्षांचे जे अधिकार आहेत, ते अधिकार मी तुम्हाला वाचून
दाखवतो. अध्यक्षाला अधिकार आहे की तो कोणतीही कमिटी,
कोणत्याही व्यक्तीला पदावरून काढू शकतो. जर ती व्यक्ती
पक्षाला हानिकारक आहे असे वाट असेल. त्यातूनच पवार
साहेबांचं कालचं पत्र पाहा, त्यामध्ये प्रफुल पटेल आणि सुनील
तटकरे यांना पक्षातून निलंबित करण्यात आलेलं आहे. तुम्हाला
पक्षातून निलंबित केलं असताना, नियुक्त्या करण्याचा कायदेशीर
अधिकारच नाही. कार्यकारी अध्यक्ष असला तरी तुम्हाला घटनेत
नेमणुका करण्याचे कायदेशीर अधिकारच नाहीत. पण, तरादेखील
त्यांनी मान्य केलं, की हे पत्र तुम्हाला आधीच ज्ञात होतं, की
तुम्हाला पक्षातून निलंबित करण्यात आलं आहे. पक्षाध्यक्षांना
आधारात ठेवून ९ आमदारांना तुम्ही पक्षातून बाहेर पडायला भाग
पाडल्याबद्दल तुम्हाला पक्षातून निलंबित करण्यात येत असल्याचं
पवार साहेबांच्या पत्रात म्हटले आहे.

तिथं उपस्थित प्रत्येकजण म्हणत होते, की आमचे नेते
शरद पवारच आहेत. अध्यक्ष शरद पवारच आहेत. मग प्रश्न उर्तो
नैतिकतेचा. नैतिकतेच्या बढावार उभा महाराष्ट्र तुम्हाला प्रश्न
विचारेल, की जर तुम्ही शरद पवारांना अध्यक्ष मानता, तर शरद
पवारांनी प्रफुल पटेल आणि तटकरेवर केलेली कारवाई तुम्ही मान्य
करणार की नाही? आणि जयंत पाटलांची नेमणूक माननीय शरद
पवार साहेबांनी केलेली नेमणूक आहे. संविधानाप्रमाण. तेळ्हा
तुम्ही क्रॉस खेळू शकत नाही. चित भी मेरी आणि पट भी मेरी असं
नाही होत. कायद्याच्या अज्ञानापोटी त्यांनी केलेल्या कोणत्याही
कारवाहीला कोणताही अर्थ नाही. संविधानाप्रमाण जोपर्यंत राष्ट्रीय
अध्यक्ष त्याला मान्यता देत नाही, तोपर्यंत त्याला कुठल्याही
परिस्थितीत मान्यता देता येत नाही.

आमच्या नशिबाने शिवसेना बंडाबाबत ज्या याचिका
दाखल करण्यात आल्या त्यातून अनेक गोष्टी स्पष्ट झाल्या.
सरन्यायाधीश चंद्रचूड यांनी जजमेंटमध्ये सांगितलं आहे, की

विधिमंडळ पक्ष आणि राजकीय पक्ष वेगळा आहे. तो पाहिला, तर विधानसभेतून एक गट बाहेर पडतो आणि मी पक्ष आहे असं म्हणतो, तर त्याला तो अधिकारच नाही. किंवद्दुन सरन्यायाधीश चंद्रचूड साहेबांनी असं म्हटलेलं आहे, की व्हीप बजावण्याचा अधिकार राजकीय पक्षाला आहे, असं संविधानात म्हटलं आहे. ज्या पक्षाच्या नावावर तुम्ही एबी फॉर्म भरलांय, तुम्ही ज्या पक्षाची धोरण सांगून जनतेकडून मतं घेतलेली आहेत, आणि एकदिवशी तुम्ही म्हणाल, की आता आमचा तुमचा संबंध नाही तर तसं होणार नाही. तुम्हाला दुसऱ्या पक्षात जावं लागेल हाच पर्याय राहील. तुमच्याकडे किंतीही संख्या असली तरी ४० आमदारांच्या नावाने तुम्ही पक्ष म्हणून शक्त नाही. तुम्हाला पक्ष म्हणून मान्यता देता येणार नाही. कार्यकर्ते, पदाधिकारी यांचा विचार करावा लागतो. पक्ष संविधानाने चालतो. पक्ष संघटनेला विचारात घेतल्याशिवाय तुम्हाला पक्षाची मान्यताच देता येत नाही हे संविधान आहे. पार्टी संविधानाने चालते आणि तो पक्ष शरद पवार यांच्याकडे आहे. त्यामुळं आजची जी त्यांनी पत्रकार परिषद घेतली, ती किटी पाटीसारखी होती. अशी पार्टी चालत नाही.

सरन्यायाधीश चंद्रचूड यांनी निकालात म्हटले आहे, की अध्यक्षांनी अवैध पद्धतीने शिंदे यांना पक्षाचे अधिकार दिले. हे आम्ही म्हणत नाहीत. तर सुप्रीम कोर्टने आपल्या जजमेंटमध्ये म्हटलं आहे. एका पक्षात जेब्हा फूट पडते तेब्हा संविधान कोणाकडे आहे, निवडून आयुक्तांनी दिलेलं संविधान कोणाकडे आहे? यावर निर्णय होतो. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निकालातही तेच म्हटलं आहे की अध्यक्षांनीही संविधान कोणाच्या हातात आहे याचा विचार करावा. आजची पत्रकार परिषद ही किटी पाटी होती. तू पण जिंकला मी पण जिंकला म्हणणारी. हा निकाल

खूप महत्वाचा आहे. या निर्णयाविरोधात कोणालाही जाता येणार नाही. शिवसेनेच्या बाबतीत सर्वोच्च न्यायालयाने दिललं हे जजमेंट ऐतिहासिक निर्णय असेल असं मी तेब्हाच म्हणालो होतो. या जजमेंटच्या बाहेर कोणालाच जाता येणार नाही. म्हणूनच, १६ जणांविरोधात डिसकालिफिकेशन मान्य कराव लागेल. त्यामुळे आताच्या प्रकरणातही पक्षाध्यक्षांचाच आदेश मान्य करावा लागेल. त्यांनी केलेल्या कोणत्याही कृतीला वैधता नाही.

एका गटाला बाहेर पडून स्वतःला पक्ष म्हणण्याचा अधिकार नाही. तुमची संख्या किंतीही असो. पण तुम्हाला पक्ष म्हणून मान्यता देता येणार नाही. माझी निवड राष्ट्रीय अध्यक्ष शरद पवार यांनी केली आहे. त्यामुळं तो निर्णय योग्य आहे. सुभाष देसाई आणि राज्यपाल यांच्या पाच याचिका दाखल झाल्या होत्या. त्यावेळी निकालात फक्त पार्टीचा अध्यक्षच प्रतोद नेमू शकतो, असे न्यायाधीश चंद्रचूड यांनी म्हटले आहे. त्याच आधारे माझी निवड राष्ट्रीय अध्यक्ष शरद पवार यांनी केली आहे. त्यामुळं माझी निवड योग्य आहे. व्हीपचा अधिकार हा पक्षाला आहे. शरद पवार यांनी जयंत पाटील यांची केलेली नियुक्ती तुम्ही रद्द कशी करू शकता? कारण, त्यांना संविधानिक नियुक्त्या करण्याचा अधिकारच नाही.

उरलेल्यांना आता एकच संधी आहे, ती म्हणजे पवार साहेबांशी संपर्क साधून आम्ही तुमच्याबरोबर आहोत साहेब एवढच सांगण. आम्ही कोणालाही घाबरवत नाही. आम्हाला हेही माहिती आहे, कायद्याचं ज्ञान आम्हालाही आहे. एक जागा खाली होती विरोधी पक्ष नेत्याची, त्याबद्दल अध्यक्षांना पत्र दिलंय आणि ते कायद्यानुसार पक्षाध्यक्षांनीच दिलंय. त्यामुळं आम्ही जी प्रेस कॉफ्नरन्स घेतो आहोत, ती किटी पार्टी नाही. त्यांनी संविधान मागवून ध्यावे आणि ते वाचावे. निर्णय बहुसंख्याने होत नाही हे

कोर्टने स्पष्ट केलं आहे. ती किंटी पार्टी होती. त्या निर्णयाचा फायदा आम्हाला होणार आहे. व्हिप कोण ठरवणार तर ते पक्ष ठरवणार. गट म्हणजे पक्ष नाही हे कोर्टने सांगितले आहे. १ जरी आमदार असला तरी पक्ष आमचाच आहे. लोकशाहीत नंबरला महत्व असले तरी पक्षासमोर नंबरला महत्व नाही. आम्हाला जे दिसते आहे की त्यावरून असे दिसते की त्यांना काहीच अधिकार नाही. पवाराना वाटत असेल तर ते निर्णय घेतील, आशिर्वाद देतील. पण त्यांनी अजून दिले नाही. ते म्हणत आहे की आपल्याला लढावे

लागेल. तर आम्ही लढू.

सगळ्या कायद्याच्या पुस्तकांना हाताशी धरून सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या जजमेंटच्या आधारे, आम्ही ही पत्रकार परिषद घेतलेली आहे. त्यांच्या किंटी पार्टीमध्यल्या नेमणुकांना काही अर्थ नाही. त्यांनी पेढे खाललेले आहेत आणि आता ते घरी गेलेले आहेत. तो राजकीय पक्ष नाही, तर फुटीर गट आहे आणि त्यांना नियुक्त्यांचा तसेच अपात्र ठरविण्याचा कोणताही अधिकार नाही.

राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी आहे आणि अलीकडे झालीय ती 'नोशनल पार्टी'

मी शरद पवारसाहेबांच्या राष्ट्रवादी काँग्रेसचा अध्यक्ष : जयंत पाटील

आमची राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी आहे आणि आता अलीकडे झालीय ती 'नोशनल पार्टी' आहे असा टोला लगावतानाच त्या पार्टीने मला निलंबित केले काय किंतु ठेवले काय मी शरद पवारसाहेबांच्या राष्ट्रवादी काँग्रेसचा अध्यक्ष आहे असे राष्ट्रवादी काँग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष आणि माजी जलसंपदा मंत्री जयंत पाटील यांनी ठणकावून सांगितले. प्रदेश कार्यालयात आले असता माध्यमांनी विचारलेल्या प्रश्नाला उत्तर देताना पक्षाची भूमिका जयंत पाटील यांनी स्पष्ट केली. त्यांनी केलेल्या कृतीचे समर्थन वेगवेगळ्या प्रकारे करणे त्यांना गरजेचे आहे. त्यांनी ते करत रहावे. महाराष्ट्रातील जनतेच्या मनात काय आहे हे सर्वांना माहित आहे. आम्हाला त्यांच्याबद्दल काहीही बोलायचे नाही असेही जयंत पाटील यांनी स्पष्ट केले. शिंदेचे बरेच आमदार नाराज आहेत. यांच्यामुळे आम्ही उद्धव ठाकरे व बाळासाहेब ठाकरे यांची शिवसेना सोडली तीच कारणे परत आमच्या पुढ्यात आणून ठेवत आहात याबद्दल प्रचंड असंतोष शिवसेनेच्या एकनाथ शिंदे यांच्याबरोबर असणाऱ्या आमदारांचा आहे असे मला समजले असल्याचे सांगतानाच ज्यांच्या जिल्ह्यात विरोध केला तेच कॅबिनेट आहेत. त्यामुळे हल्ळूहल्ळू पुढे असेही जयंत पाटील यांनी पत्रकारांनी विचारलेल्या प्रश्नावर बोलताना

सांगितले.

शरद पवारसाहेब आमच्याचबरोबर आहेत आणि आम्ही राष्ट्रवादीचे आहेत असे सांगून लोकांना संभ्रामात टाकण्याचा प्रयत्न होत असेल तर त्यावर मला काही बोलायचे नाही. शरद पवारसाहेबांनी राष्ट्रवादी काँग्रेसची भूमिका सातारा – कराड येथे स्पष्ट केली आहे. ती महाराष्ट्राला समजली आहे हे स्वयंस्पष्ट आहे असेही जयंत पाटील म्हणाले.

थोड्याच दिवसात नाशिक, बीड, अहमदनगर, सोलापूर व इतर काही जिल्ह्यात पवारसाहेब स्वतः दौरा सुरू करणार आहेत. हा झांझावात नाशिक जिल्ह्यातून सुरु होईल त्याअगोदर दिलीत वर्किंग कमिटीची बैठक झाली की हा महाराष्ट्रभर दौरा करणार आहेत. पवारसाहेबांच्यावर विश्वास ठेवून मतदान केले तिथल्या मतदाराला त्यावेळी लक्षात येईल असे सांगतानाच हा दौरा लवकरच जाहीर करणार आहेत. पाऊस असो अथवा नसो पवारसाहेब बाहेर पडणार आहेत. साताराच्या दौऱ्यावर जसे स्वागत झाले त्याचपृथक्तीने महाराष्ट्रात स्वागत जनता व राष्ट्रवादी काँग्रेसचे कार्यकर्ते करतील असा विश्वासही जयंत पाटील यांनी व्यक्त केला. कुणी काही म्हणो मीच शरद पवारसाहेब यांच्या राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्षाचा अध्यक्ष आहे. पवारसाहेब जोपर्यंत म्हणत नाही बाजूला हो तोपर्यंत बाजूला करण्याचा कुणाला अधिकार नाही असेही जयंत पाटील यांनी स्पष्ट केले.

५३ आमदार आमच्याकडे आहेत त्यापैकी ९ जणांवर आम्ही कारवाई केली आहे. त्यामुळे ५३ वजा ९ हे जे आहे ते माझ्या राष्ट्रवादी काँग्रेसचे आहेत. त्यांना वेगळ्या गटात टाकू नये, त्यांना वेगळी प्रलोभने दाखवू नये, त्यांच्यावर दबाव टाकू नये, सगळ्यांना शरद पवार यांच्या नेतृत्वाखाली काम करु द्यावे असे आवाहनही जयंत पाटील यांनी केले.

यंत्राकर्ता

केंद्रीय मंत्रिमंडळ विस्ताराच्या चर्चा

लोकसभा निवडणुकीला आता फारतर नऊ महिने राहिले आहेत.

त्या पाश्चभूमीवर केंद्रीय मंत्रिमंडळ त्याचप्रमाणे भाजपमधील संघटनात्मक फेरबदल होण्याची अपेक्षा आणि शक्यताही वर्तविली जात आहे.

राष्ट्रीय अध्यक्ष जगतप्रकाश नड्डा आणि त्यांच्या पदाधिकाऱ्यांची मुदत जानेवारी महिन्यात संपलेली असली तरी त्यांना आगामी लोकसभा निवडणूक होईपर्यंत मुदतवाढ देण्यात आली आहे.

असे असले तरी काही फेरबदल अपेक्षित आहेत.

दुसरीकडे केंद्रीय मंत्रिमंडळातही फेरबदलांची शक्यता व्यक्त होत आहे.

प्रश्न असा आहे की लोकसभा निवडणुका काही महिन्यावर येऊन ठेपलेल्या असताना मंत्रिमंडळ पातळीवरील फेरबदल कितपत सार्थक ठरतील.

तरीही राजकीय मंडळी या फेरबदलांबाबत अटकलबाजी करण्यात आणि त्याच्या तारखांचे अनुमान लावण्यात मग्न आहेत.

केंद्रीय मंत्रिमंडळातील फेरबदल गेली अनेक महिने चर्चेत आहे.

विशेषत: मध्य प्रदेशात

नवीन नेतृत्वाला वाव देण्याच्या दृष्टीने शिवराजसिंग चौहान यांना मुख्यमंत्रीपदावरून हटवून केंद्रात मंत्री करणे आणि त्यांच्या जागी नवीन चेहरा आणून या वर्षाच्या अखेरीला राज्यात होणाऱ्या विधानसभा निवडणुकीला सामोरे जाणे अशी चर्चा होती.

परंतु प्रत्यक्षात परिस्थिती जैसे थे राहिली.

आता मध्य प्रदेशात अशी स्थिती आहे की तेथे कर्नाटकाची पुनरावृत्ती होते की काय अशी धास्ती भाजपला वाटू लागली आहे.

केंद्रीय मंत्रिमंडळात आपली वर्णी

लागावी अशी इच्छा भाजप संसदसदस्यात कितपत आहे याबद्दलही वेगळीच माहिती मिळत आहे.

मंत्रिमंडळात जाऊन नेतृत्वाच्या करड्या नजरेत आणि जरबेत राहण्याएवजी संसदसदस्य मंत्रीपदपासून मुक्त राहण्यात आनंद घेत आहेत. तसेच मंत्र्यांना देखील तसे कामकाज व जबाबदारी फारशी दिली जात नसल्याने आणि बहुतेक कामे पंतप्रधान कार्यालयाकडूनच होत असल्याने कुणालाच मंत्रीपदात फारसा रस किंवा दिलचस्पी राहिलेली नाही. नुसत्या सह्या करण्यासाठी मंत्री होण्याची इच्छा नाही असे मत भाजपचे खासदार व्यक्त करीत असतात.

मात्र भाजपला पाठिंबा देणाऱ्या आणि तथाकथित भाजप आघाडीत असलेल्या पक्षांना मात्र या बेगडी मंत्रीपदाचे आकर्षण कायम आहे.

तेलगु देशमने या आघाडीत प्रवेश केल्याने त्यांनाही मंत्रीपदाची आशा आहे.

अकाली दलाने कृषि कायद्यांच्या विरोधात मंत्रीपद व आघाडी सोडली होती. आता कायदे रद्द झालेले आहेत आणि पुन्हा अकाली दलास आघाडीत

घेऊन त्यांना मंत्रीपद देण्याबद्दल चर्चा आहे.

कर्नाटकात मार खाल्ल्यानंतर माजी पंतप्रधान एचडी देवेगौडा यांच्या धर्मनिरपेक्ष जनता दलाने भाजपबरोबर चुंबाचुंबी सुरु केली आहे. त्यांनाही काहीतरी पदरात पडण्याची आशा लागलेली आहे.

शिवसेना फुटीर शिंदे गटाचे खासदार राहूल शेवाळे यांना मंत्रीपदाची आशा आहे.

आता नव्याने भाजप आघाडीत सामील झालेल्यांना देखील मंत्रीपदाची आस लागणी स्वभाविक आहे.

प्रश्न एवढाच आहे की पंतप्रधानांची एकंदर कार्यशैली आणि स्वभाव पाहता ते अशा प्रकारचे फेरबदल करतील काय? या मित्रपक्षांचे एकंदर रेकॉर्ड पाहता भाजपला त्यांची अडचणाच अधिक होऊ शकते. संघटनात्मक फेरबदल मात्र होण्याची शक्यता अधिक आहे आणि त्यामध्ये काही केंद्रीय मंत्र्यांना संघटनेत हलविले जाण्याची शक्यता नाकारता येत नाही.

२०२४ ची लोकसभा निवडणूक भाजपच्या दृष्टीने कसोटीची ठरणार आहे.

गेल्या काही काळापासून

निवडणुकांमध्ये भाजपला अपेक्षित यश मिळताना दिसत नाही.

देशात महाराई व बेकारीच्या प्रश्नाने उग्र रूप धारण केले आहे.

मणिपूर आणि तत्सम समस्यांनी नवे प्रश्न उभे केले आहेत.

मुख्य म्हणजे मनातली नाराजी लोकं स्पष्ट व उघडपणे बोलून दाखवू लागली आहेत. त्यामुळे पंतप्रधानांचे वलयही काळवंदू लागले आहे की काय असे वाटू लागले आहे.

या पार्श्वभूमीवर काहीतरी धक्कादायक करण्याची पंतप्रधानांची जी सवय आहे (ज्याची माहिती आता जनतेलाही झाली आहे आणि त्यातील आश्वर्यकारकताही फारशी राहिलेली नाही) त्यानुसार ते आगामी काळात काही नाट्यमय निर्णय करतात काय याकडे लक्ष आहे.

झेन खरेदीत घोटाळा?

पंतप्रधानसाहेब अमेरिकेला गेले. या त्यांच्या दौऱ्याचा भर खरेदीवर अधिक राहिला. ही खरेदीही साधीसुधी नाही. प्रामुख्याने संरक्षणसिद्धता आणि त्यासाठी लागणाऱ्या सामग्रीची होती.

यावरुन कदाचित असा (गैर) समज होऊ शकतो की भारत एखाद्या युद्धाची तयारी तर करीत नाही?

तर अमेरिकेत जाऊन त्यांनी जे खरेदी केले त्यात प्रिडेटर ड्रोन खरेदीचा करार प्रमुख राहिला.

अमेरिकेतील जनरल ॲटॉमिक्स ही कंपनी हे ड्रोन तयार करते.

मूळ भारतीय वंशाचे असलेले विवेक लाल हे या कंपनीचे सीईओ आहेत.

ते एरोनॉटिक्समधील तज्ज मानले जातात.

या विवेक लाल यांना अलीकडे च म्हणजे ऑक्टोबर - २०२२ मध्ये अमेरिकेचे अध्यक्ष जो बायडेन यांच्या हस्ते लाईफटाईम अचिव्हमेंट अँवॉर्ड म्हणजे जीवनगौरव पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले होते.

विवेक लाल यांचे वर्तमान राजवटीतील निर्णयप्रक्रियेत निर्णयिक अधिकार असलेल्या मंडळीमध्ये चांगले संबंध असल्याचे सांगण्यात येते. गेल्या काही काळात त्यांची या मंडळीमधील ऊठबस वाढलेली होती.

आता ते सीईओ असलेल्या कंपनीकडूनच ड्रोन खरेदी करणे याला योगायोग म्हणायचे का हा प्रश्न किंवा शंका मनात आल्याखेरीज रहात नाहीत.

हे जे प्रिडेटर ड्रोन खरेदी करण्यात येणार आहेत त्यासाठी कोणतेही टेंडर काढण्यात आलेले नव्हते.

संरक्षणविषयक साधनसामग्रीच्या खरेदीतील गैरव्यवहार लक्षात घेऊन त्यासाठी टेंडर काढण्याची प्रक्रिया बंधनकारक करण्यात आलेली असताना पंतप्रधानसाहेब परस्पर एकतर्फी या ड्रोन खरेदीचा निर्णय कसा करतात किंवा करू शकतात हा मुख्य प्रश्न आहे.

या हरकतीला असे उत्तर देण्यात येते

की हा दोन सरकारमधील म्हणजे भारत व अमेरिकेच्या सरकारदरम्यानचा खरेदी व्यवहाराचा करार असल्याने टेंडरची गरज नाही. पण मुद्दा हाच राहतो की ही कंपनी तर खासगीच आहे.

पुढचा मुद्दा आहे तो संख्येचा. म्हणजे भारतीय हवाई दलाने १८ ड्रोनची गरज असल्याचे सांगितले होते. प्रत्यक्षात पंतप्रधानसाहेब एवढे उदार की त्यांनी थेट ३१ ड्रोनची ऑर्डर देऊन टाकली.

आता मुद्दा किमतीचा. असे म्हटले जाते की इतर देशांच्या तुलनेत चौपट किंमत जास्त देऊन हे ड्रोन खरेदी केले

जात आहेत. यासंदर्भात पुढे आलेल्या माहितीत जे इतर देश हा ड्रोन वापरतात त्यांनी त्यासाठी जवळपास एक-चतुर्थांश किंमत कमी मोजल्याचे आकडेवारूवरून आढळते.

आताच्या करारानुसार एका ड्रोनची किंमत ८८० कोटी रुपये आहे. ३१ ड्रोनची किंमत जवळपास २५ हजार कोटी रुपयांच्या आसपास जाते.

या करारात तंत्रज्ञान हस्तांतरणाचे कलम नाही. म्हणजेच भारताला हे ड्रोन दरवेली अमेरिकेकडूनच खरेदी करावे लागतील.

खुद अमेरिका या कंपनीकडून ५६.५ मिलियन डॉलर्सना एक ड्रोन खरेदी करते.

ब्रिटन, स्पेन, तैवान, इटली, नेदरलॅंड हे देशांही हा ड्रोन वापरतात. त्यांनाही अशाच कमी किमतीत हे ड्रोन मिळालेले आहेत. भारताला या एका ड्रोनसाठी ११० मिलियन डॉलर्स मोजावे लागणार आहेत. ऑस्ट्रेलियाला एका ड्रोनसाठी १३७.५८ मिलियन डॉलर्सची किंमत सांगण्यात आल्यानंतर त्यांनी ही खरेदी रद्द केली होती.

भारतात अशा प्रकारचे ड्रोन विकसित करण्याचे काम सुरु आहे.

डीआरडीओकडून रुस्तुम आणि घातक अशा दोन प्रकारच्या ड्रोनच्या

LOCKHEED MARTIN

मालिकांची निर्मिती सुरु आहे. रुस्तुम ड्रोन प्रामुख्याने टेहळणीसाठी आहे तर घातक हा गुप्त स्वरूपाचा शत्रुच्या रडारवर न येणारा व टेहळणीबरोबरच शत्रुच्या हृदीत खोलवरु मुसंडी मारून हल्ला करण्याची क्षमताही असलेला आहे.

अमेरिकेन ड्रोनच्या तुलनेत केवळ वीस टक्के किमतीत डीआरडीओ ते विकसित करीत आहे.

असे असताना पंतप्रधानांना अमेरिकेचे महाग ड्रोन खरेदी करण्याची एवढी घाई कसली झाली होती ?

घाई किती तर अशा व्यवहारांना केंद्रीय मंत्रिमंडळाच्या सुरक्षा विषयक समितीची पूर्वपरवानगी न घेता परस्परच त्यांनी हा निर्णय केलेला आहे. रफाल

विमानांच्या वेळी त्यांनी हाच प्रकार केला होता. हे सर्व मुद्दे लक्षात घेता पंतप्रधानांना एवढ्या घाईने ड्रोनाचार्य होण्याची एवढी घाई कशाला झाली आहे हे अनाकलनीय आहे.

यामध्ये ते कुणाचा लाभ करु पहात आहेत की अमेरिकेला नको असलेले जुने ड्रोन खपविण्याचा हा प्रकार आहे ? कारण मिळत असलेल्या माहितीनुसार अमेरिका आता या कंपनीकडून नव्याने विकसित करण्यात आलेले अत्याधुनिक ड्रोन विकत घेणार आहे.

म्हणजेच जुना माल भारताच्या गव्यात मारण्यात आला आहे.

विवेक लाल यांना जीवनगौरव पुरस्कार म्हणूनच मिळाला नसेल ???

मध्य प्रदेशात भाजपला झटका बसणार ?

मध्य प्रदेशात भाजपला कर्नाटकाच्या धर्तीवरच दणका बसण्याची चिन्हे आहेत.

हे संकेत किंवा शक्यता रा.स्व.संघ आणि भाजपच्या संघटनात्मक पातळीवर करण्यात आलेल्या पाहणी अहवालात वर्तविण्यात आली आहे.

रा.स्व.संघाने केलेल्या अहवालावर आधारित काही बातम्या मध्य प्रदेशातील वृत्तपत्रांनी प्रसिद्धद्वारा केल्या आहेत.

कदाचित या संभाव्य पराभवामुळे धास्तावलेल्या पंतप्रधान साहेबांनी मध्य प्रदेशात नियमित केळ्या मारायला सुरुवात केलेली दिसते. त्यामुळे उठसूट मिळेल त्या कारणाने ते मध्य प्रदेशात जाऊन सभा घेऊ लागले आहेत. वर्दे भारत रेल्वे गाड्यांना हिरवे झेंडे दाखविण्याचा एक नियमित कार्यक्रमच पंतप्रधानांनी सुरु केलेला आढळतो. तो कार्यक्रम ते मध्य प्रदेशातील कीरी सुटले आहेत.

मध्य प्रदेशात मुख्यमंत्री शिवराजसिंग चौहान यांची प्रतिमा आणि हिंदुत्वाचा आक्रमक प्रचार या आधारांवर भाजपला तारून नेता येर्डल अशी भाजप संघ परिवाराची समजूत होती.

परंतु अंतर्गत पाहणी अहवालात विपरीत चित्र समोर आले आणि भाजपच्या

क्रांतिकारी अभियान आणि राष्ट्रीयीकरण

राष्ट्रपती

सर्वोच्च नेत्यांची झोप उडाली.

हिंदुत्वाचा मुद्दा आक्रमकपणे मांडण्याच्या दृष्टीने भाजपने मध्य प्रदेशात जोरदार तयारी सुरु केली आहे.

खुद पंतप्रधानांनी दुर्गेश्वरी मातेचे भव्य मंदिर उभारण्याची घोषणा केली.

कट्टनी जिल्ह्यात भगवान परशुराम यांचा १०८ फूट उंचीचा पुतळा उभारण्यासाठीचा शिलान्यास समारंभ झाला आहे.

परशुराम हे ब्राह्मण समाजाचे प्रतीक मानले जाते, आमदार संजय पाठक यांच्या पुढाकाराने हे घडत आहे. ब्राह्मण समाजाला बरोबर टेवण्याच्या हेतुने हे केले जात आहे. मुख्यमंत्री शिवराजसिंग चौहान यांनी परशुराम जयंतीला सुटी जाहीर केली आहे. याखेरीज विविध समाजांना भाजपकडे आकर्षित करण्यासाठी मध्य प्रदेशात मंदिर उभारणीची जवळपास एक मोहिमच सुरु करण्यात आली आहे.

वर उल्लेख केल्याप्रमाणे दुर्गेश्वरीचे मंदिर उभारले जाणार आहे. दुर्गा देवीच्या नऊ अवतारांची स्वतंत्र मंदिरे उभारली

जाणार आहेत.

सागर येथे संत गुरु रविदास यांचे मंदिर उभारण्यात येणार आहे. १०० कोटी रुपये खर्चुन बांधल्या जाणाऱ्या या मंदिरासाठी संपूर्ण मध्य प्रदेशातून विटा गोळा करण्यात आल्या आहेत. अयोध्येतील राम मंदिराच्या धर्तीवर राज्यातील सर्व खेड्यापाड्यातून विटा व नद्यांचे पाणी गोळा करण्यात आले आहे.

याखेरीज भारतामाता मंदिर, चार धाम मंदिर, भगवान शंकराचे मंदिर, माता शबरीचे मंदिर अशी मंदिर उभारणीची शृंखलाच जाहीर करण्यात आली आहे.

हे सर्व पाहता, देशात सर्व काही आबादीआबाद आहे, महागाई नाही, सर्वसामान्यांना कसल्या चिंताच उरलेल्या नाहीत आणि यामुळेच आता एवढ्या सुखात असलेल्या भारतातील जनतेला थोडेसे देवदेव करण्याच्या मार्गाला लावावे असा विचार भाजपची मंडळी करु लागली असावीत.

पराभवाच्या धास्तीने मंडळी कायकाय करु लागतील याचा नेम

राहिलेला नाही.

परंतु उज्जैनच्या महाकाल मंदिराच्या सौंदर्यीकरणाच्या कामात झालेला भ्रष्टाचार व घोटाळा बहुधा यामुळे महाकाल रागावले असावेत. कारण अलीकडे तेथे झालेल्या अवकाळी पाऊस व वाढलात तेथील खांब उद्भवत झाले आणि सपर्शीचे पुतळे नष्ट झाले. त्यामुळे महाकालानेच भ्रष्टाचार उघडकीस आणला असे म्हणावे लागेल. या प्रकाराची सर्वसामान्यांमध्ये तीव्र प्रतिक्रिया झाली आहे.

पंतप्रधानांना मंदिराची फिकिर आहे पण मणिपूरमध्ये गेली दोन महिने हिंसाचार होतोय, निरपराध लोकांचे बळी जात आहेत त्याबाबत पंतप्रधान बेफिकिर आहेत. पंतप्रधानांनी मणिपूरबाबत तोंडातून एक चकार शब्द काढलेला नाही की तेथे साधी भेट देण्याचे सौजन्य त्यांनी दाखविलेले नाही. सत्तेची नशा माणसाला बधीर बनवते. पण, मतदार आता एवढे भोळे राहिलेले नाहीत.

कर्नाटकात हिंदुत्वाच्या मुद्यासाठी खुद पंतप्रधानांनी हनुमानाला सांकडे

घालताना बजरंग बलि की जय म्हणून आरोळ्या ठोकल्या पण बजरंग बर्लिना देखील ढोऱीपणा लक्षात आला असावा. त्यांनी भाजपला त्यांची जागा दाखवून दिली. भाजप व या पक्षाचे नेते भ्रमात असावेत.

कर्नाटकसारखाच दणका
बसल्यानंतर बहुधा त्यांना जाग येईल.

निवडणुकाच निवडणुका

आता लोकसभा निवडणुकीपर्यंत निवडणुकाच निवडणुका आहेत.

ऑक्टोबर नोव्हेंबर महिन्यात राजस्थान, मध्य प्रदेश आणि छत्तीसगढ, मिझोरम येथे विधानसभा निवडणुका अपेक्षित आहेत.

तेलंगानात जानेवारीत निवडणूक होणे अपेक्षित असले तरी ती निवडणूकही अलीकडे घेण्याचा प्रकार निवडणूक आयोग करु शकते.

तेलंगानात यावेळी रंगतदार निवडणूक होण्याची चिन्हे आहेत.

तेलंगानाचे मुख्यमंत्री के.चंद्रशेखर राव यांना राष्ट्रीय नेते होण्याची स्वप्ने पदू लागली आहेत. त्यामुळे त्यांनी तेलंगाना राष्ट्र समिती या आपल्या पक्षाचे नाव बदलून भारत राष्ट्र समिती असे केले आहे. या नावाखाली सध्या ते महाराष्ट्राती हात पास पसरू पहात आहेत.

तेलंगाना जिंकण्यासाठी सध्या सर्वांत मोठा जोर भाजपने लावला आहे.

सत्ता मिळाली नाही तरी तेथील विधानसभा विशंकू करण्यात तरी किमान यश मिळवायचे आणि मग चंद्रशेखर राव यांनाच फोडायचे आणि तेथे सरकार स्थापन करायचा भाजपचा मनसुबा आहे.

यामुळे विरोधी पक्षांना देखील धक्का द्यायचा असे या रणनीतीचे स्वरूप आहे.

त्यामुळेच त्यांना भाजपची दुसरी टीम किंवा गुप्त मित्रपक्ष म्हणून विरोधी पक्ष त्यांच्यापासून दोन हात टूर आहेत.

तेलंगानातील आणखी एक पक्ष म्हणजे एमआयएम. मजलिस इत्तेहादूल इ

मुसलमीन असे या पक्षाचे पूर्ण नाव आहे. खासदार असदुद्दिन ओवैसी या पक्षाचे सर्वेसर्वा आहेत. या पक्षानेही महाराष्ट्रात शिरकाव केला आहे.

म्हणजे महाराष्ट्रावर ज्याप्रमाणे गुजरातचे आक्रमण होत आहे तर दिक्षिणेतून तेलंगानातून आक्रमण होऊ लागले आहे.

तेलंगानात काँग्रेसने जोर लावला आहे. चंद्रशेखर राव यांनी तेलंगानासाठी दिलेल्या लढ्याच्या भांडवलावर दोन निवडणुका जिंकल्या पण आता ही तिसरी लढाई त्यांना सोपी जाणार नाही.

तेलंगानाची निर्मिती काँग्रेसने केल्याचे सांगत राहूल गांधी प्रचारात उतरणार आहेत. कर्नाटकातील काँग्रेस नेतेही जोर लावणार आहेत. विशेष म्हणजे उर्वरित आंध्र प्रदेशात सत्तारूढ असलेल्या वायएसआर काँग्रेसने तेलंगानात काँग्रेस पक्षाबोरोबर हातमिळवणी केली आहे.

ज्याप्रमाणे चंद्रशेखर राव हे भाजपचे गुप्त हस्तक आहेत त्याचप्रमाणे ओवैसी हे देखील भाजपचे हस्तक आहेत यावर काँग्रेसच्या प्रचाराचा भर राहील.

ओवैसी यांच्यार ते भाजपला मदत करण्याचा आरोप आहेच आणि या निवडणुकीत काँग्रेस त्यावर लक्ष केंद्रित करणार आहे. यामुळे मुस्लिम मतांमध्ये फूट पडण्याची शक्यता वर्तविली जात आहे. थोडक्यात तेलंगानातील आगामी

विधानसभा निवडणूक ही घनासाम पद्धतीने होणार यात शंका नाही.

बडिलांच्या पावलावर पाऊल?

चौधरी चरणसिंग यांचे पुत्र अजितसिंग हे आता हयात नाहीत.

परंतु बेभरवशयाच्या राजकारणाबद्दल त्यांची ख्याति होती.

आता त्यांचा राजकीय वारसा त्यांचे पुत्र जयंत चौधरी चालवीत आहेत.

राष्ट्रीय लोकदल हा त्यांचा पक्ष. पश्चिम उत्तर प्रदेशात या पक्षाचे महत्व आहे. प्रामुख्याने जाट व तत्सम सामाजिक वर्गाना जवळ वाटणारा हा पक्ष आहे. जाट, गुजर, मुस्लिम, काही प्रमाणात आहिर किंवा यादव ही या पक्षाची व्होटबऱ्यांचे चौधरी चरणसिंग यांनी तयार केली होती.

त्या राजकीय वारशयाचर अजितसिंग यांनी त्यांचे राजकारण केले, मंत्रीपदे मिळवली.

आता त्यांचे पुत्र

(चरणसिंग यांचे नातू) जयंत हे राजकारणात आहेत आणि राष्ट्रीय लोकदलाची सूत्रे सांभाळात आहेत.

गेल्या उत्तर प्रदेश विधानसभा निवडणुकीत त्यांनी समाजवादी पक्षाबरोबर हातमिळवणी केली होती. ते स्वतः विधानसभा निवडणूक हरले पण समाजवादी पक्षाच्या मदतीने त्यांनी विधान परिषदेचे सदस्यत्व मिळवले.

अजितसिंग यांनी भाजपबोबर हातमिळवणी केलेली होती.

परंतु जयंत चौधरी यांनी अद्याप तसे केलेले नाही.

परंतु द्विधा मनःस्थितीत असल्याचे सांगितले जाते.

पश्चिम उत्तर प्रदेशात जाट समाजाची १८ टक्के मते आहेत. मुस्लिम ३२ टक्के आहेत. दलितांची टक्केवारी मुस्लिमांखालोखाल आहे. परंतु मतविभागणीमुळे आणि जाट वर्चस्व व जाटांचा भाजपकडे कल असल्याने येथे भाजपला यश मिळते. परंतु कृषि आंदोलनानंतर परिस्थितीत काहीसा बदल झालेला आहे.

जयंत चौधरी यांना समाजवादी पक्षासह काँग्रेसबरोबर हातमिळवणी

करण्याची इच्छा आहे परंतु समाजवादी पक्षाचे प्रमुख अखिलेश यादव त्यास अनुकूल नाहीत.

भाजपने जयंत चौधरी यांच्यावर आपले फासे टाकण्यास सुरुवात केली आहे. त्याचा भाग म्हणून गेल्या

निवडणुकीत त्यांच्या पक्षाचा राज्यस्तरीय पक्षाचा दर्जाही काढून टाकून त्यांचे चिन्हही रद्द केले. त्यांना हँडपंप चिन्हावर निवडणूक लढवायला लागली होती.

त्यांच्या पक्षाला पुन्हा राज्यस्तरीय किंवा प्रादेशिक पक्षाचा दर्जा व मूळ चिन्ह बहाल करण्याच्या आणि इतर राजकीय लाभाच्या मोबदल्यात त्यांना भाजपबोबर हातमिळवणी करायला लावण्याचे प्रयत्न भाजपने सुरु केले आहेत.

नीतीशकुमार यांनी पाटण्याला घेतलेल्या विरोधी पक्षांच्या बैठकीला ते हजर नव्हते. परंतु ते परदेशात असल्याने ते गैरहजर राहिल्याचे सांगण्यात आले.

आता बंगलोरच्या बैठकीला ते हजर राहणार की नाही हे पहावे लागेल.

मलिकार्जुन खर्गे यांचा चढता आलेला

मलिकार्जुन खर्गे हे कॅंग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष आहेत.

राज्यसभेतील मान्यताप्राप्त विरोधी पक्षनेते आहेत. ते एकप्रकारे भाग्यवान म्हणावे लागतील. ते अध्यक्ष झाल्यानंतर कॅंग्रेसला हिमाचल प्रदेशात विजय मिळाला.

सर्वात महत्वाचे म्हणजे कर्नाटकात कॅंग्रेसला निर्णायक विजय मिळाला.

कर्नाटक हे त्यांचे गृहराज्य. हिमाचल प्रदेश हे भाजपचे राष्ट्रीय अध्यक्ष जगतप्रकाश नड्डा यांचे गृहराज्य असूनही तेथे भाजपला पराभव स्वीकारावा लागला. कर्नाटक हा नड्डा यांच्या कारकिर्दीतील दुसरा पराभव ठरला. पण खर्गे नशीबवान ठरले.

आताही दिल्लीत त्यांचे चांगले बस्तान बसू लागले आहे.

विशेष हळूहळू परदेशांचे राजदूतही त्यांना भेटायला येऊ लागले आहेत.

नंद्रे मोदी सतेत आल्यापासून ही पद्धत बंद पडली होती.

सर्वसाधारणपणे कोणत्याही देशातील सत्तारूढ पक्षाप्रमाणेच प्रमुख विरोधी पक्षांबोरही परदेशांचे राजदूत हे संबंध राखून असतात. अर्थात जेथे

लोकशाही आहे तेथेच हे शक्य असते. मोदी सतेत आल्यानंतर सुरुवातीला काहीच काळ हा प्रकार सुरु होता आणि राजदूत किंवा परदेशी पाहुणे कॅंग्रेसच्या अध्यक्षा सोनिया गांधी यांना भेटत असत. बराक ओबामा भेटले होते.

परंतु नंतर का कुणास ठाऊक हा प्रकारच बंद झाला. राजदूतांनीही अशा भेटी बंद केल्या.

परंतु ताज्या माहितीनुसार परिस्थिती बदलताना दिसत आहे.

विशेषत: राहूल गांधी यांच्या अलीकडच्या अमेरिका व ब्रिटनच्या भेटीनंतर हा बदल विशेष जाणवणारा आहे. खर्गे यांना नुकत्याच भेटलेल्या राजदूतांमध्ये जर्मनीचे राजदूत फिलिप अँकरमन, ऑस्ट्रेलियाचे बेरी ओफेरल, डेन्मार्कचे फ्रेडी स्वाने यांचा समावेश होता.

हा संकेत कशाचा मानायचा ? राजदूतांनीही भारतातील बदलत्या वातावरणाची पूर्वसूचना मिळाली असे मानायचे काय ?

मणिपूर - हिंसा येथे थांबत नाही

मणिपूरमध्ये ३ मे २०२३ रोजी दंगल, हिंसाचार, जाळपोळ, नासधूस व एकदरीतच विनाशाचे पर्व सुरु झाले. दोन महिन्यांहून अधिक काळ लोटल्यानंतरही तेथील हा अमानुष विनाश थांबण्याची चिन्हे दिसत नाहीत. दुर्दृश्याचा भाग म्हणजे केंद्र सरकार आणि केंद्र सरकारचे नेतृत्व कानात तुळशीपत्र घालून आहे. देशाचे पंतप्रधान आणि गृहमंत्री यांना इतर राजकीय पक्ष फोडण्यात अधिक स्वारस्य आहे. आगामी काळात विधानसभा निवडणुका होणाऱ्या राज्यांमध्ये जाऊन वंदे भारत रेल्वे गाड्यांना हिरवे झेंडे दाखविण्याचा पंतप्रधानांनी लावलेला सपाटा आता हास्यास्पद होऊ लागला आहे. जळणाऱ्या मणिपूरमध्ये जायला त्यांना वेळ नाही परंतु भाजपच्या घराला लागलेली आग शमविण्यासाठी ते आठवड्यात दोनदोन वेळेस मध्य प्रदेशाला भेट देऊ लागले आहेत. या उत्सवमग्न, स्वनामधन्य आणि सतत

फुशारक्या मारणाऱ्या राजाला (राजदंड प्रणिपाती) मणिपूरला जायला वेळ नाही. वेळ सोडा परंतु केवळ शाब्दिक दिलासा देण्याचे सौजन्यही हा लहरी राजा दाखवू शकत नाही. भारताच्या पदरी पडलेले हे सोंग जनता आणखी किती काळ सहन करणार आहे कुणास ठाऊक.

मणिपूरमधील हिंसाचार हा एका विशिष्ट म्हणजेच खिश्न समुदायाच्या विरोधात असल्याचे आता स्पष्ट झाले आहे. याचे कारण बहुसंख्यक मेरिई (५३ टक्के) समाजातील खिश्न लोकांनाही हिंसाचाराचे बळी व्हावे लागले आहे. मेरिई समाज हा बहुसंख्य हिंदू आहे परंतु अल्पप्रमाणात काही खिश्न पण आहेत. या हिंसाचारात त्यांनाही बहुसंख्यक हिंदूंचा राग सहन करावा लागला होता. एका घटनेत एक आई आणि तिचा सात वर्षांचा लहानगा यांना मारण्यत आले. या दोघांचा बचाव करण्यासाठी

त्यांना मुद्दाम रुग्णवाहिकेतून नेण्यात आले होते. त्यांना तरी दोगेखोर सोडतील अशी ड्रायबहरची अपेक्षा होती परंतु नराधम दोगेखोरांनी या असहाय अशा मायलेकराला देखील आपल्या निर्घृण हिसेबे बळी केले. मणिपूरमध्ये कुकी, नागा, मिझो व आदिवासींची संख्या चालीस टक्के आहे. बहुसंख्ये मेतिई हे इंफाळ खोन्यात आहेत तर आदिवासी हे डोंगराळ प्रदेशातील उंचावरील वनक्षेत्रात राहतात. आदिवासी हे बहुसंख्येने खिश्वन आहेत. त्यामुळेच या हिंसाचाराला आता धार्मिक तसेच बहुसंख्यक विरुद्ध अल्पसंख्यक असे स्वरूप आले आहे. यामगे संघ परिवाराचा हात असल्याचा आरोप केला जात आहे. मणिपूरमधील खिश्वन समाजाच्या विरोधात संघ समर्थकांकडून सामाजिक माध्यमांवर जो मजकूर प्रचारात केला जात आहे तो पाहता या आरोपात तथ्य असल्याचेवाटू लागते.

मणिपूर हिंसाचाराची व्यापी समजण्यासाठी काही आकडेवारी ध्यानात घ्यावी लागेल. ही आकडेवारी मे महिन्याच्या अखेरीपर्यंतची आहे. जून महिन्यातील माहिती गोळा केली जात आहे. मे महिन्याच्या अखेरीपर्यंत ११५ आदिवासी खेड्यांवर हल्ले करण्यात आले. चार हजार घरे जाळण्यात आली किंवा त्यांची नासधूस करण्यात आली. २२२ चर्चवर हल्ले करून ती नष्ट करण्यात आली. महाशक्तिशाली गृहमंत्री अमित शाह २९ व ३० मे रोजी मणिपूरमध्ये गेलेले असताना त्या दिवशी देखील आदिवासी खेड्यांवर हल्ले चालू होते. याचा अर्थ स्पष्टच आहे की मणिपूरमध्ये गुजरात-२००२ची पुनरावृत्ती केली जात आहे. मणिपूरला वांशिकटृष्ण्या स्वच्छ करण्याची किंवा मणिपूरमध्ये वांशिक स्वच्छतेची मोहिम केली जात असावी. दुसऱ्या महायुद्ध काळात जर्मनीत अशाच प्रकारे वांशिक स्वच्छता किंवा शुद्धीकरणाच्या नावाखाली ज्यूंचे शिरकाण करण्यात आले होते. बहुसंख्यक

मेतिई समाजाचे म्हणणे वेगळे आहे. त्यांच्या म्हणण्यानुसार कुकी म्हणजेच आदिवासी मेतिई समाजाला इंफाळ खोन्यातच बंदिस्त करून ठेवू इच्छितात म्हणजे आदिवासींना स्वतंत्र राज्याची मागणी करणे शक्य व्हावे. मणिपूरमधील बहुसंख्यक समाजाकडून होणाऱ्या आक्रमणानंतर आदिवासींनी त्यांच्यासाठी स्वतंत्र प्रदेशाची नव्हे तर स्वतंत्र प्राधिकारण किंवा प्रशासनाची मागणी केली आहे. यालाही कारणे आहेत. बहुसंख्यक समाजाकडून आदिवासींबाबत जे भेदभावाचे धोरण अवलंबिले जाते त्यासाठी आदिवासींना त्यांच्यासाठी स्वतंत्र प्रशासनाची आवश्यकता आहे. लडाखमध्ये अशाच प्रकारे स्वतंत्र परिषद किंवा प्राधिकरण स्थापन करून व त्यास मर्यादित स्वायत्तता देऊन तेथील अल्पसंख्यक बौद्ध समाजाला न्याय देण्यात आला आहे. दार्जिलिंगमध्ये देखील हा उपाय करण्यात आलेला आहे. त्यामुळे मणिपूर राज्याच्या अंतर्गत अशी व्यवस्था करणे अशक्य नाही. परंतु आदिवासींवर आपला वरच्यांपा राहावा यासाठी बहुसंख्यक समाजांफे त्यास कडवा विरोध केला जात आहे. मणिपूरमध्ये झालेल्या हिंसाचारात राज्य पोलिसदलांची भूमिकाही वादग्रस्त राहिली आहे. आदिवासींच्या विरोधात झालेल्या सार्वत्रिक हिंसाचारात पोलिसदलाने बघ्याची भूमिका घेतली आणि काही ठिकाणी तर दंगलखोरांना चक्र पोलिसच मार्गदर्शन करीत असल्याच्या काही भयंकर घटना देखील घडल्या आहेत. नागरिकांचे संरक्षण काणे हे पोलिसदलाचे मूलभूत कर्तव्य असते. पोलिसदलांनी निःपक्ष राहणेही बंधनकारक असते. परंतु मणिपूरमध्ये तसे घडलेले नाही. पोलिसदलांवर बहुसंख्यक समाजाचे वर्चस्व असल्याने त्यांनी पक्षपाती आचरण केल्याचे स्पष्ट झाले आहे. ही बाब मान्य होण्यासारखी नाही. त्यामुळेच जेथे पोलिसदले देखील नागरिकांचे संरक्षण कीत

नसतील तेथील नागरिकांनी स्वंत्र प्रशासनाची मागणी केल्यास ती निराधार किंवा वावगी मानता येणार नाही. आश्वर्याची बाब म्हणजे अल्पसंख्यक समाजाच्या पोलिस महासंचालकांकडून परिस्थिती हाताळण्याबाबतचे अधिकारच काढून घेण्यात आले आणि त्यांच्याएवजी त्यांच्यापेक्षा कनिष्ठ असलेल्या अधिकाऱ्यास आँपेशनल कमांडर म्हणून नियुक्त करण्यात येऊन त्याच्याकडे सर्व अधिकार देण्यात आले आहेत. हा कनिष्ठ अधिकारी त्रिपुरा केडरचा होता परंतु केंद्रीय गृहमंत्रालयाने रातोरात त्याचे केडर बदलून त्याला मणिपूर केडर देऊन हे बदल केले. हे सर्वच भयंकर आहे. पोलिस महासंचालक हे कुकी आदिवासी समाजाचे आहेत म्हणून त्यांच्याकडून ही दंगल व हिंसाचार हाताळण्याचे अधिकार काढून घेण्यात आल्याचा हा प्रकार खरोखरच अभूतपूर्व मानावा लागेल. पोलिस महासंचालक हे आयपीएस म्हणजेच केंद्रीय लोकसेवा आशोगातर्फे निवडल्या जाणाऱ्या भारतीय प्रशासकीय सेवे अंतर्गत समाविष्ट होतात. त्यांना विशिष्ट प्रकारचे प्रशिक्षण दिलेले असते आणि त्यामध्ये निःपक्षता हा सर्वोच्च घटक मानला जातो. परंतु मणिपूरमध्ये सगळेच अघटित होत आहे.

हे सर्व होण्यामागे एकच मनोवृत्ती काम करीत आहे. जी मनोवृत्ती सध्या देशव्यापी आहे आणि देशावर वरचम्बा गाजवीत आहे. ती मनोवृत्ती आक्रमक बहुसंख्यकवादाचा पुरस्कार करणारी आहे. बहुसंख्यक समाजच हा जणू सर्व गोष्टींचा मालक आणि अल्पसंख्यक समाजाने नेहमीच दुय्यम स्थानावर राहून बहुसंख्यक समाजाचे दास्यत्व पत्करायला लावणारी ही मनोवृत्ती आहे. ईशान्येकडील राज्यांमध्ये रा.स्व.संघाने आपले जाळे विस्तारलेले आहे. तेथील समाजावर व विशेषत: आदिवासी समाजावर असलेल्या खिंशन मिशनन्यांचा प्रभाव त्यांना खुपतो. त्यातूनच बहुसंख्यकवादाची आग लावण्यात आलेली आहे. त्यामागे हा खिंशन द्वेष व विखार आहे. त्याचेच दर्शन मणिपूरमध्ये घडत आहे. ही आग मणिपूर पुरतची मर्यादित राहणार काय हा खरा प्रश्न आहे.

मणिपूरमधील हिंसाचाराने भाजप व संघ परिवाराचा खरा चेहरा पुनःश्व उघड झाला आहे. विशेषत: पंतप्रधानसाहेबांचे खेरे रूप अल्पसंख्यक समाजासमोर उघडकीस आले आहे. केरळमध्ये जाऊन तेथील खिंशन समाजाला आपलेसे करण्याचा प्रयत्न पंतप्रधान साहेबांनी चालविला होता. त्यासाठी तेथील चर्चेमध्ये जाऊन मेणबती लावण्याचा कार्यक्रमही त्यांनी वाजतगाजत केला. तेथील खिंशन धर्मगुरुंच्या शिष्टमंडळाबोरोबर चर्चा केली. त्यांच्या दुदैवाने मणिपूरमधील खिंशन आदिवासींच्या विरोधातील हिंसा व दंगलींनंतर केरळमध्ये त्यांनी केलेले नाटक व ढोंग पूर्णपणे उघडे पडले. केरळमधील खिंशन समाजाने आता पत्रक काढून मणिपूरमधील हिंसाचाराचा निषेध करतानाच बहुसंख्यक समाजाकडून खिंशन समाजाला संपविण्याचा प्रकार सुरु असल्याचा गंभीर आरोप केलेला आहे. त्यामुळे केरळमधील भाजप व पंतप्रधानसाहेबांच्या संभाव्य आशांवर पाणी पडले आहे. केरळमधील खिंशन समाज हा परंपरेने कांग्रेसबोरोबर आणि मार्क्सवादांच्या विरोधात राहिलेला आहे. या समाजाला कांग्रेसपासून तोडल्यास भाजपला केरळमध्ये शिकाव करण्याची संधी मिळेल या आशेने पंतप्रधानांनी ते अल्पसंख्यक समाजाबदल फार मोठे उदार असल्याचा आव आणलेला होता. परंतु त्यांचा तो बुरखा किंवा मुखवटा मणिपूरने पार फाढून टाकून त्यांचा खरा चेहरा सर्वांसमोर उघडा केला. मणिपूरच्या परिस्थितीचे प्रकरण सर्वोच्च न्यायालयाच्या समोर सादर झालेले आहे आणि सर्वोच्च न्यायालयाने परिस्थितीबाबतचे अहवाल नियमितपणे सादर करण्याचे आदेश राज्य सरकारला दिलेले आहेत. परंतु सर्वोच्च न्यायालयाला आता मणिपूर उच्च न्यायालयाने मेरिई बहुसंख्यक समाजाला आदिवासींचा दर्जा देण्याच्या निर्णयावर भूमिका घ्यावी लागणार आहे. त्यावरच मणिपूरमधील शांतता अवलंबुन राहील. अन्यथा मणिपूरची आग धुमसतच राहील. पंतप्रधानांचे मौन ध्यान त्यांना महागात पडेल.

सत्तातुराणाम् न भयं न लज्जा

राज्य सरकारच्या अण्णा भाग्य योजनेसाठी तांदल नाकारल्याबद्दल भाजपच्या नेतृत्वाखालील केंद्र सरकारच्या विरोधात आंदोलन करताना कर्नाटकचे उपमुख्यमंत्री ओणि कांग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष डॉके शिवकुमार पक्षाचे नेते आणि मंत्र्यांसह.

सत्तातुरांना कशाचीच भीडभाड नसते. या भावनेच्या ते इतके आहारी गेलेले असतात की लोकलाज, शरम यापैकी कशाचीच त्यांना फिकिर रहात नाही. भाजपने तर ही बाब त्यांचे राष्ट्रीय धोरण म्हणून अमलात आणलेली आहे. राष्ट्रीय धोरण ही संज्ञाही कदाचित सौम्य वाटेल. बहुधा ज्याला कोेअर आयडियॉलॉजी किंवा मूलभूत विचारसरणी अगदी गाभ्यातली विचारसरणी म्हटता येईल अशी ही विचारसरणी भाजपने आत्मसात केलेली आढळते. त्यावर त्यांची अत्यंत प्रामाणिकपणे अंमलबजावणीही चालू आहे. याला पोलिसी भाषेत मोडस् आॅपरेंटी म्हटतात. याचा अर्थ प्रत्येक गुन्हेगाराची गुन्हा करण्याची एक विशिष्ट शैली किंवा पद्धती असते. त्या पद्धतीवरूनही गुन्हेगाराची ओळख पटविली जाते. किंवा सभ्य भाषेत बोलायचे झाल्यास याला कार्यशैली, कार्यपद्धती असेही म्हटले जाते. सांगण्याचा मुद्दा हा की इतर पक्षांमध्ये फोडाफोडी करून आपल्या सत्तेची लालसा भागवून घ्यायची हे भाजपचे राष्ट्रीय धोरण झाले आहे. या धोरणाचे सूत्रधार कोण हे सांगण्याची गरजच नाही कारण ही दैवी शक्ति, सामर्थ्य, ताकद छातीठोक व्यक्तीकडे असणार हे स्पष्ट आहे. एखाद्या राज्यात सरळ मागाने सत्ता मिळत नसेल तर तेथे अमाप साधनसंपत्तीच्या आधारे किंवा जे कंलकित असतील त्यांना कारवाईची भीती दाखवून फोडाफोडी करून सत्तेची लालसा पूर्ण करणे अशी ही कार्यपद्धती आहे. कर्नाटकात या पक्षाने कांग्रेसचे सरकार याच पद्धतीने पाडले. आमदारांना फोडले. त्यांना राजीनामे द्यायला लावून पुन्हा पोटनिवडणुका लढवायला लावण्याचा प्रकार करून विधानसभेत कृत्रिम बहुमत

निर्माण करण्यात आले आणि सत्ता उपभोगण्याचा कार्यक्रम करण्यात आला. यामध्ये कर्नाटकातील राज्यकारभाराची वाट लागली. भ्रष्टाचार बोकाळला. खुद्द भाजपमध्ये या प्रकारामुळे प्रचंद असंतोष निर्माण झाला. नवे विश्वदृ जुने असा वाद निर्माण झाला. परंतु हे घडवून आणणाऱ्या नायकांना मात्र त्याची तमा नव्हती. धार्मिक ध्रुवीकरण, सांप्रदायिक मुद्यांची उथळण करून बहुसंख्यक लोकांना भावना उन्मादी करायचे, तोंडीला लावायला विरोधी पक्षांची घराणेशाही, भ्रष्टाचार यावरुन खालच्या पातळीवर जाऊन निंदा करायची आणि निवडणूक जिकायची युक्ति अमलात आणायची असे सूत्रधारांनी ठरविले होते. तसेच केले देखील. या निवडणुकीत प्रभु रामचंद्राऐवजी बजरंग बलि म्हणजेच हनुमानाला पणाला पालवण्यात आले. बजरंग बलीच्या नावे दोन्ही हात हवेत उंचावून घोषणा करण्यात आल्या, हनुमानाचे स्मरण करून कमळाचे बटण दाबा असेही मतदारांना सांगण्यात आले होते. पण आता मतदार पूर्वीसारखे आंधळे व बहिरे राहिले नव्हते. त्यांनी या नाटकीपणाला अशी काही चपराक लगावली की त्या तडाख्याने साहेब लोकांचे सोंग गळून पडले. पण जित्याची खोड मेल्याखेरीज जात नाही. एवढा मार खाऊनही शाहाणपण येता येत नाही. कर्नाटकातील नव्या सरकारने लोककल्याणाच्या काही योजना जाहीर केल्या त्यामध्ये गरीबांना मोफत तांदूळ देण्याची घोषणा केली होती. त्याला खोडा घालण्यासाठी कर्नाटकाला केला जाणारा तांदूळ पुरवठा बंद करण्यात आला. कर्नाटक सरकारने पाहिजे असेल तर तांदूळ खेरेदी करावा असे उन्मत्तपणे

सांगेयात आले. याला मराठीत नवद्रष्टृपणा म्हटतात. तर अशा क्षुद्र मनोवृत्तीचे आणि सुमारबुध्दीचे राज्यकर्ते देशाला लाभले तर असेच होणार.

मध्य प्रदेशातही आता येत्या काही महिन्यात विधानसभा निवडणूक होणार आहे. तेथे कर्नाटकापेक्षा वेगळी परिस्थिती नाही. तेथेही भाजप विविध गटात विखुरला गेलेला आहे. मध्य प्रदेशातही कमलनाथ यांच्या सरकारमध्ये व कांग्रेसमध्ये फाटाफूट करून भाजपने सत्ता हस्तगत केली. ग्वालहेरचे महाराज ज्योतिरादित्य शिंदे यांना फोडण्यात भाजपला यश मिळाले. त्यांच्याबोरही वीस-बावीस कांग्रेस आमदार फुटले. तेथेही राजीनामे देणे, याच आमदारांना पुन्हा तिकिटे देऊन निवडून आणणे आणि वर त्यातील काहीजणांना मंत्री करणे असा खेळ करण्यात आला. ज्या कांग्रेस पक्षाने मानमरातब दिला तो पक्ष सोडून ग्वालहेरचे महाराज भाजपवासी झाले. काही इतिहासकारांच्या मते झांशीच्या राणीला ग्वालहेरच्या किल्ल्याचे दरवाजे न उघडून आणि एकप्रकारे साप्राज्यवादी ब्रिटिशांना मदत करून तिला मृत्युमुखात ढकलाणारे हे संस्थानिक होते. त्यांच्याकडून स्वाभिमानाची अपेक्षा बाळगणे वेडेपणाचेच आहे. दुसरीकडे मुख्यमंत्री शिवराजसिंग चौहान हे मुख्यमंत्रीपद सोडायला तयार नाहीत. भाजप सूत्रधारांना ते नकोसे आहेत. चौहान यांनी खाओ और खाने दो अशी भूमिका घेतलेली आहे. खुद त्यांच्या कुटुंबातील नवेही अर्थिक गैरव्यवहारात घेतली जातात. तशी त्यांची प्रतिमा ठीक आहे. परंतु त्यांच्या अनेक मंत्रांवर आणि भाजपच्या अनेक स्थानिक नेत्यांवर सततेनून आलेला उन्मत्तपणा, मस्तवाल आचरण, अर्थिक गैरव्यवहाराचे आरोप होत आहेत. मध्य प्रदेशातही भाजपमध्ये सुंदोपासुंदी कमालीची वाढलेली आहे. भाजपमध्ये नव्याने आलेले आणि जुने निष्ठावंत यांच्यात संघर्ष पेटलेला आहे. त्यांचप्रमाणे चारवेळा मुख्यमंत्रीपद उपभोगल्यानंतर आता शिवराजसिंग चौहान यांना पाचव्यांदा मुख्यमंत्री केले जाऊ नये यासाठी भाजपमधूनच मोर्चावंधणी सुरु झालेली आहे.

मुख्यमंत्रीपदासाठी उत्सुक असलेल्यांमध्ये महाराज शिंदे, केंद्रीय कृषि मंत्री नरेंद्रसिंग तोमर, राष्ट्रीय

पदाधिकारी कैलास विजयवर्गीय, चौहान मंत्रिमंडळातील गृहमंत्री नरोत्तम मिश्रा अशा अनेकांचा समावेश आहे. ही मंडळी आपापले गट धरून बसले आहेत. त्यामुळे गटबाजी टोकाला गेलेली आहे. या पार्श्वभूमीवर मध्य प्रदेशात आता भाजपचा पराभव होऊ शकतो अशी चर्चा जोरात सुरु झाली आहे. बहुथा यामुळेच साक्षात् विश्वगुरु ब्रह्मांडनायकांनी मध्य प्रदेशात सक्रिय होण्यास सुरुवात केली आहे. गेल्या आठवड्यात दोन वेळेस महानायक मध्य प्रदेशात गेले. वर्दे भारत रेल्वेला हिरवा झेंडा दाखिविण्याच्या राशीय मोहिमेतही ते तेथे गेले. शहडोल आदिवासी क्षेत्रात ते गेले आणि त्यांनी तेथे छातीठोक भाषण केले खरे पण त्याच्या दुसऱ्यातिसच्या दिवशीच भाजपच्या एका आमदाराच्या निकटवर्ति कार्यकर्त्याने एका आदिवासी युवकाला डांबून त्याच्या तोंडावर लघवी केल्याचा व्हिडिओ सर्वत्र प्रसारित झाला. त्याची प्रतिक्रिया तीव्र होणे स्वाभाविक होते. चौहान यांनी पोलिस कारवाईचे आदेश दिले पण आबूर जायची ती गेलेलीच आहे.

राजस्थानात तर भाजपमध्ये उघड उघड दोन गट आहेत. वसुंधरा राजे यांचा गट मजबूत आहे. त्यांच्या विरोधात उर्वरित नेत्यांचा आहे. राजस्थानच्या मुख्यमंत्रीपदाकरील आपला दावा व हक्क सोडण्यास त्या तयार नाहीत. याबाबत त्यांनी पंतप्रधान व गृहमंत्र्यांबरोबर सरळसरळ संघर्षाची भूमिका घेतलेली आहे. ही जोडगोळी इतरांना भारी पडत असली तरी राजस्थानातील वसुंधरा राजे यांच्या वर्चस्वाला ते धक्का लावू शकलेले नाहीत. राजस्थानात आगामी निवडणुकीत भाजपचा मुख्यमंत्रीपदाचा चेहरा म्हणून केंद्रातील जलसंपदा मंत्री गजेंद्र शेखावत यांच्या नावाची चर्चा आहे. ते तरुण आणि महत्वाकांक्षी आहेत. पंतु वसुंधरा राजे यांच्याशी ते पक्षांतर्गत दोन हात करू शकतील काय हा सवाल आहे. भाजपने वसुंधरा राजे यांना डावलल्यास त्या उघड बंड करू शकतात आणि ती धास्ती भाजपच्या मनात आहे. त्यांचे बंड भाजपला प्रचंड महागात जाऊ शकते. त्यामुळेच जोडगोळीला राजस्थानात त्यांची दादागिरी चालविणे सोपे जात नसल्याचे चित्र आहे. कांग्रेसमध्ये सचिन पायलट बंड करू इच्छित असले तरी पर्वीच्या त्यांच्या फसलेल्या बंडामळे त्यांची बार्गेनिंग पॉवर कमी

झालेली आहे. अशोक गेहलोत यांनी राजस्थानवरील आपली पकड मजबूत राखली आहे.

छत्तीसगढमध्ये मुख्यमंत्री भूपेश बाघेल यांनी आपली पकड कायम राखली आहे. त्यांचे सहकारी मंत्री टी.एस.सिंगदेव यांनी सचिन पायलट यांच्याप्रमाणेच काहीकाळ गडबड करण्याचा प्रयत्न केला होता. भाजपच्या मंडळींनी देखील त्यांना गळाला लावण्याचा प्रयत्न केला होता. परंतु चतुर बाघेल यांनी ते सर्व प्रयत्न हाणून पाडले. आता आगामी विधानसभा निवडणुकीच्या तोंडावर त्यांनी सिंगदेव यांना उपमुख्यमंत्रीपद देऊन तूर्तीस शांत केले आहे. छत्तीसगढमध्ये भाजपला यश मिळेलच याची खात्री नाही. याचे कारण माजी मुख्यमंत्री रमणसिंग यांची प्रतिमा कलंकित आहे. भाजपकडे मुख्यमंत्रीपदासाठी तालेवार चेहरा नाही. भूपेश बाघेल यांनी गेली पाच वर्षे राज्यकारभार व्यवस्थित सांभाळला आहे आणि पाच वर्षात त्यांच्याविरुद्ध कोणतेही घोटाळ्यांचे आरोपही नाहीत. भाजपच्याच चालीवर आणि त्यांच्याच युक्त्या वापरून त्यांनी भाजपला छत्तीसगढमध्ये निष्क्रिय करून ठेवले आहे. त्यामुळे भाजपला या राज्यातही विजयाची फारशी आशा आहे असे दिसत नाही.

तेलंगणामध्ये मुख्यमंत्री के.चंद्रशेखर राव यांना विधानसभा निवडणूक सोपी नाही. तेलंगणा राज्यनिर्मितीसाठी त्यांनी काय काय केले या भांडवलावर त्यांनी दोन निवडणुका जिंकल्या परंतु आता तिसरी निवडणूक त्यांना सोपी नाही. त्यांच्यावर, त्यांच्या सरकारवर भ्रष्टाचाराचे आतोनात आरोप आहेत. भाजप त्याचा वापर करणार हे निश्चित आहे. भाजपने तेलंगणावर लक्ष केंद्रित केले आहे. तेथे लगेचच सत्ता मिळाली नाही तरी त्रिशंकू विधानसभेत चंद्रशेखर राव यांच्या मदतीने सत्तासंपादन करण्याचा त्यांचा डाव आहे. कांग्रेसने आपली मरगळ टाकलेली आहे. तेलंगणाची निर्मिती ही कांग्रेसने केल्याचे आता हा पक्ष जोमाने सांगत आहे. विशेष म्हणजे वायएसआर कांग्रेसबरोबर कांग्रेसने हातमिळवणी केलेली आहे. कांग्रेसने यावेळी ताकद झोकण्याचे ठरविलेले आहे. मल्लिकार्जुन खर्गे हे कर्नाटकाचे आणि दाक्षिणात्य असल्याने त्याचा लाभ कांग्रेसला मिळू शकतो. दुसरीकडे

राज्यातला आपला घसरता जनाधार सावरण्यासाठी चंद्रशेखर राव यांनी त्यांच्या राष्ट्रीय स्वप्नाना आकार देण्यास मुरुवात केली आहे. विरोधी पक्षांच्या संभाव्य आघाडीत जाण्याचा त्यांचा प्रयत्न होता परंतु त्यांच्या बेभरवश्याच्या राजकारणामुळे आणि ते कधीही भाजपबरोबर जाण्याची शक्यता गृहीत धरून विरोधी पक्षांना त्यांना फारसा भाव दिला नाही. मग त्यांनी त्यांच्या प्रादेशिक पक्षाचे राष्ट्रीय पक्षात रुपांतर केले. तेलंगणा राष्ट्र समितींवजी त्यांनी भारत राष्ट्रसमिती असे नाव धारण केले आहे. जर त्यांना राष्ट्रीय महत्वाकांक्षा आहे तर त्यांनी देशभर दौरे करायला हवे होते. त्याएवजी त्यांनी फक्त महाराष्ट्रात येऊन धर्मनिरपेक्ष पक्षातील लोकांची फोडाफोडी सुरु केली आहे. म्हणजेच त्यांचा हेतु स्वच्छ व साफ नाही असे दिसून येते. त्यामुळेच राष्ट्रवादी कांग्रेसचे अद्यक्ष शरद पवार यांनी चंद्रशेखर राव हे भाजपची बी टीम आहेत म्हणजेच भाजपर्फे ते महाराष्ट्रात ढवळाढवळ करीत असल्याची टीका केली होती. त्यामुळेच एकीकडे राष्ट्रीय महत्वाकांक्षा बाळगण्याचा आव आणत कारवाया फक्त महाराष्ट्रात करायच्या असे त्यांचे संशयास्पद राजकारण आहे. तेलंगणात त्यांची असदुद्दिन ओवैसी यांच्या एमआयएम पक्षाबरोबर आघाडी आहे. या पक्षाने देखील महाराष्ट्रातील मुस्लिमांच्या मतांमध्ये फूट पाडून कांग्रेस, राष्ट्रवादी कांग्रेस व धर्मनिरपेक्ष पक्षांच्या मतांमध्ये विभागणी करून भाजपचा लाभ करून देण्याचा उद्योग आरंभला आहे. त्यांच्याच पावलावर चंद्रशेखर राव हेही पाऊल टाकून चालले आहेत.

आता या सर्व पार्श्वभूमीवर विश्वगुरु ब्रह्मांडनायकांनी या सर्व राज्यांचे दौरे करण्यास मुरुवात केली आहे. या महिन्यात ते महाराष्ट्रासह तेलंगणा, मध्य प्रदेश, राजस्थान व छत्तीसगढचा दौरा करणार आहेत. त्यांना वांशिक हिंसाचाराने जळत असलेल्या मणिपूरला भेट देण्याची हिंमत किंवा धाडस नाही. तेथे भ्याडपणा दाखवून केवळ निवडणुकीतील मतांसाठी जोगवा मागत हिंदूण्याच्या मोहिमेला ते लागलेले आहेत. धन्य तो भारत देश आणि धन्य ती जनता ज्यांनी असा पंतप्रधान निवडला !

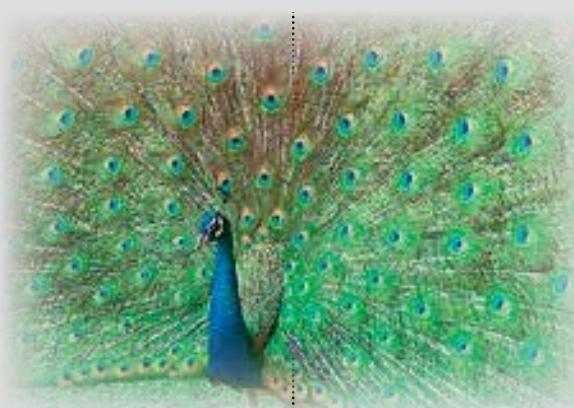

गे
ल्या काही
दिवसांपासून

साहेबांच्या भोवती एक
प्रचंड राजकीय वादळ
थैमान घालते आहे.
३० जून ला कराड येथे
साहेबांनी स्व. यशवंतराव
चव्हाण यांच्या समाधी
स्थळी जाऊन अभिवादन
केले आणि महाराष्ट्र व
देशाच्या भल्यासाठी
दौऱ्यांचा कार्यक्रम जाहीर
केला. देशातली सध्याची
बिघडलेली परिस्थिती
व मोदी सरकारची
हुकूमशाहीकडे होणारी
वाटचाल थोवण्यासाठी
तातडीने हे करण्याची गरज
होती. आज देशमध्ये
भाजप विरोधी सर्व पक्षांना
एकत्र आणण्याचे काम
पवार साहेबांशिवाय
कोणी करू शकत नाही
हे लक्षात आल्यामुळे
साहेबांविरुद्ध सतर हजार
कोटी घोटाळ्याचा नवा
शोध लावून वातावरण
बिघडवण्याचे काम सुरू
झाले, हे घडत असताना
साहेबांनी अतिशय शांतपणे आलेल्या संकटाचा मुकाबला
करण्याचा निश्चय केला. या पार्श्वभूमीवर मला काही वेळ
साहेबांच्या दिल्ली येथील निवासस्थानी संध्याकाळी
भेटण्याची संधी मिळाली. दिल्ली येथील ६ जनपथच्या
हिरवळीवर साहेब मला राजकारण विषयी काही सांगतील
असे मला वाटले होते. त्याऐवजी त्यांनी मला पिसारा
फुललेले त्यांच्या बंगल्यातील मोर दाखवले. त्याचबरोबर
पोपटांचे थवे संध्याकाळी झाडांवर येऊन मुकाम करतात
तेही दाखवले शिवाय ते स्वतः छोटीशी शेती करतात तेही
आवर्जन दाखवले. मला हे सगळे खूप महत्वाचे वाटले.
कारण अहोरात्र राजकारणात व्यस्त असलेला हा माणूस
विरंगुळा म्हणून निसर्गाशी एकरूप होतो. त्यांच्या बंगल्याचे

विरंगुळा

असतो हेच खरे.

रोक्तचे पान

दृष्टव्यापक

पोर्चमधले प्रवेशद्वार उघडे
असते. तिथे काही धान्य
आणि वाण्यांमध्ये पाणी
ठेवलेले असते आणि
झाडांवर मुक्काम करणाऱ्या
खारूताई अत्यंत आवडीने
त्याचा आस्वाद घेत
असतात. दिवसातल्या २४
तासापैकी हा विरंगुळ्याचा
तास साहेबांना पुन्हा
एनर्जी देतो. त्याच वेळेला
सोबतीला त्यांनी जुन्या
जमान्यातली मराठी भावगीते
लावलेली असतात.
साहेब गजानन वाटवे हे
प्रसिद्ध भावगीत गायक
यांचे गीत गात असतात.
बादशाहच्या अमर प्रीतीचे
मंदिर एक महान यमुना
काठी ताजमहाल असा
निसर्गाशी आणि संगीताशी
एकरूप होणारा हा अस्सल
मानवीमूल्य जपणारा
आपला नेता. आपण
सगळे नशीबवान आहोत
कि त्यांच्या सानिध्यात
आपल्याला राहता येते.
लोक माझे सांगाती बरोबर
निसर्गही त्यांचा सांगाती